

AFRICAN UNION

الاتحاد الأفريقي

UMOJA WA AFRIKA

UNION AFRICAINE

UNIÃO AFRICANA

UNIÓN AFRICANA

Addis Ababa, Ethiopia S.L.P 3243 Simu : +251 115 517 700 Nukushi: +251 115 517 844
Tuvuti : www.au.int

**BARAZA KUU,
Kikao cha Arobaini na nne cha Kawaida
Tarehe 15 Januari - 15 Februari 2024
Addis Ababa, ETHIOPIA**

EX.CL/1479(XLIV)
Orijino : Kiingereza

**RIPOTI YA RIPOTI YA NNE YA MAPITIO YA PROGRAMU PANA YA MAENDELEO YA
KILIMO AFRIKA (CAADP) INAYOTOLEWA KILA BAADA YA MIAKA MIWILI**

**Uhakiki wa nne wa Miaka Miwili ya Tume ya Umoja wa Afrika juu ya Utekelezaji wa Azimio la Malabo kuhusu
azma ya ukuaji ya sekta ya kilimo na Mabadiliko ya Kilimo ili kuimarisha Ustawi wa Pamoja na Uboreshaji wa hali ya Maisha.
*Uamuzi wa Mkutano (Mkutano/AU/2(XXIII)) wa Juni 2014***

Mambo muhimu kuhusu ukuaji na utekelezaji wa biashara huria linalochukua sehemu kubwa ya Afrika AfCFTA”

Ripoti Kamili ya Uhakiki wa Miaka Miwili juu ya Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) 2015 - 2022

Yaliyomo

VIFUPISHO NA AKRONIMI.....	iii
UTANGULIZI	1
SHUKRANI.....	4
UTANGULIZI	6
MCHAKATO NA MBINU WA MAANDALIZI YA RIPOTI YA UHAKIKIWA MIAKA MIWILI YA NNE (2023)	9
2A. Mchakato.....	9
2B. Metodolojia.....	13
2C Masuala ya Uboru wa Data.....	16
MATOKEO MUHIMU	32
3a Maendeleo katika Kufikia Ahadi.....	32
3A.0 Utendaji wa Bara	32
3A.1 Kujitolea 1: Kukubaliana na Kanuni na Maadili ya Mchakato wa CAADP.....	34
3A.2 Kujitolea 2: Kuimarisha Ufadhili wa Uwekezaji katika Kilimo	35
3A.3 Kujitolea 3: Kukomesha Njaa ifikapo 2025	39
3A.4 Kujitolea 4: Kupunguza Umaskini kwa kiwango cha nusu kupitia Kilimo ifikapo 2025	57
3A.5 Kujitolea 5: Kukuza Biashara ya Ndani ya Afrika katika Bidhaa na Huduma za Kilimo	59
3A.6 Kujitolea 6: Kuongeza Ustahimilivu wa Tofauti ya Hali ya Hewa	60
3A.7 Kujitolea 7: Kuongeza Uwajibikaji wa Pamoja kwa Vitendo na Matokeo.....	62
3.B. Maendeleo katika Utendaji wa Nchi Wanachama kati ya mizunguko Nne za Mchakato wa Mapitio ya Miaka Miwili	64
3.C. Kufuatilia maendeleo ya mabadiliko ya mfumo wa chakula	66
UTENDAJI KATIKA NGAZI ZA KIKANDA NA BARA.....	69
4A. Afrika ya Kati katika.....	69
4B. Afrika Mashariki	69
4C. Afrika Kaskazini	70
4D. Kusini mwa Afrika.....	71

4E. Afrika Magharibi.....	72
4f Utendaji wa Bara.....	73
MAMBO MUHIMU kuhusu "Kuimarisha Utekelezaji wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA)"	75
5a Kuimarisha Utekelezaji wa Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika.....	75
5B. Migogoro na Athari zake kwenye Mifumo ya Biashara na Chakula barani Afrika	76
HITIMISHO NA MAPENDEKEZO	78
6A. Hitimisho na Mambo Makuu ya Ripoti ya Mapitio ya Miaka Miwili ya 2023.....	78
6B. Mapendekezo	80
6C. Tuzo za 2023 zilizopendekezwa za Uhakiki wa Miaka Miwili.....	82
UTENDAJI NA KADI ZA ALAMA	84
7A. Kadi ya Alama ya Utendaji wa Bara.....	84
7B. Kadi za Alama za Utendaji za Nchi Wanachama Binafsi	85
7C. Kadi za Alama za Utendaji wa Maeneo	99
7D. Kadi ya Alama ya Utendaji wa Bara.....	104
MAENDELEO KATIKA UTEKELEZAJI WA MAAMUZI MUHIMU YA UMOJA WA AFRIKA	105
8A. Ripoti juu ya Matumizi ya Mbolea barani Afrika – Mbolea kwa Mapinduzi ya Kijani ya Kiafrika (Uamuzi:EX.CL/1041 (XXXII)), 2006	105
8B. Upatikanaji wa Mbegu na Teknolojia ya Bioteknolojia (Uamuzi: Hati. MKUTANO/AU/6 (VIII), 2007	109
8C. Kufuatilia Maendeleo juu ya Utekelezaji wa Maamuzi ya Kukuza Usalama wa Umiliki wa Ardhi (Mkutano wa Uamuzi/AU/Decl.1 (XIII) Rev.1), 2009	112
8D. Uvuvi na Ufugaji wa samaki katika Mchakato wa CAADP (Uamuzi: Waraka. EX. CL /627(XVIII)) (AU, 2011).....	119
8E. Hali ya Utekelezaji wa Uamuzi juu ya Kilimo Kikaboni cha Ikolojia barani Afrika (Uamuzi: Mfano. CL/Desemba 631 (XVIII)), 2011	123
8F. Utekelezaji wa Mfumo wa Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA)” (Uamuzi EX.CL/1041(XXXII), 2015	128
8G. Ripoti ya Pili ya Maendeleo ya Sekta ya Mifugo kuhusu EX.CL/Desemba.792 (XXIV) Uamuzi juu ya Uundaji wa Mkakati wa Maendeleo ya Mifugo kwa Afrika katika Ripoti ya Mkutano wa Tisa wa Mawaziri Wanaohusika na hati Rasilimali za Wanyama. EX.CL/807(XXIV), 2015	132
8H. Maendeleo katika utekelezaji wa Uamuzi wa Umoja wa Afrika juu ya Mfumo wa Maendeleo ya Umwagiliaji na Usimamizi wa Maji ya Kilimo (IDAWM) Mazoea barani Afrika ({EX.CL/1187 (XXXVI)} 6-7 Februari 2020, Addis Ababa, Ethiopia).....	138
8I. Maendeleo katika Utekelezaji wa Uamuzi wa AU EX.CL/DEC. 1074(XXXVI) kwa mfumo wa sera ya USAFI NA UKINGAJI KUTOKANA NA MAGONJWA (SPS), 2020	142

8J. Azimio la Umoja wa Afrika la Bara kuhusu Kuongeza Uimarishaji wa Chakula na Uhakiki wa Mazaobiofuti– Uamuzi {Mkutano/AU/Azimio 2(XXXV)}, 2022
..... 146

VIFUPISHO NA AKRONIMI

AATS	Ripoti ya Matokeo kuhusu ya Mabadiliko ya Kilimo Afrika
ACT	Mtandao wa Africa Conservation Tillage Network (ACT)
AfCFTA	Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika
AfDB	Benki ya Maendeleo ya Afrika
AFFM	Utaratibu wa Ufadhili wa Mbolea Afrika
AFSI	Kielezo cha Usalama wa Chakula Barani Afrika
Ajenda 2063	Ajenda 2063: 'Afrika tunayoitazamia'
AGRA	Mapinduzi ya Kijani Barani Afrika
A2063	AKADEMIYA2063
APHLIS	Mfumo wa Afrika wa Taarifa za Upotevu wa Mavuno baada Mavuno
ARDWE	Kilimo, Maendeleo Vijijini, Maji na Mazingira
ASBP	Maendeleo ya Sekta ya Kilimo
ASTI	Viashiria vya Sayansi na Teknolojia kwa Kilimo
Umoja wa Afrika (AU)	Umoja wa Afrika
AUC	Tume ya Umoja wa Afrika
AUDA-NEPAD	Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika
AU-IAPSC	Mwongozo wa Utekelezaji wa Wiwango vya Usafi Mimea
AU-IBAR	Shirika la Rasilimali za Wanyama Barani Afrika
AU-SAFGRAD	Shirika la Maendeleo ya Utafiti wa Nafaka ya Umoja wa Afrika
BAT	Ni shirika la Usambazaji wa Taarifa ya Teknolojia Barani Afrika
BMGF	Taasisi ya Bill and Melinda Gates
Uhakiki wa Miaka Miwili	Uhakiki wa Miaka Miwili
Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BRR)	Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili
CA	Kilimo cha Uhifadhi
CAADP	Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP)

CAC	Tume la Codex Alimentarius
CAMFA	Mkutano wa Mawaziri wa Uvuvi na Ufugaji wa Samaki Afrika
Soko la Pamoja la Mashariki na Kusini mwa Afrika (COMESA)	Soko la Pamoja la Mashariki na Kusini mwa Afrika
COVID-19	Ugonjwa wa virusi vya Korona 2019
DARBE	Idara ya Kilimo, Maendeleo Vijijini, Uchumi wa Bluu na Mazingira Endelevu
DRC / DR Congo	Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo
DREA	Idara ya Uchumi na Kilimo Vijijini
Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC)	Jumuiya ya Afrika Mashariki
e-BR	Mfumo wa Uhakiki wa Kielektroniki (mtandao) inayotumika katika uingizaji na usimamizi wa data
ECAF	Shirikisho la Hifadhi ya Kilimo la Ulaya
Shirikisho la Hifadhi ya Kilimo la Ulaya (ECCAS)	Tume ya Kiuchumi ya Mataifa ya Afrika ya Kati
ECOWAS	Tume ya Jumuiya ya Kiuchumi ya Nchi za Afrika Magharibi
EOA	Mifumo ya Kilimo Hai
EOAI	Mifumo ya Kilimo Hai
FAO	Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa
F-SAMA	Mfumo wa utumiaji wa zana za kilimo, mashine na vifaa vya kufanikisha uzalishaji wa kilimo
GDP	Pato la Taifa
IC	Habari na Mawasiliano
ICT	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
IDAWM	Maendeleo ya Unyunyuziaji na Usimamizi wa Maji ya Kilimo
IGAD	Mamlaka ya Maendeleo ya Kiserikali ya Maendeleo
IFPRI	Taasisi ya Kimataifa ya Utafiti wa Sera ya Chakula
ILRI	Taasisi ya Kimataifa ya Utafiti wa Mifugo
IWMI	Taasisi ya Kimataifa ya Usimamizi wa Maji – Afrika Kusini
JSR	Mchakato wa Tathmini Mchango wa Sekta
KCOA	Kituo cha Maarifa ya Kilimo Hai
MAPLE	Tukio la Mafunzo ya Sera ya Malabo
M&E	Ufuatiliaji na Utathmini

MS.	Nchi Wanachama
MT	Tani za Metriki
MSP	Mtoa Huduma ya Kutumia Mashine
NAFSIPs	Miradi ya Kitaifa ya Uwekezaji wa Kilimo na Usalama wa Chakula
NAIP	Miradi ya Kitaifa ya Uwekezaji wa Kilimo
NARI	Taasisi za Kitaifa za Utafiti wa Kilimo
NPCA	Shirika la Ushirikiano Mpya wa Maendeleo Barani Afrika
NRI	Taasisi ya Maliasili
ODA	Msaada Rasmi wa Maendeleo
PACA	Ushirikiano wa Udhibiti wa Aflatoxin barani Afrika
PFRS	Mfumo wa Sera na Mkakati wa Marekebisho
PRNFAA	Mtandao wa Utafiti wa Sera kwa Uvuvi na Ufugaji wa Samaki barani Afrika
PS	KATIBU MKUU
PVS	Utendaji wa Huduma za Mifugo
RAIP	Mipango ya Uwekezaji wa Kilimo katika Ngazi za Kikanda
RECs	Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda
ReSAKSS-ECA	Uchambuzi wa Kimkakati wa Kikanda na Mfumo wa Msaada wa Maarifa – Afrika Mashariki na Kati
ReSAKSS-SA	Uchambuzi wa Kimkakati wa Kikanda na Mfumo wa Msaada wa Maarifa – Kusini mwa Afrika
ReSAKSS-WA	Uchambuzi wa Kimkakati wa Kikanda na Mfumo wa Msaada wa Maarifa – Kusini mwa Afrika
R&D	Utafiti na Maendeleo
SADC	Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika
SDG	Malengo ya Maendeleo Endelevu
SPS	Mkataba wa Shirika la Biashara Duniani kuhusu ubora na udhibiti wa mifugo na mazao ya kilimo
SSA	Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara
STC	Kamati Maalum ya Ufundi
SSPI	Kielelezo cha Utendaji wa Sekta ya Mbegu
TASAI Inc.	Kielezo cha Upatikanaji wa Mbegu za Kiafrika
TOT	Mafunzo ya Wakufunzi
TOR	Masharti ya Kurejelea
TWG	Kikundi Maalum cha Ufundi
UMA	Umoja wa Nchi za Kiarabu za Maghreb
UN	Umoja wa Mataifa

UNECA
USAID
UNFSS
WCCA

Tume ya Uchumi ya Umoja wa Mataifa ya Afrika
Shirika la Marekani la Maendeleo ya Kimataifa
Mkutano wa Umoja wa Mataifa Kuhusu Mifumo ya Chakula
Kongamano la Dunia la Kilimo cha Uhifadhi

UTANGULIZI

Tunafurahi kuwasilisha kwenu Ripoti ya nne Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) inayochapishwa kila baada ya miaka miwili ambayo ni nyenzo kuu ya uwajibikaji wa pande zote kufuatilia maendeleo ya Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) katika kutekeleza Azimio la Malabo. Nchi arobaini na tisa (49) ziliripoti katika uhakiki wa miaka miwili wa nne ya – idadi hii imepungua ikilinganishwa na nchi 51 zinazoripoti katika uhakiki wa tatu na nchi 49 katika Uhakiki wa maika miwili ya pili, lakini imeongezeka ikilinganishwa na nchi 43 zinazoripoti katika uzinduzi wa uhakiki wa miaka miwili.

Kama ilivyokubaliwa, na kuripotiwa katika Uhakiki wa awali ya Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili, Azimio la Malabo linatoa mwelekeo wa mabadiliko ya kilimo ya Afrika kwa kipindi cha 2015 – 2025, ndani ya mfumo wa Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP), kama chombo cha kuchangia kufikia malengo ya Mpango wa Kwanza wa Utekelezaji wa Miaka Kumi wa Ajenda ya Afrika 2063.

Ripoti ya sasa imetolewa dhidi ya athari za kudumu za mlipuko wa janga la COVID-19 ulioanza mapema mwaka 2020, mzozo wa Urusi na Ukraina, usumbufu wa ugavi, migogoro mingi barani, pamoja na athari za mabadiliko ya hali ya hewa. Athari ya pamoja ya mshtuko huu inarudisha nyuma miongo kadhaa ya maendeleo ambayo bara lilikuwa limefanya katika ukuaji wa uchumi, maendeleo ya kijamii, na usalama wa chakula na lishe, kama ilivyorekodiwa na kuungwa mkono kupitia mchakato wa Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP). Hii imekuwa na athari sio tu kwa afya ya idadi ya watu wetu bali pia kwa uchumi wetu sekta ya kilimo ikiwemo.

Kama ilivyoripotiwa wakati wa Uhakiki wa Miaka Miwili ya Tatu, janga lisilo na kifani la COVID-19 liliathiri mifumo ya chakula kwa njia nyingi kwa kuvuruga masoko ya pembejeo na pato, pamoja na uzalishaji wa bidhaa mbalimbali zinazofanywa zaidi na wakulima wadogo hasa wanawake na vijana. Madhara ya jumla ya janga hili na majanga mengine yamesababisha mamilioni ya raia wa Afrika kukabiliwa na njaa; na hivyo kudhoofisha maendeleo yaliyolengwa ili kufikia ahadi zilizolengwa na azimio la Malabo ya Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP), Ajenda 2063, na Malengo ya Maendeleo Endelevu (SDGs).

Makadirio ya hivi karibuni ya Umoja wa Mataifa yanaonyesha kwamba zaidi ya Waafrika bilioni moja hawawezi kumudu lishe bora. Ingawa athari za mshtuko huu zimekuwa na athari ulimwenguni kote, ni barani Afrika ambapo idadi ya watu walioathiriwa na njaa imeongezeka zaidi. Kuongezeka kwa bei za chakula, mafuta na mbolea kumesababisha kuongezeka kwa mfumuko wa bei ya chakula na kuleta mamilioni ya Waafrika katika hali ya uhaba wa chakula kwa sababu ya utegemezi mkubwa wa bara katika masoko ya kimataifa ya chakula kwa ngano, mchele na mafuta ya kula.

Kuongezeka kwa changamoto za usalama zinazosababishwa na vitisho vya ugaidi katika eneo la Sahel na mzozo katika nchi kadhaa za Kiafrika pia ni muhimu kwani tunaripoti juu ya utendaji wa nchi zilizoathiriwa dhidi ya malengo ya Malabo.

Kwa hivyo, kuharakisha utekelezaji wa Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) kwa ajili ya Mfumo thabiti wa Chakula wa Afrika ni muhimu katika kuhakikisha mabadiliko ya Kilimo cha Afrika.

Mwelekeo huu unaonyesha wazi hitaji la kuimarisha ustahimilivu wa mifumo yetu ya chakula. Kwa kuzingatia kujitolea kwa Afrika kuzungumza kwa sauti moja katika vikao vya kimataifa, Tume ya Umoja wa Afrika (AUC) na AUDA-NEPAD kwa kushirikiana na UNECA iliunda Msimamo wa Pamoja wa Mifumo ya Chakula wa Afrika kwa Mkutano wa Umoja wa Mataifa (UNFSS) ambao uliidhinishwa na Kikao cha Ziada cha Kamati Maalum ya Ufundi ya Kilimo Maji na Mazingira ya Maendeleo ya Vijijini mnamo Julai 2021. Msimamo wa pamoja uliwasilishwa na Kamishna wa Kilimo, Maendeleo ya Vijijini, Uchumi wa Bluu na Mazingira Endelevu, kwa niaba ya Mwenyekiti wa Umoja wa Afrika (AU), mnamo Septemba 2021 wakati wa UNFSS.

Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA) lilianza kufanya kazi mnamo Januari 2021. Hii ni fursa kwa Afrika kutumia biashara kama njia ya kuhakikisha usalama wa chakula kwa kuwezesha usafirishaji wa chakula kutoka sehemu zenye chakula kingi kwenda kwa zile zenye upungufu barani humo. Sambamba na kuharakisha utekelezaji wa Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA) kama mada ya 2023 na ya ripoti hii, Uhakiki wa Miaka Miwili ya nne ya Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) inaangalia kwa kina maendeleo kuelekea lengo hili.

Ripoti hiyo inaangazia utendaji wa nchi dhidi ya viashiria 46 kama vilivyo katika uzinduzi wa uhakiki na Uhakiki wa Miaka Miwili ya (2017 na 2019) na kuboreshwa katika uhakiki huu wa nne (2023) ili kufuatilia maendeleo ha kuhakikisha kilimo kilichobadilishwa kikamilifu. Ilinufaika kutokana na jinsi uhakiki tatu za awali zilipamba moto. Inafurahisha kutambua kwamba juhudi kubwa zimetumika katika kuhakikisha kuwa data bora zinatumiwa kutathmini utendaji wa nchi kwa kutumia mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR), na hivyo kuendeleza masomo yaliyopo hadi sasa. Hii ilihusisha vikao kadhaa vya mafunzo ya wataalam, uhakiki kadhaa wa data na usafishaji katika ngazi za kitaifa, kikanda, na bara.

Kumekuwa na mabadiliko katika maendeleo yaliyoripotiwa chini ya Uhakiki wa Tatu ya Miaka Miwili ambapo nchi moja ilikuwa kwenye mstari wa kufikia malengo na shabaha za Malabo, ambapo nchi ishirini na tano (25) ziliongeza alama zao za jumla kati ya 2019 na 2021. Ingawa hakuna nchi inayoendelea katika mzunguko wa uhakiki wa miaka miwili ya nne, nchi 26 zimeona alama zao zikiboreshwa tangu mzunguko wa tatu wa uhakiki wa miaka miwili ilipofanyika. Mbali na uharaka wa kujenga sekta thabiti ya kilimo barani Afrika kama ilivyoonyeshwa wakati wa uhakiki wa miaka miwili ya Tatu, ripoti hii inaangazia hitaji la kufuatilia haraka utekelezaji wa Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA).

Inatarajiwa kwamba hii itakuza mazingira mazuri na uwekezaji kwa ajenda ya mabadiliko ili kuzalisha faida zilizokusudiwa kama ilivyoainishwa katika Mipango ya Taifa ya Uwekezaji wa Kilimo (NAIPs) na Mipango ya Uwekezaji wa Kilimo wa Kikanda (RAIPs).

Ripoti hiyo ni matokeo ya juhudi za pamoja za Nchi Wanachama wa AU, Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs), na mashirika kadhaa ya kiufundi na watu binafsi, chini ya uongozi wa Tume ya Umoja wa Afrika na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika (AUDA-NEPAD). Tunafurahi na kujinyenyekeza kutoa, kupitia Ripoti hii ya Nne ya Uhakiki ya Miaka Miwili ya Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP), hali ya sasa ya maendeleo yaliyofanywa na Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika katika kutekeleza Uamuzi wa Bunge kama ulivyo katika Azimio la Malabo ya Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP), juu ya Ukuaji wa Kilimo wa Haraka na Mabadiliko kwa Ustawi wa Pamoja na Maisha Yaliyoboreshwa la Juni 2014.

Balozi. Josefa Sacko
Kamishna wa
Kilimo, Maendeleo Vijijini, Uchumi wa Bluu na
Mazingira Endelevu
Tume ya Umoja wa Afrika (AUC)

Bi. Nardos Bekele-Thomas
Afisa Mtendaji Mkuu,
Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika
AUDA-NEPAD

SHUKRANI

Mzunguko wa nne wa Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) unaofanyika kila baada ya miaka miwili (BR) umenufaika na uratibu wa jumla wa Idara ya Kilimo, Maendeleo ya Vijijini, Uchumi wa Bluu na Mazingira Endelevu (DARBE) na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD) wakati wote wa mchakato. Tunatoa shukrani zetu kwa kila kikundi ambacho kililiunga mkono mchakato huu katika hatua mbalimbali. Tunashukuru kikundi cha Policy LINK zaidi kwa uwezeshaji bora wa mikutano anuwai inayounga mkono mchakato wa jumla wa mzunguko wa nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili, pamoja mchakato wa kuandaa, kuwasilisha, kupitia na kurekebisha nyaraka za utendaji na hivyo kuwezesha kuandaliwa kwa hii ripoti. Wafanyakazi mbalimbali wa AGRA walitoa msaada usio na kikomo ili kuhakikisha kuwa utekelezaji wa Uhakiki wa Miaka Miwili ya nne umekamilishwa. La mwisho, lakini sio kwa umuhimu, timu ya sekretarieti ya DARBE na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD), na timu ya wahariri kutoka PolicyLINK, zinatambuliwa kwa msaada wote wa kiutawala uliotolewa.

Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika na wataalam kutoka taasisi washirika walichangia katika mchakato na kukamilishwa kwa ripoti ya nne (BR). Kwanza kabisa, ni timu za Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) na wataalamu mbalimbali wa kiufundi katika Nchi zote 55 Wanachama wa AU ambao walikusanya data ambayo ilitoa uti wa mgongo wa ripoti hii. Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) Waratibu wa Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) walihakikisha kuwa Nchi Wanachama zilikamilisha mchakato wa ukusanyaji na uthibitishaji wa data kwa wakati, na kuingiza data ya nchi zao katika mfumo wa kielektroniki wa ugakuzi BR. Viongozi na wanachama wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wanatambuliwa kwa uongozi wao wa kiufundi na mwelekeo waliyotoa katika mchakato wote wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR).

Wachangiaji wa Ripoti ya nne ya Ukaguzi BR ni pamoja na: Tume ya Umoja wa Afrika (AUC); Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika (AUDA-NEPAD); Ofisi ya Umoja wa Afrika ya Rasilimali za Wanyama (AU-IBAR); Baraza la Umoja wa Afrika la Phytosanitary (AU-IAPSC); Utafiti na Maendeleo ya Nafaka za Chakula za Umoja wa Afrika (SAFGRAD); Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB); Wakala wa Kitaifa wa Takwimu na Demografia; AKADEMIYA2063 (AK2063); Muungano wa Mapinduzi ya Kijani Barani Afrika (AGRA); Umoja wa nchi za Kiarabu za Maghreb (UMA); Shirika la Biovision Africa Trust; Soko la Pamoja la Mashariki na Kusini mwa Afrika (COMESA); sekretarieti wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC); Mifumo ya Kilimo Hai (EOAI); Jumuiya ya Kiuchumi ya Nchi za Afrika ya Kati (ECCAS); Tume ya Jumuiya ya Kiuchumi ya Nchi za Afrika Magharibi (ECOWAS); Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO); Mamlaka ya Serikali kuhusu Maendeleo (IGAD); Kituo cha Kimataifa cha Maendeleo ya Mbolea (IFDC); Taasisi ya Kimataifa ya Utafiti wa Sera ya Chakula (IFPRI); Taasisi ya Kimataifa ya Utafiti wa Mifugo (ILRI); Taasisi ya Kimataifa ya Usimamizi wa Maji (IWMI); Chuo Kikuu cha Lilongwe cha Kilimo na Maliasili – Chuo cha Bunda; Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia cha Namibia (NUST); Taasisi ya Maliasili (NRI), Chuo Kikuu cha Greenwich; Mtandao wa Ubora wa Utawala wa Ardhi barani Afrika/GIZ Ofisi ya Muungano; Ushirikiano wa Udhhibiti wa Aflatoxin barani Afrika (PACA); Sekretarieti ya Utafiti wa Sera ya Uvuvi na Ufugaji wa Maji barani Afrika (PRNFAA); Mfumo wa Uchambuzi wa Kimkakati wa Kikanda na Msaada wa

Maarifa – Afrika Mashariki na Kati (ReSAKSS-ECA), Kusini mwa Afrika (ReSAKSS-SA); na Afrika Magharibi (ReSAKSS-WA); Sekretarieti ya Maendeleo ya Kusini mwa Afrika (SADC); Mfumo wa Taarifa ya Kupoteza Mavuno ya Baada ya Afrika (APHLIS); Shirika la Upatikanaji wa Mbegu barani Afrika (TASAI Inc.); Chuo Kikuu cha Ibadan, Ibadan, Nijeria; Chuo Kikuu cha Ilorin, Ilorin, Nijeria; Chuo Kikuu cha Pretoria, na USAID na kikundi cha Feed the Future Policy LINK.

Ripoti hii ya Nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) imeandaliwa kwa msaada wa kifedha kutoka kwa KIUNGO CHA AUC, AGRA, BMGF, na USAID/Policy LINK. Ripoti hiyo imenufaika na utafiti na juhudi za waandishi na wataalam mbalimbali ambao walichangia uandishi wa sehemu tofauti za ripoti na Utathmini wa sehemu za ripoti hii.

Ni kwa uthamini kubwa kwamba AUC-DARBE na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD) inatoa shukrani nyingi kwa waandishi wote na waandishi wenza pamoja na wataalam na watathmini ambao walifanya ukamilishaji wa ripoti hii uwezekane.

Dkt Godfrey Bahigwa,
Mkurugenzi
wa Kilimo na Maendeleo Vijijini
Tume ya Umoja wa Afrika (AUC)

Bi Estherine Fotabong,
Mkurugenzi
Kilimo, Usalama wa Chakula na Uendelevu wa Mazingira
Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa
Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD)

UTANGULIZI

- 1.1. Hii ni Ripoti ya Nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) kuhusu maendeleo ya utekelezaji wa Mpango Kamili wa Maendeleo ya Kilimo Afrika Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP). Ufuatiliaji wa maendeleo ulikuwa ombi lililotolewa na Wakuu wa Nchi na Serikali za Umoja wa Afrika (AU) kama ilivyolengwa katika Ahadi ya saba (7) ya Azimio la Malabo juu ya *Ukuaji wa Kilimo na Mabadiliko ya Afrika kwa Ustawi wa Pamoja na Uboreshaji wa Maisha* ((ref.: Doc. Mkutano/AU/2(XXIII)). Kwa hivyo, tangu 2018, Tume ya Umoja wa Afrika (AU) kwa kushirikiana na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD) na washirika wamekuwa wakitoa na kuwasilisha ripoti hizo kwa ajili ya kuidhinishwa na Bunge la Umoja wa Afrika (AU) kila baada ya miaka miwili.
- 1.2. Ripoti inatoa muhtasari wa kiwango ambacho Nchi Wanachama zimezingatia matarajio ya Mkutano wa Malabo yaliyotolewa katika ahadi saba (7) za kuthibitisha tena umuhimu wa kuwekeza katika kilimo ili kufikia ukuaji jumuishi na endelevu wa uchumi na kupunguza umaskini. Sambamba na Ripoti ya Uzinduzi, Maazimio saba (7) ya Malabo yalitafsiriwa katika maeneo saba (7) ya utendaji wa mada: (i) kujitolea tena kwa kanuni na maadili ya mchakato wa Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP); (ii) kuimarisha fedha za uwekezaji katika kilimo; (iii) kukomesha njaa barani Afrika ifikapo mwaka 2025; (iv) kupunguza umaskini kwa nusu, ifikapo mwaka 2025, kupitia ukuaji jumuishi wa kilimo na mabadiliko; (v) kukuza biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo; (vi) kuimarisha ustahimilivu wa maisha na mifumo ya uzalishaji kwa mabadiliko ya hali ya hewa na hatari nyingine zinazohusiana; na (vii) kuimarisha uwajibikaji wa pamoja kwa vitendo na matokeo.
- 1.3. Ripoti inaangazia hali jumuishi ya mchakato na mbinu ambayo ilitumika kukusanya, kuchambua data na kuandika ripoti. Zaidi ya hayo, Ripoti inawasilisha matokeo muhimu katika ngazi za bara na kikanda, wasifu wa kina na ripoti ya matokeo ya nchi binafsi, na mapendekezo kwa nchi binafsi, mashirika ya kikanda, na taasisi za bara.
- 1.4. Kama ilivyokuwa katika miaka iliyopita, lengo la Ripoti hii ni kuwasilisha Nchi Wanachama binafsi na utendaji wao wa pamoja ili kuchochea hatua za ngazi ya bara, kikanda, na kitaifa ili kuendesha kwa pamoja mabadiliko ya kilimo barani Afrika. Ripoti hiyo pia inasaidia kuongeza rufaa kwa vyombo binafsi ili kuchochea uwezo wa kitaasisi wa kitaifa na kikanda kwa ajili ya ukusanyaji wa data za kilimo na usimamizi wa maarifa. Kwa kuzingatia kanuni hii, inatarajiwa kwamba hii itasaidia upangaji bora wa ushahidi, utekelezaji, ufuatiliaji na tathmini, na ujifunzaji wa ushirikiano.
- 1.5. Kwa kila Nchi Mwanachama inayoripoti, utendaji dhidi ya malengo yaliyowekwa unawasilishwa kwa njia ya "Ripoti ya Matokeo ya Nchi katika Utekelezaji wa Ahadi za Malabo". Ripoti inaangazia matokeo ya kipindi kinachohusu maendeleo katika sekta ya kilimo kuanzia mwaka 2015 hadi 2022.
- 1.6. Ripoti inajadili viashiria 12 vipya na makundi 5 mapya ya utendaji, ikitoa jumla ya viashiria 59 (ikiwa ni pamoja na viashiria 47 vya awali na viashiria 12 vipya). Hizi zimeainishwa katika aina 28 (24 za zamani na 4 mpya) za utendaji chini ya maeneo 7 ya utendaji (ahadi 7) ili kuenda sambamba na Azimio la Malabo la Juni 2014. Viashiria vipya kumi na viwili vilivyowasilishwa vinahusiana na: (a) Mbegu za Mifugo, (b) Kiashiria cha Utendaji wa Sekta ya Mbegu (SSPI), (c) Kiashiria cha Maendeleo ya Biofortification ya Afrika (ABPI), (d)

Mifumo ya Kilimo Hai (EOA), (e) Uzalishaji wa Gesi ya Kijani (GHG) kutoka kwa kilimo, (f) Gharama ya lische bora, (g) Idadi ya watu wenye uzito kupita kiasi au ubwanyenye, na (h) viashiria vinne vinavyohusiana na biashara. Ni muhimu kutambua kwamba ingawa viashiria vipya vilianzishwa, havikutumika katika kuandaa ripoti za matokeo za Nchi Wanachama kwani msingi wake haukuweza kufuatiliwa hadi 2015. Viashiria hivi vipya vilikuwa vikijaribiwa katika mchakato huu wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) na vinaweza kujumuishwa kwa ripoti za matokeo wakati wa mzunguko wa tano wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) mwaka 2025.

- 1.7. Ripoti hiyo inakamilishwa na Zana ya Mawasiliano ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) (BR) inayoingiliana na yenye nguvu mtandaoni, ambayo inawasilisha data ya BR katika aina mbalimbali, na kuifanya ipatikane kwa urahisi zaidi kwa watumiaji. Chombo hiki kilitengenezwa na AU na washirika wake kwa kushauriana kwa karibu na RECs, wataalam wa kiufundi, na wadau wengine, kama matokeo yanayoambatana na Ripoti ya BR ili kuwezesha usambazaji wa matokeo yake. Zana hii imeundwa ili kufanya iwe rahisi kwa watunga sera na wadau wengine katika ngazi za kitaifa na kikanda kuingiliana na data na taarifa zinazotolewa. Chombo hiki kina michoro, uchambuzi na ramani zinazoweza ufikiaji rahisi wa matokeo ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR).
- 1.8. Ripoti hiyo inajumuisha sehemu kuhusu utekelezaji wa Maamuzi kumi (10) ya Umoja wa Afrika (AU), ya kimazingira, na mahususi kwa mabadiliko ya kilimo barani Afrika, ambayo ni: Mbegu na Bioteknolojia; Maendeleo ya Mifugo; Uvuvi na Ufugaji wa Samaki; Unyunyizi; Matumizi ya Mashine; Matumizi ya Mbolea; Mwingongozi wa utekelezaji wa viwango vya Usafi wa Mimea (phytosanitary), Sera ya Ardhi, Mifumo ya Kilimo Hai, na Mazaobiofuti.
- 1.9. Vigezo vinavyoambatana na uzinduzi (2017), 2019, 2021 na sasa 2023 ni 3.96, 6.66, 7.28, na 9.29, mtawaliwa. Mwaka wa mwisho wa ufuatiliaji utakuwa 2025 ambapo kigezo cha 10 kitatumika. Kinyume na alama ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya 9.29 kati ya 10, ambayo ni alama ya chini inayokubalika kama kielelezo kuwa nchi ina malengo ya Malabo ya Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) ifikapo mwaka 2025, hakuna Nchi Mwanachama kati ya 49 iliyoripoti imetimiza lengo hili. Nchi tatu bora zinazofanya kazi kwa mpangilio wa kushuka ni Rwanda (8.07), Moroko (6.99) na Misri (6.83) huku Rwanda ikiwa nchi bora kwa mara ya nne. Ingawa hakuna nchi iliyo kwenye mkondo wa kufikia malengo ya Malabo ifikapo mwaka 2025, maendeleo yaliyopatikana ni ya kupongezwa kwa kuzingatia matukio yaliyotokea katika kipindi cha kuripoti. Kwa ujumla, matokeo yanaonyesha matokeo ya migogoro mfululizo ikiwa ni pamoja na vita vya Urusi na Ukraina, athari zinazoendelea za COVID-19, matukio ya asili kutokana na mabadiliko ya hali ya hewa na migogoro ya ndani inayoharibu baadhi ya mafanikio ambayo yametekelezwa kwa miaka mingi. Uchunguzi wa hivi karibuni unaendana na matokeo haya kama vile Ripoti ya SDG juu ya Athari za vita vya Urusi na Ukraina kwa kilimo, biashara, umaskini, na mifumo ya chakula ya Afrika.
- 1.10. Kutokana na matokeo, ingawa inaonekana kwamba kufikia malengo ya Malabo kwa ujumla inaweza kuwa kazi kubwa ifikapo mwaka 2025, ripoti hiyo inabainisha hatua za pamoja na za mtu binafsi ambazo zinahitajika ili kuharakisha ukuaji na mabadiliko ya kilimo. Pendekezo moja muhimu ni kushughulikia ustahimilivu zaidi ya masuala ya mabadiliko ya hali ya hewa na kujumuisha masuala yanayoibuka kama vile usumbufu wa usambazaji wa chakula unaohusishwa na mfano COVID-19, vita vya Urusi na Ukraina, maambukizi ya konokono na matukio yanayohusiana na hali ya hewa kama vile mafuriko makubwa na ukame. Wakati wa kutolewa kwa ripoti hii ni

mwafaka kwani Mpango Mkakati wa Kati wa Umoja wa Afrika (AU) (2024-2028) unaandaliwa pia uundaji wa ajenda ya baada ya Malabo na Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) unaanzishwa na DARBE.

MCHAKATO NA MBINU WA MAANDALIZI YA RIPOTI YA UHAKIKIWA MIAKA MIWILI YA NNE (2023)

2A. Mchakato

- 2.1. Mchakato wa kuandaa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya 2023 umevurugwa sana na Vita vya Urusi na Ukraina vya 2023, ambavyo vilianza mapema Februari 2022 na vimekuwa na athari mbaya kwa mnyororo wa usambazaji wa pembejeo za kilimo barani Afrika. Usumbufu katika uzalishaji na usambazaji wa pembejeo hizi, kama vile mbolea na kemikali za kilimo, umesababisha bei za juu, na kufanya kilimo kuwa ghali zaidi kwa wakulima wa Kiafrika.
- 2.2. Kabla ya mzunguko wa Uhakiki wa Miaka Miwili ya nne, AUC na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD), kwa kushirikiana na washirika, iliandaa Tukio la Kujifunza Sera ya Malabo (MAPLE) mnamo Desemba 2022, ililenga kukagua mafunzo yaliyo kuwemo katika ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya tatu. Hafla hiyo ilifanyika kupitia kwa mtandao na washiriki zaidi ya 200 kutoka kote Afrika wakiwakilisha sekta ya umma, sekta binafsi, vikundi vya wakulima, asasi za kiraia, vijana, wasomi na vyombo vya habari walichunguza masomo kutoka kwa mizunguko miwili ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) uliopita. Mada kuu za majadiliano, ambazo baadaye zilisaidia kuunda mchakato wa sasa wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), zilikuwa: i) Athari za sera na mafunzo kutoka kwa mzunguko wa tatu wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR); (ii) Athari za sera na masomo yaliyopatikana kutoka kwa mzunguko wa tatu wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR); iii) Athari za sera na mafunzo kutoka kwa mzunguko wa tatu wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR).
- 2.3. Baadaye, wadau waliotekeleza Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), na ambacho ni timu ya wataalam wa kiufundi waliotolewa kutoka taasisi mbalimbali barani Afrika na ambacho kinatoa msaada wa kiufundi kwa mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), kilifanya uchambuzi muhimu wa mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) mnamo Agosti 2022, viashiria, na mbinu za kutoa mapendekezo ya kuboresha mchakato wa ukusanyaji na uchanganuzi wa data. Kikundi hiki cha wadau wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) kimegawanywa katika vikundi tisa (9) vya Kikosi Kazi (TWGs) vilivyoandaliwa katika maeneo saba yaliyolengwa na Azimio la Malabo, uratibu na mawasiliano na Utetezi. Vikundi vya kikosi kazi TWG ikiangazia mawasiliano na utetezi imeundwa ili kuhakikisha wasiwasi wa mawasiliano na uwezekano wa mchakato wa BR na ajenda ya Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP). Wanachama wa vikundi vya kikosi kazi TWGs, walikutana kila wiki kwa miezi kadhaa mnamo 2022 na 2023, sio tu kufanya Uchambuzi Muhimu wa ubora wa data, mchakato, na mbinu, lakini pia kutoa mwongozo wa kiufundi kwa ajili ya marekebisho ya zana za kuripoti za Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), ili kuwa tayari kwa mafunzo. Kutokana na ushirikiano huu, Miongozo ya Kiufundi ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), Kigezo cha Kuripoti cha Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) na Vidokezo vya Kiufundi vya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) vilisasisiwa.
- 2.4. Matokeo kutoka kwa mchakato muhimu wa uchambuzi na Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa 2022 yalileta viashiria 12 vipya na makundi 5 mapya ya utendaji. Kwa mzunguko wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), sasa kuna jumla ya viashiria 59 (viashiria 47 vilivyopo na viashiria 12 vipya) vilivyoainishwa katika aina 28 (24 za zamani na 4 mpya) za utendaji chini ya maeneo 7 ya utendaji (ahadi 7) ili kuonyesha Azimio la Malabo la Juni 2014. Zaidi ya hayo, Kikosi Kazi cha BR kiliangazia masuala na mabadiliko yafuatayo yanyohusiana na data: i) Viashiria vya awali vilivyokuwa havitumiki katika mfumo wa BR vilijumuishwa katika uchambuzi au kuondolewa kabisa kutoka

kwenye ukusanyaji wa data; ii) mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR), zana inayotegemea wavuti ya uingizaji na usimamizi wa data, iliboreshwa ili kugundua makosa ya ufikivu wa data kupitia vyombo visivyoruhusiwa ama visivyo vya kawaida. Pia iliboreshwa ili kupokea habari juu kuhusu asili ya data ili kuboresha ufuatiliaji wa data; iii) Viashiria kadhaa vipya vya kufuatilia maamuzi ya AUC viliundwa ili kusaidia uchambuzi juu ya utekelezaji wake; na iv) Makosa ya kawaida ya data na mapungufu yalitambuliwa ambayo yanahitaji uwekezaji wa ziada kutoka AU na Nchi Wanachama wake katika kuwezesha ukusanyaji na usimamizi wa data. Kwa sababu ya uhakika kuwa.

Mkakati wa mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa tatu

2.5. Ikifanya kazi kwa ukaribu na Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda na wataalam wa kiufundi, ni mkakati wa mchakato wa ukaguzi wa nee ambayo iliandaliwa na AUC. Mkakati huo ulihusu hatua na ratiba mbalimbali zinazohitajika ili kutoa ripoti ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR).

Mafunzo ya Wakufunzi

2.6. Kwa sababu ya mabadiliko kadhaa muhimu katika vigezo iliyosababishwa na kuongezwa kwa viashiria vipya na pia kwa sababu kulikuwa na wataalam wapya waliojiunga na mchakato wa Ukaguzi BR, warsha ya Mafunzo ya Wakufunzi (TOT) iliandaliwa kwa njia ya ana kwa ana na kupitia mtandaoni (mchanganyiko wa njia hizi mbili zilitumika) tarehe 6-9 Februari, 2023. Takriban wataalamu 135 walishiriki katika vikao vya TOT, ambavyo vilishughulikia vipengele vya kiufundi vya BR na kupangia warsha ya mafunzo ya BR kwa wataalam wa nchi barani. Wakati wa TOT, angalau wataalam 31 wa kikanda kutoka mikoa mitano walipewa mafunzo juu ya zana zilizosasishwa za kuripoti za Uhakiki wa Miaka Miwili na Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (BR) (CAADP).

Mafunzo ya wataalamu wa kitaifa

2.7. Wakati wa mchakato huu wa nne wa BR, AUC kwa kushirikiana na Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) iliandaa, mafunzo tano ya Kikanda ya Wataalam wa Kitaifa juu ya zana zilizosasishwa za kuripoti Uhakiki wa Miaka Miwili na Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (BR)(CAADP) na AUC zilitoa msaada kwa huduma za ukalimani: (i) Afrika Mashariki (Kiingereza) 20-24 Machi 2023: EAC, IGAD na Soko la Pamoja la Mashariki na Kusini mwa Afrika (COMESA).; (ii) Afrika ya Kati (Kifaransa) 27-31 Machi 2023: ECCAS; (iii) Afrika Kaskazini (Kifaransa, Kiarabu) 20-24 Machi 2023: UMA; (iv) Afrika Kusini (Kiingereza, Kifaransa, Kireno) 27-29 Machi 2023: SADC na COMESA na (v) mafunzo ya kikanda ya mseto kwa Afrika Magharibi (Kiingereza, Kifaransa na Kireno) yaliahirishwa kwa 25-29 Aprili 2023. Baada ya mafunzo ya kikanda, mchakato wa nne wa BR katika ngazi ya nchi ulizinduliwa na umeanza. Wataalam wa kitaifa kutoka nchi wamepatiwa mafunzo na wataalam wa kikanda kutoka nchi husika na ambao nao wamepatiwa mafunzo wakati wa Mafunzo ya Wakufunzi wa Bara (TOT).

Ukusanyaji na uthibitishaji wa data katika ngazi ya kitaifa

- 2.8. Baada ya mafunzo ya kikanda, kila Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (REC) pamoja na Nchi Wanachama wao iliandaa na kutekeleza mkakati wao wa ukaguzi BR kulingana na ule wa kikanda na wa bara. Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs), ziliongoza na kuratibu hatua za ukusanyaji na uthibitishaji wa data katika ngazi ya kitaifa. Tume ya Umoja wa Afrika hasa, Ikiwa na msaada wa kifedha kutoka AGRA na ushirikiano wake na Ak2063/ReSAKSS, FAO, IFPRI na Kiungo cha Sera, iliwezesha uhamasishaji wa msaada wa kiufundi unaohitajika na Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) ili kuwezesha ukusanyaji na uthibitishaji wa data katika ngazi ya kikanda. Katika ngazi zote za uwajibikaji (kitaifa, kikanda, na bara), changamoto kuu zilikuwa: (i) ukusanyaji, usafishaji, na uchambuzi wa data kwa wakati muafaka; (ii) rasilimali chache za kusaidia uthibitishaji wa wadau wengi wa rasimu ya ripoti za kitaifa za BR. Wakati wote wa mchakato, AUC na AUDA-NEPAD ziliendelea kuhimiza Nchi Wanachama wa AU kuunganisha mchakato wa ukaguzi inayofanyika kila baada ya miaka miwili katika mifumo ya mara kwa mara ya ufuatiliaji na tathmini ya serikali ili kupunguza changamoto za vifaa na kifedha na kuboresha mchakato na matokeo yake.
- 2.9. Kama ilivyokuwa katika mchakato ya uzinduzi, ya pili na ya tatu ya BR, kila Nchi Mwanachama ilitarajiwa kuandaa warsha ya kitaifa ya wadau mbalimbali ili kukagua na kuthibitisha ripoti na data kabla ya kuwasilishwa kwake kwa Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) husika, pamoja na barua iliyosainiwa kutoka kwa Katibu Mkuu au mamlaka ya wizara ya kilimo. Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) zikiwa na msaada wa washirika wa kiufundi hukagua na kuthibitisha ripoti za Nchi Wanachama, hufanya uchambuzi wa kwanza wa data, na kuandaa muhtasari wa BR wa kikanda ambao umethibitishwa katika ngazi ya kikanda kabla ya kuwasilishwa kwao kwa AUC.

Warsha ya Usafishaji na Uthibitishaji wa Data Bara

- 2.10. Baada ya kuwasilisha ripoti za nchi na data ifikapo tarehe 12 Agosti 2023. Mabadiliko haya yaliwezekana kwa sababu tarehe ya mkutano wa STC, ambayo ripoti lazima iwe imewasilishwa, ilibadilishwa kutoka Oktoba hadi Desemba 2021. Kila Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) ilihamasisha wataalam wa kikanda na kupanga uhakiki wa ripoti za nchi kufuatia mwongozo wa mchakato wa ukusanyaji na uthibitishaji wa data kwa ajili ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa nne BR uliowasilishwa kwa Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) na AUC. Uthibitishaji wa kikanda uliandaliwa kwa msaada wa AUC kupitia ufadhili wa moja kwa moja kutoka AGRA na ufadhili wa kiufundi kutoka Ak2063/RESAKSS kwa Tume ya Jumuiya ya Kiuchumi ya Nchi za Afrika Magharibi (ECOWAS), UMA na Misri, SADC, kanda ya Mashariki pamoja na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Sahrawi (IGAD, Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Soko la Pamoja la Mashariki na Kusini mwa Afrika (COMESA) na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Sahrawi). Katika Afrika ya Kati (ECCAS), ni nchi moja tu kati ya nane iliyoweza kuandaa uthibitishaji wake wa kitaifa kufikia tarehe ya mwisho ya Agosti 12. Ilikuwa vigumu kuandaa mtihani wa kikanda kwa sababu ya hali hiyo.
- 2.11. Kwa ujumla, Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) zote isipokuwa ECCAS ziliweza kufikia hatua hii muhimu na kutuma maoni na uchunguzi kwa Nchi Wanachama kwa ajili ya marekebisho katika ripoti ya ngazi ya nchi, na pia katika mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR), huku ikilenga kufanya mawasilisho ya mwisho tarehe 27 Agosti, 2023. Hata wakati usafishaji wa data ya bara ulipoanza, AUC bado ilipanua tarehe ya mwisho ya uwasilishaji kwa nchi zote zilizobaki hadi tarehe 15 Septemba 2023 ili kuruhusu nchi hizo kukamilisha uthibitishaji wao wa kitaifa, uingizaji wa data, na uwasilishaji wa ripoti katika mfumo wa elektroniki wa

Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR). Hii ilikuwa tarehe ya mwisho kabisa ya kufanya mawasilisho. Katika mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR), Nchi Wanachama 43 ziliwasilisha data zao kwa wakati.

- 2.12. Tume ya Umoja wa Afrika (AUC), Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD), na Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs), washirika wa Ufundi (IFPRI, AGRA, FAO, A2063/ReSAKSS, Plocy Link) na wataalam wa kikanda wa BR walifanya Warsha ya kusafisha na kuthibitisha data ya bara iliyopangwa kufanyika mwishoni mwa Agosti hadi mapema Septemba huko Dar-Es-Salaam, Tanzania (kuanzia Agosti 29 hadi Ijumaa Septemba 1, 2023). Mchakato huu unahusisha Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa kina wa data na tathmini ili kuhakikisha ubora wa data, usahihi, na ukamilifu wa data ambazo zimewasilishwa na Nchi Wanachama. Warsha hii inalenga kuoanisha michakato ya usafishaji na uthibitishaji wa data, kushirikisha viongozi wa maeneo yanayohusika, na kukamilisha usafishaji wa data kwa ngazi ya bara na uthibitishaji wa uwasilishaji kutoka Nchi Wanachama. Ushauri na maoni ambayo yametolewa na viongozi baada ya zoezi la Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa data yametumwa kwa kila Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) na AUC kuwaomba kushiriki na nchi yao katika kuzingatia na kuwasilisha tena data iliyofanyiwa marekebisho na ripoti katika mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR), ifikapo Septemba 15, 2023.

Warsha ya uandishi wa kiufundi la Uhakiki wa Miaka Mwili

- 2.13. Kwa upande wa kuripoti wakati wa warsha ya uandishi inayohusisha mchakato makini wa kuandika, ilikuwa ni nchi 49 kati ya Nchi Wanachama 55 ambazo ziliweza kuwasilisha data zao na kuripoti kwenye mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR), Hivyo, warsha ya uandishi inayohusisha mchakato makini wa kuandika, iliandaa rasimu ya Nne ya Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya CAADP ya Malabo na kutoa fursa kwa wataalam kadhaa wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili pamoja na taasisi zote ambazo zimekuwa zikichangia mchakato huu ili kutoa shukrani zao juu ya uboraji wa data kabla ya kuanza hesabu ya viashiria na uchambuzi. Washa hii haswa lilishughulikia: (i) majadiliano ya muhtasari wa ripoti ya nne ya BR na kukabidhiwa kwa mtaalam kwa uandishi; (ii) kuandika ripoti ya rasimu; (iii) maandalizi ya ripoti ya matokeo za nchi binafsi; (iv) maandalizi ya rasimu iliyojumuishwa ya Ripoti ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya bara; (v) hatua zinazofuata na tarehe ya mwisho ziliainishwa. Mkutano wa mwisho wa uthibitishaji ulifanyika mtandaoni mnamo Oktoba 2023 kati ya AUC, Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD), Wataalam wa Ofisi ya STC, na Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) kabla ya kuwasilisha ripoti kwa Kikao cha nne cha Kawaida cha STC kuhusu ARDWE mnamo Novemba 2023.

Zana za Mawasiliano za Uhakiki wa Miaka Miwili

- 2.14. Kama moja ya matokeo ya uchambuzi muhimu wa mchakato wa BR uliofanywa mnamo Agosti 2022, kikundi cha tisa cha kiufundi cha mawasiliano na utetezi wa BR kimeanzishwa ili kuwezesha mawasiliano, juhudi za utetezi zinazohusiana na matokeo ya BR, pamoja na ufahamu. Kama desturi, zana za mawasiliano na utetezi za Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), yaani Dashibodi ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya Ripoti Kamili kuhusu Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Afrika (CAADP) zimesasishwa ili kuwezesha matumizi ya matokeo ya ripoti ya nne ya BR.

Usaidizi wa kiufundi kwa mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili

- 2.15. Kwa kushirikiana na washirika na taasisi za kiufundi za BR za jadi, msaada wa kiufundi ulifanyiwa maongezo kwa hatua tofauti katika utekelezaji wa mkakati wa nne ya BR barani. Wataalam wa BR kutoka Ak2063/RESAKSS, IFPRI, FAO, AGRA, Policy Link kati ya wengine, walitoa msaada wa kiufundi wakati wa uchambuzi muhimu, usasishaji wa zana Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa nne BR (Miongozo ya Kiufundi, Kigezo cha kuripoti cha Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), na jukwaa la mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR), mafunzo ya wakufunzi (TOT), mafunzo ya wataalamu wa kitaifa, ukusanyaji, usafishaji na utathmini wa data, na uthibitishaji wa data katika ngazi ya nchi, uthibitishaji wa data na Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) katika ngazi ya Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs), na usafishaji wa data za bara wakati wa warsha ya uandishi inayohusisha mchakato makini wa kuandika. Wataalam wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) waliofunzwa wakati wa TOT na kutoka taasisi nyingine (vyuo vikuu na vyuo vikuu) walitoa msaada wa kiufundi wakati wa uthibitisho wa kikanda. AUC na kikundi cha Policy LINK klitoa msaada wa kufanya mafunzo kadhaa kupitia kwa mtandao, mikutano ya Kikosi Kazi cha BR, mikutano ya uratibu ya kila mwezi ya CAADP na Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD), na mikutano mingine inayohusiana na mchakato wa BR.
- 2.16. Kupitia ruzuku hii kwa AUC kutoka AGRA, wakati wa mchakato huu wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), msaada wa bajeti umekuwa kwa Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) ili kuwawezesha kufanya baadhi ya shughuli muhimu za mkakati wa BR katika ngazi za Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (REC). Kwa hivyo, Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) ziliwezesha kufanya: (i) mikutano ya uthibitishaji wa kikanda; na (ii) shughuli nyingine zinazohusiana moja kwa moja na mchakato wa BR. Ruzuku hii pia ilitoa ufadhili kwa warsha wa uandishi wa kiufundi.
- 2.17. Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) zilichukua jukumu muhimu sana katika kushirikisha na kuhamasisha Nchi Wanachama na hii ilirahisisha na kuwezesha jukumu la AUC na AUDA- NEPAD katika kukusanya Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa nne kwa mafanikio.

2B. Metodolojia

- 2.18. Ripoti ya Matokeo ya Mabadiliko ya Kilimo ya Afrika (AATS) iliundwa kuwasilisha maendeleo yaliyofanywa na Nchi Wanachama binafsi na kutambua na kutoa tuzo kwa Nchi Wanachama zinazofanya vizuri zaidi ili kufikia malengo na Azimio la Malabo ifikapo mwaka 2025. AATS inategemea mbinu za kutathmini utendaji wa nchi katika kufikia malengo yaliyowekwa katika Azimio la Malabo.
- 2.19. Kwa kuwa mwaka unaolengwa na Azimio la Malabo kwa ujumla ni 2025, mbinu za kutathmini hutoa kiwango cha hatua kwa hatua na cha kuongezeka kwa ajili ya kutathmini maendeleo ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) unaofanywa kila baada ya miaka miwili ikilingani shwa na viashiria kama ilivyoelekezwa katika ripoti ya matokeo. Kwa kulinganisha matokeo katika Nchi Wanachama, AATS inawezesha ulinganisho wa utendaji kati ya marika ili kuchochea uboreshaji wa hatua endelevu ili kufikia malengo yanayotazamiwa. Katika hali hii, mbinu za kutathmini zinatazamia kuruhusu Nchi Wanachama kuona jinsi ya kuboresha utendaji wao kwa muda, na kutafuta mazoea bora

ili kuondokana na changamoto zilizobainishwa huku ikiimarisha utamaduni endelevu, na kutoa hisia ya uharaka katika kufikia malengo ya sekta ya kilimo.

- 2.20. Miongozo ya Kiufundi ya 2023 iliyosasishwa hutoa maelezo juu ya metodolojia iliyotumiwa kutathmini kila moja ya viashiria 59 vya utendaji (viashiria 47 vilivyopo na viashiria 12 vipya) na vipengele vinavyohitajika. Vidokezo vya Kiufundi vya 2023 vinatoa maelezo zaidi juu ya mbinu zinazotumiwa kutathmini matokeo ya utendaji, huku mwaka 2015 ukitumika kama kumbukumbu ya utathmini wa utendaji, na mfumo wa uzani unaotumiwa kujumulisha alama katika maeneo tofauti yaliyolengwa.
- 2.21. Mzunguko wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) hutumiwa kujaribu viashiria vipya, lakini viashiria vipya havitatumika kwa kutathmini matokeo na kuorodhesha Nchi Wanachama. Viashiria vipya ni: 3.1vii (Ongezeko la asilimia ya mbegu za mifugo zilizopimwa na kuthibitishwa na zinazofaa kwa mazingira ya nchi husika, kwa spishi/aina/ekotipi zinazotumika kila mwaka katika nchi (pLCSU), Mbegu za Mifugo); 3.1viii (Utathmini wa Utendaji wa Sekta ya Mbegu); 3.5viii (Gharama ya lishe bora kama asilimia ya matumizi ya chakula ya kaya); 3.5ix (Asilimia ya watu walio na uzito kupita kiasi au upwanyenye, kwa idadi ya watu wazima); 3.7 (Utathmini wa Maendeleo ya Mazaobiofuti Barani Afrika, ABPI); 5.1ii (Utathmini wa Ubadilishanaji wa Bidhaa na Huduma za Kilimo kati ya Nchi za Afrika); 5.3i (Viwango vya ushuru, viwango vya wastani wa kutozwa ushuru (asilimia)); 5.3ii (Utathmini wa hatua zisizohusiana na biashara ya ndani ya Afrika ya bidhaa na huduma za kilimo zizizo tozwa ushuru); 5.3iii (Utathmini wa mazingira ya taasisi yanayoruhusu utekelezaji wa Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA)); 6.1iii (Jumla ya Uzalishaji wa Gesi chafu (GHG) kutoka kwa kilimo). Zaidi ya hayo, kigezo kipya cha EIRB4 kimeondolewa kama kigezo cha utathmini ya 6.2 na alama yake. Kwa sababu ya maswala makubwa ya kuripoti na ubora wa data kiashiria 3.6iii pia hakijatumiwa katika mzunguko huu wa nne wa BR.
- 2.22. Kiashiria kinapokosa kutumika, inamaanisha hakitajumuishwa wakati wa kutathmini matokeo na orodha ya Nchi Wanachama na hakizingatiwi katika uchambuzi wa alama.
- 2.23. Kwa mujibu wa muundo wa utendaji wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (maeneo 7 yaliyolengwa yaliyogawanywa katika makundi 28 ya utendaji, na kugawanywa zaidi katika viashiria 59), kuna aina nne za alama: alama ya I ambayo ni alama inayohusishwa na kiashiria cha utendaji kulingana na kiwango cha 0 hadi 10; alama ya C ambayo ni jumuishwa wa alama za I aina ya utendaji; alama ya T ambayo ni jumuishwa wa alama za C kwa maeneo yaliyolengwa na alama ya O ambayo ni alama ya jumla (au jumuisho wa alama za T) katika kufikia Azimio la Malabo. Kwa kila alama iliyojumlishwa (yaani *alama C*, *alamaT* na *alama-O*), mfumo sawa wa kutathmini matokeo hutumiwa.
- 2.24. Kanuni sambamba za kompyuta, zilizofanuliwa kikamilifu katika Vidokezo vya Ufundi vya 2023, zimeongoza muundo wa hifadhidata kwa ajili ya ukusanyaji wa data ya nchi ili kuzalisha Ripoti ya matokeo ya 2023.
- 2.25. Ulinganisho wa Alama za Nchi katika kutekeleza Azimio la Malabo na Wasifu 49 wa Nchi zilizowasilishwa katika Sura ya 7 ya Ripoti ya Matokeo ya ***Mabadiliko ya Kilimo ya Afrika (AATS)***, ambayo inajumulisha maendeleo ya nchi binafsi katika kufikia ahadi za Azimio la Malabo. Ufafanuzi wa kawaida wa kiufundi ufuatao lazima uzingatiwe ili kuwezesha uelewano kamili wa Ripoti ya Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili na AATS.
- 2.26. Lengo: Ni mtazamo unaodhamiriwa kufikiwa katika mwaka wa mwisho (mwaka inayolengwa) wa mchakato kama ilivyobainika kwa hatua za kuleta mafanikio. Kwa mfano, hatua ya kujitolea "*kuwezesha biashara ya ndani ya Afrika mara tatu zaidi, kwa kuangazia bidhaa na*

huduma za kilimo ifikapo mwaka 2025 kuanzia 2015" -lengo ni kufikia asilimia 200 ifikapo mwaka inayolengwa wa 2025 kutoka mwaka msingi wa 2015.

- 2.27. Kiashiria: Ni kigezo au mchanganyiko wa vigezo ambavyo hupima moja kwa moja (bila kuweka mambo mengine nje ya upeo maanani) thamani ya kitu kinachopimwa. Kwa mfano, kwa kujitolea katika kifungu cha 2.24, kiashiria ni *"kiwango cha ukuaji wa biashara ya ndani ya Afrika"*.
- 2.28. Mafanikio: kwa dhana kwamba maendeleo ni thabiti, je thamani inayodhamiriwa kufikiwa kwa kiashirio katika mwaka wa kipimo kwa nchi itaweza kufikia malengo yake? Kwa hivyo, mafanikio yanaweza kutofautiana mwaka hadi mwaka. Kwa mfano, kwa kujitolea katika kifungu cha 2.24, mafanikio ya mwaka wa tatu (mwaka wa 2018 wa kipimo) ni asilimia 60 [sawa na (asilimia 200/10) * 3]. Ikumbukwe kwamba mafanikio yanaweza kubaki thabiti ikiwa lengo ni lilelile kwa kila mwaka. Kwa mfano, kwa kujitolea *"kuongeza matumizi ya serikali kwa kilimo kama sehemu ya jumla ya matumizi ya kitaifa, hadi angalau asilimia 10 kila mwaka"*, inamaanisha kuwa mafanikio kwa kila mwaka ni asilimia 10.
- 2.29. Matokeo: Ni thamani inayotegemea kiwango cha 0 hadi 10 ambacho kinaonyesha utendaji dhidi ya kiashiria fulani katika mwaka. Kama ilivyo katika mfano wa kujitolea katika kifungu cha 2.26, nchi ikiwa imefikia asilimia 150 ya maendeleo katika mwaka fulani itakuwa na alama ya 7.5 [sawa na (150/200)*10].
- 2.30. Mbini ya Kutathmini: Ni alama ya chini ambayo nchi lazima ifikishe na ambayo inalingana na thamani ya mafanikio katika mwaka huo. Mbinu ya kutathmini mafanikio yanaweza kutofautiana mwaka hadi mwaka na kufikia thamani ya juu ya 10 katika mwaka unaolengwa au inaweza kubaki mara kwa mara kwa thamani ya 10 kila mwaka. Mbinu ya kutathmini kipindi hiki cha kuripoti (mwaka wa 2022 wa kipimo) ni 9.29 ikilinganishwa na 7.28 katika BR iliyopita (mwaka wa 2020 wa kipimo).
- 2.31. kufuata mkondo: Ina maana kuwa Nchi Mwanachama ilipata alama ambayo ni sawa au kubwa kuliko kigezo cha kutathmini (9.29) na kwa hivyo, inalenga kutimiza ahadi za Malabo.
- 2.32. kutofuata mkondo: Ina maana kuwa nchi ilipata alama ambayo ni ya chini kuliko kigezo cha kutathmini, kwa hivyo, HAINA LENGU la kutimiza ahadi za Malabo.
- 2.33. Aina ya utendaji iliyoyumiwa katika mzunguko wa tatu wa BR itatumiwa kwa mzunguko wa nne wa BR na inaonyesha Nchi Wanachama ambazo ZINAENDELEA VIZURI, hivi ni kumaanisha ni Nchi Mwanachama ambayo alama yake ya jumla ni tano au zaidi ya 5, lakini chini ya kigezo cha 9.29 cha uthathmini, na kwa hivyo, HAINA LENGU la kutimiza ahadi za Malabo.

2C Masuala ya Ubora wa Data

Wasiwasi wa ubora wa data

- 2.34. Kupata data bora kwa ajili ya mchakato wa BR imebaki kuwa kipaumbele cha hali juu. Mikakati mbalimbali imetekelezwa katika mizunguko ya BR ili kusaidia kuboresha ubora wa data. Hizi ni pamoja na kuanzishwa kwa tovuti ya mtandaoni (eBR) wakati wa mzunguko wa pili wa BR ambayo imesaidia kuboresha kiwango cha kukusanya, kuangalia, na kuchakata data, nyaraka za data, na wakati wa kuzalisha ripoti ya matokeo yaliyotumiwa katika kuandaa ripoti ya BR. Mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR) pia imesaidia kuunda hifadhidata ya mfululizo wa muda juu ya vigezo au vigezo zaidi ya 500 kutoka 2015 hadi mwaka uliomalizika hivi karibuni katika mzunguko huu wa nne wa BR. Hizi zinaweza kutumika kufanya uchambuzi wa kimkakati juu ya masuala mbalimbali yanayohusiana na mabadiliko ya kilimo na mifumo ya chakula. Katika mzunguko huu wa nne wa BR, mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR) uliimarishwa zaidi ili kupunguza makosa mengi ya kawaida ya uingizaji wa data (kwa mfano, alama za sifuri zisizotarajiwa, vitengo vya vipimo, na urari na asilimia zisizotarajiwa, miongoni mwa mengine) kwa kuweka vizuizi anuwai kwenye sehemu au seli za uingizaji wa data.
- 2.35. Ingawa hatua hizi zinaonekana kuwa zimesaidia kupunguza makosa mengi ya kawaida yaliyotajwa hapo juu, aina na kiwango cha uchambuzi muhimu uliofanywa kutambua maswala ya ubora wa data na uliotumika kutekeleza mikakati kama yalivyoielezwa hapo juu yamepunguzwa kwa viashiria na mada chache tu. Kwa hivyo, maboresho hayajakuwa sawa kwa kuangazia data ya mada na viashiria tofauti. Katika BRs za zilizopita pia, shida kuu za data kutokana na ukosefu wa data usio wa kawaida ikilinganishwa na sampuli nyingine hazijasisitizwa au zimefichwa na metodolojia ya kutathmini matokeo. Kwa mfano, ukosefu wa data usio wa kawaida unapobainika katika uchunguzi, alama ya sifuri (0) inarekodiwa kwa viashiria na nchi zilizoathirika. Shida za data kutokana na ukosefu wa data usio wa kawaida ikilinganishwa na sampuli nyingine zimeshughulikiwa kwa kupunguza alama za viashiria viliyoathiriwa kwa kiwango cha chini au cha juu cha anuwai ya alama inayotarajiwa na kisha kurekodi alama ya sifuri (0) au kumi (10), mtawaliwa. Mazoea haya yanaweza kuwa yamepunguza mahitaji, motisha na fidia ya kufanya ukaguzi wa kina na ulio ubora wa data na kulazimisha nchi kurekebisha data huku zikikumbwa matatizo zaidi.
- 2.36. Katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) hii ya nne, muda wa ziada ulitolewa katika mchakato wa kufanya ukaguzi wa kuboresha data ili kuwezesha nchi kurekebisha data zao ipasavyo. Walakini, wakati uliotengwa na rasilimali iliyotumika haukutosha kwani aina za ukaguzi za ubora wa data hazikupewa kipaumbele kinachofaa. Vivyo hivyo, maoni kwa nchi (kama ilivyojaribiwa katika BR ya tatu) pia yalikuwa ya kutatanisha kwao kushughulikia kikamilifu matatizo ya data yaliyogunduliwa.
- 2.37. Hapa chini kuna vidokezi vya masuala ya ubora wa data ya BR, yaliyowekwa katika makundi matatu: (1) mchakato wa uwasilishaji wa data na mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR), (2) ubora wa vigezo vya data, na (3) hesabu ya viashiria na alama.

Uwasilishaji wa data na mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR)

- 2.38. Mojawapo ya mambo makuu hapa ni suala lililoibuliwa na baadhi ya Nchi Wanachama kwamba hawakuweza kupakia data kwa sababu mfumo wa mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR) haikuwaruhusu kufanya hivyo. Kwa sababu Nchi Wanachama nyingi zimefanikiwa kupakia data kuhusu viashiria hizo, suala hilo linaonekana kuwa upande wa Nchi Wanachama hizo na linaweza kuonyesha tofauti katika yao na wale wanaokumbatia mfumo wa eBR. Pia, kujaribu kupakia data katika dakika za mwisho kunaweza kufadhaisha kwani mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR) unakagua uthabiti mwingi wa ndani katika data kabla ya kukubali kupaka data yenyewe.
- 2.39. Uwasilishaji wa data juu ya biashara ya kilimo ya ndani ya Afrika (haswa Kiashiria 5.1) inaonekana haijashughulikiwa kwa njia ya kuridhisha kwa ujumla ikilinganishwa na data iliyotengenezwa na mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR) kwa ajili ya uchambuzi. Seli za data zimejaa mchanganyiko wa data inayowasilishwa kupitia nambari ya tarakimu na ya kujumuisha herufi, nambari, nafasi, au aina nyingine za herufi pamoja na habari nyingi zisizoeleweka. Hii inaonekana katika idadi ndogo ya nchi ambazo kiashiria kilifanikiwa kutathminiwa, ikilinganishwa na mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR) zilizopita.
- 2.40. Upungufu mwingine wa mfumo wa mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR) ni kwamba data iliyotolewa kwa uchambuzi haikuja na metadata. Kwa kuongezea, data ziko katika muundo mpana, ambapo vigezo vimeainishwa kulingana na mifumo na vigezo vyake, pamoja na miaka. Hii haiwezi kufanya matumizi yake kuwa rahisi kwani inaweza kuwazuia watu wengi kuitumia.

Ubora wa vigezo vya data

- 2.41. Tangu ripoti ya kwanza ya BR, tafiti kadhaa zimechambua maswala ya ubora wa data, pamoja na data inayokosekana, alama za sufuri zisizotarajiwa, vitengo vya upimaji, uwepo wa data usio wa kawaida ikilinganishwa na sampuli nyingine, urari na asilimia zisizotarajiwa, na idadi ya sehemu ambazo hazijumuishi katika hesabu ya jumla, kati ya nyingine¹ Mojawapo ya shida za kutatiza pale ambapo data inakosekana (angalia Jedwali 2.1). Kwa kuwa kiwango cha jumla cha kuripoti data ni asilimia 60 (au asilimia 64 bila kujumuisha viashiria 12 vipya vilivyobuniwa katika mzunguko huu wa nne wa BR), data inayokosekana imekuwa ni tatizo kubwa. Hii inamaanisha kuwa nchi nyingi zitapewa alama ya sufuri kwa viashiria vilivyoathiriwa. Mada 1 ina kiwango cha juu zaidi cha kuripoti (asilimia 96.1), ikifuatiwa na mada 2 (asilimia 82.8), mada 7 (asilimia 75.7), mada 6 (asilimia 67.2), mada 5 (asilimia 59), na mada 3 na 4 (kila moja ikiwa na asilimia 56.1).
- 2.42. Ingawa viashiria vipya vilipunguza kiwango cha jumla cha kuripoti (asilimia 64.3 visipozingatiwa na asilimia 59.2 vikizingatiwa), ilikuwa na athari mchanganyiko kwa viwango vya kuripoti vya mada zilizoathiriwa: chanya kwa mada 6 na 7 na hasi kwa mada 3 na 5.
- 2.43. Jedwali 2.2 linaonyesha kiwango cha kuripoti data kulingana na nchi, huku 12 kati yao wakiripoti angalau asilimia 80 ya data (Gambia, Nijeria, Tanzania, Togo, Misri, Rwanda, Kenya, Madagaska, Burkina Faso, Uhabeshi, Ghana, na Burundi). Kwa upande mwingine wa

¹Tazama kwa mfano: [CAADP ya ufunguzi wa Uhakiki wa Miaka Miwili na Kadi ya Mabadiliko ya Kilimo ya Afrika: Matokeo na maeneo ya kuboresha \(Benini, S., Ulimwengu, J., na Tefera, W. 2018\)](#); [Kuboresha ubora wa data kwa mapitio ya miaka miwili ya CAADP: Mpango wa ushirikiano uliojaribiwa katika nchi tano \(Benini, S., Karugia, J., Matchaya, G., na Yade, M. 2020\)](#). Uboreshaji na changamoto za data za Uhakiki wa Miaka Miwili ya CAADP: Uchambuzi muhimu wa mada ya 2 katika mzunguko wa tatu wa BR (Benini, S., D. Navarro, D. Laborde, M. Fynn, M. Makhura, A. Moletsane, D. Adama, S. Kimathi, na M. Kaliba. 2022).

utathmini, kuna takriban nchi 20 zilizo na kiwango cha chini ya asilimia 50 cha kuripoti. Wakati maswala mengine ya data yanazingatiwa (maelezo zaidi yatatolewa baadaye), maana ya hii ni kwamba karibu nusu ya nchi 49 zinazoripoti zinaweza kukosa data ya kutosha kufanya tathmini kamili ya maendeleo yao katika kutekeleza Azimio la Malabo. Kwa nchi hizi, alama zao za BR ni za chini sana (kupewa sifuri kwa viashiria vinavyokosekana) na ni bora kuainishwa kama "haijulikani" badala ya "haina lengo la kutimiza ahadi za Malabo."

- 2.44. Kutoka Jedwali la 2.2, kuna tofauti katika data inayokosekana katika vigezo, viashiria, na nchi ndani ya mada fulani, ambayo pamoja na maswala mengine ya data, yamefupishwa hapa chini kwa maeneo anuwai ya mada.

Jedwali 2.1: Kiwango cha kuripoti data katika BR ya nne kulingana na eneo la mada, 2015-2022

	Ikiwa ni pamoja na viashiria vipya 12				Ukiondoa viashiria vipya 12			
	Vigezo (nambari)	Maoni			Vigezo (nambari)	Maoni		
		Nambari inayohitajika	Nambari iliyoripotiwa	Nambari iliyoripotiwa		Nambari inayohitajika	Nambari iliyoripotiwa	Asilimia iliyoripotiwa
Mada ya 1 ⁺	32	1,568	1,507	96.1	32	1,568	1,507	96.1
Mada ya 2	24	9,408	7,792	82.8	24	9,408	7,792	82.8
Mada ya 3	286	95,648	53,632	56.1	215	67,816	43,866	64.7
Mada ya 4	69	27,048	15,179	56.1	69	27,048	15,179	56.1
Mada ya 5 ⁺⁺	65	19,306	11,390	59.0	54	18,081	10,944	60.5
Mada ya 6	17	4,263	2863	67.2	13	2,695	1,767	65.6
Mada ya 7	60	3,283	2,485	75.7	49	2,744	2,053	74.8
Jumla	553	160,524	94,848	59.1	456	129,360	83,108	64.2

Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya BR.

Maelezo ya Jedwali 2.1: Mitazamo = [vigezo vinavyohitajika kwa mwaka iliyopita hivi karibuni tu * 49 (idadi ya nchi)] + [vigezo vinavyohitajika kwa miaka yote * 49 (idadi ya nchi zinazoripoti) x 8 (idadi ya miaka)]. ⁺ Haijumuishi data ya vigezo vitatu ambavyo vinatofautiana kulingana na nchi na hutegemea majibu ya maswala ya awali. ⁺⁺ Haijumuishi data ya 5.1 kwa vigezo 12 hivi (kiasi/thamani ya uagizaji/usafirishaji wa bidhaa/huduma) ambayo haikuweza kutolewa na kuchambuliwa katika programu ya Stata (tazama majadiliano juu ya maswala ya mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR)).

Mada ya 1

2.45. Data zinazohitajika hapa ni za mwaka uliyopita hivi karibuni tu, yaani, 2022 katika BR hii ya nne, ili kunasa hali au kiwango cha michakato ya CAADP na jinsi imeanzishwa, kuhusiana na utekelezaji wa NAIP, uratibu wa shughuli na uwekezaji, na matumizi ya ushahidi katika kufanya maamuzi. Ukaguzi mwingi wa data uliofanywa hapa ulikuwa unahusu data inayokosekana, ambayo tayari imewasilishwa hapo juu. Kwa kuwa huenda hakutakuwa na rekodi zinazopatikana kwa umma kuhusu haya, changamoto muhimu ni jinsi ya kufanya ukaguzi huru wa ubora wa data. Kwa kulinganisha data iliyotolewa kwa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) hii ya nne na data iliyotolewa kwa BR ya tatu juu ya utekelezaji wa NAIP (Kiashiria 1.1) kwa mfano, inaonekana kwamba kumekuwa na hatua za kurudi nyuma kwa nchi kadhaa, jambo linaloonekana kuwa lisilo na busara. Hii ni suala la wasiwasi kwa kujaribu kutathmini data iliyosahihi zaidi (BR ya tatu au ya nne). Ilhali kiwango cha juu cha kuripoti vigezo ni cha kutia moyo, uthabiti wa data utategemea kiwango ambacho inashikilia ikikaguliwa pamoja na rekodi zinazopatikana, hili ni jambo linalofaa kufanywa.

Jedwali 2.2: Kiwango cha kuripoti data katika BR ya nne kulingana na nchi husika, 2015-2022

Nchi	Data iliyoripotiwa		Nchi	Data iliyoripotiwa	
	Namba	asilimia ya jumla		Namba	asilimia ya jumla
Gambia	3162	96.1	Gine	1853	56.3
Nijeria	3138	95.3	Moritania	1846	56.1
Tanzania	3134	95.2	Lesoto	1805	54.8
Togo	2867	87.1	Komoro	1684	51.2
Misri	2814	85.5	Afrika Kusini	1657	50.3
Rwanda	2794	84.9	Djibouti	1643	49.9
Kenya	2762	83.9	Zambia	1510	45.9
Madagaska	2721	82.7	Kameruni	1494	45.4
Burkina Faso	2679	81.4	Namibia	1471	44.7
Uhabeshi	2673	81.2	Nijeri	1411	42.9
Ghana	2653	80.6	Kepuvede	1390	42.2
Burundi	2651	80.5	Liberia	1185	36.0
Uganda	2584	78.5	Morisi	1169	35.5
Eswatini	2569	78.0	Kongo	1163	35.3
Sierra Leone	2566	77.9	Sudani Kusini	1129	34.3
Mali	2500	75.9	Ushelisheli	1011	30.7
Benini	2473	75.1	Botswana	1011	30.7
Msumbiji	2448	74.4	Angola	958	29.1
Tunisia	2374	72.1	Ginebisau	825	25.1
Zimbabwe	2323	70.6	Jamhuri ya Afrika ya Kati.	798	24.2
Moroko	2195	66.7	Somalia	770	23.4
Ivori Coast	2157	65.5	Gine ya Ikweta	[656]	19.9
Gabon	2052	62.3	Jamhuri ya Kudemokrasia	209	6.3
Malawi	1975	60.0	Kiarabu ya Sahrawi		
Senegali	1901	57.7	Libya	68	2.1

Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya BR.

Maelezo: Jumla ya idadi ya maoni ni 3292 kwa kila nchi.

Mada ya 2

2.46. Aina anuwai za ukaguzi wa ubora wa data zilifanywa, huku shida za data zizizo za kawaida zikilinganishwa na sampuli nyingine na zile zenye idadi zao hazikuwa tabithi ikilinganishwa na idadi jumla zikisababisha matatizo zaidi (angalia matokeo katika Jedwali 2.3). Viashiria hivi vinapochanganuliwa moja kwa moja, huenda matokeo yataonekana yasiyo ya kusababisha wasiwasi wowote. Walakini, zinapochanganuliwa pamoja, basi zinaonyesha ya kwamba zinafaa kuchukuliwa hatua. Kwa mfano, data inayokosekana, alama ya sufuri, na uwepo wa data isiyo ya kawaida ikilinganishwa na sampuli nyingine, yote kwa pamoja huchukua asilimia 25-30 ya jumla ya maoni yanayohitajika. Hii pamoja na masuala mengine yaliyotambuliwa, inadhoofisha kiwango cha juu cha kuripoti (asilimia 82.8, Jedwali la 1) na data inayotumika kutathmini maendeleo ya nchi zote kwa malengo ya kufikia ahadi za Azimio la Malabo zinazohusiana na Mada ya 2.

Jedwali 2.3: Muhtasari wa maswala ya data yaliyotambuliwa kwenye vigezo vya mada ya 2 katika BR ya nne, 2015-2022

Aina ya ukaguzi wa ubora wa data	Jumla ya idadi ya maoni yaliyochambuliwa	Maoni yanayoleta wasiwasi (asilimia ya jumla)
Data Inayokosekana	9408	17.2
Alama za sufuri zinazochukuliwa kama uongo hasi	9408	1.1.
Data isiyo ya kawaida ikilinganishwa na sampuli nyingine: kiwango cha ukuaji wa kila mwaka > asilimia 50	9408	8.4
Vitengo: maelfu, mamilioni, mabilioni, n.k.	9408	3.5
Jumla - Jumla ya sehemu ndogo ndogo > asilimia 5		
Matumizi ya serikali kwa kilimo	392	10.1
Thamani iliyoongezeka kwa sekta ya kilimo	392	15.8
Kwa Jumla - Jumla ya sehemu za kiume/kike > 0		
Wakulima wenye upatikanaji wa huduma za kifedha	392	6.2
Wakulima	392	6.2
Wakulima > idadi ya watu	392	1.1.

2.47. Kwa kuangalia usambazaji wa data zilizokosekana kwa mfano, zilikuwa zimeenea zaidi haswa kwa kuangazia a vigezo vya uwekezaji wa ndani na nje ya sekta binafsi na matumizi katika utafiti wa kilimo. Kwa kulinganisha nchi hizo, ni 11 tu kati yao (Comoros, Misri, Uhabeshi,

Gambia, Ghana, Kenya, Msumbiji, Nijeria, Rwanda, Siera Leone, na Uganda) ambazo hazikuwa na data yoyote iliyokosekana kwa vigezo vyovyote. Nchi zilizoathiriwa zaidi, yaani, zile zilizo na asilimia kubwa zaidi ya data inayokosekana, ni pamoja na Libya (asilimia 100), Angola (asilimia 91), Jamhuri ya Afrika ya Kati (asilimia 61), Botswana (asilimia 60), Kepuvede (asilimia 42), Zambia (asilimia 41), na Nijeri (asilimia 39).

Mada ya 3

2.48. Ukaguzi mwingi wa data uliofanywa hapa ulikuwa juu ya data inayokosekana, ambayo matokeo yake tayari yamewasilishwa hapo awali. Alama chache za sufuri zizotarajiwa (13 kwa jumla) zilipatikana chini ya viashiria chini ya Aina za Utendaji (PC) 3.4 na 3.5. Kwa kuwa mada ya 3 ina idadi kubwa ya data inayohitajika (takriban asilimia 60, angalia Jedwali la 1) na pia moja ya viwango vya chini vya kuripoti data (asilimia 56.1, angalia Jedwali la 1), aina zaidi za ukaguzi wa ubora wa data pamoja na uwezo wa kuelewa shida za data zinazokosekanaata zinahitajika ili kusaidia kubuni mikakati bora ambayo inaweza kusaidia kuongeza kiwango cha kuripoti na ubora wa data.

Mada ya 4

2.49. Kuhusu mada ya nne, maswala yafuatayo ya ubora wa data yalitambuliwa:

- Ukuaji wa thamani ya kilimo kila mwaka iliongezwa (Pato la Taifa la kilimo): nchi tatu zilizo uwepo wa data isiyo ya kawaida ikilinganishwa na sampuli nyingine, (Malawi: asilimia 275.544; Siera Leone: asilimia 128.314 na Afrika Kusini: asilimia 125.1997) na nchi 23 zilizo na shida ya alama kukosekana.
- Kiwango cha kupunguka kwa idadi ya umaskini, katika ngazi ya kimataifa (4_1iv) na kiwango cha kupunguka kwa idadi ya umaskini, katika ngazi ya kitaifa (4_1iii): i) 4_1iii na 4_1iv: viwango vya umaskini vilivyo na alama hasi, na sufuri vyote vilipewa alama sufuri; ii) 4_1iv: nchi mbili zilizo na kiwango kubwa cha data isiyo ya kawaida ikilinganishwa na sampuli nyingine (Misri: -106.111 asilimia; Tunisia: -80 asilimia); iii) 4_1iii: Nchi 20 tu zilizo na alama zisizo za sufuri; iv) 4_1iv: nchi 30 zilizo na alama ya kukosekana.
- Kiwango cha kupunguza pengo kati ya bei ya jumla na bei ya mauzo ya mazao ya shamba moja kwa moja kutoka kwa mzalishaji: i) alama zilizo hasi, zilizokosekana (18) za sufuri zilirekodiwa zikiwa na alama za sufuri kimakosa; ii) alama kubwa zaidi kwa Nijeria (-1283.26 asilimia) na Kenya (-167.04 asilimia).
- Vijana wanaohusika katika fursa mpya za ajira katika sekta ya kilimo: i) alama za juu zizizo za kawaida nchini Mali (asilimia 89.2); Nijeria (asilimia 88.92); Kenya (asilimia 74.9); Misri (asilimia 64.3) na Zimbabwe (asilimia 63.6); ii) alama za chini zizizo za kawaida nchini Togo, Afrika Kusini, Senegal, Moritania na Angola, na iii) alama 21 zilizokosekana kimakosa zilirekodiwa na alama ya sufuri.
- Uwiano wa wanawake wa vijijini ambao wamewezeshwa katika kilimo: i) alama za juu zizizo za kawaida nchini Moroko (asilimia 99.9); Gabon (asilimia 82.3); Ghana (asilimia 76.8); Kenya (asilimia 74.2) na Rwanda: (asilimia 63.9); ii) alama za chini zizizo za kawaida nchini Benini, Moritania, Nijeri, Afrika Kusini, Togo na Togo; na iii) nchi 21 zenye zilizokosekana kimakosa zilirekodiwa na alama ya sufuri

Mada ya 5

2.50. Chini ya mada 5, ukaguzi mwingi wa data uliofanywa hapa ulikuwa juu ya data inayokosekana, ambayo matokeo yake tayari yamewasilishwa hapo awali. Masuala mengine yaliyotambuliwa yalikuwa yanahusiana na Kiashiria 5.2i (kiashiria cha uwezesaji wa biashara (TFI)), ambacho vigezo vinapaswa kuwa vya kawaida (kati ya 0-100). Hata hivyo, kigezo cha ‘utawala wa mpaka’ hakikuwa cha kawaida na kilikuwa na alama kupita kiasi. Kwa hivyo, maamuzi yalitolewa kuondoa kigezo hiki katika hesabu zinazohusiana na kiashiria cha TFI. Masuala ya ziada pia yalitambuliwa kwa nchi chache ambazo ni (Misri, Siera Leone, na Gine ya Ikweta) chini ya kigezo cha ‘Uhamiaji’ (idadi ya nchi za Kiafrika zilizohitaji visa ilikuruhusu watu kuingia + idadi ya nchi zizizo hitaji visa) ambapo alama za juu kupita kiasi cha 54 zilirekodiwa. Hii inaweza shughulikiwa kuweka kuzuizi ambacho kitatoa mwongozo wa kiwango cha alama inayopaswa kurekodiwa kwenye kibanduku cha kuingiza data katika mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR), pamoja na mafunzo kuhusu suala hilo kwa kutumia mifano hii. Kwa ujumla, aina kadhaa za Ukaguzi wa ubora wa data zinahitajika kufanywa, pamoja na kuelewa kwa nini data ya biashara chini ya 5.1 ilikuwa vigumu kupakiwa kwa nchi nyingi (tazama majadiliano chini ya masuala ya eBR).

Mada ya 6

2.51. Mbali na maswala ya data yanayokosekana yaliyotambuliwa hapo awali, suala kuu hapa ni kigezo cha "asilimia ya matumizi ya umma yanayotumika katika kuwezesha watu na mifumo ikolojia kukabiliana na ukame, haswa asilimia iliotumika kwenye mifumo ya onyo na mwitikio wa mapema, nyavu za usalama wa kijamii, na bima ya kiashirikiachosimamia hali ya hewa" (EIRB4 chini ya Kiashiria 6.2). Inaonekana kwamba ilhali baadhi ya nchi zilitumia jumla ya matumizi ya serikali kama kigezo kinachofaa kuwakilisha jumla ya idadi ya watu, wengine wanaweza kuwa wametumia matumizi ya kilimo kama kigezo kimakosa. Hii inahitaji kutatuliwa na mafunzo sahihi yanafaa kufanywa katika mzunguko ujao wa BR, pamoja na kufafanua lengo. Aina tofauti za ukaguzi pia zinafaa kufanywa kwa vigezo vingine.

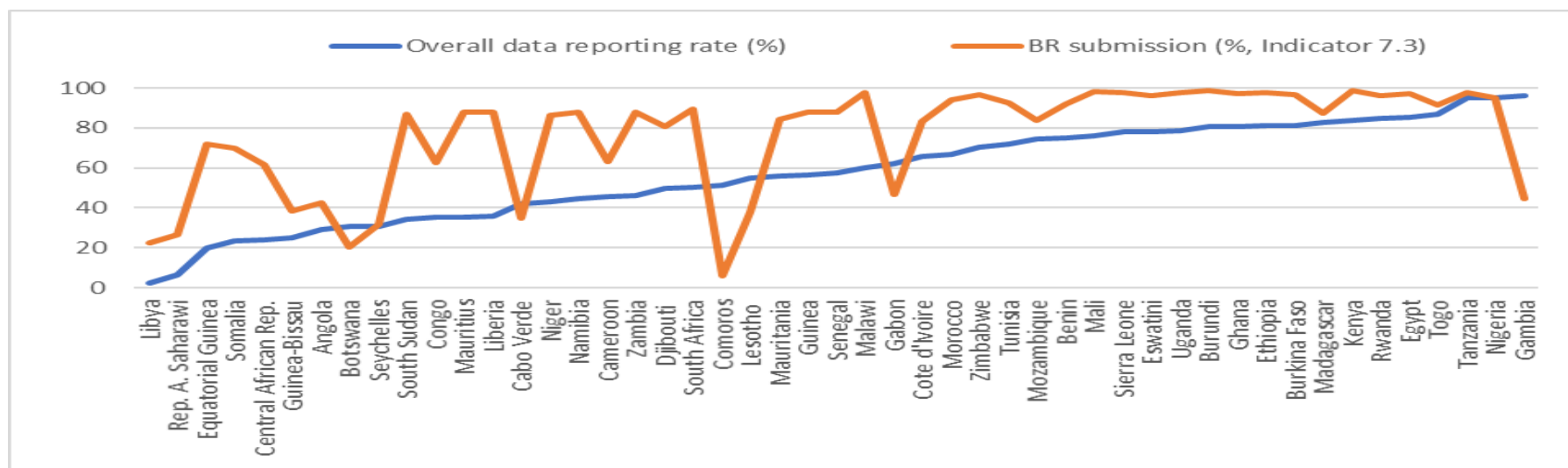
Mada ya 7

2.52. Hapa pia, idadi kubwa ya ukaguzi ilikuwa juu ya data inayokosekana, ambayo ilikuwa imeenea zaidi na Kiashiria 7.1 juu ya uwezo wa kuzalisha na kutumia data na habari za kilimo (ASCI). Kwenye vigezo vya Kiashiria 7.1 kwa mfano, asilimia ya nchi ambazo hazikuripoti zilianza asilimia 20 hadi asilimia 50, ikilinganishwa na asilimia iliyo chini ya 20 kwa vigezo vingine chini ya mada 7. Masuala mengine yaliyotambuliwa yalikuwa kuwepo kwa alama ya sufuri na mchanganyiko wa maandishi na nambari, hasa kwa nchi za Madagaska na Togo. Kama Mada ya 1, huenda kusiwe na rekodi zinazopatikana hadharani za kufanya ukaguzi huru wa ubora wa data kwenye vigezo anuwai. Kwa hivyo, ukaguzi wa uthabiti kwa data kutoka Uihakiki wa Miaka Miwili zilizotangulia (tazama mfano chini ya mada ya 1) unaweza kuhitajika ili kuboresha ukaguzi wa data. Kiwango cha jumla cha kuripoti data (tazama Jedwali la 2) kinapolinganishwa na kiashiria cha uwasilishaji wa BR (7.3) kwa mfano, Kielelezo cha 1 kinaleta wasiwasi juu ya ukadiriaji wa kibinafsi na wa juu wa mchakato wa uwasilishaji na uthibitishaji wa BR kupita kiasi.

Utathmini wa viashiria na alama

2.53. Kwa sababu sio miaka yote ya data kwenye vigezo hutumiwa katika kutathmini viashiria, kuchambua data inayokosekana na ile isiyo ya kawaida ikilinganishwa na nyingine katika kiwango husika pia ni muhimu katika kuelewa masuala zaidi ya data. Kati ya viashiria 58, 11 vinahitaji daya ya miaka yote (2015 hadi 2022), 15 zinahitaji data ya 2015 na 2022, na 32 zilizobaki zinahitaji data ya 2022 tu. Jedwali 2.4 na 2.5 zinaonyesha matokeo ya alama zinazokosekana, alama zizizo za kawaida zikilinganishwa na nyingine katika kigezo fulani, na alama za sufuri kulingana na mada na nchi, mtawaliwa. Kiwango hiki cha uchambuzi inaonekana kuwa na tatizo kidogo ikilinganishwa na uchambuzi katika kiwango cha kigezo (tazama Jedwali 2.1 na 2.2). Hata hivyo, usambazaji wa maswala kulingana na mada bado unaonyesha kuwa mada 3 na 4 zinaathiriwa zaidi. Kwa ujumla, asilimia 69 hadi 72 ya viashiria hutathminiwa. Alama za sufuri zinaonekana kuwa zenye shida zaidi pia katika mada ya 3 na 4, pamoja na nchi ambazo zina viwango vya chini vya kuripoti. Kwa ujumla, kwa sababu masuala katika kiwango cha kigezo hayajashughulikiwa, matokeo haya yanaweza kosa kuonyesha wazi matatizo ya ubora wa data kufikia kiwango ambacho viashiria vilivyotathminiwa vinaonekana kuwa sawa ilhali data za msingi za vigezo haziko sawa. Kisha, inakuwa vigumu kupata matokeo ya sera ya kuaminika na yaliyo muhimu kutokana na uchambuzi wa viashiria na alama zinazotokana navyo.

Kielelezo 2.1: Ulinganisho kati ya kiwango cha jumla cha kuripoti data na Kiashiria 7.3 katika BR ya nne

Jedwali 2.4 inaonyesha matokeo ya alama zinazokosekana, alama za sufuri, na alama zizizo za kawaida zikilinganishwa na nyingine katika kigezo cha mada katika BR ya nne

	Idadi Jumla inayohitajika	Imetathminiwa, kwa kujumuisha alama za sufuri		Imetathminiwa, bila kujumuisha alama za sufuri	
	Namba	Namba	asilimia ya jumla	Namba	asilimia ya jumla
Mada ya 1	147	147	100.0	144	98.0
Mada ya 2	294	222	75.5	221	75.2
Mada ya 3	980	671	68.5	659	67.2
Mada ya 4	343	205	59.8	179	52.2
Mada ya 5	98	44	44.9	44	44.9
Mada ya 6	147	107	72.8	105	71.4
Mada ya 7	147	147	100.0	139	94.6
Jumla	2156	1543	71.6	1491	69.2

Maelezo: Jumla ya idadi ya viashiria ni 44. Viashiria viwili vilivyopo na viashiria vipya kumi na viwili havikutumika kwa mahesabu ya ripoti.

Hitimisho na Mapendekezo

2.54. Masuala ya ubora wa data yanaonyesha kuwa karibu nusu ya nchi 49 zinazoripoti huenda hazina data ya kutosha kufanya tathmini kamili ya maendeleo yao katika kutekeleza Azimio la Malabo. Hatua kuu zilizopendekezwa kushughulikia maswala haya ni pamoja na: (1) kuonisha uchambuzi muhimu katika vikundi anuwai vya kiufundi vya BR, pamoja na ukaguzi wa matokeo yao; (2) kuimarisha rasili mali (binadamu, kifedha, shirika, na kadhalika) wa timu za kuripoti na kutoa mafunzo juu ya maswala ya ubora wa data za nchi za BR; (3) kufanya mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR) kupatikana mwaka mzima au katika vipindi vingi katika kila mwaka kwa Nchi Wanachama kupakia/kusasisha data wanapozipata; na (4) pamoja na metadata ya programu ya mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR) na kufanya data kupatikana kwa umma ili kukuza uchambuzi anuwai wa data. Umoja wa Afrika (AU) lazima pia ishirikiane na jumuiya za kiuchumi za kikanda na Nchi Wanachama kuanzisha mchakato wa BR katika mifumo ya kitaifa na ya M & E na mfumo wa uwajibikaji ikiwa ni pamoja na kuchunguza uingizaji wa moja kwa moja wa data kutoka kwenye hifadhidata za kitaifa za takwimu kwenye mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR).

Jedwali 2.5 inaonyesha matokeo ya alama zinazokosekana, alama za sufuri, na alama zizizo za kawaida zikilinganishwa na nyingine katika kigezo cha mada katika BR ya nne.

Nchi	Imetathminiwa, kwa kujumuisha alama za sufuri		Imetathminiwa, bila kujumuisha alama za sufuri		Nchi	Imetathminiwa, kwa kujumuisha alama za sufuri		Imetathminiwa, bila kujumuisha alama za sufuri	
	Namba	asilimia ya jumla	Namba	asilimia ya jumla		Namba	asilimia ya jumla	Namba	asilimia ya jumla
Rwanda	44	100.0	44	100.0	Msumbiji	33	75.0	32	72.7
Ghana	43	97.7	43	97.7	Nijeri	33	75.0	31	70.5
Mali	43	97.7	43	97.7	Djibouti	31	70.5	30	68.2
Misri	42	95.5	42	95.5	Liberia	31	70.5	29	65.9
Moroko	42	95.5	42	95.5	Senegali	31	70.5	30	68.2
Benini	41	93.2	39	88.6	Gine	30	68.2	28	63.6
Kenya	41	93.2	41	93.2	Kameruni	29	65.9	27	61.4
Madagaska	41	93.2	41	93.2	Kongo	29	65.9	29	65.9
Tanzania	41	93.2	40	90.9	Ginebisau	28	63.6	27	61.4
Tunisia	41	93.2	40	90.9	Morisi	28	63.6	27	61.4
Uhabeshi	40	90.9	39	88.6	Moritania	27	61.4	26	59.1
Gambia	40	90.9	40	90.9	Komoro	26	59.1	24	54.5
Nijeria	40	90.9	39	88.6	Ushelisheli	26	59.1	24	54.5
Burkina Faso	39	88.6	39	88.6	Namibia	25	56.8	24	54.5
Burundi	39	88.6	39	88.6	Zambia	25	56.8	24	54.5
Togo	39	88.6	38	86.4	Sudani Kusini	23	52.3	23	52.3
Uganda	39	88.6	39	88.6	Afrika Kusini	22	50	20	45.5
Malawi	36	81.8	35	79.5	Botswana	19	43.2	18	40.9
Sierra Leone	36	81.8	36	81.8	Somalia	18	40.9	16	36.4
Côte d'Ivoire	35	79.5	35	79.5	Gine ya Ikweta	15	34.1	14	31.8
Zimbabwe	34	77.3	33	75.0	Jamhuri ya Afrika ya Kati.	14	31.8	11	25
Kepuvede	33	75.0	33	75.0	Angola	13	29.5	9	20; 5:
Eswatini	33	75.0	32	72.7	Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kiarabu ya Sahrawi	11	25	7	15.9
Gabon	33	75.0	33	75.0	Libya	8	18.2	4	9.1
Lesoto	33	75.0	32	72.7					

Maelezo: Jumla ya idadi ya viashiria ni 44. Viashiria viwili vilivyopo na viashiria vipya kumi na viwili havikutumika kwa mahesabu ya ripoti.

MATOKEO MUHIMU

3a Maendeleo katika Kufikia Ahadi

3A.0 Utendaji wa Bara

- 3.1. Kwa hili (2023) Ripoti ya nne ya Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya CAADP, Nchi 49 kati ya 55 Wanachama ziliwasilisha ripoti zao za kitaifa zilizothibitishwa kwa Tume ya Umoja wa Afrika (AUC) kupitia Jumuiya zao za Kiuchumi za Kikanda (RECs). Nchi ambazo ziliripoti mnamo 2023 ni: Angola, Benini, Botswana, Burundi, Burkina Faso, Kamerun, Cape Verde, Jamhuri ya Afrika ya Kati, Komoro, Kongo, Côte d'Ivoire, Djibouti, Misri, Gine ya Ikweta, Uhabeshi, Eswatini, Gabon, Gambia, Ghana, Gine, Ginebisau, Kenya, Lesoto, Liberia, Libya, Madagaska, Malawi, Mali, Moritania, Morisi, Moroko, Msumbiji, Namibia, Nijeri, Nijeria, Rwanda, Sahrawi, Senegal, Ushelisheli, Sierra Leone, Somalia, Afrika Kusini, Sudan Kusini, Tanzania, Togo, Tunisia, Uganda, Zambia, na Zimbabwe.
- 3.2. Nchi sita Wanachama ambazo hazikuweza kutuma ripoti zao kufikia tarehe ya mwisho zilirekodiwa kuwa za kukosa alama katika ripoti hii ya Ukaguzi wa nne unaofanyika kila baada ya miaka miwili (BR) nchi hizo ni Aljeria, Chadi, Jamhuri ya Kongo, Eritrea, Sao Tome na Prinsipe, na Sudani.
- 3.3. Ripoti ya nne ya Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili inawasilisha matokeo kadhaa ya kushangaza. Kigezo cha nchi kufuata mkondo na hivyo kulenga kutimiza ahadi kimeongezeka mfululizo katika kipindi cha miaka minane (8) ya mchakato wa BR, kutoka 3.96 katika BR ya uzinduzi (2017), hadi 6.66 na 7.28 mwaka 2019 (BR ya pili) na 2021 (BR ya tatu), na sasa ni saa 9.29 kwa BR hii ya nne. Kati ya Nchi Wanachama 49 ambazo ziliripoti maendeleo katika kutekeleza Azimio la Malabo wakati wa mzunguko wa ukaguzi wa BR ya 2023, hakuna nchi inayofuatilia mkondo au kulenga kufikia ahadi za Malabo CAADP ifikapo mwaka 2025. Jambo la kushangaza katika mzunguko wa tatu ni kwamba Nchi Mwanachama moja tu ndiyo iliyokuwa inafuata mkondo na kulenga kutimiza ahadi, Nchi Wanachama nne (4) ambazo zilikuwa kwenye mkondo huu mnamo 2019 wakati wa ukaguzi wa pili, na nchi 17 katika mzunguko wa uzinduzi (2017) wa BR. Kutofuata mkondo haimaanishi kuwa Nchi Wanachama hazijafanya maendeleo – kwa kweli Nchi Wanachama kumi na mbili (12) zimeboresha utendaji wao kwa kasi tangu mzunguko wa uzinduzi wa BR. Nchi hizi ni Komoro, Lesoto, Kepuvede, Zimbabwe, Gambia, Nijeria, Uganda, Misri, Moroko, Rwanda, Burundi na Kenya. Cha kushangaza zaidi ni kwamba Uhabeshi, Mali, Moroko, na Rwanda zimepata alama zaidi ya tano (5) kati ya 10 kwa mizunguko yote ya BR.
- 3.4. Matokeo yanaonyesha haja ya kuharakisha utekelezaji wa CAADP, katika miaka miwili ijayo hadi 2025, ili kujenga mfumo thabiti wa chakula wa Kiafrika. Ripoti hiyo pia inaangazia hitaji la kukagua maendeleo yaliyofanywa na Nchi Wanachama tangu kuanza kwa kipindi cha Malabo mnamo 2015 ili kurekodi maendeleo na kutambua maeneo ya mafanikio na ya changamoto ili kuorodhesha maeneo ya kupewa kipaumbele katika maendeleo kwa ajenda ya baada ya Malabo kwa miaka 10 ijayo (2026-2035).
- 3.5. Alama ya jumla kwa Afrika nzima ni 4.56. Ingawa alama hii ni kubwa kuliko alama ya jumla ya 4.32 mnamo 2021 na 4.03 kwa mizunguko ya ukaguzi wa 2019, bara linafanya maendeleo lakini bado haifuati mkondo kutimiza ahadi za AADP/Malabo ifikapo 2025.

3A.1 Kujitolea 1: Kukubaliana na Kanuni na Maadili ya Mchakato wa CAADP

- 3.6. Kama sehemu ya mchakato wa CAADP, Nchi Wanachama wa AU zinatakiwa kuonyesha kujitolea kwa maadili na kanuni za CAADP na kufuata michakato husika ya CAADP. Ahadi hii ilihitaji kwamba Nchi Wanachama zifikie mafanikio ya asilimia 100 ifikapo mwaka 2018 (sawa na alama ya 10). Kwa ujumla, tofauti na ukaguzi uliofanyika mwaka wa 2021 ambapo Nchi tatu (3) kati ya Nchi Wanachama hamsini na moja (51) zilizoripoti zilikuwa zikifuata mkondo kufikia ahadi hii, katika kipindi hiki cha kuripoti, ni Nchi Mwanachama 1 tu (Nijeri) kati ya Nchi Wanachama arobaini na tisa (49) ilizoripoti na inafuata mkondo wa kutimiza ahadi za Malabo kwa kuangazia kiashiria hiki. Hii inawakilisha kupungua kwa maendeleo barani. Hata hivyo, ni muhimu kutambua kwamba nchi nyingine tisa (9) zifuatazo ambao ni Nchi Wanachama (Rwanda, Moroko, Uganda, Zimbabwe, Benini, Nijeria, Tunisia, Uhabeshi, na Tanzania) zinakaribia kufikia mkondo wa kutimiza ahadi baada ya kupata alama zaidi ya 9 kati ya 10.
- 3.7. Ahadi hii inaongozwa na viashiria vitatu mahususi. Viashiria vyote vitatu vimeangaziwa katika ripoti hii (Kielelezo cha Kukamilisha Mchakato wa CAADP; Uwepo, na ubora wa shirika la uratibu wa sekta mbalimbali na wadau mbalimbali katika sekta hiyo; na sera zinazotegemea ushahidi, taasisi zinazounga mkono na rasilimali watu husika).
- 3.8. Kiashiria cha kwanza kinafuatilia kukamilika kwa michakato ya kitaifa ya CAADP. Ni kipimo cha kiwango cha kukamilika kwa mchakato wa CAADP nchini. Inapimwa kupitia kiwango cha upatikanaji wa nyaraka muhimu ambazo zinahalalisha kukamilika kwa kila moja ya hatua nne kuu za utekelezaji wa ahadi za Malabo katika ngazi ya nchi. Hatua hizi kuu ni pamoja na: (i)- Hatua ya kuweka itifaki za ndani ya nchi, (ii)- hatua ya utathmini wa NAIP, (iii)- hatua ya utekelezaji wa NAIP; na (iv)- Hatua ya NAIP M&E na kuripoti. Hatua hii inategemea dhana kwamba hati iliyo tayari inatosha kuhalalisha kukamilika kwa hatua fulani. Katika mzunguko huuwa nne ya BR, nchi zilitarajiwa kupakia nyaraka muhimu za uthibitisho kwenye tovuti ya mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR). Hii ilichangia alama zao kwa kuangazia kiashiria hiki.
- 3.9. Kati ya Nchi Wanachama 49 zilizoripoti, 31 ziliweza kuonyesha ushahidi kwamba mchakato huu umekamilika (Angola, Benini, Burundi, Comoros, Côte d'Ivoire, Misri, Uhabeshi, Gabon, Gambia, Ghana, Liberia, Libya, Madagaska, Malawi, Mali, Moritania, Morisi, Moroko, Msumbiji, Nijeri, Nijeria, Rwanda, Siera Leone, Somalia, Sudan Kusini, Tanzania, Togo, Tunisia, Uganda, Zambia, Zimbabwe). Utendaji wa wastani wa Nchi Wanachama ambazo hazijatimiza hatua kuu ya 2023 ni asilimia 57.14 (kati ya alama ya asilimia 100, au 5.71 kati ya 10).
- 3.10. Kiashiria cha pili kinalenga kuimarisha uratibu wa sekta mbalimbali kati ya wadau ili kuboresha utekelezaji wa CAADP kwa ajili ya matokeo, kupitia uanzishwaji wa chombo cha uratibu wa sekta mbalimbali na wadau mbalimbali. Kati ya Nchi Wanachama arobaini na tisa (49) zilizoripoti, ni Nchi Wanachama tatu tu (3) (Jamhuri ya Afrika ya Kati, Comoros na Nijeri) zilizopata alama ya asilimia 100 (10 kati ya 10). Hii inamaanisha kuwa juhudi zaidi zinapaswa kutumika kudumisha mafanikio ya kiashiria hiki. Ni muhimu pia kutambua kwamba ilhali Nchi Wanachama tatu tu zinafuata mkondo wa kutimiza ahadi, wengine watano, ikiwa ni pamoja na Rwanda, Uganda, Kameruni, na Moroko walifanya vizuri sana baada ya kupata angalau alama 9 kati ya 10.

- 3.11. Kiashiria cha tatu kinafuatilia maendeleo yaliyofanywa na Nchi Wanachama ili kuhakikisha kuwa kuna sera zinazotegemea ushahidi, taasisi zinazounga mkono na rasilimali watu sambamba muhimu katika kuendesha uwekezaji katika CAADP kupitia NAIPs ili kufikia ahadi na malengo yaliyoainishwa katika Azimio la Malabo. Kati ya 49 zilizoripoti juu ya kiashiria hiki, ni Nchi Wanachama nane (8) tu, ambazo ni (Kameruni, Gabon, Mali, Morisi, Moroko, Msumbiji, Nijeri na Rwanda) zinafuata mkondo na hivyo kulenga kufikia alama ya asilimia 100 (10 kati ya 10). Hii inaashiria upungufu katika utendaji ikilinganishwa na BR ya tatu ambapo Nchi Wanachama 11 zilikuwa kwenye mkondo ya kutimiza ahadi, na karibu idadi maradufu ya Nchi Wanachama sita ambazo zilifikia lengo hili katika BR ya pili. Pia iko chini sana ya Nchi Wanachama 29 ambazo zilikuwa kwenye mkondo kutimiza ahadi katika BR ya kwanza. Hii inaonyesha kuwa Nchi Wanachama nyingi bado zinahitaji kuweka na kudumisha mazingira ya sera inayokuza uwezo wa kitaasisi na wa kiutendaji unaohitajika kwa upangaji na utekelezaji madhubuti zaidi wa mipango ya uwekezaji ya sekta ya kilimo, ambayo ni msingi wa kutekeleza Azimio la Malabo. Ni muhimu kusema kwamba nchi nyingine tisa (9) ambao ni Wanachama (Benini, Tunisia, Uhabeshi, Uganda, Burkina Faso, Kepuvede, Tanzania, Zimbabwe, na Nijeria) zilipata alama za kutia moyo za zaidi ya 9 kati ya 10, ikimaanisha kuwa ziko karibu kufikia mkondo unaofaa wa kutimiza ahadi.
- 3.12. Licha ya utendaji huu wa jumla wa wastani kutoka baadhi ya Nchi Wanachama, juhudi zaidi zinahitajika ili kufikia na kudumisha malengo ifikapo mwaka 2025. Kwa kweli, kufikia sasa Nchi Wanachama zote zinapaswa kuwa zimetengeneza hati yao ya NAIP, na kutekeleza vitendo kama vilivyo kwenye hati hiyo. Kutokana na tafiti nyingine, imebainika kuwa kufikia Juni 2015, nchi 40 zilikuwa zimeshiriki na kuzindua mchakato wa CAADP, Nchi Wanachama za Afrika zilikuwa zimetia sahihi Mkataba wa CAADP (kukubali kuwekeza asilimia 10 ya bajeti za kitaifa kwa kilimo), na nchi 39 zilikuwa zimeunda uwekezaji yao ya kwanza ya NAIPs. Kufikia mwaka 2019, kwa kushirikiana na wataalamu wa eneo husika na washirika wengine wa kiufundi, IFPRI² ilikuwa imetoa msaada wa kiufundi kwa ajili ya uwekezaji wa pili wa NAIPs katika nchi karibu 30. Kwa hivyo, sababu zinazoweza kama za utendaji huu katika mzunguko huu wa nne wa BR zinaweza kuwa kwamba Nchi Wanachama zinaweza kuwa hazitunzi rekodi za kutosha za mchakato huo, au hazikutoa data ya kutosha wakati wa kupakia ripoti hii katika mfumo wa mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR).

3A.2 Kujitolea 2: Kuimarisha Ufadhili wa Uwekezaji katika Kilimo

2.1 Utangulizi wa Kujitolea

- 3.13. Wakuu wa Nchi za Afrika pamoja na Serikali zao walijitolea kuimarisha fedha za uwekezaji wa umma na binafsi kwa kilimo. Ahadi hii inaongozwa na makundi manne ya utendaji yaliyo na viashiria saba juu ya matumizi ya kilimo na serikali na wafadhili, uwekezaji katika kilimo na wawekezaji wa ndani na nje wa sekta binafsi, na juu ya kuongeza upatikanaji wa huduma za kifedha kwa wakulima wadogo. Ahadi hiyo inajumuisha viashiria na malengo yafuatayo:

²Sam Benini, 2019. <https://www.ifpri.org/project/national-agriculture-investment-plan-naip>

- Kiashiria 2.1i: Matumizi ya serikali kwa kilimo kama asilimia ya jumla ya matumizi ya umma, na lengo la asilimia 10 kila mwaka kutoka 2015 hadi 2025.
 - Kiashiria 2.1ii: Matumizi ya serikali kwa kilimo kama asilimia ya thamani ya kilimo iliyoongezwa, na lengo la asilimia 19 kila mwaka kutoka 2015 hadi 2025.
 - Kiashiria 2.1iii: Msaada Rasmi wa Maendeleo kwa kilimo, malipo kama tuzo la kujitolea, na lengo la asilimia 100 kila mwaka kutoka 2015 hadi 2025.
 - Kiashiria 2.2: Uwiano wa uwekezaji wa ndani wa sekta binafsi katika kilimo, kwa thamani ya kilimo iliyoongezwa, na lengo la asilimia 5 kila mwaka kutoka 2015 hadi 2025.
 - Kiashiria 2.3: Uwekezaji wa moja kwa moja wa kigeni katika kilimo kwa thamani ya kilimo umeongezwa, na lengo la asilimia 9 kila mwaka kutoka 2015 hadi 2025.
 - Kiashiria 2.4: Uwiano wa wanaume na wanawake wanaohusika katika kilimo kwa msaada wa upatikanaji wa huduma za kifedha, na lengo la asilimia 100 ifikapo 2025.
 - Kiashiria 3.1v: Jumla ya matumizi ya utafiti wa kilimo kama sehemu ya thamani ya kilimo iliyoongezwa, na lengo la asilimia 1 kila mwaka kutoka 2015 hadi 2025.
- 3.14. Nchi nyingi ziliripoti juu ya Viashiria 2.1i, 2.1ii na 2.4, ikilinganishwa na nyingine. Nchi arobaini na mbili ziliripoti juu ya 2.1iii na nchi arobaini na moja ziliripoti juu ya 2.4, ikilinganishwa na 38 kwa 3.1v, na 49 kwa Kiashiria 2.2. Kiashiria 2.3 kiliripotiwa na idadi kidogo za nchi, yaani nchi 30.
- 3.15. Kwa ujumla, kati ya Nchi Wanachama ambayo iliripoti juu ya eneo hili la mada la kuimarisha fedha za uwekezaji katika kilimo, licha ya kuwa kichocheo muhimu cha mabadiliko ya kilimo, hakuna iliyokiwa inafuata mkondo wa kutimiza ahadi. Hii ni hatua ya kurudi nyuma ikilinganishwa na BR ya awali (ya tatu) wakati nchi nne zilikuwa zikilenga kutimiza ahadi hii. Hata hivyo, nchi tatu zina alama zaidi ya 7.5 (Eswatini, Burundi, na Lesoto), ilhali nchi nane zilikuwa na alama kati ya 5 na 7.5 kati ya 10 (Kepuvede, Seychelles, Mali, Tunisia, Moroko, Comoros, Ghana, na Rwanda). Nchi kumi na tano zilipata alama kati ya 2.5 na 5 kati ya 10 (Malawi, Kenya, Nijeria, Djibouti, Uganda, Madagaska, Benini, Morisi, Zimbabwe, Burkina Faso, Misri, Gambia, Togo, Somalia na Siera Leone). Nchi nyingi zilizobaki (23), isipokuwa sita ambazo hazikushiriki katika BR ya nne, zina alama kati ya 0-2.5.

2.2 Utathmini wa nchi zinazolenga kutimiza ahadi kulingana na Kiashiria

- 3.16. Kiashiria cha kwanza kilichoonyeshwa katika ripoti hii ni juu ya matumizi ya serikali kwa kilimo kama sehemu ya jumla ya matumizi ya umma, na lengo la asilimia 10 kila mwaka (Kiashiria 2.1i). Nchi Wanachama tatu tu ndizo zilifikia lengo katika mzunguko huu wa nne wa BR (Burundi, Uhabeshi, na Moritania). Hii inaashiria upungufu kutoka kwa ripoti ya awali ya BR ambapo Nchi Nne Wanachama zilipofikia lengo. Ni nchi mbili tu (Burundi na Uhabeshi) ambazo bado zilifikia lengo, isipokuwa DR Congo, ambayo haikushiriki katika mchakato wa nne wa BR. Kiashiria cha pili ni matumizi ya serikali kwa kilimo kama sehemu ya thamani ya kilimo iliyoongezwa, na lengo la asilimia 19 kila mwaka (Kiashiria 2.1ii). Karibu Nchi Wanachama nne (4) zilifikia lengo katika mzunguko huu wa BR (Kepuvede, Comoros,

Djibouti, Lesoto,). Siera Leone, Eswatini na Morisi zilifunga mabao 9.95, 9.72 na 9.32 kati ya 10 mtawalia, na kuwafanya wawe karibu kufikia mafanikio yanayotarajiwa.

- 3.17. Ingawa Nchi Wanachama zinapaswa kutenga fedha za kutosha kwa ajili ya kilimo katika bajeti za kitaifa, pia inalenga kuhakikisha wafadhili wanatimiza ahadi zao na kujitolea kusaidia mipango ya kitaifa. Kiashiria cha tatu ni msaada rasmi wa maendeleo kwa kilimo, malipo kama tuzo la kujitolea, na lengo la asilimia 100 kila mwaka (Kiashiria 2.1iii). Nchi Wanachama nne tu (4) ambazo ziliripotu juu ya kiashiria hiki zinafuata mkondo wa kutimiza ahadi (Kongo, Misri, Moritania, na Morisi). Benini ikiwa na alama 9.74 kati ya 10, na Rwanda ikiwa na 9.38 kati ya 10, hivyo kuzifanya ziwe karibu kufikia mafanikio yanayotarajiwa ya 2023.
- 3.18. Kiashiria cha nne kinachoangaziwa katika ripoti hii ni juu ya kuweka au kuimarisha hatua za kukuza uwekezaji wa ndani wa kibinafsi katika kilimo, ambayo hupimwa kwa kiwango cha asilimia ya thamani ya kilimo iliyoongezwa, ina lengo la asilimia 5 kila mwaka kutoka 2015 hadi 2025 (kiashiria 2.2) na mafanikio ya 9 kwa BR ya nne. Uhamasishaji wa fedha za sekta binafsi za ndani kuwekeza katika kilimo bado haijakuwa jambo thabiti katika bara zima kwani ni nchi tisa tu (9) Wanachama (Burundi, Kepuvede, Comoros, Eswatini, Ghana, Lesoto, Mali, Moroko, na Tunisia), zinazowakilisha takriban asilimia 18,4 kati ya nchi 49 ambazo zimeripoti, zinafuata mkondo wa kufikia lengo la asilimia 5.
- 3.19. Uwekezaji wa moja kwa moja wa sekta binafsi ya kigeni (FDI) katika Kilimo ni muhimu kukamilisha uwekezaji wa ndani wa sekta binafsi. Lengo la kiashiria cha tano ni kuweka au kuimarisha njia za kuvutia uwekezaji wa moja kwa moja wa kigeni katika kilimo, ambao uliwekwa kipimo cha thamani ya asilimia ya kilimo iliyoongezwa ina lengo la asilimia 9 kila mwaka kutoka 2105 hadi 2025 (kiashiria 2.3) na mafanikio ya 9 kwa BR ya nne. Kati ya Nchi Wanachama zilizoripoti juu ya kiashiria hiki, ni Nchi Wanachama saba tu (Burundi, Kepuvede, Lesoto, Madagaska, Malawi, Somalia na Zimbabwe) ndizo zilizokuwa na lengo la kutimiza ahadi kufikia hatua ya nne ya BR. Kuripoti juu ya kiashiria hiki kulikuwa changamoto zaidi kwa mada hii, kwani ni nchi 30 tu au karibu asilimia 61 ya Nchi Wanachama 49 katika bara zinazoshiriki katika BR, ziliripoti au kutoa maelezo juu ya uwekezaji wa FDI.
- 3.20. Kiashiria cha sita juu ya kuongeza upatikanaji na matumizi ya huduma za kifedha kwa wakulima wadogo kwa madhumuni ya kufanya biashara ya kilimo (ununuzi wa pembejeo, mashine, teknolojia za kuhifadhi, n.k.) (Kiashiria 2.4). Upatikanaji wa fedha kwa wakulima bado ni changamoto kubwa katika bara zima kwani ni Nchi Wanachama mbili tu (Misri na Shelisheli) ambazo ziliripoti zilifikia lengo la asilimia 100. Hakuna mabadiliko katika idadi ya Nchi Wanachama ambazo zilizidi lengo ikilinganishwa na BR iliyopita. Rwanda ilipata alama 9.24 kati ya 10, ambayo inaifanya kuwa karibu kufikia malengo ya BR ya nne.
- 3.21. Kiashiria cha saba kinapima matumizi ya jumla ya utafiti wa kilimo kama thamani ya sehemu ya kilimo iliyoongezwa, na lengo la asilimia moja kila mwaka (Kiashiria 3.1v) na mafanikio ya 9 kwa BR ya nne. Karibu Nchi Wanachama nane zilifikia lengo katika mzunguko huu wa nne wa BR (Kepuvede, Misri, Ghana, Morisi, Moroko, Sierra Leone, Afrika Kusini na Tunisia).

2.3 Mapendekezo: Fedha na uwekezaji kuelekea Mifumo ya Chakula cha Kilimo na utekezaji wa Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA)

3.22. Kuimarisha uwekezaji wa fedha katika kilimo, hasa matumizi ya umma katika kilimo, ambacho ni chombo cha msingi kwa serikali za Afrika kufanikisha mabadiliko ya mifumo ya kilimo na chakula na utekelezaji wa Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA). Kwa hivyo, Nchi Wanachama zinahitaji kuweka msisitizo zaidi juu ya Ahadi hii kwa kuongeza uwekezaji wa umma katika kilimo na kuunda mazingira mazuri ili kuboresha uwekezaji wa sekta binafsi na wafadhili katika sekta hiyo pamoja na mfumo wa chakula cha kilimo. Kwa hivyo ni muhimu kuzingatia yafuatayo:

- Matumizi ya umma kwenye kilimo kupewa kipaumbele ili kusaidia bidhaa za dharura kusafirishwa kwenda nchi zilizo na uhaba barani Afrika
- Kuweka au kuimarisha njia za kuvutia uwekezaji binafsi wa ndani ya nchi katika kilimo. Kuhamasisha sekta binafsi ya ndani kuwekeza na kusaidia wakulima kusafirisha na kuagiza bidhaa za dharura. Kuna haja ya kufanya kilimo kiwe na faida na kuchukuliwe kama biashara.
- Anzisha mipango ya kuunda ushirikiano ili kuhamasisha FDI na ODA. Kila Nchi Mwanachama inapaswa kutambua wadau (asasi binafsi na za kiraia) ili kuonyesha mapendekezo ya thamani ya kusaidia mabadiliko ya mifumo ya Kilimo Chakula na utekelezaji wa Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA).
- Kuongeza upatikanaji wa fedha kwa vikundi vinavyolengwa kama vile wanawake wakulima na vijana ili kuzalisha bidhaa zinazolengwa kwa ajili ya mabadiliko ya mifumo ya chakula na Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA).

2.4 Muhtasari wa vipengele vikuu

- 3.23. Ingawa ahadi hii ni kichocheo muhimu cha mabadiliko ya kilimo na chakula, hakuna Nchi Wanachama zinazofuata mkondo wa kufikia lengo la ahadi hii. Nchi tatu zimepata zaidi ya alama 7,5 kati ya 10 na wengi wamepata chini ya 2,5 kati ya 10. Nchi Wanachama 22 tu ndizo zilizofuata mkondo wa kufikia lengo la ahadi hii zikiwa na angalau kiashiria kimoja katika ahadi hii. Vivyo hivyo, ni nchi 11, sita (6), nne (4) na moja (1) za Wanachama pekee ndizo zilizokuwa na kiashiria kimoja, viashiria viwili, viashiria vitatu na viashiria vinne mtawalia.
- 3.24. Hakuna Nchi Wanachama iliyokuwa ikifuatilia mkondo wa kufikia ahadi kama ilivyoainishwa katika kategoria ya utendaji wa matumizi kwa kilimo (2.1). Walakini, Nchi Wanachama nne (4) zilikuwa zikifuatilia mkondo wa kufikia ahadi zikiwa na kiashiria cha juu ya kiwango cha matumizi ya serikali kwa kilimo (2.1ii). Ilhali Nchi Wanachama tatu (3) zilikuwa zikifuatilia mkondo wa kufikia ahadi huku kiashiria juu ya sehemu ya matumizi ya serikali kwenye kilimo kutoka jumla ya matumizi ya umma (2.1i). Nchi nane (8) Wanachama zinafuatilia mkondo wa kufikia lengo la asilimia moja ya jumla ya matumizi ya utafiti wa kilimo (3.1v), na nne tu (4) ndizo zilizokuwa zikifuatilia mkondo wa kufikia ahadi huku zikipewa malipo ya ODA kama tuzo la kujitolea (2.1iii).
- 3.25. Kuhusu makundi mengine ya utendaji, nchi tisa wanachama zilikuwa zinafuatilia mkondo wa kufikia lengo la uwekezaji wa sekta binafsi za ndani katika kilimo, huku saba zikifuatilia uwekezaji wa sekta binafsi za kigeni za moja kwa moja katika kilimo. Nchi Wanachama mbili tu ndizo zilizoweza kuwa na ufikiaji wa fedha za wakulima. Hiki ndicho kiashiria ambacho bado kinahitaji kuagaziwa na Nchi Wanachama kwani malengo yake hayakufikiwa vile.
- 3.26. Ukweli kwamba bado kuna idadi ndogo ya Nchi Wanachama zinazolenga kufikia ahadi za mada hii inasababisha wasiwasi juu ya uwezo wa bara kubadilisha mifumo yake ya chakula na kutekeleza Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA). Fedha, uwekezaji na rasilimali ni muhimu kwa kuwezesha mchakato wa mabadiliko na biashara. Kuna haja ya kusaidia Nchi Wanachama kufuatilia mifumo ya kuhamasisha kwa haraka, kutumia na kuwajibikia rasilimali za kifedha na uwekezaji katika mifumo ya chakula cha kilimo. Lazima kuwe na Uhamasishaji wa kutosha kwa sekta binafsi kwa kufanya kilimo kiwe na faida.

3A.3 Kujitolea 3: Kukomesha Njaa ifikapo 2025

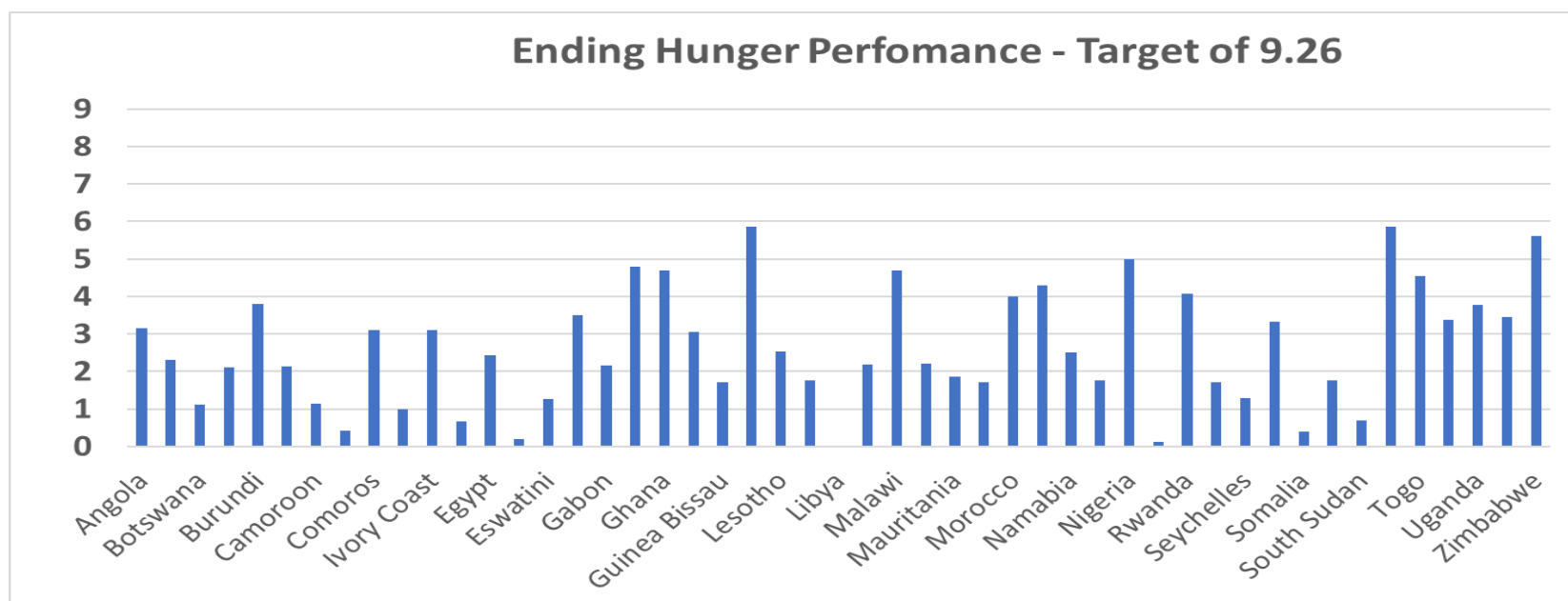
3.3.1: Muhtasari

- 3.27. Wakati wa Azimio la Malabo la 2014, Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika kupitia Wakuu wao wa Nchi na Serikali walijitolea kumaliza njaa na aina zote za utapiamlo ifikapo 2025. Ili kuhakikishanchi hizi ziko kwa mkondo wa kufikia lengo hili, viashiria muhimu kama vile upatikanaji bora wa pembejeo za kilimo na teknolojia kwa ajili ya kuongeza uzalishaji na kuwezesha uzalishaji vinafuatiliwa. Viashiria vingine ni pamoja na kupunguza hasara baada ya mavuno, kuanzisha mifumo ya SPS inayofanya kazi ili kuhakikisha vyakula salama na vyenye lishe na kuwezesha Biashara salama ya ndani ya Afrika kupitia viwango vya SPS vilivyoboreshwa na kuboresha ulinzi wa jamii kwa vikundi vilivyo katika mazingira magumu. Viashiria vipya ni pamoja na kufuatilia mbegu za mifugo na mazao zilizoboreshwa, zikiwa

ni pamoja na kutumia mbegu za jike na dume za mimea. Kwa mzunguko wa nne wa BR, alama ya kutathmini (alama ya chini kwa mwaka wa 2023) lengo la kumaliza njaa ni 9.26. Alama ya wastani ya bara kama tuzo la kujitolea ni 2.90. Hii inaonyesha kwamba, kulingana na takwimu za utendaji za 2023, bara haina malengo yoyote ya kufikia malengo ya kukomesha njaa na aina zote za utapiamlo ifikapo 2025. Huu umekuwa mwenendo wa jumla tangu ripoti ya kwanza ya ukaguzi, lakini bado mabadiliko madogo ya kuelekea maboresho yanaonekana. Matukio yasiyotarajiwa katika mifumo ya chakula cha kilimo kama vile milipuko ya wadudu inayoendelea na magonjwa (ikiwa ni pamoja na athari mbaya ya COVID-19), migogoro na mabadiliko ya hali ya hewa bado ni changamoto kubwa katika kukomesha njaa na aina zote za utapiamlo barani.

- 3.28. Ulinganisho wa alama za bara na alama ya utathmini ya kila kiashiria inatoa maelezo kuhusu sababu ya mabara kuwa mbali na kutimiza Malengo ya Malabo. Kwa mfano, alama ya ufikiaji wa pembejeo na teknolojia za Kilimo katika bara ilikuwa 3.43 kati ya kiwango cha chini cha 9.58, alama ya kiashiria cha kuongezeka kwa uzalishaji wa kilimo ilikuwa 1.73 kati ya kiwango cha chini cha 9.00. Kwa kupunguza hasara baada ya mavuno bara lilipata alama 2.37 kati ya 9.00 ilhali kwa hifadhi ya jamii, bara lilipata alama 5.02 kati ya 10.00. Kwa viashiria vya usalama wa Chakula na Lishe, alama ilikuwa 2.35 kati ya alama 9.00. Mwelekeo huo huo ulizingatiwa kwa hatua za kuboresha usafi na kanuni za usalama wa binadamu, wanyama au mimea (SPS) ambapo alama ilikuwa 2.51 kati ya 9.00.

Kielelezo 3.1: Muhtasari wa Utendaji wa Nchi kulingana na Viashiria vya Kukomesha Njaa

Chanzo: Uchambuzi wa Ukaguzi wa nne wa data unaofanyika kila baada ya miaka miwili (BR)

- 3.29. Uchambuzi wa utendaji wa nchi kwenye kila moja ya viashiria unafunua sababu ya utendaji duni wa bara juu ya ahadi ya kukomesha njaa . Nchi nyingi hazifuati mkondo unaolenga kutimiza ahadi za karibu viashiria vyote. Jedwali 3.1 linatoa muhtasari wa baadhi ya nchi ambazo zilikuwa zikifuatilia mkondo unaolenga kutimiza ahadi katika baadhi ya viashiria vilivyogawanywa vya kukomesha njaa.
- 3.30. Nchi zinahimizwa kuripoti takwimu za kuaminika kwani kuripoti data isiyothabiti, au kukosa kuripoti kuna athari mbaya wa alama ya nchi na kusababisha changamoto katika kufuatilia maendeleo kuelekea Malengo ya Malabo. Mgawanyo zaidi wa kila kiashiria katika Jedwali 3.1 hapo juu unafunua baadhi ya mienendo iliyojadiliwa hapa chini.

Jedwali 3.1: Nchi zinazofuata mkondo wa kutimiza ahadi ya kukomesha viashiria vya njaa

Kiashiria	Nchi zinazofuata mkondo wa kutimiza malengo
PC 3.1 Upatikanaji wa pembejeo na teknolojia za Kilimo	Hakuna
PC 3.2 Uzalishaji wa Kilimo	Hakuna

PC 3.3 Hasara ya Baada ya Mavuno
PC 3.4 Ulinzi wa Jamii
PC 3.5 Usalama wa Chakula na Lishe
Hatua za PC 3.6 Usafi na Phytosanitary (SPS)

Misri, Gaboni, Madagaska, Mali, Msumbiji, Namibia, Siera Leone
Gine Bissau, Madagaska, Moroko, Namibia, Siera Leone, Afrika Kusini, Zambia
Hakuna
Gambia, Kenya, Msumbiji, Nijeria, Tanzania, Togo, Zimbabwe

Chanzo: Uchambuzi wa Ukaguzi wa nne wa data unaofanyika kila baada ya miaka miwili (BR)

3.3.2: Upatikanaji wa pembejeo na teknolojia za kilimo

Matumizi ya mbolea (kilo cha virutubisho) kwa hekta moja ya ardhi ya mazao) (3.1i)

- 3.31. Wakati wa Mkutano wa Mbolea wa Afrika uliofanyika Abuja, Nijeria, mnamo Juni 2006, Mawaziri wa Kilimo wa Umoja wa Afrika walitoa wito wa mabadiliko ya kilimo barani Afrika, wakiitambua kama njia ya msingi ya kupunguza umaskini. Pia walitambua changamoto kubwa ya upatikanaji mdogo wa mbolea kwa wakulima kutokana na vikwazo vya rasilimali na kusisitiza umuhimu wa uwekezaji wa kimkakati ili kuongeza upatikanaji wa mbolea. Katika hitimisho la mkutano huo, Wakuu wa Nchi na Serikali walipendekeza kuongezeka kwa matumizi ya mbolea ili kufikia utoshlevu wa chakula na kuboresha hali ya rutuba ya udongo chini ya Mapinduzi ya Kijani ya Afrika. [DOC. MKUTANO/AU/6 (VII), Uamuzi: EX.CL/1041(XXXII)], kuteua mbolea kama bidhaa muhimu na kujitolea kuharakisha upatikanaji wa mbolea kwa wakulima. Maazimio kumi na mawili yaliyoanzishwa Abuja yalilenga kuunda sera na kukuza masoko ili kuongeza uzalishaji, ufikiaji, na matumizi ya mbolea. Azimio la awali lilihimiza serikali za Afrika kulenga kufikia ongezeko kubwa la mara sita la matumizi ya mbolea, na kuipandisha kutoka wastani wa kila mwaka wa kilo 8 za virutubisho kwa hekta (ambayo ilikuwa asilimia 10 tu ya wastani wa kimataifa wakati huo) hadi angalau kilo 50 za virutubisho kwa hekta ifikapo mwaka 2015 (baadaye ilirekebisha kuwa 2025 chini ya Azimio la Malabo).
- 3.32. Sambamba na hili, mfumo wa utathmini chini ya mchakato wa BR unahakikisha kuwa maendeleo ya nchi yanafuatiliwa ipasavyo ili kufikia lengo la Malabo la kilo 50 kwa hekta moja. Nchi zinazozidi kilo 50 za virutubisho kwa hekta moja zimeteuliwa kama "nchi zinazofuata mkondo na kulenga kutimiza ahadi" na zile ambazo hazikidhi kizingiti hiki kilichoteuliwa kama "nchi zizizofuata mkondo na hivyo kutolenga kutimiza ahadi". Kwa Mzunguko wa nne wa BR, ni nchi nne (4) tu ambazo nchi zinazofuata mkondo na kulenga kutimiza ahadi, yaani, Uhabeshi, Misri, Malawi na Moroko na wastani wa zaidi ya kilo 50 za virutubisho kwa hekta kati ya Nchi Wanachama 43 ambao waliripoti juu ya kiashiria hiki. Wastani wa bara kwa sasa umekadiriwa kuwa kilo 41.82 kwa hekta moja (asilimia 84 ya lengo la Malabo) kwa mzunguko huu wa kuripoti. Nchi nne zinapiga hatua nzuri katika kufikia lengo hili huku zikiwa na alama kati ya 8.9-9.7 ikiwa ni pamoja na Tunisia, Namibia na Kenya.
- 3.33. Licha ya kiwango cha wastani cha matumizi ya mbolea katika bara kuwa karibu asilimia 84 ya lengo, ni muhimu kutambua kwamba kuna tofauti kubwa kati ya nchi. Pengo kati ya nchi zinazolenga kutimiza ahadi na zile zizizo na lengo ni kubwa, na robo tu ya nchi hizo zikipiga hatua vizuri au kulenga kutimiza ahadi, huku idadi ya nchi nyingi zizizolenga kutimiza ahadi au ambazo hazijawasilisha data yoyote, ikiwa

ni asilimia 75 ya jumla. Nchi zinazolenga kutimiza ahadi zimefikia wastani wa zaidi ya kilo 70 kwa hekta katika matumizi ya mbolea, ilhali nchi ambazo hazina lengo la kutimiza ahadi zimewasilisha wastani wa chini ya kilo 10 kwa hekta. Tofauti hizi zinasisitiza hitaji la juhudi na uwekezaji unaolengwa katika kilimo na upatikanaji wa mbolea ili kuziba pengo na kuhakikisha maendeleo ya usawa zaidi katika mataifa ya Afrika.

- 3.34. Kwa kuangazia mbolea za kikaboni chini ya Mzunguko huu wa nne wa BR, Nchi Wanachama 47 ziliwasilisha data. Kati yao, nchi 26 hazikuwa na data au ziliripoti kilo 0 za mbolea kati ya 2015 na 2022. Ni nchi 21 tu zilizowasilisha seti kamili za data. Nchi sita ziliwasilisha kiasi anuwai cha mbolea ya kikaboni iliyotumiwa mnamo 2022 ikilinganishwa na ardhi ya kilimo. Hizi ni Rwanda (kilo 5,684 kwa hekta), Togo (kilo 623 kwa hekta) na Rep. A. Saharawi (kilo 194 kwa hekta), Misri (kilo 98 kwa hekta), Burundi (kilo 55 kwa hekta), na Uhabeshi (kilo 38 kwa hekta). Nchi 15 zilizobaki ziliripoti kiasi cha chini, kati ya kilo 1 na 3 za mbolea ya kikaboni kwa hekta. Ni muhimu kutambua kwamba data za mbolea za kikaboni zinawasilishwa katika tani za bidhaa kwa hekta na sio tani za virutubisho kwa hekta.
- 3.35. Matumizi ya kiwango ya chini ya mbolea na tofauti kubwa kati ya nchi za Kiafrika katika viwango vya matumizi ya mbolea huenda yasizalishe mavuno ya mazao yanayotarajiwa kuboreshwa kwa hivyo kuna uwezekano yao kuwa kikwazo kikubwa katika kufikia utoshelevu wa chakula na jamii yenye ustawi wa ukulima. Ili kuanzisha mifumo thabiti ya chakula, kukomesha njaa, na kuhakikisha ustawi wa wakulima wa Kiafrika, ni muhimu kuhamasisha nchi zote kuongeza viwango vyao vya matumizi ya mbolea. Nchi Wanachama zinahimizwa kutekeleza sera za kitaifa na kikanda na mipango ya kimkakati inayowezesha upatikanaji wa mbolea wa kutosha kwa wakati unaofaa. Hii ni pamoja na kuondolewa kwa vizuizi vya ushuru na visivyo vya ushuru chini ya Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika (AfCFTA) ili kuchochea biashara na kutoa msaada wa kifedha katika mnyororo wote wa kilimo. Kwa kuongezea, nchi zinapaswa kulenga kutekeleza mpango wa miaka 10 wa utekelezaji na Mpango wa Udongo kwa Afrika. Hatua hizi ni muhimu katika kushughulikia tofauti za matumizi ya mbolea na kukuza maendeleo ya kilimo na usalama wa chakula barani kote.
- 3.36. Kwa muhtasari, nchi zilizotambuliwa kama "zinazolenga kutimiza ahadi" katika Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) hutoa fursa muhimu za kushiriki maarifa na kushirikiana na wale walio katika kitengo cha "nchi zizazolenga kutimiza ahadi". Kipengele cha kawaida kati ya Nchi hizi zinazofanya vizuri zaidi ni msaada mkubwa wa serikali kwa sera zinazohusiana na upatikanaji wa mbolea. Usaidizi huu ni dhahiri ni utaratibu wa ununuzi usio na ufanisi, isiyo na mifumo thabiti ya ufadhili wa mbolea na iliyobuniwa vizuri. Mazoea haya yenye mafanikio yanawahimiza wakulima kuchukua mazoea yaliyo bora kwa afya ya udongo na yanayoweza kurejelewa na nchi nyingine zinazolenga kuboresha matumizi yao ya mbolea na matokeo ya kilimo.

Kuangazia kiashiria cha viwango vya ukuaji ya maeneo ya umwagiliaji wa ukubwa kutoka thamani yake katika mwaka wa 2025 (3.iii)

- 3.37. Kiwango cha ukuaji wa maeneo ya umwagiliaji kwa ukubwa kuanzia mwaka 2015 (RiIA). Lengo la Malabo ni kuongeza ukubwa wa maeneo ya umwagiliaji kwa asilimia 100 ifikapo mwaka 2025 kutoka mwaka wa cha msingi wa 2015. BR ya nne inaonyesha kwamba ingawa kiwango cha ukuaji umekuwa polepole, Nchi nyingi Wanachama zimekuwa zikiongeza maeneo ya umwagiliaji mara kwa mara kwa miaka mingi. Takwimu zilizokusanywa za bara zinaonyesha kuwa katika kipindi cha miaka 8 (2015-2023) eneo lililomwagiliwa maji limeongezeka kutoka 9.7mha hadi 12.4mha, na wastani wa asilimia 3.9 kila mwaka. Kwa kuzingatia, utendaji maalum wa Nchi

Wanachama, Nchi 15 Wanachama hazikuripoti juu ya kiashiria hiki. Kwa kuangazia Nchi ambazo ziliripoti, kuna baadhi ya mielekeo ya kutia moyo kwani tisa (9) kati yao zilifikia malengo yaliyitarajiwa ya alama ya 9.5 katika ukaguzi wa mwaka wa 2022. Hizi ni Beninii, Kameruni, Kongo, Ginekweta, Uhabeshi, Gambia, Msumbiji, Nijer na Siera Leoni. Pia, nchi nyingine kumi na moja (11), ingawa hazilengi kutimiza malengo, zilipatikana kuwa zinaendelea vizuri na jumla ya ardhi yao ya umwagiliaji iliyopandwa imeongezeka mara kwa mara baada ya muda. Walipata zaidi ya asilimia 50 ya mafanikio yaliyotarajiwa katika mwaka wa 2022 na yanayohitajika ili kufikia lengo la Malabo la ongezeko la asilimia 100 ifikapo mwaka 2025. Nchi hizi ni Rwanda, Togo, Misri, Botswana, Liberia, Tanzania, Malawi, Angola, Moritania Namibia na Burundi). Maana ya hii ni kwamba pamoja na matumizi endelevu ya umwagiliaji na suluhisho nyingine za usimamizi wa maji ya kilimo kuna uwezekano mkubwa wa kuongezeka kwa tija na uzalishaji barani.

- 3.38. Hakuna shaka, kwamba, kuna fursa kubwa za kutumia rasilimali kubwa za maji katika bara ili kuongeza tija na uimarishaji wa kilimo na kujenga mfumo wa chakula unaostahimili hali ya hewa. Ushahidi kutoka kwa Ripoti 3 za mwisho za BR unaonyesha kuwa wakulima walisimamiwa, na ufumbuzi wa usimamizi wa maji unaoendeshwa na soko ndio endelevu zaidi. Walakini, maendeleo haya ya umwagiliaji yanayokuzwa na wakulima wadogo hayaripotiwi sana kwani ni madogo (kwa eneo la kitengo) na mara nyingi hutawanyika. Kuna haja ya serikali na washirika wa maendeleo, katika ngazi zote, kubuni mbinu ya kupima na kuripoti juu ya swala hili. Kwa kuongezea, serikali zinahitaji kukuza na kuhimiza umwagiliaji wa wamiliki wadogo kupitia sera inayolengwa pamoja na kuwezesha mageuzi ya soko na taasisi huku zikirekebisha usimamizi wa miradi mikubwa ya umwagiliaji. Hoja hizi pia zinaambatana na viashiria vingine vya pembejeo vinavyofuata.

Kiashiria juu ya kiwango cha ukuaji wa uwiano wa pembejeo bora zinazotolewa kwa mahitaji ya jumla ya pembejeo za kitaifa (3.1iii)

- 3.39. Kiashiria hiki kinakusudia kuongeza maradufu (ongezeko la asilimia 100) viwango bora vya pembejeo za sasa za mazao (mbegu), mifugo (uzazi), na uvuvi (samaki wadogo), ifikapo mwaka 2025 kuanzia mwaka 2015. Pembejeo (za aina za uzazi na samaki wadogo zilizoboreshwa) zilizotolewa zikinganishwa na mahitaji ya kitaifa ya pembejeo. Hiki ni kipimo cha kiwango ambacho pembejeo bora zinatumika kuongeza uzalishaji wa bidhaa inayozingatwa. Hii itatokana na uwiano wa mbegu bora zinazotumiwa na mazao (mbegu bora zinazouzwa kama uwiano wa mahitaji ya jumla ya mbegu za kitaifa kwa angalau bidhaa moja ya kipaumbele). Nchi zilizotimiza lengo zilikuwa zifuatazo: Burundi, Gambia, Ghana, Rwanda, Togo, Tunisia, Uganda, Zambia na Zimbabwe.

Uwiano wa wakulima walio na huduma za ushauri (3.1iv)

- 3.40. Kiashiria hiki kinalenga wakulima wote kupata huduma bora za ushauri wa kilimo ambazo zinatoa maarifa, taarifa na huduma nyingine zinazohusiana na eneo husika ifikapo mwaka 2025. Huduma za ushauri wa kilimo ni kazi ya kutoa maarifa na ujuzi kwa jamii kulingana na mahitaji ya vijiji kwa njia shirikishi ya kimfumo. Kiashiria hiki kwa hivyo ni asilimia ya wakulima wanaopata huduma za ushauri wa kilimo kupitia mafunzo, kushiriki habari, na huduma nyinginezo za ushauri zinazohusiana na usaidizi kwa wakulima na makampuni madogo hadi ya kati katika minyororo ya thamani ya vijijini. Nchi ambazo zilikuwa zinalinga kutimiza lengo au ahadi zilikuwa Botswana, Misri, Morisi, Moroko, Senegal, Shelisheli, Sudan Kusini, Tunisia na Zimbabwe.

Kuhusu matumizi ya jumla katika utafiti wa kilimo kama sehemu ya Pato la Taifa (3.1v)

3.41. Kiashiria hiki kinakusudia kuongeza kiwango cha Uwekezaji katika Utafiti na Maendeleo ya Kilimo hadi angalau asilimia 1 ya Pato la Taifa la Kilimo kutoka 2015 hadi 2025. Jumla ya matumizi ya Utafiti na Maendeleo ya kilimo R & D ya kilimo kama sehemu ya AgGDP hutoa ufahamu muhimu kuhusu viwango vinavyohusiana vya uwekezaji wa R & D wa kilimo katika nchi zote na baada ya muda. Ikumbukwe, hata hivyo, kwamba matumizi haya hayazingatii mazingira ya kisera na kitaasisi ambamo utafiti wa kilimo hufanyika, ukubwa na muundo mpana wa sekta ya kilimo na uchumi wa nchi, au tofauti za ubora katika utendaji wa utafiti katika nchi zote, kwa hivyo yanahitaji kutafsiriwa kwa uangalifu (ASTI). Data za matumizi ya Utafiti na Maendeleo zinagawanywa na jumla ya matokeo ya AgGDP yaliyochukuliwa kutoka Viashiria vya Maendeleo ya Dunia. Nchi ambazo zilikuwa zinalenga kutimiza ahadi kwa kuangazia kiashiria hiki ni Kepuve, Misri, Ghana, Morisi, Moroko, Siera Leone, Afrika Kusini na Tunisia.

Kwa kuangazia kiwango cha wakulima kuwa na haki za ardhi (3.1vi)

3.42. Kiashiria hiki kinakusudia kuhakikisha kuwa asilimia 100 ya wakulima na biashara ya kilimo inayovutiwa na uzalishaji wa kilimo wana haki ya kupata ardhi inayohitajika ifikapo mwaka 2025. Ardhi ni kipengele muhimu ya uzalishaji na utafiti unaonyesha kwamba usalama wa umiliki wa ardhi ni muhimu kwa uwekezaji katika teknolojia mpya na mazoea endelevu. Ingawa wanaume wanakabiliwa na shida kadhaa za ukosefu wa usalama wa umiliki, kama vile mfumo wa kisheria unaofanya kazi vibaya na kunyanganywa ardhi na wasomi wenye nguvu au serikali, wanawake wanakabiliwa na shida zaidi za ukosefu wa usalama wa umiliki ikiwa haki zao hazitambuliwi na familia, jamii, au na sheria. Kwa sababu ya tofautiana katika mipangilio ya umiliki wa ardhi, muktadha wa kitamaduni na mifumo ya kisheria, njia tofauti za kuainisha haki za ardhi, ikiwa ni pamoja na umiliki wa ardhi, zinapatikana katika nchi mbalimbali Kiashiria hiki kinajumuisha ardhi inayomilikiwa kibinafsi au kwa pamoja huku kikitambua mifumo ya umiliki wa pekee au wa pamoja inatofautiana katika muktadha na ina athari tofauti katika suala la sheria na haki za mali. Kwa kuwa ufafanuzi rasmi wa idadi ya watu wa kilimo haupo, ufafanuzi wa SDG 5.a.1 unapendekezwa. Uthabiti kama huo pia utapunguza mzigo kwa ofisi za kitaifa za takwimu na masijala ya ardhi. Idadi ya watu wazima kwa kilimo hufafanuliwa kama watu wazima wote wanaoishi katika kaya za kilimo – yaani kaya ambazo zilitumia ardhi kwa madhumuni ya kilimo na/au kufuga/kuchunga mifugo katika miezi 12 iliyopita, bila kujali hatima ya mwisho ya uzalishaji (SDG 5.a.1 ufafanuzi). 2. Ardhi ya Kilimo: Kwa kufuata uainishaji uliopendekezwa na Sensa ya Kilimo Duniani 2020 (WCA 2020), ardhi inachukuliwa kuwa ‘ardhi ya kilimo’ kulingana na matumizi yake (FAO, 2017). Hasa, ardhi ya kilimo ni pamoja na: ardhi iliyo na mazao ya muda; ardhi iliyo na malisho ya muda; ardhi iliyo na mazao ya kudumu; na ardhi iliyo chini ya malisho ya kudumu. (SDG 5.a.1 ufafanuzi). Nchi zinazolengwa katika kiashiria hiki ni Botswana, Liberia na Shelisheli.

Mbegu ya Mifugo (3.1vii)

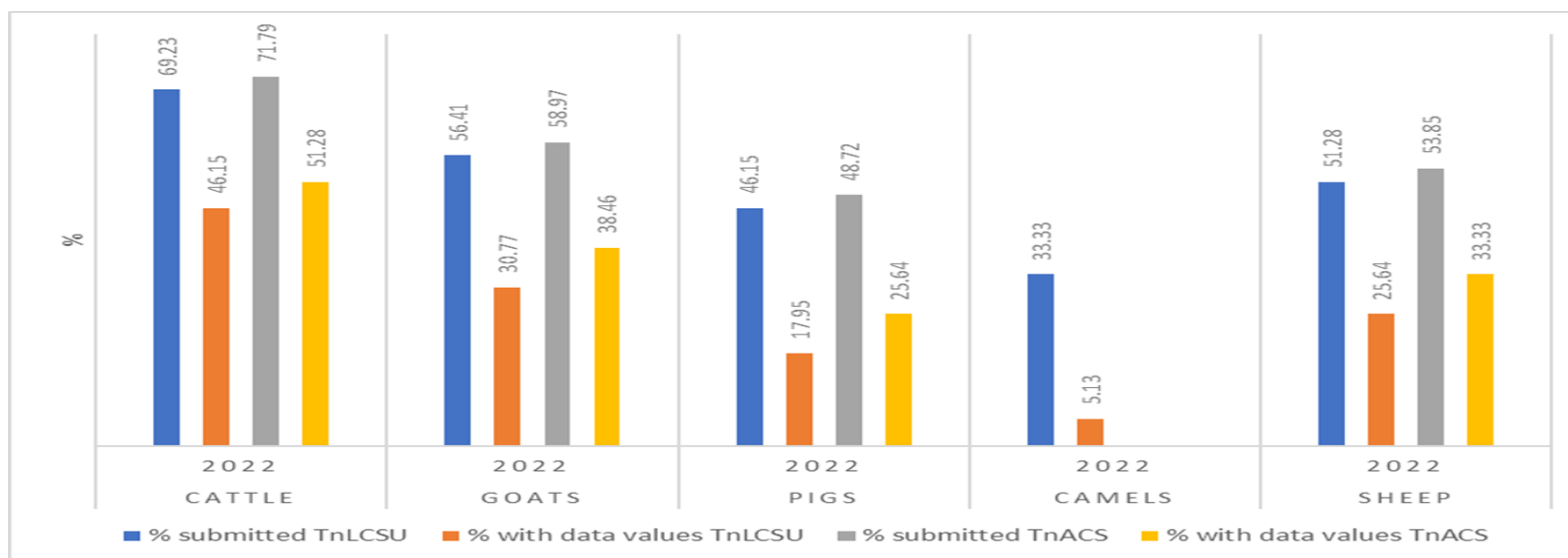
- 3.43. Upatikanaji na matumizi ya mbegu bora za mifugo ni muhimu kwa uzalishaji bora na mapato kutoka kwa mifugo. Hata hivyo, barani Afrika, mifumo ya kitaifa ya utathmini inafanya kazi katika nchi chache tu za Wanachama. Kwa hivyo, Nchi Wanachama nyingi hutegemea mbegu zilizoaigizwa na ambazo zilitathminiwa na kuthibitishwa tu na mbegu za mifugo za ndani zisizotathminiwa na zisizothibitishwa. Hali hii imefanya sekta ya mifugo ya Afrika isiwe na ushindani na muhimu zaidi, kutegemea zaidi mbegu za mifugo za kigeni zilizothibitishwa, ambazo mara nyingi hazilingani vizuri na mfumo wa uzalishaji wa ndani na hatimaye pia huchangia katika ufugaji usio na ubaguzi ambayo hupoteza mbegu ya mifugo. Mbegu za mifugo ni kiashiria kipya lakini muhimu kwa sekta ya mifugo inayolenga kufuatilia na kuripoti mwenendo wa mbegu za mifugo zilizotathminiwa na kuthibitishwa ndani ya nchi husika na zinazotumika katika Nchi Wanachama. Lengo la kimkakati la mifugo ni kukuza matumizi mapana ya mifugo kienyeji iliyobadilishwa ili kuboresha usalama uendelevu usalama wa maisha na ustahimilivu barani Afrika. Lengo la utendaji ni kufikia ongezeko la asilimia 5 katika matumizi ya mbegu za mifugo zilizothibitishwa nchini ifikapo mwaka 2025, ikipimwa kulingana na mabadiliko ya kila mwaka katika uwiano wa mbegu za mitaa kati ya jumla ya mbegu zilizothibitishwa katika Nchi Wanachama. Ukusanyaji wa data ulianza mwaka 2023, huku 2022 ukichukuliwa kuwa mwaka wa msingi. Nchi wanachama thelathini na tisa (39) ziliripoti juu ya kiashiria hiki cha spishi tano, ng 'ombe, mbuzi, kondoo, nguruwe, na ngamia (angalia Kielelezo 3.2). Kati ya Nchi hizi Wanachama, asilimia ya mbegu za mitaa zilizothibitishwa kutumika ziliripotiwa kuwa asilimia 69 ya ng 'ombe, asilimia 56 ya Mbuzi, asilimia 46 ya nguruwe na asilimia 51 ya Kondoo. Nijeria, Kenya na Misri ziliripoti idadi kubwa ya mbegu za mifugo zilizotathminiwa na kuthibitishwa kutumika katika spishi za ng 'ombe huku Ghana, Eswatini, na Kodivaazikitumia aina halisi ya mbegu. Kwa kuongezea, jumla ya idadi ya mbegu zote za mifugo zilizothibitishwa (za ndani ya nchi husika na zilizoingizwa) kulingana na spishi/uzazi/mazingira ziliripotiwa kwa asilimia 72, asilimia 59, asilimia 49 na asilimia 54 katika ng 'ombe, mbuzi, nguruwe na kondoo mtawaliwa. Kwa kuangazia ngamia, mbegu za mitaa tu ziliripotiwa nchini Misri na Nijeria.
- 3.44. Tathmini ya bara kulingana na pLCSU inaonyesha kwamba mbegu iliyothibitishwa na kutathminiwa iliyowakilishwa kwa asilimia 27.6 ya ng 'ombe, asilimia 15.1 ya mbuzi, asilimia 7.5 ya nguruwe na asilimia 14.1 ya kondoo ni kutoka kwa mifugo ya ndani inayopatikana katika Nchi Wanachama husika. Kama inavyothibitishwa, Idadi kubwa ya Nchi Wanachama zina wanyama katika umri wa kuzaa ambao hudungwa kwa njia ya bandia (NfcRa1) Idadi ya jumla ya vifaranga wenye umri wa siku moja walisambazwa (NDOC) lakini hakuna uhusiano wa jumla ya hesabu hizi unaonekana katika kuripoti juu ya mbegu za mifugo. Inapendekezwa kwamba ili kuhakikisha data za kuaminika, uratibu na idara husika ni muhimu, kwa kuongezea, hitaji la kuratibu Nchi Wanachama kupitia mashirika husika ya kikanda (kwa mfano, AU-IBAR) na mamlaka husika ni muhimu. Nchi Wanachama zinapaswa kuweka sera na mikakati ambayo inakuza mbegu za mifugo za mitaa kwa maendeleo endelevu ya mifugo, matumizi na uhifadhi ambao ni muhimu kwa maisha (chakula, lishe, na mapato), na uchumi thabiti.

Upatikanaji wa Mbegu na Bioteknolojia (3.1viii)

- 3.45. Kielelezo cha Utendaji wa Sekta ya Mbegu (SSPI) ni zana moja ya upimaji inayotegemea alama ambayo hutoa "mtazamo wazi ya kile kinachotokea" wa afya ya mifumo ya mbegu kote Afrika. SSPI inaruhusu kulinganisha nchi na lengo lake la msingi katika Ripoti ya nne

ya Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya Tume ya Umoja wa Afrika (AUC). SSPI hufuatilia vigezo 17, ambavyo vimechaguliwa kutoka zaidi ya 150. Viashiria vinapewa kipaumbele kulingana na uwezo wao wa kutathmini eneo la mada pamoja na upatikanaji wa data. SSPI imetengenezwa na *The Africa Seed Access Index* (TASAI) kwa kushirikiana kwa karibu na wanachama wa AGRA na Kamati ya Uendeshaji ya ASBP. Ripoti hii inawasilisha data kuhusu vigezo 17 kutoka Nchi 44 Wanachama wa AU zilizoasilisha. Data hii ilikusanywa kati ya Juni na Agosti 2023 kwa msaada wa kifedha kutoka AGRA na AUC.

Kielelezo 3.2: Asilimia ya nchi zilizowasilisha data juu ya kiashiria cha mbegu za mifugo

Chanzo: Uchambuzi wa Ukaguzi wa nne wa data unaofanyika kila baada ya miaka miwili (BR)

Maelezo: Asilimia ya nchi zilizowasilisha data kuhusu kiashiria cha mbegu za mifugo. TnLCU = Idadi jumla ya mbegu za mifugo zilizothibitishwa ndani ya nchi; TnACS = Idadi Jumla ya mbegu za mifugo za ndani na zilizoagizwa zilizothibitishwa.

- 3.46. Zaidi ya hayo, nchi hizi zina sekta binafsi mahiri inayohusika katika shughuli muhimu katika mfumo wa mbegu. Afrika Kusini, Zambia, Zimbabwe, na Kenya zinaonekana kama nchi zilizo na mipango mahiri ya ufugaji binafsi inayosaidia mipango ya kitaifa. Nchi hizi pia zimeidhinisha sekta binafsi kushiriki katika huduma za uhakikisho wa ubora ikiwa ni pamoja na ukaguzi wa mbegu, upimaji wa mbegu, na uchambuzi wa mbegu, ili kuongeza wakaguzi wa mbegu za umma. Nchi nyingine kama vile Malawi, Rwanda, Nijeria, Senegal, na Msumbiji pia zimefuata mkondo huo.

- 3.47. Mwaka 2022, nchi zilizoongoza katika uzalishaji wa mbegu za mahindi zilikuwa Zambia ikiwa na 131,017 Tani ya Kipimo (MT), Zimbabwe ikiwa na 50,480 Tani ya Kipimo (MT), Afrika Kusini ikiwa na 43,110 Tani ya Kipimo (MT), Kenya ikiwa na 40,264 Tani ya Kipimo (MT), Nijeria ikiwa na 37,714 Tani ya Kipimo (MT), na Malawi ikiwa na 21,993 Tani ya Kipimo (MT). Senegal ilizalisha Tani ya Kipimo (MT) 68,226 za mbegu za karanga ilhali Misri ilizalisha Tani ya Kipimo (MT) 116,122 za mbegu za ngano. Kwa kuangazia mbegu ya mchele, Nijeria ilizalisha Tani ya Kipimo (MT) 36,010 na Misri Tani ya Kipimo (MT) 13,708. Kwa kuangazia mbegu ya maharage ya soya, Zambia ilizalisha 35,409 Tani ya Kipimo (MT) na Afrika Kusini 13,399 Tani ya Kipimo (MT).
- 3.48. Visiwa vya Comoro, Jamhuri ya Kongo, Djibouti, na Sudan Kusini, aidha vina vifaa vya sera ya mbegu ambavyo havijakamilika au havina kabisa, hii ni changamoto inayoathiri maeneo mengine ya sekta ya mbegu katika nchi husika. Aidha, uoanishaji wa vyombo vya sera vya mbegu vya kitaifa na kanuni za mbegu katika ngazi ya kikanda haujakamilika. Mbegu kiasi iliyoboreshwa na inayopatikana inaingizwa kutoka nchi nyingine na hutumiwa na wakulima wachache wa kibiashara au miradi ya misaada. Wengi wa wakulima wadogo wanategemea mbegu kutoka sekta isiyo rasmi.
- 3.49. Mifumo ya mbegu ni muhimu katika kuboresha usalama wa chakula na lishe na maisha ya wakulima wadogo. Mfumo bora wa mbegu unapaswa kuwa na uwezo wa kutoa kiasi cha kutosha cha mbegu bora kwa bei nafuu kwa wakulima. Kulingana na uchambuzi wa data, vipaumbele vya mageuzi ya sekta ya mbegu katika nchi zote vitakuwa:
- Utekelezaji wa vyombo vya sera ya mbegu: Komoro, Jamhuri ya Kongo, Djibouti, Liberia, na Sudan Kusini, hazina vyombo vya sera ya mbegu kama vile sheria za mbegu, kanuni za mbegu, au amri ya wizara. Kwa kuangazia Ginebisau na Lesoto, vyombo vingi vya sera ya mbegu havijatekelezwa au havijatekelezwa. Kukamilika na kutungwa kwa vyombo hivi ni hatua ya kwanza muhimu ya kuanzisha mfumo rasmi wa mbegu unaozingatia udhibiti wa ushindani wa sekta binafsi na ubora wake.
 - Kuimarisha uwezo wa serikali wa udhibiti ubora wa mbegu: Komoro, Jamhuri ya Kongo, Djibouti, Ginebisau, Lesoto, Liberia, na Sudan Kusini, hazina mamlaka yoyote ya udhibiti wa mbegu.
 - Kukumbatia mabadiliko ya teknolojia katika vyombo vya mbegu kwa ngazi ya kikanda: nchi kadhaa zimetoa mbegu anuwai katika mifumo ya kitaifa kupitia njia anuwai za kikanda. Kwa mfano, asilimia 60 ya aina zote za mahindi zilizotolewa nchini Uganda mwaka 2022 zilitoka kwenye orodha ya Soko la Pamoja la Mashariki na Kusini mwa Afrika (COMESA). Ilhali asilimia 92 ya aina za mahindi zilizotolewa Msumbiji mwaka 2021 zilitoka kwenye orodha ya Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC).
 - Ongeza ufadhili kutoka taasisi za umma kwa utafiti wa kilimo: DJibuti haina mradi wa NARI. Miradi za NARI nchini Komoro, Kodivaa, DJibuti, Jamhuri ya Kongo, Ginebisau, Lesoto, Liberia, na Sudan Kusini, zina idadi duni ya wafugaji walio na ufadhili duni.
 - Kuanzisha vyama vya kitaifa vya biashara ya mbegu kwa sehemu ambazo vyama hivi havijaanzishwa, na kuimarisha vile vilivyopo: Comoro, Jamhuri ya Kongo, Djibouti, Lesoto, na Liberia, havina vyama vya kitaifa vya mbegu. Vyama vya biashara ya mbegu nchini Cote d'Ivoire, na Ginebisau ni dhaifu. Uanzishwaji na utendaji mzuri wa vyama vya kitaifa vya biashara ya mbegu ni muhimu katika maendeleo ya mfumo mzuri na wa ushindani wa mbegu. Hii ni kwa sababu vyombo hivi vina majukumu muhimu katika kuunganisha

sekta binafsi na mashirika husika ya serikali. Nchi ambazo zina mifumo thabiti ya mbegu pia zina vyama mazuri vya biashara ya mbegu.

3.3.3 Uzalishaji wa Kilimo

Viashiria vingi juu ya uzalishaji wa kilimo havikuwa vinafuata mkondo wa kutimiza malengo kwa nchi nyingi.

Kiwango cha ukuaji wa thamani ya kilimo kilichoongezeka, kwa dola za Marekani, na kwa kila mfanyakazi wa kilimo (3.2i)

3.50. Kiashiria hiki kinakusudia kuongeza maradufu (ongezeko la asilimia 100) viwango vya sasa vya uzalishaji wa kilimo ifikapo mwaka 2025 kutoka mwaka 2015. Thamani ya kilimo iliyoongezeka kwa kila mfanyakazi ni kipimo cha uzalishaji wa kilimo. Thamani iliyoongezeka katika kilimo hupima pato la sekta ya kilimo (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, Rev.4 au ISIC division 1-5) bila kujumuisha thamani ya pembejeo zilizotumika. Kilimo kinajumuisha thamani iliyoongezeka kutokana na misitu, uwindaji, na uvuvi pamoja na kilimo cha mazao na uzalishaji wa mifugo (WDI, Word Bank, 2016). Ni nchi tatu tu zilizolenga kutimiza malengo ya kiashiria hiki ambazo ni Botswana, Comoros na Morisi.

Kiwango cha ukuaji wa thamani ya kilimo kilichoongezeka, katika dola ya Marekani, kwa hekta moja ya ardhi ya kilimo (3.2ii)

3.51. Kiashiria hiki kinakusudia kuongeza maradufu (ongezeko la asilimia 100) viwango vya sasa vya uzalishaji wa kilimo ifikapo mwaka 2025 kutoka mwaka 2015. Thamani ya kilimo iliyoongezeka kwa hekta moja ya ardhi ni kipimo cha uzalishaji wa kilimo. Kilimo kinajumuisha thamani iliyoongezeka kutokana na misitu, uwindaji, na uvuvi pamoja na kilimo cha mazao na uzalishaji wa mifugo (WDI, Word Bank, 2016). Tena, ni nchi tatu tu zilizokuwa zikifuata mkondo wa kutimiza malengo katika miaka hii miwili, yaani Comoros, Morisi, na Nijeria.

Kiwango cha ukuaji wa mavuno kwa bidhaa tano muhimu za kupewa kipaumbele kitaifa (3.2iii)

3.52. Kiashiria hiki kinalenga kuongeza maradufu (ongezeko la asilimia 100) viwango vya sasa vya mavuno ya kilimo ifikapo mwaka 2025 kutoka mwaka 2015. Uzalishaji wa bidhaa katika kila kitengo. Katika hali nyingi data ya mavuno hairekodiwa lakini hupatikana kwa kugawanya data ya uzalishaji kwa data ya eneo lililovunwa (FAO). Nchi ambazo zinafuatilia mkondo wa kutimiza malengo miaka hii miwili ni Gine, Msumbiji, Namibia, Rwanda, Siera Leone na Zimbabwe.

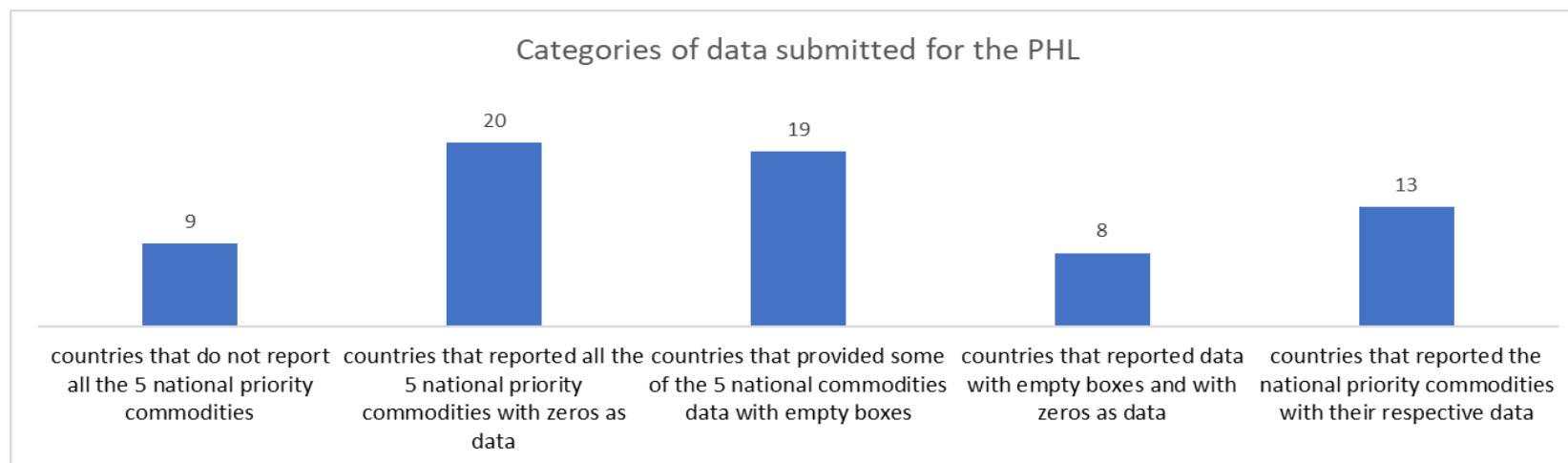
3.3.4 Hasara ya Baada ya Mavuno

- 3.53. Hasara ya baada ya mavuno (kutoka wakati wa mavuno hadi mauzo) bado ni suala muhimu barani Afrika ambalo linaloathiri juhudi za uzalishaji ili kumaliza njaa huku na kupunguza umaskini kwa ajili ya maslahi ya watu. Kama inavyotarajiwa katika ahadi za Malabo 2015, kupunguza nusu ya hasara baada ya mavuno ifikapo mwaka 2025 kutachangia kwa kiasi kikubwa kuongeza chakula katika masoko ya kitaifa. Wakati ambao uzalishaji ni mdogo, kuna ardhi chache yenye rutuba ya kilimo, njaa, mabadiliko ya hali ya hewa (mafuriko, ukame, uvamizi wa wadudu), majanga ya asili (maporomoko ya ardhi, matetemeko ya ardhi), vikwazo vya kiuchumi, gharama kubwa za chakula, mgogoro wa chakula, migogoro ya silaha, ugaidi, uhamiaji ya nje au ndani ya nchi, ukosefu wa utulivu wa kisiasa na mapinduzi ni baadhi ya masuala yanayoathiri mfumo wa chakula wa Afrika, kwa kuangazia lengo la kuongeza chakula katika bara inakuwa changamoto ambayo inaweza kuathiri maendeleo ya jumla.
- 3.54. Hasara ya baada ya mavuno ikijulikana kama hasara katika wingi na ubora wa chakula kinachozalishwa kutoka mavuno hadi matumizi, hatua za kuzipunguza hasara hizi huchangia kupunguza mzigo wa uhaba wa chakula na athari zinazohusiana nayo. Kwa hivyo, kusimamia na kudhibiti chakula kinachovunwa kutoka shambani hadi mezani inakuwa kipengele muhimu kinachostahili umakini ili kupata chakula

kizuri zaidi kwa idadi ya watu na kuboresha lishe, kupunguza gharama ya chakula na kuzuia njaa. Kushughulikia tatizo la hasara baada ya mavuno pia ni kulinda pembejeo zinazotumika katika uzalishaji wa chakula ghafi ili kuongeza upatikanaji, matumizi na uthabiti wa usalama wa chakula kati ya chakula na maendeleo endelevu. Kupunguza hasara baada ya mavuno kwa hivyo huchangia kuongeza maendeleo ya kisiasa na kiuchumi na kupunguza mabadiliko ya hali ya hewa na hivyo kupunguza uzalishaji wa gesi chafu.

- 3.55. Kati ya Nchi Wanachama 49 zilizowasilisha data katika mzunguko wa nne wa mfumo wa elektroniki wa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (e-BR), thelathini na tano (35) au asilimia 71 waliripoti kuhusu PHL katika makundi tofauti (tazama Kielelezo 3.2. Hii ni pamoja na: Nchi tisa (9) au asilimia 26 haziripoti bidhaa zote 5 za kupewa kipaumbele katika taifa; nchi ishirini (20) au asilimia 57 ziliripoti bidhaa zote 5 za kupewa kipaumbele katika taifa zikiwa na alama ya data ya sufuri; nchi kumi na tisa (19) au asilimia 54 zilitoa baadhi ya data 5 za bidhaa za kitaifa zilizo na vijisanduku ambavyo havikujazwa, nchi nane (8) au asilimia 23 ziliripoti baadhi ya data zilizo na vijisanduku ambavyo havikujazwa na zenye alama ya data ya sufuri huku nchi kumi na tatu (13) au asilimia 37 (Angola, Côte d'Ivoire, Comoros, Ghana, Gine, Kenya, Lesoto, Malawi, Moritania, Nijeria, Tanzania, Togo na Zimbabwe) zikionyesha mazoea bora kwa kuripoti bidhaa tano za kupewa kipaumbele katika taifa pamoja na data zao husika.
- 3.56. Kiashiria cha alama 2.37/9 ya bara kinathibitisha kwamba Afrika haiko kwa mkondo wa kutimiza malengo na kwa hivyo, inachangia sana katika hasara ya baada ya mavuno kupungua katika uchumi wa dunia. Kwa kubainika kwamba alama ya usalama wa chakula na lishe ya Kiafrika ni 2.35/9, tunaweza kutambua kwa urahisi kwamba alama ya PHL ni kubwa kuliko alama ya usalama wa chakula na lishe (alama ya PHL: 2.37 > usalama wa chakula na alama ya lishe 2.35/9). Kwa hivyo mtu anaweza kusema kwamba ikiwa hasara ya baada ya mavuno itapunguzwa kwa nusu kama inavyotarajiwa, alama ya usalama wa chakula na kiashiria cha lishe inaweza kuwa 3.83/8.55 ambayo ni alama ya juu sana kuliko hasara ya baada ya mavuno.

Kielelezo 3.3: Asilimia ya nchi zilizowasilisha data kuhusu hasara ya baada ya mavuno

Chanzo: Uchambuzi wa Ukaguzi wa nne wa data unaofanyika kila baada ya miaka miwili (BR)

3.3.5 Hifadhi ya Jamii

- 3.57. *Uwakilishi (asilimia) juu ya hifadhi ya jamii kama asilimia ya mahitaji ya jumla ya rasilimali kwa ajili ya kushughulikia vikundi vya kijamii vilivyo katika mazingira magumu*
- 3.58. *Kwa kuzingatia lengo la bara la kutoa huduma kulingana na bajeti za kitaifa, uwakilishi wa bajeti ambayo ni asilimia 100 ya mahitaji ya jumla ya rasilimali kwa ajili ya chanjo ya vikundi vya kijamii vilivyo katika mazingira magumu, kutoka 2015 hadi 2025, kwa ajili ya matumizi ya kusaidia mipango ya hifadhi ya jamii, na kushughulikia majanga na dharura zozote zinazoweza kutokea na athari za usalama wa chakula na lishe, ni nchi nane tu zilizo kwenye mkondo wa kutimiza malengo kati ya nchi 36 ambazo ziliripoti katika mwaka wa 2023. Ni - Angola, Ginebisau, Madagaska, Moroko, Namibia, Siera Leone, Afrika Kusini, na Zambia. Nchi kumi na tisa zinaendelea vizuri, baada ya kufikia asilimia 50 au zaidi ya asilimia 100 ya mahitaji ya jumla ya rasilimali kwa ajili ya kushughulikia vikundi vya kijamii vilivyo katika mazingira magumu. Hizi ni, Burundi (asilimia 82.6), Burkina Faso (asilimia 70.6), Uhabeshi (asilimia 99.8), Gabon (asilimia 85.7), Gine (asilimia 60.8), Kenya (asilimia 90.6), Liberia (asilimia 65.6), Malawi (asilimia 94.2), Mali (asilimia 72.5), Moroko (asilimia 99.9), Msumbiji (asilimia 88.6), Nijeri (asilimia 50.9), Nijeria (asilimia 52.5), Eswatini (asilimia 61.8), Tanzania (asilimia 78.8), Tunisia (asilimia 74.6), Rwanda (asilimia 66.5), Uganda (asilimia 89.7) na Zimbabwe (asilimia 81.7). Ibainike kwamba, ndani ya bajeti za kitaifa, kiasi cha bajeti za matumizi ili kusaidia mipango ya hifadhi ya jamii na kushughulikia majanga yoyote na dharura na matokeo ya usalama wa chakula na lishe bado ni ya chini sana (chini ya asilimia 50) katika Nchi 10 Wanachama. Ni: Senegal (asilimia 49.9), Benini (asilimia 49.5), Gambia (asilimia 48.9), Kepuvede (asilimia 48.7), Cote d'Ivoire (asilimia 45.4), Lesoto (asilimia 18.6), Ghana (asilimia 17.2),*

Jamhuri ya Afrika ya Kati (asilimia 7.8), Misri (asilimia 6.9), na Togo (asilimia 0.7). Maana yake ni kwamba nchi hizi zina mifumo dhaifu ya usalama wa kijamii za kushughulikia sehemu zenye idadi ya watu walio katika mazingira magumu wakati wa majanga/dharura.

3.3.6 Usalama wa Chakula na Lishe

Kuenea kwa tatizo la kudumaa (3.5i)

3.59. Lengo la bara la kupunguza kuenea kwa tatizo la kudumaa (Asilimia ya watoto wenye umri wa miezi 0-59 na urefu kwa umri wa alama Z ya <-2 SD) hadi asilimia 10 au chini, bado haijafikiwa kama ya 2023. Kati ya Nchi Wanachama 40 zilizowasilisha ripoti juu ya tatizo la kudumaa, ni 7 tu ndizo zinazolenga kutimiza ahadi. Ni: Kepuvede (asilimia 10), Komori (asilimia 8.8), Uhabeshi (asilimia 0.39), Gabon (asilimia 0.14), Morisi (asilimia 8.6), Shelisheli (asilimia 6.7), na Tunisia (asilimia 0.01). Ibainike kwamba nchi hizi zote 7 ambazo zinalenga kutimiza ahadi mnamo 2023 tayari zimefikia alama ya kupunguza tazizo la kudumaa ya mwaka 2025. Nchi nne zinapiga hatua katika kupunguza kuenea kwa tatizo la kudumaa hadi asilimia 10 au chini ifikapo mwaka 2025. Hizi ni: Burkina Faso (asilimia 20.2), Misri (asilimia 12.8), Kenya (asilimia 17.6) na Somalia (asilimia 18.0). Hata hivyo, tatizo la kudumaa bado ni ya kiwango cha juu sana (zaidi ya asilimia 25) katika Nchi 19 ambazo ni Wanachama. Ni: Uganda (asilimia 26), Siera Leone (asilimia 26.2), Zimbabwe (asilimia 26.7), Kameruni (asilimia 28.7), Ginebisau (asilimia 29.9), Liberia (asilimia 30), Tanzania (asilimia 30), Gine (asilimia 30), Nijeria (asilimia 30.5), Eswatini (asilimia 30.5), Benini (asilimia 32.2), Rwanda (asilimia 32.4), Zambia (asilimia 34.6), Malawi (asilimia 35.5), Msumbiji (asilimia 37), Lesoto (asilimia 46.4), Nijeri (asilimia 47), Burundi (asilimia 55.8), na Madagaska (asilimia 79.7). Nchi hizi zinahitaji kuongeza juhudi zao maradufu katika kupunguza utapiamlo na kujitahidi ili kufikia lengo.

Kuenea kwa tatizo la kuwa na uzito mdogo (3.5ii)

3.60. Lengo la bara la kupunguza kuenea kwa tatizo la kuwa na uzito mdogo (asilimia ya watoto wenye umri wa miezi 0-59 wenye uzito kwa umri wa alama Z ya <-2 SD) hadi asilimia 5 au chini ifikapo mwaka 2025, bado hazifuati mkondo kwa kutimiza malengo katika mwaka 2023. Kati ya Nchi Wanachama 39 ambazo ziliripoti maendeleo juu ya kupunguza kuenea kwa tatizo la kuwa na uzito mdogo ni nchi 8 tu ambazo zinalenga kutimiza ahadi. Ni: Gabon (asilimia 0.05), Uhabeshi (asilimia 0.22), Msumbiji (asilimia 0.68), Tunisia (asilimia 1.6), Moroko (asilimia 2.9), Misri (asilimia 3.7), Shelisheli (asilimia 3.85) na Kepuvede (asilimia 5). Ibainike kwamba Nchi hizi zote 8 Wanachama ambazo zinalenga kutimiza ahadi mnamo mwaka 2023 zimefikia alama ya kupunguza tatizo la kuwa na uzito mdogo ya mwaka 2025 Nchi nne kati ya 31 ambazo hazifiati mkondo wa kutimiza malengo hata hivyo zinapiga hatua katika kupunguza kuenea kwa tatizo la kuwa uzito mdogo hadi asilimia 5 au chini ifikapo mwaka 2025. Hizi ni: Burkina Faso (asilimia 13.2), Comoro (asilimia 8.8), Gambia (asilimia 11.6) na Uganda (asilimia 7.8). La kusikitisha, hata hivyo, kiwango cha tatizo la kuwa na uzito mdogo kiko juu sana (zaidi ya asilimia 25) katika Nchi 4 Wanachama. Ni: Zimbabwe (asilimia 26.7), Burundi (asilimia 27.6), Nijeri (asilimia 33.7) na Madagaska (asilimia 46.9).

Kuenea kwa tatizo la kukonda misuli (3.5iii)

3.61. Lengo la bara la kupunguza kuenea kwa tatizo la kukonda misuli (asilimia ya watoto wenye umri wa miezi 0-59 wenye kimo cha uzito wa alama Z ya <-2 SD) hadi asilimia 5 au chini ifikapo mwaka 2025, bado haijafuatiwa mnamo mwaka 2023. Kati ya Nchi Wanachama 40 ambazo ziliripoti juu ya tatizo la kukonda misuli, 21 (asilimia 53) zinafuatilia mkondo wa kutimiza ahadi. Ni: Gabon (asilimia 0.03), Uhabeshi (asilimia 0.11), Shelisheli (asilimia 1), Lesoto (asilimia 1.4), Mali (asilimia 2.1), Tunisia (asilimia 2.1), Rwanda (asilimia 2.4), Malawi (asilimia 2.6), Moroko (asilimia 2.6), Uganda (asilimia 2.9), Tanzania (asilimia 3.5), Kepuvede (asilimia 4), Zambia (asilimia 4.2), Kameruni (asilimia 4.3), Benini (asilimia 4.5), Jamhuri ya Afrika ya Kati (asilimia 4.5), Burundi (asilimia 4.8), Kenya (asilimia 4.9), Gambia (asilimia 5.1), Kongo (asilimia 5.25), na Msumbiji wa (asilimia 5.2). Ibainike kwamba Nchi Wanachama 18 zimefikia alama kutathmini tatizo la kukonda misuli ya 2025 na hizi ni: Gabon (asilimia 0.03), Uhabeshi (asilimia 0.11), Ushelisheli (asilimia 1), Lesoto (asilimia 1.4), Mali (asilimia 2.1), Tunisia (asilimia 2.1), Rwanda (asilimia 2.4), Malawi (asilimia 2.6), Moroko (asilimia 2.6), Uganda (asilimia 2.9), Tanzania (asilimia 3.5), Kepuvede (asilimia 4), Zambia (asilimia 4.2), Kamerun (asilimia 4.3), Benini (asilimia 4.5), Rep. ya Afrika ya Kati (asilimia 4.5), Burundi (asilimia 4.8), Kenya (asilimia 4.9). Nchi nne zinapiga hatua za kufikia lengo ifikapo mwaka 2025. Hizi ni: Togo (asilimia 5.7), Misri (asilimia 6.0), Burkina Faso (asilimia 7.0) na Comoro (asilimia 8.8). Kiwango cha tatizo la kukonda misuli bado kiko juu sana kinyume na matarajio (zaidi ya asilimia 25) katika Nchi Moja Wanachama (Sudan Kusini). Nchi hii inahitaji kuongeza juhudi zake za kupunguza tatizo la kukonda misuli maradufu na kujitahidi ili kufikia lengo.

Kuenea kwa tatizo la upungufu wa lishe (3.5iv)

3.62. Kuhusiana na kuboresha usalama wa chakula na lishe, maendeleo kuelekea lengo la kupunguza idadi ya watu ambao hawana lishe bora hadi asilimia 5 au chini kwenye bara ifikapo mwaka 2025 bado hayalengi kutimiza ahadi. Kati ya Nchi Wanachama 37 ambazo ziliripoti juu ya kiashiria hiki, ni nchi 9 tu ndizo zinalenga kutimiza ahadi. Hizi ni: Tunisia (asilimia 0.04), Kamerun (asilimia 0.14), Uhabeshi (asilimia 0.2), Shelisheli (asilimia 1.3), Moroko (asilimia 3.4), Tanzania (asilimia 3.8), Ghana (asilimia 4.1), Misri (asilimia 5.2) na Liberia (asilimia 7.1). Ni muhimu kutambua kwamba Nchi Wanachama 7 tayari zimefikia lengo la 2025 la upungufu wa lishe kufikia mwaka 2023 na ni: Tunisia (asilimia 0.04), Kameruni (asilimia 0.14), Uhabeshi (asilimia 0.2), Shelisheli (asilimia 1.3), Moroko (asilimia 3.4), Tanzania (asilimia 3.8), Ghana (asilimia 4.1). Nchi Wanachama tatu zinaendelea vizuri, baada ya kufikia asilimia 50 au zaidi ya lengo la kupunguza idadi ya watu ambao hawana lishe bora hadi asilimia 5 au chini ya hapo barani, ifikapo mwaka 2025. Hizi ni: Senegal (asilimia 5.64), Msumbiji (asilimia 8.9) na Burundi (asilimia 9.0). Inasikitisha kutambua hata hivyo, kwamba kiwango cha kuenea kwa utapiamlo bado ni juu sana (zaidi ya asilimia 25) katika Nchi Wanachama 7 ambazo ni: Siera Leone (asilimia 26.2), Kenya (asilimia 26.9), Uganda (asilimia 31.6), Kongo (asilimia 33.3), Zimbabwe (asilimia 36), Madagaska (asilimia 37) na Ginebisau (asilimia 37.9). Kwa nchi hizi, ni muhimu kuweka hatua na sera ambazo zitapunguza kwa haraka kuenea kwa utapiamlo miongoni mwa watu ili kufikia mojawapo ya malengo endelevu ya maendeleo ya kutokomeza njaa.

Kiwango cha ukuaji wa uwiano wa kiwango cha chini cha uanuwai wa lishe kwa wanawake (3.5v)

- 3.63. Lengo la bara la kuongeza idadi ya wanawake walio na umri wa kuzaa (miaka 15-49) ambayo hufikia kiwango cha chini cha uanuwai wa lishe kwa asilimia 50 ifikapo mwaka 2025 halijaendelea kufikia mwaka 2023. Kati ya Nchi Wanachama 23 zilizoripoti, ni Nchi 5 tu ndizo zinazolenga kutimiza ahadi. Ni: Ghana, Sudan Kusini, Kenya, Mali, Siera Leone. Kati ya nchi kumi na nane ambazo hazifuati mkondo wa kutimiza ahadi za kiashiria hiki, Nchi mbili Wanachama zinaendelea vizuri kufikia lengo la kuongeza idadi ya wanawake walio na umri wa kuzaa na ambao hufikia kiwango cha chini cha uanuwai wa lishe hadi asilimia 50 ifikapo mwaka 2025. Hizi ni: Uhabeshi (asilimia 40.0) na Rwanda (asilimia 23.0). Kwa kuwa, kiashiria hiki ni dalili ya ubora wa lishe, ikiwa ni pamoja na utoshelevu wa virutubisho vidogo, nchi ambazo hazijatimiza ahadi za kiashiria hiki zinahimizwa kuweka hatua za haraka ili kufikia lishe anuwai na usambazaji wa virutubisho vidogo kwa wanawake wote wenye umri wa kuzaa katika nchi yao.

Uwiano wa watoto wa miezi 6-23 ambao wanakidhi kiwango cha Lishe ya Chini Inayokubalika (3.5vi)

- 3.64. Lengo la bara la kuongeza idadi ya watoto (wenye umri wa miezi 6-23) wanaopokea lishe ya kiwango cha chini inayokubalika hadi angalau asilimia 50 ifikapo mwaka 2025 halifuati mkondo wa kutimiza ahadi kufikia mwaka 2023. Kati ya Nchi Wanachama 23 zilizoripoti, ni Nchi 5 tu ndizo zinazolenga kutimiza ahadi. Ni: Gambia (asilimia 86), na Tunisia (asilimia 63). Inatia moyo hata hivyo, kutambua kwamba Nchi mwanachama moja ambayo ni Ghana (asilimia 41.4) inaendelea kwa kasi kufikia lengo ifikapo mwaka 2025 ikiwa haitalegeza katika kutekeleza sera za lishe zinazolenga watoto wa kundi hili la umri. Hii ni muhimu kwa sababu kilimo ndio mkakati mkuu unaolengwa na Azimio la Malabo kuleta mabadiliko ya lishe. Inasikitisha kutambua kwamba idadi ya watoto (wenye umri wa miezi 6-23) wanaopokea kiwango cha chini cha lishe bado ni ndogo sana (chini ya asilimia 10) katika Nchi Wanachama 8 na ni Malawi (asilimia 8.1), Zimbabwe (asilimia 6), Sudan Kusini (asilimia 5.9), Siera Leone (asilimia 4.9), Mali (asilimia 4.2), Gine (asilimia 4), Kongo (asilimia 3.5) na Uhabeshi (asilimia 0.08).

Kupungua kwa idadi ya watu wazima (miaka 15 au zaidi) ambao wanakabiliwa na uhaba wa chakula kwa kiwango cha wastani (3.5vii)

- 3.65. Lengo la bara la kupunguza idadi ya watu wazima (wenye umri wa miaka 15 au zaidi) ambao wanakabiliwa na uhaba wa chakula kwa kiwango cha wastan kulingana na Kiwango cha Uzoefu wa Ukosefu wa Chakula kwa asilimia 50 ifikapo mwaka 2025, halijafikiwa kufikia mwaka 2023. Kati ya Nchi Wanachama 28 zilizoripoti juu ya kiashiria hiki, 13 zinalenga kutimiza ahadi. Hizi ni: Côte d'Ivoire, Djibouti, Kenya, Zimbabwe, Uganda, Lesoto, Uhabeshi, Tunisia, Sudan Kusini, Nijeria, Congo, Ghana na Msumbiji. Hakuna Nchi Mwanachama inayoendelea vizuri katika kufikia lengo la kiashiria hiki na Nchi Wanachama kumi na tano ambazo ziliripoti juu ya kiashiria hiki hazifuati mkondo kabisa wa kutimiza malengo. Nchi hizi ambazo hazilengi kutimiza ahadi na haziendelei vizuri zinahimizwa kukuza mipango ya kuboresha hali ya lishe, na haswa, kutokomeza njaa na lishe duni ya watoto kwa kupunguza kuenea kwa lishe duni na ukosefu wa usalama wa chakula kwa watu wazima.

Gharama ya lishe bora kama asilimia ya matumizi ya chakula cha nyumbani (3.5viii)

- 3.66. Ibainike kwamba kiashiria hiki kinaonyesha gharama na uwezo wa kumudu lishe bora na ni kiashiria muhimu kiuchumi cha upatikanaji wa vyakula na lishe bora kwa watu. Kwa hivyo ni muhimu kwa Nchi Wanachama kupanua lishe zao kwa kutumia vyakula vinavyopatikana ndani ya nchi ili kukidhi mahitaji ya miongozo ya lishe ya nishati na chakula kwa mtu anayetumika kama kielelezo ndani ya uwi ano wa nishati kwa 2,330 kcal/siku. Ili kufanikisha lengo mifumo mbalimbali ya chakula inahitajika katika nchi hizi.

3.3.7 Hatua za Usafi na Phytosanitary (SPS)

- 3.67. Mnamo 2020, Nchi Wanachama ziliidhinisha Mfumo wa Sera ya Usafi na Phytosanitary (SPS) ya AU kupitia Uamuzi EX.CL/Dec. 1074(XXXVI). Mfumo wa Sera ya SPS unazingatia utekelezaji wa hatua za SPS ili kulinda afya ya watumiaji wa bidhaa za kilimo zilizouzwa. Hatua za SPS ni pamoja na kanuni zinazotegemea sayansi kulinda maisha ya binadamu, wanyama au mimea au afya Viashiria vitatu vya SPS vilianzishwa kutathmini maendeleo ya utekelezaji: Kiashiria cha Mifumo ya SPS (SSI), kwa lengo la mifumo ya SPS ya kazi ya asilimia 100 ifikapo mwaka 2025; Kiashiria cha Afya cha SPS (SHI), kwa lengo la kupunguza asilimia 50 ya magonjwa yanayosababishwa na chakula ifikapo mwaka 2025; na Kiashiria cha Biashara cha SPS (STI), kwa lengo la kupunguza asilimia 50 ya kukataliwa kwa kitengo kwa sababu ya kutofuata kwa SPS ifikapo mwaka 2025. Nchi Wanachama pia zimeidhinisha Maamuzi ya kimkakati juu ya Afya ya Wanyama (EX.CL/Dec. 1074(XXXVI)), Usalama wa Chakula (EX.CL/Dec.1144 (XL)), na Afya ya Mimea (EX.CL/Dec.1144 (XL)). Haya yanaambatana na malengo ya Azimio la Malabo na maono ya Afrika ya mazoea salama ya biashara, usalama wa chakula ulioimarishwa, na Afrika yenye afya na ustawi zaidi. Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayofanya kazi ina sifa ya:
- miundo thabiti ya utawala ikiwa ni pamoja na sera za ubora, mamlaka zenye uwezo wa kufanya kazi kwa uratibu mzuri wa mashirika mbalimbali kwa ajili ya utekelezaji na ufuatiliaji,
 - uwezo wa kibinadamu na kitaasisi wa kudhibiti wadudu wanaoathiri wanyama na mimea pamoja na magonjwa ya mimea na wanyama, na hatari za usalama wa chakula; na
 - ushiriki mzuri katika mifumo ya uoanishaji ya kimataifa na mifumo ya kuwezesha biashara
- 3.68. Kuhusu maendeleo kwenye Kiashiria cha Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), hakuna hata Nchi Wanachama moja kati ya 49 zilizoripoti iliyofikia alama iliyotarajiwa ya 9 kati ya 10 hivi ni kuonyesha kuwa hakuna hata moja inayofuata mkondo wa kufika malengo ya asilimia 100 ya mifumo inayofanya kazi. Hata hivyo, ni muhimu kutambua kwamba nchi 15 kati ya Nchi Wanachama 49 zinazowakilisha asilimia 31 ya jumla, zilipata alama ya kupongezwa ya saba au zaidi hiki ni kiashiria cha maendeleo makubwa katika mifumo yao ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS). Nchi hizi Wanachama pamoja na alama zao ni kama zifuatazo: Kenya (8.8), Mali (8.1), Moroko (8.8), Rwanda (8.3), Afrika Kusini (8.3), Tunisia (8.7), Nijeria (7.7), Beninii (7.2), Burkina Faso (7.4), Burundi (7.5), Gambia (7.1), Ghana (7.3), Madagaska (7.4), Tanzania 7.1 na Zimbabwe (7.4). Kuhusu maendeleo kwenye Kiashiria cha Afya cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), Nchi Wanachama nane (asilimia 16) zilifikia alama iliyotarajiwa ya 9. Nchi hizi Wanachama ambazo ni pamoja na Burundi, Gambia, Kenya, Msumbiji, Nijeria, Tanzania, Togo, na Zimbabwe zinalenga kutimiza ahadi

kuelekea kupunguza magonjwa ya kuhara yanayosababishwa na chakula na vifo vinavyohusiana kwa asilimia 50, hivi ni kuonyesha hatua nzuri katika kuboresha afya ya umma. Kuanzishwa kwa viashiria vya SPS ni muhimu, lakini changamoto bado zipo. Uwasilishaji wa data isiyo kamili juu ya Kiashiria cha Afya cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) na baadhi ya nchi ambazo ziliendelea vizuri kwa kuangazia kiashiria hiki inaweza kuwa imechangia utendaji wao mdogo katika Kiashiria cha Afya cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS). Kuanzishwa kwa viashiria vya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) ni hatua muhimu katika kupima maendeleo katika utekelezaji wa Mfumo wa Sera ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) ya Umoja wa Afrika (AU). Licha ya maendeleo yaliyofanywa na baadhi ya Nchi Wanachama, changamoto bado zipo katika kutekeleza mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayotegemea sayansi. Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayofanya kazi inafuata mkondo wa malengo ya Azimio la Malabo na maono ya Afrika ya biashara salama, usalama wa chakula ulioimarishwa, na Afrika yenye afya na mafanikio zaidi. Uwekezaji ulioimarishwa unahitajika katika ngazi ya kitaifa ili kuimarisha miundo ya utawala wa usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), kujenga uwezo wa kusimamia hatari za usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), kuimarisha uratibu kati ya wizara juu ya masuala ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), kutekeleza hatua za kuboresha afya, na kuwezesha njia za kushiriki data ili kufikia malengo ya kulinda maisha au afya ya binadamu, wanyama au mimea na kuongezeka kwa biashara.

3A.4 Kujitolea 4: Kupunguza Umaskini kwa kiwango cha nusu kupitia Kilimo ifikapo 2025

- 3.69. Kukomesha njaa kupitia maendeleo ya kilimo bado ni moja ya malengo makuu ya Nchi Wanachama wa AU. Katika Nchi nyingi Wanachama, sehemu kubwa ya idadi ya watu inategemea kilimo kama chanzo chao cha msingi cha riziki. Kuboresha utendaji wa sekta ya kilimo kwa hivyo kuna athari ya moja kwa moja kwa mamilioni, kuwaondoa katika umaskini na kuboresha ubora wa maisha yao. Kwa hivyo inasikitisha kwamba, kama ilivyokuwa mwaka 2021, mwaka 2023, ni Jimbo moja tu (1) Mwanachama, Ghana, kati ya arobaini na tisa (49) ikilinganishwa na Nchi Tisa (9) kati ya arobaini na tisa (49) na nchi ishirini na saba (27) kati ya arobaini na saba (47) ambazo zilikuwa zinafuatilia mkondo wa kutimiza malengo katika mwaka wa 2019 na 2017, mtawaliwa. Kujitolea kupunguza umaskini kwa kiwango cha nusu kupitia kilimo kwa kuzingatia ajenda ya CAADP/Malabo sio lengo la nambari tu. Ni maono ya Afrika yenye ustawi, thabiti, na mahiri ambapo kilimo ndio ishara elekezi. Kufikia lengo hili kutaelekeza bara kwenye njia ya ukuaji endelevu, wa kuhakikisha ustawi na usalama kwa watu wake.
- 3.70. **Kiwango cha ukuaji wa kilimo.** Mojawapo ya ahadi za kudumu za Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika ilioanzishwa na Maputo na kurudiliwa katika Azimio la Malabo ni mafanikio ya kufikia kiwango cha chini cha ukuaji cha asilimia 6 ya thamani ya kilimo iliyoongezeka kwa mwaka. Katika BR ya nne, kati ya Nchi Wanachama arobaini na tisa (49) ambazo ziliripoti juu ya kiwango cha ukuaji kwa kuangazia kiashiria cha ongezeko la thamani ya kilimo, kumi na moja (11) zinafuata mkondo wa kutimiza ahadi kwa kiwango cha ukuaji wa angalau asilimia 6 kila mwaka. Hizi ni pamoja na Benini, Botswana, Burkina Faso, Misri, Gambia, Ghana, Gine, Morisi, Nijeri, Nijeria na Togo. Huu ni upungufu mkubwa kutoka kipindi cha tatu cha Ukaguzii BR (2021) ambapo nchi ishirini na moja zilikuwa

zikifuatilia mkondo wa kutimiza malengo. Walakini, utendaji wa nne wa BR bado uko juu kuliko kipindi cha pili cha kuripoti BR (2019) ambapo nchi tatu tu ndizo zilizokuwa zinafuata mkondo wa kutimiza ahadi; ingawa chini ya kipindi cha kuripoti BR cha uzinduzi (2017) ambapo nchi kumi na nane (18) zilikuwa zimepata kiwango cha ukuaji wa angalau asilimia 6, na kwa hivyo zilikuwa zinafuata mkondo wa kutimiza ahadi.

- 3.71. ***Kiwango cha umaskini.*** Katika mzunguko huu, Nchi Wanachama arobaini na tisa ziliripoti juu ya kiashiria hiki. Ikilinganishwa na mwaka 2019 ambapo hakuna nchi iliyokuwa inafuata mkondo wa kutimiza ahadi, katika BR ya nne, ni Nchi Wanachama tatu tu (Benini, Kepuvede, Moroko) ndizo zilizokuwa zinafuata mkondo wa kutimiza ahadi Ni ishara ya maendeleo, lakini utendaji unaleta wasiwasi kwani kuendelea kwa viwango vya juu vya umaskini katika nchi nyingi Wanachama kunaathiri sana mfumo wa chakula wa Afrika, kutoka kwa uzalishaji hadi matumizi. Umuhimu wa kupunguza kiwango cha umaskini kwa mabadiliko ya mfumo wa chakula barani Afrika kwa hakika kunafaa. Umaskini huathiri kila sehemu ya mfumo wa chakula, kuanzia mbegu zilizopandwa ardhini hadi chakula kilicho mezani. Ili Afrika itimize maono yake ya mfumo wa chakula uliobadilishwa, wenye ufanisi, na thabiti, kukabiliana na umaskini sio jambo la kunufaisha tu - pia ni muhimu.
- 3.72. ***Pengo kati ya bei ya jumla na bei yashamba.*** Kipengele kimoja muhimu kinachoenda sambamba na malengo ya ajenda ya CAADP/Malabo ni kupunguza pengo kati ya bei ya jumla na bei ya shamba. Katika BR ya nne, ni Nchi Wanachama nane tu (Eswatini, Ghana, Mali, Rwanda, Siera Leone, Tunisia, Moroko, na Uganda) ambazo zinafuata mkondo wa kutimiza malengo kati ya nchi kumi na tisa ambazo ziliripoti juu ya kiashiria hiki. Kiwango cha utendaji ni wa juu kidogo kuliko mwaka 2021 kikiwa na kundi tofauti la Nchi Wanachama (DR Congo, Nijeria, Tanzania na Zimbabwe). Kupunguza pengo kati ya bei ya jumla na bei ya shamba sio tu umuhimu wa kiuchumi lakini ni msingi wa maono ya mabadiliko ya ajenda ya CAADP/Malabo. Kufikia hili hakutainua tu mamilioni ya wakulima lakini pia kutaweka msingi wa mfumo wa chakula wa Kiafrika ulio thabiti, na wenye usawa.
- 3.73. ***Ushirikiano wa Sekta Binafsi na wa Umma (PPP) ulioanzishwa kwa uhusiano kati ya sekta za umma kwa kilimo na wakulima wadogo.*** Msingi wa ajenda ya CAADP/Malabo ni kuhakikisha ukuaji jumuishi wa kilimo, usalama wa chakula, na ustahimilivu. Katika mfumo huu, jukumu la Ushirikiano wa sekta binafsi na wa Umma (PPP) na kilimo cha wakulima wadogo haliwezi kudharauliwa. Katika mzunguko wa kuripoti wa 2021, ni 15 tu zilikuwa zinafuatilia mkondo wa kutimiza ahadi kwa kuangazia kiashiria hiki. Mnamo 2023, kati ya Nchi Wanachama thelathini na sita zilizoripoti, kumi na nane zinafuata mkondo wa kufikia malengo (Burkina Faso, Burundi, Côte d'Ivoire, Misri, Eswatini, Uhabeshi, Gambia, Ghana, Kenya, Madagaska, Mali, Nijeria, Rwanda, Siera Leone, Afrika Kusini, Tanzania, Tunisia na Uganda). Nchi nyingi ambazo zilikuwa zikifuatilia mkondo wa kutimiza malengo katika mzunguko uliopita ziliweza kudumisha alama zao za utendaji. Hii ni muhimu kwa sababu ili ajenda ya CAADP/Malabo kutimiza maono yake ya mazingira ya kilimo cha Afrika yaliyobadilika, ushiriki wa wadau wote, ikiwa ni pamoja na sekta binafsi, ni muhimu. PPPs, zinapozingatia mahitaji na matarajio ya wakulima wadogo, zinaweza kufanya kazi kama vichocheo, kuharakisha maendeleo kuelekea malengo ya ajenda ya CAADP/Malabo.
- 3.74. ***Asilimia ya vijana ambao wanajihusisha na fursa mpya za ajira katika minyororo ya thamani ya kilimo.*** Serikali barani Afrika zimetambua kilimo kama kiini cha ukuaji, ajira, na chanzo cha utajiri. Pia kumekuwa na wasiwasi juu ya kukuza ajira nzuri (lengo la maendeleo endelevu 8) kupitia maendeleo ya mnyororo wa thamani ya kilimo na teknolojia ya kilimo kwa idadi ya vijana. Aidha, kuna

haja ya kuhakikisha urithi wa kutosha kwa idadi ya watu wanaozeeka katika kilimo. Kati ya Nchi Wanachama thelathini na nne ambazo ziliripoti, ni nchi kumi na moja (Benini, Misri, Ghana, Kenya, Malawi, Mali, Moroko, Nijeria, Tanzania, Zimbabwe, na Uganda) pekee ndizo zilizokuwa zikifuata mkondo wa kutimiza malengo kwa kupata angalau asilimia 30 ya vijana wanaohusika katika fursa mpya za ajira katika minyororo ya thamani ya kilimo.

- 3.75. ***Uwiano wa wanawake wa vijijini waliowezeshwa katika kilimo.*** Nchi zilizojitolea kusaidia na kuwezesha ushiriki ulio na upendeleo kwa wanawake walio na fursa nzuri na za kuvutia za biashara ya kilimo. Ushiriki wa wanawake katika kilimo umezuiliwa na vikwazo mbalimbali kama vile upatikanaji wa ardhi, fedha, soko n.k. Kwa hivyo nchi wanachama ziliweka lengo la kuongeza idadi ya wanawake wa vijijini ambao wamewezeshwa katika kilimo hadi asilimia 20 ifikapo mwaka 2025. Kati ya Nchi Wanachama arobaini na tisa (49) ambazo ziliripoti katika BR ya nne, saba zinalenga kutimiza ahadi kwa kufikia mafanikio ya alama 9. Nchi hizi Wanachama ni Misri, Uhabeshi, Gabon, Ghana, Gine, Kenya na Rwanda. Huu ulikuwa ni hatua ya kurudi nyuma kwa utendaji ikilinganishwa na ripoti ya 2021 ambapo nchi kumi (10) kati ya ishirini na tatu (23) wanachama zilikuwa zikilenga kutimiza ahadi. Ni muhimu kutambua kwamba katika mzunguko huu wa sasa wa kuripoti, Gine na Kenya zilijiunga na Nchi Wanachama zilizokuwa zikifuata mkondo wa kutimiza ahadi huku Nchi mbili Wanachama zikiendelea vizuri kufikia lengo: Eswatini (8.2) na Gambia (6.7). Kati ya kumi (10) ambao walikuwa wakifuatilia mkondo mnamo mwaka 2021, Tunisia na Togo zilipiga hatua za nyuma katika ripoti ya 2023 na bado hazilengi kutimiza ahadi. Kwa ujumla Nchi Wanachama ziliripoti vibaya kwa kuangazia Kiashiria hiki na angalau thelathini na tatu kuwa na data iliyokosekana/isiyokamilika.

3A.5 Kujitolea 5: Kukuza Biashara ya Ndani ya Afrika katika Bidhaa na Huduma za Kilimo

- 3.76. Lengo la CAADP la kukuza biashara ya ndani ya Afrika ni kuongeza mara tatu biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo ifikapo mwaka 2025. Ili kufikia lengo hili, Nchi Wanachama zimejizatiti katika maeneo mawili ya utendaji: (1) kuongeza thamani ya biashara ya ndani katika bidhaa na huduma za kilimo kwa asilimia 200 ifikapo mwaka 2025 kutoka viwango vyao mnamo mwaka 2015 na (2) kuunda mazingira wezeshi ya biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo kwa kuboresha sera ya biashara na mazingira ya kitaasisi.
- 3.77. Kwa kipindi cha BR ya 2023, eneo moja la ziada la utendaji yaani, ufuatiliaji wa haraka wa utekelezaji wa Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA) uliongezwa kwa ajili ya kufuatiliwa chini ya ahadi hii kulingana na mwanzo rasmi wa biashara chini ya makubaliano haya mnamo Januari 2021. Walakini, alama zake hazikujumuishwa katika utathmini wa utendaji wa jumla wa mada.
- 3.78. Mnamo 2023, hakuna Nchi Wanachama ambazo ziliripoti zilikuwa zikilenga kutimiza ahadi kufikia lengo la jumla chini ya mada ya 5 juu ya kukuza biashara ya ndani ya Afrika kupitia bidhaa na huduma za kilimo. Katika BR ya 2017, nchi tatu (3) zilikuwa zikilenga kutimiza ahadi Lesoto, Nijeri na Senegal), mnamo 2019 idadi iliongezeka hadi Nchi ishirini na tisa ambao ni (29) Wanachama (Benini, Jamhuri ya Afrika ya Kati, Eritrea, Gine, Madagaska, Siera Leone, Angola, Burkina Faso, Burundi, Kepuvede, Côte d'Ivoire, Gabon, Gambia, Ghana, Ginebisau, Kenya, Mali, Moritania, Morisi, Moroko, Msumbiji, Nijeri, Nijeria, Rwanda, Senegal, Togo, Tunisia, Uganda, na Zambia).

Katika Uhakiki wa Miaka Miwili ya mwaka wa 2021 BR idadi hiyo ilipunguka hadi Nchi Nne (4) Wanachama (Botswana, Nijeria, Senegal, na Siera Leone). Kiwango cha utendaji ulioonekana mnamo 2023 kwa hivyo ndio rekodi mbaya zaidi hadi sasa katika mizunguko minne ya BR iliyofanywa hadi sasa. Walakini, chini ya Kategoria ya Utendaji 5.1 inayolenga kuongeza biashara ya ndani ya Afrika mara tatu zaidi, Nchi mbili Wanachama (Rwanda na Zambia) zilikuwa zinalenga kutimiza ahadi hii kwa kuongeza iashara yao na nchi nyinginezo barani. Chini ya Kategoria ya Utendaji 5.2 inayolenga kuwezesha biashara kupitia uundaji wa sera za biashara hali za kitaasisi zinazofaa, ni Nchi moja tu mwanachama yaani Gine ya Ikweta iliyokuwa ikilenga kutimiza ahadi ya utendaji huu.

- 3.79. Alama ya mandhari ya kujizatiti 5 ilikuwa alama ya chini kabisa kati ya alama zote za mandhari katika BR hii ya nne ambayo ilisimama kwa 2.23 ikilinganishwa na alama ya chini ya 9.00. Utendaji bora kidogo ulirekodiwa chini ya 5.2 juu ya sera na taasisi za Biashara za ndani ya Afrika (4.05) ikilinganishwa na alama 0.41 chini ya 5.1 juu ya Biashara ya Bidhaa na Huduma za Kilimo Ndani ya Afrika.
- 3.80. Katika ngazi ya kikanda, hakuna mkoa uliokuwa ukifuatilia mkondo wa kufikia ahadi hii. Utendaji ulitofautiana kidogo katika maeneo yote; Afrika Mashariki ilifanikiwa kupata alama ya juu zaidi (2.54) ikifuatiwa na Afrika Magharibi (2.26) na Kusini mwa Afrika ikiwa na alama 2.14. Afrika ya Kati na Afrika Kaskazini hazikufanya vizuri baada ya kupata alama alama 1.67 na 2.21 mtawalia. Ikilinganishwa na BR ya 2021, Afrika ya Kati na Mashariki ilirekodi alama inayoonyesha maendeleo ya kuboreka kiasi katika utendaji huku alama za utendaji za nchi ya Afrika Kaskazini, Kusini na Magharibi zikididimia.
- 3.81. Ni muhimu pia kutambua kwamba Nchi nyingi Wanachama ambazo ziliripoti katika mzunguko wa BR wa 2023 zilikuwa zimetimiza ahadi ya malengo ya Eneo la Biashara Huria la Bara la Afrika (AfCFTA). Huu ni mkataba mkuu wa bara kwa ajili ya kukuza biashara katika bara. Ingawa utekelezaji wake ulianza miaka michache tu iliyopita, kuna haja ya kuimarisha utekelezaji wake. Kuna uwezekano mkubwa na fursa za kuwezesha nchi kufanya biashara zaidi na kila moja zipo kwa hivyo kuna hitaji la kuongeza na kuwezesha biashara zaidi kati ya Nchi Wanachama ili kutumia uwezo huu haswa katika kupunguza vizuizi visivyo vya ushuru na kuanzisha mifumo thabiti na madhubuti ya utatuzi wa mizozo.

3A.6 Kujitolea 6: Kuongeza Ustahimilivu wa Tofauti ya Hali ya Hewa

- 3.82. Ahadi hii ni muhimu katika muktadha wa mada ya ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili, *Kuimarisha Utekelezaji wa Eneo Huru la Biashara Barani Afrika (AfCFTA)*. Ahadi ya kuongeza ustahimilivu kwa mabadiliko ya hali ya hewa inalenga kusaidia kuboresha uwezo wa ustahimilivu wa kaya kwa hatari zinazohusiana na hali ya hewa na hali ya hewa na majanga mengine na kuunda uwekezaji wa kudumu katika kujenga ustahimilivu. Hii ni muhimu haswa kulingana na maongezeko ya hivi karibuni ya masafa na ukali wa majanga kama vile ukame, mafuriko, na migogoro.
- 3.83. Ahadi hii inafuatiliwa kupitia viashiria vinne mahususi, vitatu ambavyo vimeangaziwa katika ripoti hii ambavyo ni asilimia ya kaya za shamba zinazotumiwa na wachungaji, na wavuvi ambazo zimeboresha uwezo wao wa kukabiliana na majanga yanayohusiana na hali ya hewa, sehemu ya ardhi ya kilimo chini ya mazoea endelevu ya usimamizi wa ardhi, na uwepo wa bajeti za serikali na mazingira ya kuwezesha ili kukabiliana mahitaji ya matumizi katika mipango ya kujenga ustahimilivu. Kiashiria cha nne juu ya uzalishaji wa Gesi ya

Kijani (GHG) kutoka kwa kilimo hakijaripotiwa kwa sababu ya data iliyowasilishwa kutoka kwa vyanzo tofauti, vitengo, na itifaki za vipimo ni ile isiyoeleweka na hivyo kukifanya kiashiria hiki kutorejelewa katika utathmini katika mzunguko huu. Pia, kigezo kipya kilichoanzishwa juu ya "asilimia ya matumizi ya umma yanayotumika katika mipango ya kujenga ustahimilivu, haswa kwenye mifumo ya onyo na mwitikio wa mapema, nyavu za usalama wa kijamii na bima inayotegemea hali ya hewa" inachambuliwa katika awamu yake ya majaribio ili kuhakikisha kuwa ni thabiti ya kufaa (wasifu, fomula, upatikanaji wa data, n.k.) ili kujumuishwa kikamilifu katika mzunguko unaofuata wa BR.

- 3.84. Kwa kuangazia utayari wake wa kukabiliana na mabadiliko ya hali ya hewa na migogoro mingine inayoweza kutokea, bara kwa sasa linapungukiwa na dhamira yake ya kujenga ustahimilivu. Kiwango cha wastani cha bara kulingana na suala hili ni 5.91, huku mkoa ya Magharibi (6.95) na Mashariki (6.51) ikiibuka kama viongozi katika juhudi hii. Kinyume chake, Afrika Kusini ilichukua nafasi ya mwisho ikiwa na alama ya chini kabisa ya 4.65.
- 3.85. Tunapoangazia suala la kupima juhudi zilizowekezwa katika kukabiliana na hatari zinazohusiana na hali ya hewa na majanga mengine, maeneo ya Magharibi (6.47), Mashariki (6.38), na Kaskazini (5.58) yote yanaonyesha maendeleo ya kiwango cha juu ya alama ya wastani wa 5.17 katika bara. Kwa upande mwingine, kwa kutathmini uwekezaji katika ujenzi wa ustahimilivu, maeneo ya Magharibi (7.44), Kusini (6.96), na Mashariki (6.64) yanaongoza kwa bara zima. Nchi Wanachama 02 tu, zinazowakilisha asilimia 4 ya Nchi Wanachama zilizowasilisha ripoti, zinafuata mkondo kufikia malengo ya alama 9.75 ili kufikia Ahadi hii. Hizi ni Uhabeshi, na Misri kila moja ikiwa na alama 9.92 na 9.82, mtawaliwa.
- 3.86. Kwa kulinganisha na BR ya tatu, nchi 23 (asilimia 47) zimeboresha alama zao za kujitolea 6. Hizi ni Benini, Burkina Faso, Comoros, Congo, Côte d'Ivoire, Misri, Equatorial Gine, Eswatini, Uhabeshi, Gabon, Ginebisau, Kenya, Moritania, Msumbiji, Nijeri, Nijeria, Rwanda, Siera Leone, Afrika Kusini, Sudan Kusini, Tanzania, Togo, na Uganda.
- 3.87. Zaidi ya nusu ya Nchi Wanachama (29) zinalenga kutimiza ahadi zikiwa na alama ya angalau 9 kwenye kiashiria hiki kama asilimia ya shamba, zinazotumiwa na wachungaji, na wavuvi ambazo zimeboresha uwezo wao wa kukabiliana na hali ya hewa na majanga mengine (kiuchumi, kijamii, mazingira nk).
- 3.88. Jumla ya Nchi Wanachama 18 kati ya 49 (asilimia 37), (Benini, Burundi, Burkina Faso Kepuvede, Comoros, Misri, Uhabeshi, Gaboni, Gambia, Ghana, Mali, Moritania, Moroko, Rwanda, Siera Leone, Tanzania, Uganda, na Zimbabwe) zinafuata mkondo wa kutimiza ahadi zikiwa na alama ya angalau 10 ambayo pia ni kigezo cha utathmini cha sehemu ya ardhi ya kilimo chini ya Usimamizi Endelevu wa Ardhi na Maji (SLWM), ikiwa ni pamoja na mazoea ya kilimo ya hali ya hewa.
- 3.89. Jumla ya Nchi Wanachama saba (7) ikiwa ni pamoja na Misri, Eswatini, Uhabeshi, Gambia, Msumbiji, Rwanda, na Uganda zinalenga kutimiza ahadi kulingana na kiashiria cha uwepo wa bajeti ya serikali na mazingira ya kuwezesha kukabiliana na mahitaji ya matumizi katika mipango ya kujenga ustahimilivu. Hili ni upunguaji mkubwa ikilinganishwa na BR ya tatu ambapo nchi 8 (Uhabeshi, Lesoto, Mali, Moritania, Moroko, Senegal, Tanzania, na Zimbabwe) zilikuwa zinafuata mkondo wa kutimiza malengo Ni Uhabeshi pekee ambayo ilikuwa ikifuatilia mkondo wa kufikia malengo wakati wa BR ya tatu ilidumisha ahadi zake za kufikia malengo kwa BR ya nne. Moroko, ambayo haikuwa ikifuatilia mkondo wa kufikia ahadi katika BR ya pili na ya tatu, pia haikufikia malengo kwa BR ya nne. Morisi ilikuwa

nchi mwanachama pekee iliyokuwa ikifuatilia mkondo wa kufikia ahadi katika ripoti ya uzinduzi wa BR. Inatarajiwa kwamba pamoja na mafunzo kutokana na COVID-19 na athari za mabadiliko ya hali ya hewa Nchi Wanachama zimewekeza kwa makusudi katika mipango ya kujenga ustahimilivu.

- 3.90. Kwa hivyo, inapendekezwa kwamba Nchi Wanachama zitekeleze sera kwa makusudi na kuongeza hatua kwa hatua bajeti ya serikali juu ya mipango ya kujenga ustahimilivu. Zaidi ya hayo, kuna haja ya kuongeza na kutekeleza miradi inayofaa kuhusu mipango ya kujenga ustahimilivu kuelekea mabadiliko ya hali ya hewa pamoja na mipango iliyoundwa kwa ajili ya ulinzi wa jamii dhidi ya visa visi vyojiwa. Hii ni muhimu haswa kuzingatia athari zinazoendelea za mabadiliko ya hali ya hewa.

Kwenye kigezo kipya kilichoongezwa katika vigezo vilivyopo vya kiashiria 6.2: asilimia ya matumizi ya umma yanayotumika katika mpango wa kujenga ustahimilivu (EIRB4)

- 3.91. Kwa jumla, nchi 20 zimetoa data sahihi na iliyo kamili kwa kiashiria 6.2, kwa kuzingatia hasa kigezo cha 4 (EIRB4). Kwa kiwango cha wastani, nchi hizi zinatenga asilimia 2.28 ya matumizi yao ya umma kwa juhudi za kujenga ustahimilivu, hususan kulenga mifumo ya onyo na mwitikio wa mapema, nyavu za usalama wa kijamii, na bima ya faharisi inayotegemea hali ya hewa. Tunapolinganisha asilimia hii na asilimia 5.35 na asilimia 4.96 ya matumizi ya umma yaliyotengwa kwa kilimo mnamo 2021 na 2022, mtawalia, inakuwa dhahiri kwamba, kwa wastani, asilimia 42 na asilimia 46 ya matumizi ya kilimo katika miaka hiyo ilielekezwa kwenye mipango ya kujenga ustahimilivu.
- 3.92. Kuna tofauti kubwa katika matumizi katika ngazi ya kikanda. Nchi zinazofanya vizuri zaidi katika kiashiria hiki ni Benini (asilimia 4.62), Rwanda (asilimia 7.86), Nijeria (asilimia 4.7), Siera Leone (asilimia 4.62), na Gine ya Ikweta (asilimia 4), na tatu kati ya hizo ni maeneo ya Afrika Magharibi. Kinyume chake, baadhi ya nchi kama vile Uganda na Burkina Faso zinatenga asilimia ndogo sana (chini ya asilimia 0.1) ya matumizi yao ya umma kwa mipango hii, ikiashiria umakini mdogo katika utayarishaji wa kukabiliana na kupunguza majanga.
- 3.93. Inafaa pia kuangazia kwamba nchi zilizo na viwango tofauti vya mapato, kama vile Gine ya Ikweta na Eswatini, zinatenga sehemu kidogo ya matumizi yao ya umma kwa mipango ya kujenga ustahimilivu, ikipendekeza kwamba kujitolea kwa juhudi hizo haitegemei tu kiwango cha mapato cha nchi.

3A.7 Kujitolea 7: Kuongeza Uwajibikaji wa Pamoja kwa Vitendo na Matokeo

- 3.94. Nchi Wanachama wa AU zimejitolea kuoanisha, na kuratibu majukwaa ya sekta na taasisi mbalimbali kwa ajili ya uhakiki wa miaka miwili ya rika, ujifunzaji na uwajibikaji wa pamoja. Lengo la Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili kwa Nchi zote Wanachama lilikuwa kufikia alama ya asilimia 100 (alama ya 10) ili kuwezesha uwepo wa mifumo na majukwaa jumuishii ya uwajibikaji wa pamoja na mapitio ya rika ifikapo 2018. Kwa ujumla, kati ya Nchi Wanachama arobaini na tisa (49) ambazo ziliripoti juu ya ahadi hii, Nchi Wanachama kumi na tatu (Moroko, Benini, Misri, Rwanda, Uganda, Kenya, Ghana, Zimbabwe, Nijeria, Malawi, Tunisia, Burkina, Faso na Siera Leone,) zinafuatilia mkondo wa kutimiza ahadi. Ikilinganishwa na Ukaguzi ya awali ambapo nchi wanachama kumi na moja (11) kati ya hamsini na moja (51)

zilikwa zinafuata mkondo wa kutimiza malengo, matokeo ya ukaguzi ya 2023 yanaashiria ongezeko la asilimia tano (5) katika utendaji wa bara juu ya kwa kuangazia ahadi hii.

- 3.95. Ahadi hii inafuatiliwa kupitia viashiria vitano mahususi: Kielelezo cha uwezo wa kuzalisha na kutumia data na taarifa za takwimu za kilimo; kuwepo kwa mifumo na majukwaa jumishi ya kitaasisi ya uwajibikaji wa pamoja na mapitio ya rika; Uwasilishaji wa Ripoti ya Miaka Miwili ya Nchi; usambazaji wa matokeo ya nchi BR; na matumizi ya matokeo ya BR ya nchi.
- 3.96. Kiashiria cha kwanza kinalenga ***kuanzisha mifumo na utaratibu ya kupima, kufuatilia na kuripoti utendaji wa*** Nchi Wanachama kuhusiana na maendeleo ya ahadi muhimu zilizokubaliwa. Kati ya Nchi Wanachama arobaini na tisa (49) ambazo ziliwasilisha ripoti, Nchi Wanachama thelathini na tano (34) (Beninii, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Kepuvede, Kameruni, Kongo, Jibuti, Misri, Ginekweta, Eswatini, Gaboni, Gambia, Ghana, Kenya, Lesoto, Malawi, Morisi, Moroko, Msumbiji, Namibia, Nijeri, Rwanda, Senegali, Siera Leoni, Somalia, Afrika Kusini, Sudan Kusini, Togo, Tunisia, Uganda, Zambia, na Zimbabwe), kila mmoja alipata alama ya chini ya asilimia 69 kuwa kwenye wimbo. Ikilinganishwa na Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya tatu ambayo Nchi Wanachama kumi na saba (17) zilikuwa zikifuatilia, hii inawakilisha ongezeko la asilimia 100 katika utendaji kwenye kiashiria hiki.
- 3.97. Kiashiria cha pili kinazingatia ***uwepo wa mifumo jumishi ya kitaasisi na majukwaa ya uwajibikaji wa pamoja na mapitio ya rika***. Nchi Wanachama kumi na sita (Benini, Kepuvede, Misri, Ghana, Malawi, Morisi, Moroko, Nijeri, Senegal, Togo, Uganda, Zambia, Zimbabwe, Cote, d'Ivoire, Uhabeshi, na Mali) zilifikia alama ya utathmini ya alama 10 katika kiashiria hiki. Hii inawakilisha hatua ya maendeleo ya Nchi Mwanachama moja ikilinganishwa na BR ya tatu ambapo Nchi Wanachama 15 zilikuwa zikifuata mkondo wa kutimiza ahadi, na pia ni hatua ya maendeleo kutoka BR ya pili ambapo nchi kumi na tatu tu (Nchi Wanachama 13 zilikuwa zikifuatilia mkondo wa kutimiza ahadi ya kiashiria hiki. Utendaji wa ukaguzi wa nne BR hata hivyo ni ya kiwango cha chini ukilinganishwa na BR ya uzinduzi ambapo Nchi Wanachama 18 zilikuwa zinafuata mkondo wa kutimiza ahadi. Hata hivyo ni muhimu kutambua kwamba ingawa ni Nchi Wanachama 16 tu ndizo zilizokuwa zikifuata mkondo wa kufikia malengo, Nchi Wanachama nyingine nne (4) ambazo ni; Tanzania, Kenya, Moritania na Jibuti zilikuwa na alama iliyokaribia malengo ya kiashiria hiki baada ya kupata alama za juu ya 9.7 kati ya 10.
- 3.98. Kiashiria cha tatu kinaazimia kufuatilia ***uwasilishaji wa ripoti ya Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili***. Jumla ya Nchi Wanachama arobaini na tisa (49) ziliripoti juu ya kiashiria na hivyo kuonyesha maendeleo katika kuwasilisha Ripoti ya kawaida ya Miaka Miwili ya nchi kwa Mkutano wa AU, hii inaonyesha kupunguka kwa idadi nchi 51 zilizoripoti mnamo 2021, na 49 mnamo 2019. Kati ya Nchi Wanachama 49 zilizoripoti juu ya kiashiria hiki, hakuna nchi inayotimiza malengo ya kiashiria hiki, hata hivyo Nchi Wanachama ishirini (20) (Burundi, Kenya, Mali, Tanzania, Uganda, Siera Leone, Uhabeshi, Malawi, Misri, Ghana, Burkina Faso, Zimbabwe, Eswatini, Rwanda, Nijeria, Moroko, Tunisia, Benini, Togo na Afrika Kusini) ziko karibu zaidi kufikia lengo la kiashiria hiki na angalau alama 9 kati ya 10. Ili Nchi Mwanachama iweze kufuata mkondo wa kutimiza malengo ilihitajika kuripoti data juu ya vigezo vyote, Kwa hivyo, kuboresha mifumo ya data kunaweza kusababisha maboresho ya haraka katika utendaji wa bara kwa kuangazia kiashiria hiki.
- 3.99. Kiashiria cha nne kinaazimia kufuatilia ***usambazaji wa Matokeo ya BR*** ya nchi katika bara zima. Huu ni mzunguko wa kwanza wa BR ambao kiashiria hiki kinaripotiwa. Kati ya nchi 49 ambazo zilishiriki katika mzunguko huu wa BR, jumla ya Nchi Wanachama 36 (Burundi, Ghana, Mali, Tanzania, Uganda, Siera Leone, Uhabeshi, Zimbabwe, Nijeria, Tunisia, Rwanda, Benini, Moritania, Sudan Kusini, Moroko,

Zambia, Nijeri, Gabon, Morisi, Gambia, Lesoto, Congo, Malawi, Liberia, Msumbiji, Misri, Senegal, Gine, Kepuvede, Kenya, Afrika Kusini, Burkina Faso, Togo, Namibia, Jibuti na Ginekweta) zilikuwa kwenye mkondo wa kutimiza malengo, baada ya kupata alama ya 7 au zaidi iliyo karibu na alama ya utathmini kati ya 10. Hii inamaanisha kuwa kuna msukumo wa kusambaza matokeo ya BR katika nchi nyingi Wanachama, ingawa mengi yanapaswa kufanywa katika nchi nyingine Wanachama kusambaza matokeo ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)

- 3.100. Kiashiria cha tano kinachunguza *matumizi ya matokeo ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)* ya kila nchi ili kuhakikisha mapendekezo yanayojitokeza kutoka kwa ripoti za Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) yanatekelezwa. Huu ni mzunguko wa kwanza wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ambao kiashiria hiki kinaripotwa. Kati ya Nchi Wanachama 49 ambazo zilishiriki katika mzunguko wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), nchi 30 ziliripoti juu ya kiashiria hiki. Kati ya nchi 30, jumla ya Nchi Wanachama 13 (Mali, Siera Leone, Uhabeshi, Nijeria, Tunisia, Rwanda, Benini, Moroko, Misri, Kenya, Namibia, Kameruni na Uganda) zilikuwa zikifuatilia mkondo wa kufikia malengo. Hii inaonyesha kwamba karibu nusu ya Nchi Wanachama zinachukua hatua za kutekeleza matokeo ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), lakini kwa bahati mbaya, nchi zaidi bado hazijaanza kutekeleza mapendekezo ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). Utekelezaji wa matokeo ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ni muhimu ikiwa Nchi Wanachama zitabadilika kulingana na matarajio ya CAADP.

3.B. Maendeleo katika Utendaji wa Nchi Wanachama kati ya mizunguko Nne za Mchakato wa Mapitio ya Miaka Miwili

Maendeleo katika utendaji wa jumla na Nchi Wanachama

- 3.101. Kwa ujumla, hakuna Nchi Mwanachama ambayo imefuata mkondo wa kufikia malengo katika mizunguko yote 4 ya kuripoti BR. Walakini, hakuna Nchi Mwanachama imefuata mkondo wa kufikia malengo mnamo 2023, idadi ishirini na tano (25) ya Nchi Wanachama iliboresha matokeo yao kwa angalau asilimia 15 ikilinganishwa na alama za 2021. Hizi ni: Benini (asilimia 26), Comoro (asilimia 113), Ginebisau (asilimia 26), Nijeri (asilimia 19), Nijeria (asilimia 16), Siera-Leone (asilimia 36) na Sudan Kusini (asilimia 22).

Maendeleo katika utendaji wa Nchi Wanachama kulingana na ahadi

Kujitolea 1: Kukubaliana na Kanuni na Maadili ya Mchakato wa CAADP

- 3.102. Mnamo 2023, hakuna Nchi Mwanachama iliyodumisha msimamo katika hatua za kufikia malengo katika mizunguko yote minne ya kuripoti BR. Hata hivyo, mwaka 2023, inafaa kutambulika kwamba nchi kama Rwanda (9.87), Moroko (9.71) na Uganda (9.65) zilirekodi maendeleo makubwa ikilinganishwa na mwaka 2021. Ni Nijeri pekee ilikuwa na mabadiliko baada ya kukosa kuwa na malengo ya kutimiza ahadi mnamo 2021 na kulenga kufikia malengo mnamo 2023.

Kujitolea 2: Kuimarisha Ufadhili wa Uwekezaji katika Kilimo

3.103. Ikilinganishwa na 2021 ambapo nchi nne (4) (Misri, Eswatini, Shelisheli na Zambia) zilikuwa kwenye mkondo wa kutimiza ahadi, mwaka huu, hakuna Nchi Mwanachama iliyoazimia kufikia malengo. Nchi nyingi ambazo ni Wanachama zimeripoti upunguaji kwa utendaji wao kwa kuangazia ahadi hii. Kwa ujumla, katika vipindi vinne vya ripoti za BR, utendaji wa Nchi Wanachama kwa kuangazia ahadi hii umekuwa wa kusikitisha. Kutokana na umuhimu wa kuongezeka kwa uwekezaji wa sekta za umma na binafsi katika kubadilisha kilimo cha Afrika, kuna uharaka kwa Nchi Wanachama kushughulikia tatizo la upatikanaji duni wa fedha kwa sekta ya kilimo.

Kujitolea 3: Kukomesha Njaa ifikapo 2025

3.104. Sawa na ripoti ya BR ya 2021, hakuna Nchi Mwanachama iliyotimiza malengo ya ahadi hii. Nchi kama vile Gabon, DR Congo, Kenya, Zimbabwe, Moritania na Angola ambazo zimepiga hatua nzuri mnamo 2021 zisingeweza kudumisha hatua hizo mnamo mwaka 2023.

Kujitolea 4: Kupunguza Umaskini kwa kiwango cha nusu kupitia Kilimo ifikapo 2025

3.105. Mnamo mwaka 2023, nchi mwanachama moja (1), Ghana, kati ya arobaini na tisa (49) ikilinganishwa na Nchi Tisa (9) kati ya arobaini na tisa (49) na nchi ishirini na saba (27) kati ya arobaini na saba (47) ambazo zinafuatilia mkondo wa kutimiza malengo katika mwaka wa 2019 na 2017, mtawaliwa. Kati ya nchi tisa (9) ambazo zilikuwa ambazo zinafuatilia mkondo wa kutimiza malengo katika mwaka wa 2021, ni Ghana pekee iliyobaki ikifuatilia mkondo huu mnamo mwaka 2023. Hata hivyo, Kenya, Uhabeshi na Siera-Leone zimepiga hatua kubwa ikilinganishwa na mwaka 2021.

Kujitolea 5: Kukuza Biashara ya Ndani ya Afrika katika Bidhaa na Huduma za Kilimo

3.106. Mnamo 2023, labda kwa sababu ya mchanganyiko wa athari za kudumu za COVID-19 na vita nchini Ukraina juu ya biashara, hakuna Nchi Mwanachama ambayo ilifuatilia mkondo wa kutimiza malengo ikilinganishwa na nchi tano (Uganda, Nijeria, Senegal, Botswana na Djibouti) mnamo 2021 na ishirini na tisa (29) mnamo 2019.

Kujitolea 6: Kuongeza Ustahimilivu wa Hali Tofauti ya Hewa

3.107. Katika vipindi vitatu vilivyotangulia vya kuripoti BR, ni Nchi Wanachama nne (4) tu (Burundi, Kepuvede, Moroko na Rwanda) zilizoweza kufuatilia mkondo wa kutimiza malengo. Miongoni mwa Nchi Wanachama kumi na moja (11) ambazo zilikuwa zinafuatilia mkondo wa kutimiza malengo katika BR ya 2019 nchi nne (4), Uhabeshi, Ghana, Mali na Shelisheli zilidumisha malengo yao mnamo mwaka 2021. Mnamo 2023, Uhabeshi na Rwanda pekee ndizo zilifuatilia mkondo wa kutimiza malengo. Kufuatia COVID-19 na vita nchini Ukraina, ili kuongeza ustahimilivu wa maisha na mifumo ya uzalishaji kuafikiana na hali ya hewa na hatari nyingine zinazohusiana, Nchi Wanachama lazima ziendeele kuzingatia ahadi hii.

Kujitolea 7: Kuongeza Uwajibikaji wa Vitendo na Matokeo kwa Pamoja

3.108. Nchi Nne Wanachama (Moroko, Rwanda, Ghana, na Tunisia) zinaendelea kufuatilia mkondo wa kutimiza ahadi katika mizunguko yote minne ya kuripoti BR ikilinganishwa na Nchi Nane Wanachama (Ghana, Mali, Moritania, Moroko, Rwanda, Senegal, Afrika Kusini, na Tanzania) kwa mizunguko mitatu ya kwanza ya kuripoti BR. Nchi zilizo na maendeleo makubwa ikilinganishwa na ripoti ya awali ya BR ni pamoja na Moroko, Benini, Misri, Rwanda, Uganda, Kenya, Ghana, Zimbabwe, Nijeria, Malawi, na Tunisia.

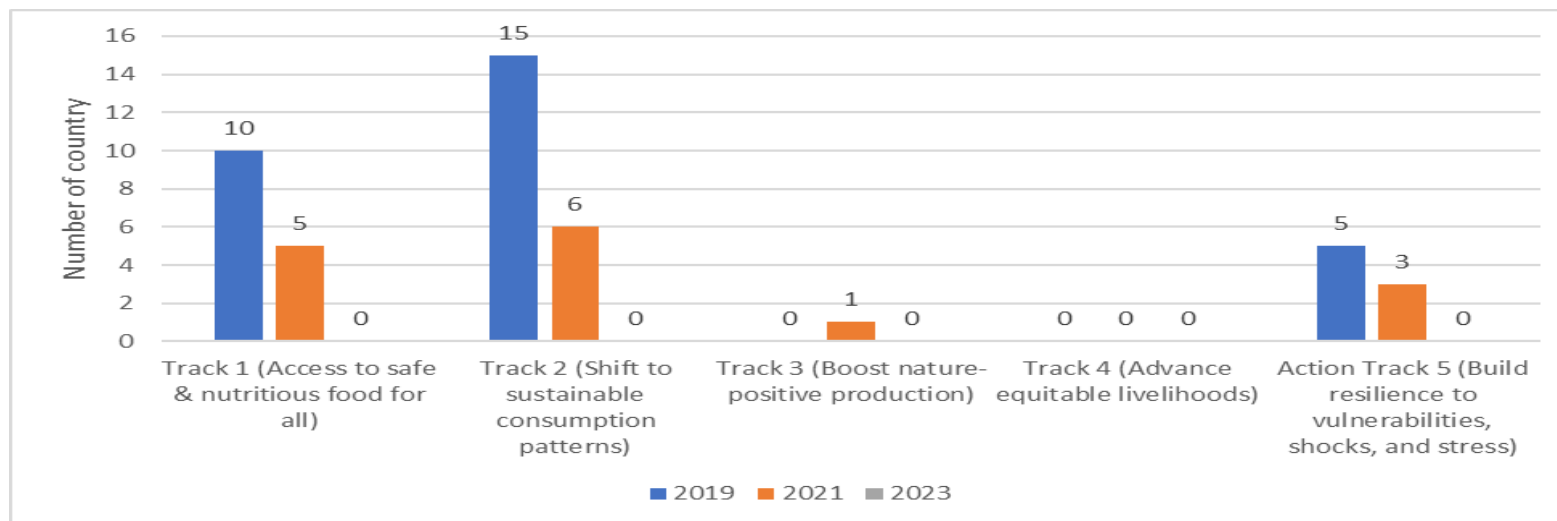
3.C. Kufuatilia maendeleo ya mabadiliko ya mfumo wa chakula

3.109. Katika ripoti ya BR ya 2021, viashiria vya BR viliainishwa kulingana na Hatua Tano za Mkutano wa Chakula wa Umoja wa Mataifa: Hatua ya 1 (Upatikanaji wa chakula salama na chenye lishe kwa wote); Hatua ya 2 (Kuhamia kwenye mifumo endelevu ya matumizi); Hatua ya 3 (Kuongeza uzalishaji chanya wa asili); Hatua ya 4 (Kuendeleza maisha sawa), na Hatua ya 5 (Kujenga ustahimilivu kwa vikundi viliyo kwa mazingiza magumu, matukio yasiyotarajiwa na mafadhaiko). Kwa kuangazia mzunguko wa kuripoti wa mwaka huu, matokeo ya jumla (tazama Kielelezo 3.4) yanaonyesha kwamba hakuna nchi inayolenga kutimiza ahadi kwa mojawapo ya Hatua za UNFSS. Hili ni pingamizi kubwa ikilinganishwa na mizunguko miwili iliyopita ya BR ambapo:

- kuhusiana na Hatua ya 1, nchi 10 (Kepuvede, Gambia, Mali, Moritania, Rwanda, Shelisheli, Eswatini, Tanzania, Tunisia na Zimbabwe) zilikuwa zikifuata mkondo wa kufikia malengo mnamo 2019, ikilinganishwa na nchi 5 (Eswatini, Gambia, Mali, Tunisia na Zimbabwe) mnamo 2021;
- kuhusiana na Ufuatiliaji wa Hatua 2, nchi 15 (Burundi, Kepuvede, Jamhuri ya Afrika ya Kati, Cote d'Ivoire, Ghana, Gine, Madagaska, Mali, Rwanda, Senegal, Siera Leone, Eswatini, Togo, Tunisia, Uganda) zilikuwa zikifuata mkondo wa kufikia malengo mnamo 2019, ikilinganishwa na 6 (Botswana, Djibouti, Misri, Eswatini, Mali na Uganda) mnamo 2021;
- kuhusiana ufuatiliaji wa Hatua za 3 na 4, nchi moja ilikuwa ikifuata mkondo wa kufikia malengo ya kufuatilia hatua na vipindi vya ukaguzi (Rwanda kwa kuangazia ufuatiliaji wa Hatua za 3 mnamo 2021);
- kuhusiana ufuatiliaji wa hatua 5, nchi 5 (Ghana, Mali, Moroko, Rwanda na Tunisia) mnamo 2019, ikilinganishwa na nchi 3 (Ghana, Moroko na Rwanda) mnamo 2021.
- Ni sawa kudhani athari ya kudumu ya COVID-19, vita nchini Ukraina na matukio mengine ambayo hayakutarajiwa yanaweza kuwa yameathiri mchakato wa mabadiliko ya mfumo wa chakula barani Afrika. Janga hili lilisababisha usumbufu katika minyororo ya usambazaji wa kimataifa, na kuathiri uagizaji na usafirishaji wa bidhaa za kilimo barani Afrika. Nchi nyingi za Kiafrika zilikabiliwa na mivutano ya kiuchumi kwa sababu ya janga hili, ambalo linaweza kuwa limegeuza fedha mbali na maendeleo ya kilimo au mabadiliko ya mfumo wa chakula.
- Ukraine inajulikana kama "eneo ambalo, kwa sababu ya utajiri wa udongo na hali ya hewa huzalisha nafaka kwa kiwango cha juu" na ni muuzaji mkubwa wa nafaka. Mgogoro wa muda mrefu unaweza kuathiri bei ya nafaka duniani, na kuathiri usalama wa chakula katika mataifa ya Afrika ambayo yanategemea uagizaji wa bidhaa kutoka nje. Mzozo pia unaweza kusababisha

kuongezeka kwa bei za nishati, ambayo kwa upande wake huathiri gharama za uzalishaji wa kilimo na usafirishaji. Mashirika ya kimataifa na wafadhili, ambao wanaweza kusaidia miradi barani Afrika, wanaweza kuelekeza juhudi zao na rasilimali kwa mahitaji ya haraka ya kibinadamu katika maeneo ya migogoro.

Kielelezo 3.4: Utekelezaji wa CAADP na Mfumo wa ufuatiliaji wa utendaji wa Umoja wa Mataifa kwa Chakula (idadi ya nchi zinazotimiza lengo mnamo mwaka 2019, 2021 na 2023)

Chanzo: Uchambuzi wa Ukaguzi wa nne wa data unaofanyika kila baada ya miaka miwili (BR)

UTENDAJI KATIKA NGAZI ZA KIKANDA NA BARA

4A. Afrika ya Kati katika

- 4.1. Kuna Nchi Wanachama nane katika eneo hili, ambazo ni: Kameruni, Jamhuri ya Afrika ya Kati, Chadi, Kongo, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Ginekweta, Gaboni, na Sao Tome na Prinsipe. Chini ya uratibu wa pamoja wa Tume ya Uchumi ya Mataifa ya Afrika ya Kati (ECCAS) na Jumuiya ya Maendeleo ya Kusini mwa Afrika (SADC), Mataifa matano (05) yaliwasilisha Ripoti zao za Nchi, zinazowakilisha kiwango cha uwasilishaji cha asilimia 62.5 chini kuliko kiwango cha asilimia 87.5 kwa mzunguko wa tatu Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) mwaka 2021. Mbali na Sao Tome na Prinsipe (STP), Nchi mbili (Chadi na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo) hazikuwasilisha ripoti za nchi zao kwa mzunguko huu wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR).
- 4.2. Alama ya wastani kwa eneo ni 3.29, ikilinganishwa na kigezo cha 2023 cha 9.29. Kwa ujumla, eneo haliko kwenye njia ya kufikia Ahadi za CAADP/Malabo. Ukilinganisha na alama ya 3.33 mwaka 2021, Maeneo ya Kati unarudi nyuma. Ingawa Maeneo ya Afrika ya Kati hauko kwenye mwendo mzuri kwa maeneo ya ahadi za CAADP, ulisajili maendeleo mazuri kwa uwezo wa Nchi wa kupanga, kutekeleza, na Ufuatiliaji na Tathmini kulingana na ushahidi (0.14 mnamo 2021 hadi 9.34 mnamo 2023) kiashiria pamoja na Ustahimilivu wa hatari zinazohusiana na hali ya hewa na mshtuko mwingine (2.64 mnamo 2021 hadi 4.91 katika ripoti hii ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) 2023).
- 4.3. Kuhusu biashara baina ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo, hata kama mkoa wa ECCAS haupo kwenye ufuatiliaji, maendeleo yamesajiliwa kwenye Sera za Biashara za ndani ya Afrika na masharti ya kitaasisi (2.91 mnamo 2021 hadi 3.34 mnamo 2023). Tunaona kwamba nchi zote zilikuwa na uthibitisho wa uwekaji wa hati za kuthibitisha chini ya Mkataba wa Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika (AfCFTA). Hasa, nchi za Kongo, Kameruni, na Chadi zimeandaa mkakati wao wa kitaifa wa utekelezaji wa Mkataba wa Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika (AfCFTA).
- 4.4. Kati ya nchi tano (5) zilizowasilisha ripoti za nchi zao, ni Ginekweta pekee iliyosajili ongezeko la asilimia 17 ya alama ikilinganishwa na BR ya awali (2.82 mwaka 2021 hadi 3.30 mwaka 2023). Alama zilipungua kwa asilimia 34 kwa Jamhuri ya Afrika ya Kati, asilimia 19 kwa Kameruni, asilimia 13 kwa Kongo, na asilimia 4 kwa Gaboni. Kwa Ginekweta, utendaji muhimu zaidi ulionekana kwa Sera za Biashara za ndani ya Afrika na masharti ya kitaasisi. Kwa pamoja, eneo linapaswa kuboresha mfumo wa ukusanyaji wa data katika kila nchi.

4B. Afrika Mashariki

- 4.5. Eneo hili lina Nchi Wanachama 13, ambazo ni: Burundi, Komoro, Jibuti, Eritirea, Uhabeshi, Kenya, Rwanda, Shelisheli, Somalia, Sudani Kusini, Sudani, Tanzania na Uganda. Eneo hili linaratibiwa kwa pamoja na Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Mamlaka ya Maendeleo ya Serikali Mbalimbali (IGAD), na Soko la Pamoja la Mashariki na Kusini mwa Afrika (COMESA). Nchi zote Wanachama isipokuwa

Eritrea na Sudani ziliwasilisha ripoti zao za kitaifa za Uhakiki wa Miaka miwili, zinazowakilisha kiwango cha uwasilishaji cha asilimia 85. Ukweli kwamba nchi mbili (2) hazikukamilisha mchakato na kuwasilisha ripoti zao kwa wakati pia ni suala la wasiwasi.

- 4.6. Ukanda wa Afrika Mashariki ulifikia alama ya jumla ya 5.00 dhidi ya kigezo cha 9.29 na kwa hivyo haukuwa ukifuatilia kufikia malengo na malengo ya CAADP ifikapo 2025. Katika kiwango cha kujitolea, eneo halikuwa kwenye njia yoyote kati ya maeneo saba ya kujitolea ya CAADP. Utendaji ulioonekana ulionyesha utendaji wa jumla wa nchi wanachama katika kanda. Hakuna nchi yoyote kati ya wanachama 13 katika ukanda wa Afrika Mashariki iliyokuwa kwenye mkondo katika kufikia azimio na malengo ya CAADP.
- 4.7. Hata hivyo ni muhimu kutambua kwamba katika baadhi ya maeneo ya kujitolea kanda ilionyesha maendeleo mazuri katika kufikia malengo. Kwa mfano, katika mada ya 1 juu ya kujitolea kwa Mchakato wa CAADP, eneo lilikuwa na alama ya 7.91 kati ya 10. Lengo linaweza kufikiwa kwa urahisi ikiwa Nchi zote Wanachama katika kanda watajitolea kutekeleza vipengele vilivyobaki vya mchakato wa kuimarisha CAADP, kuunda ushirikiano unaohitajika na ushirikiano na wadau wote na kukamilisha ukaguzi wa sera na taasisi. Vivyo hivyo, kwa eneo la kujitolea la 7, utendaji umeonyesha maendeleo ya kuvutia na unaweza kupatikana haswa kwa kuimarisha uwezo wa nchi wanachama kwa upangaji, utekelezaji, na M&E inayotegemea ushahidi. Eneo pia limepiga hatua nzuri katika kuongeza ustahimilivu kwa mabadiliko ya hali ya hewa kwa kufikia alama ya 6.51 dhidi ya kigezo cha 9.75. Hata hivyo, Nchi Wanachama zinahitaji kuongeza uwekezaji katika kujenga ustahimilivu.
- 4.8. Eneo unapaswa kuzingatia ahadi ya 2 juu ya fedha za uwekezaji katika kilimo kwa sababu haujafikia hata alama ya nusu ya kufikia lengo. Nchi wanachama zinahitaji kuongeza matumizi ya umma kwa ajili ya kilimo na kujenga mazingira mazuri ya kuongezeka kwa uwekezaji na sekta binafsi ikiwa ni pamoja na uwekezaji wa moja kwa moja wa kigeni. Kanda inahitaji kuzingatia sana eneo la upatikanaji wa fedha na kaya za kilimo ambazo utendaji wake ni duni sana. Eneo hili pia linahitaji kuzingatia eneo la biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo ambazo kwa sasa ziko chini; kuna haja ya kupunguza vizuizi vya biashara (ushuru na yasiyo ya ushuru) na kuhakikisha kuwa ni biashara huru kati ya nchi wanachama kama inavyotarajiwa chini ya bendera ya Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika (AfCFTA).
- 4.9. Kwa ujumla, eneo linahitaji kuzingatia maeneo yote ya kujitolea ili kufikia malengo ya CAADP ifikapo mwaka 2025.

4C. Afrika Kaskazini

- 4.10. Eneo la Kaskazini lina nchi sita (6) Wanachama: Aljeria, Misri, Libya, Moritania, Moroko na Tunisia, zinazoratibiwa na Umoja wa Maghreb ya Kiarabu (Amu) kama Jumuiya ya Kiuchumi ya Kikanda (REC). Katika mzunguko huu wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), juhudi kubwa ya mawasiliano ilisaidia kwa uelewa kati ya Nchi Wanachama. Licha ya muktadha wa COVID-19 na matokeo ya vita vya Urusi na Ukraina, Nchi Wanachama zote isipokuwa Algeria, ziliwasilisha ripoti zao, zinazowakilisha kiwango cha uwasilishaji cha asilimia 83 chini kuliko kiwango (asilimia 100) cha uwasilishaji wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya tatu.
- 4.11. Alama ya jumla ya eneo la kaskazini ni 4.22 na ikilinganishwa na kigezo cha 2023 cha 9.22, eneo hilo haliko sawa. Kwa kulinganisha na alama ya awali ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya 4.62, eneo hili linarudi nyuma na utendaji duni juu ya ahadi zote, isipokuwa Mchakato wa Ukaguzi wa Kilimo wa Miaka Miwili (6.41 mnamo 2021 hadi 6.71 mnamo 2023). Kati ya nchi tano (5) zilizowasilisha ripoti zao, nchi

tatu (3) (Moroko (6.99), Misri (6.83) na Tunisia (6.23) zinaendelea vizuri kwa kuzingatia alama kati ya 6. Hasa, Moroko ilisajili utendaji mzuri na iko kwenye mkondo wa Kujitolea 7 na kwa Uwekezaji wa Sekta Binafsi ya Ndani katika Kilimo, hifadhi ya jamii, Kazi ya Vijana katika kilimo, Ushiriki wa Wanawake katika Biashara ya Kilimo, Ustahimilivu wa hatari zinazohusiana na hali ya hewa na mshtuko mwingine pamoja na Uwajibikaji wa Pamoja kwa Ahadi ya Vitendo na Matokeo. Misri inaendelea na ahadi mbili (2) za 6 na 7; Tunisia pia ilifanya vizuri kwenye Uwekezaji wa Sekta Binafsi ya Ndani katika Kilimo, Usalama wa Chakula na Lishe, Ushirikiano wa Umma na wa Kibinafsi kwa mfululizo wa thamani ya bidhaa, na Uwajibikaji wa Uelewano kwa Vitendo na Matokeo.

- 4.12. Alama zimepungua sana kwa nchi mbili (2) (Libya (asilimia 49), na Moritania (asilimia 21)) Hata Moroko, Misri na Tunisia zinaendelea; nchi hizi tatu (3) zinapaswa kuboresha Biashara ya Ndani ya Afrika katika Bidhaa na huduma za Kilimo na Uwekezaji katika kujenga ustahimilivu. Eneo linapaswa kuboresha mfumo wa ukusanyaji wa data katika kila nchi.

4D. Kusini mwa Afrika

- 4.13. Kulingana na usambazaji wa Tume ya Umoja wa Afrika (AUC) wa nchi kwa ajili ya ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), kanda ya Kusini mwa Afrika inaripoti juu ya nchi 12 (ingawa SADC ina nchi 16 wanachama), ambazo ni: Angola, Botswana, Lesoto, Madagaska, Malawi, Morisi, Msumbiji, Namibia, Afrika Kusini, Eswatini, Zambia na Zimbabwe. Nchi zote katika eneo la Kusini mwa Afrika ziliwasilisha ripoti zao, zinazowakilisha kiwango cha uwasilishaji cha asilimia 100. Kwa ujumla alama ya wastani kwa mkoa ni 4.26, ambayo inaonyesha kuwa mkoa haupo kwenye mkondo katika kutimiza ahadi za CAADP Malabo wakati wa kutathminiwa dhidi ya kigezo cha 2023 cha 9.29. Hii inawakilisha uboreshaji wa utendaji wa asilimia 3.6 ikilinganishwa na alama ya 4.11 kwa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya tatu. Kati ya nchi kumi na mbili (12), hakuna hata moja iliyo kwenye njia inayowakilisha hakuna mabadiliko katika utendaji wa eneo juu ya kwanza¹ Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) (2017), ya^{pili} Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) (2019) na ya tatu Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) (2021).
- 4.14. Eneo hili kwa mara nyingine tena halijazingatiwa katika ahadi zozote saba (7) za Malabo katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya 2023, kama ilivyokuwa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya tatu, ya^{pili} na ya uzinduzi, ingawa eneo hilo lilikuwa linazingatia ahadi nne (4) katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya uzinduzi mnamo 2017. Hata hivyo, kanda kwa pamoja imefanya juhudi kubwa ili kufikia nusu ya hatua zinazohitajika kwa Ahadi ya Mchakato wa CAADP na Uwajibikaji wa Vitendo na Matokeo.
- 4.15. Mtu binafsi, hakuna nchi yoyote kati ya 12 katika eneo hilo ambayo inakidhi ahadi zote saba (7) za CAADP/Malabo. Eswatini, Malawi na Zimbabwe zimeendelea vizuri na kufikia nusu ya kigezo cha jumla cha 10. Kwa ujumla, nchi zilizo na mifumo mizuri ya usimami zi wa data za kilimo zilitoa ripoti bora kwa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). Licha ya kutotimiza malengo yaliyowekwa, nchi nane ambazo ni, Eswatini, Lesoto, Madagaska, Malawi, Msumbiji, Namibia, Afrika Kusini na Zimbabwe zilifanya maendeleo mazuri katika kufikia ahadi zote kwa ujumla kama inavyohibitishwa na maboresho katika alama zao za jumla kutoka Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) zilizopita.

- 4.16. Zaidi ya hayo, nchi saba ambazo ni Angola, Madagaska, Malawi, Morisi, Msumbiji, Zambia, na Zimbabwe zinafuatilia kufikia ahadi ya mchakato wa CAADP. Nchi mbili (Zimbabwe, Malawi) zinafuatilia uwajibikaji wa pande zote, na nchi tano, yaani, Eswatini, Malawi, Msumbiji, Afrika Kusini, na Zimbabwe, zimefanya vizuri katika kukabiliana na mabadiliko ya hali ya hewa.
- 4.17. Nchi katika eneo hilo hazijafanya vizuri katika kujitolea kwa Kutokomeza Umaskini kupitia Kilimo huku Eswatini na Madagaska pekee zikifanya maendeleo makubwa; ni Lesoto na Eswatini pekee ambazo zimefanya vizuri katika kujitolea kwa fedha za uwekezaji katika kilimo, wakati Msumbiji, Madagaska na Namibia ziko kwenye mkondo, ingawa haziko njiani, katika kujitolea kukomesha njaa.
- 4.18. Kuanzia sasa, kanda inahitaji kuongeza juhudi zake katika kutimiza ahadi zote za Malabo/CAADP. Jitihada kubwa zinapaswa kufanywa ili kuongeza uwekezaji katika kilimo na miongoni mwa mengine, kuongeza sehemu ya bajeti ya kitaifa kwa kilimo na kujenga mazingira mazuri ya kuvutia uwekezaji binafsi wa ndani na nje na ushirikiano wa umma na binafsi katika kilimo. Hii itakuwa na athari mbaya katika kukomesha njaa, kuondoa umaskini, kukuza biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo, na kufikia ustahimilivu wa mabadiliko ya hali ya hewa.

4E. Afrika Magharibi

- 4.19. Eneo hili lina Nchi Wanachama 15 ambazo ni: Beninii, Burkina Faso, Kepuvade, Kodivaa, Gambia, Ghana, Gine, Ginebisau, Liberia, Mali, Nijeri, Nijeria, Senegal, Siera Leoni, na Togo, zilizoratibiwa na Jumuiya ya Uchumi ya Nchi za Afrika Magharibi (ECOWAS). Kiwango cha uwasilishaji wa toleo hili la Uhakiki wa Miaka Miwili ya CAADP ni asilimia 100 licha ya kutokuwa na utulivu wa kisiasa katika eneo hilo. Afrika Magharibi imedumisha kiwango hiki cha kuripoti tangu 2019. Alama ya wastani kwa eneo ni 5.03, ambayo inaonyesha kuwa eneo halipo kwenye njia ya kukidhi Ahadi za CAADP Malabo wakati zinapimwa dhidi ya kigezo cha 9.29 cha 2023.
- 4.20. Eneo limepiga hatua kidogo baada ya muda. Kati ya 2019 (na alama ya 4.94) na 2023 (alama ya 5.03), kuna ongezeko la asilimia 2. Kwa upande mwingine, kati ya nchi 15, hakuna hata moja lililofikia kigezo kilichowekwa kwa mwaka wa kuripoti, kwa hivyo sio kufuatilia. Walakini, nane (8) kati yao wameonyesha maendeleo makubwa, na alama kutoka 5.09 hadi 6.68. Nchi hizi ni Ghana, Mali, Nijeria, Beninii, Siera Leoni, Gambia, Burkina Faso na Kepuvede.
- 4.21. Kwa upande wa maendeleo, Afrika Magharibi ilipata alama 8.30 kati ya 10 katika Ahadi ya kwanza, 3.20 kati ya 9.50 katika Ahadi ya pili, 3.04 kati ya 9.26 katika Ahadi ya tatu, 3.89 kati ya 8.94 katika Ahadi ya nne, 2.26 kati ya 9.00 katika Ahadi ya tano, 6.95 kati ya 9.75 katika Ahadi ya sita na 7.57 kati ya 8.60 katika Ahadi ya saba. Ahadi ya tano (Biashara ya ndani ya Afrika katika Kilimo Bidhaa na huduma) na Ahadi ya Tatu (Kukomesha njaa) ni ahadi mbili ambapo mkoa unaonyesha utendaji wa chini sana.
- 4.22. Hasa kwa nchi, nchi zote katika kanda zimejitolea kwa mchakato wa CAADP, na juhudi kubwa zimefanywa wakati wa matoleo matatu yaliyopita. Hata hivyo, kwa toleo hili, ugumu ulioongezwa ulikuwa kwa nchi kutoa ushahidi halisi, ambao haukuwa wa lazima katika mizunguko mitatu ya kwanza. Hii ilizuia nchi nyingi isipokuwa Nijeri, ambayo ilikuwa nchi pekee iliyokuwa kwenye njia ya Kujitolea kwa Mchakato wa CAADP. Kwa upande mwingine, Beninii, Burkina Faso, Ghana, Nijeria, Siera Leoni wanafuatilia kujitolea kwa uwajibikaji wa pande zote (Kujitolea 7).

- 4.23. Licha ya maeneo mengi yanayohitaji uboreshaji, eneo lazima uzingatie aina zifuatazo za utendaji: (i) Uwekezaji wa Sekta Binafsi ya Ndani katika Kilimo; (ii) Uwekezaji wa Sekta Binafsi ya Nje katika Kilimo; (iii) Upatikanaji wa fedha; (iv) Upatikanaji wa pembejeo na teknolojia za Kilimo; (v) Uzalishaji wa Kilimo; (vi) Usalama wa Chakula na Lishe kama sehemu ya Kukomesha Njaa; (vii) Kupunguza Umaskini; na (viii) Biashara ya Ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo. Kwa kusikitisha, upatikanaji wa fedha na uwekezaji katika kilimo ni wasiwasi wa mara kwa mara tangu kuanzishwa kwa mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR).
- 4.24. Mapendekezo yafuatayo yanapendekezwa: Tume ya Umoja wa Afrika (AUC), Tume ya Jumuiya ya Kiuchumi ya Nchi za Afrika Magharibi (ECOWAS), na wadau wengine kufanya kazi kwa bidii kuelekea mipango wazi ya utekelezaji ili kusaidia nchi katika kushughulikia maeneo ya kuboresha kama ilivyoonyeshwa hapo juu.

4f Utendaji wa Bara

- 4.1. Kwa ujumla, bara linabaki bila kufuatilia katika kufikia Ahadi za Azimio la Malabo, likipata alama ya wastani ya 4.56. Pamoja na kigezo cha juu zaidi cha 9.29 kinachohitajika kufuatilia katika kipindi hiki cha kuripoti, ikilinganishwa na 7.28 katika mzunguko wa tatu wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), na 6.66 katika kipindi cha pili cha kuripoti (2019), kiwango cha maendeleo katika bara kinaonekana kupungua zaidi. Kwa hili (2023) Ripoti ya Mapitio ya Biennial, Nchi 49 kati ya 55 Wanachama ziliwasilisha ripoti zao za kitaifa zilizothibitishwa kwa Tume yao ya Umoja wa Afrika (AUC) kupitia Jumuiya zao za Kiuchumi za Kikanda (RECs). Nchi sita Wanachama ambazo hazikuweza kufikia tarehe ya mwisho na wakati na hivyo hazina alama katika ripoti hii ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ni Algeria, Chad, DR Congo, Eritrea, Sao Tome na Principe, na Sudan.
- 4.2. Katika mzunguko huu wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), hakuna Nchi Mwanachama inayofuatilia kufikia lengo la Malabo la 2025. Katika mzunguko wa tatu, ni Nchi Mwanachama moja tu ndiyo iliyokuwa kwenye ufuatiliaji, Nchi Wanachama nne (4) ambazo zilikuwa kwenye ufuatiliaji mnamo 2019 wakati wa mzunguko wa pili wa Mapitio ya Biennial, na 17 katika mzunguko wa uzinduzi (2017) wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). Hii inaweza kuelezewa na kigezo kinachoendelea kuongezeka mfululizo. Pengo kati ya utendaji wa jumla wa bara ikilinganishwa na kigezo cha kipindi cha kuripoti ni kupanua tofauti katika alama ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya nne (4.56) na kigezo (9.29) ni 4.73. Wakati kipindi cha tatu (2021) cha kuripoti Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) cha alama 4.32 na kigezo cha 7.28, kinatoa tofauti ya 2.96; na alama ya 4.04 na kigezo cha 6.66 (tofauti ya 2.62) katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya pili (2019) ni kidogo. Ikumbukwe kwamba kigezo cha kila kipindi cha kuripoti kitaongezeka, na kufikia kiwango cha juu cha 10 mwaka 2025, kwa kuwa bara linatarajiwa kuendelea kuboresha utendaji katika kufikia malengo yaliyowekwa katika Azimio la Malabo. Kama bara, pia hatuko kwenye mstari wa mbele katika mojawapo ya maeneo saba (7) ya kujizatiti.
- 4.3. Inafaa kutambua kwamba baadhi ya Nchi Wanachama zilipata alama ambazo ziko karibu na kigezo cha eneo hilo la kujitolea. Pia inastahili kuzingatiwa ni kwamba asilimia nzuri ya Nchi Wanachama (44, 13, 10, 18, 2, 34, na nchi 41) zilipata zaidi ya nusu ya alama za kigezo na kwa hivyo zinaweza kuchukuliwa kuwa zinaendelea kuelekea malengo ya Ahadi 1 hadi 7. Hii imewasilishwa katika Jedwali 4.1. Kwa

ujumla, Nchi Wanachama 23 zilifikia alama ya juu ya 4.645, ambayo ni zaidi ya nusu ya kigezo cha 9.29. Bara kwa ujumla haliko harakati kufikia malengo ya Malabo katika mojawapo ya maeneo saba ya kujitolea.

- 4.4. Matokeo kutoka kwa ripoti hii ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) yanaonyesha hitaji la haraka la kuharakisha utekelezaji wa CAADP katika maeneo yote saba ya kujitolea. Msisitizo hasa ni kufanya kazi katika kuboresha ubora wa data na kuingiza mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) katika taratibu za kitaifa za ukusanyaji na uthibitishaji wa takwimu. Kuongezeka kwa matumizi ya ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) na kufanya uchambuzi wa nchi ili kufanya muhtasari sahihi wa sera za nchi na mapendekezo yanayoweza kutekelezwa kwa ajili ya utekelezaji kuna uwezekano mkubwa wa kuleta utendaji bora. Mazungumzo ya nchi jumuishi, na wadau wote husika, kuhusu ripoti za Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) na utendaji katika mizunguko minne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), yanaweza kuongeza uelewa wa hitaji la utekelezaji wa pamoja na wa pamoja kuelekea malengo ya pamoja ya kitaifa na kufikia malengo ya CAADP Malabo. Mazungumzo hayo pia yatachangia kuandika maendeleo na kuanzisha maeneo ya mafanikio na changamoto ambayo yatatoa maeneo ya kipaumbele katika maendeleo ya ajenda kwa miaka 10 ijayo (2026-2035).

Jedwali 4.1: Muhtasari wa matokeo ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) katika ngazi ya bara

Kujitolea	1	2	3	4	5	6	7	Kwa jumla
Kigezo	10	Saa 3:50 asubuhi	9:26	8.94	Saa 3:00 asubuhi	9.75	8.60	9:29
Alama ya Bara kwa kila mmoja	7.66	3 - 15	2.90	3:04	2:23	5.91	7:02	4.56
Hapana. Nchi zilizo na alama ya zaidi ya nusu ya kigezo	44	13	10	18	2	34	41	23
Hapana. Nchi zinazofuata (kubwa kuliko au sawa na kigezo)	1	0	0	1	0	2	13	0

Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)

MAMBO MUHIMU kuhusu "Kuimarisha Utekelezaji wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA)"

5a Kuimarisha Utekelezaji wa Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika

- 5.1. Eneo la Biashara Huru la Bara la Afrika (AfCFTA) lilizinduliwa rasmi mnamo Januari 2021 kama makubaliano ya kibiashara ya kuunda soko moja la bara la bidhaa na huduma barani Afrika. Ilikuwa imesainiwa Machi 2018 na ilianza kutumika Mei 2019 na biashara halisi kuanza Januari 2021. Inalenga kukuza ujumuishaji wa kiuchumi kati ya nchi za Kiafrika kwa kuondoa ushuru na vizuizi vya biashara, kuwezesha usafirishaji huru wa bidhaa na huduma, na kukuza ushirikiano juu ya uwekezaji, haki miliki, sera ya ushindani, na maeneo mengine ya shughuli za kiuchumi.
- 5.2. Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) ni eneo kubwa zaidi la biashara huria ulimwenguni linaloleta pamoja nchi 55 za Umoja wa Afrika (AU) na Jumuiya nane (8) za Kiuchumi za Kikanda (RECs). Mamlaka ya jumla ya Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) ni kuunda soko moja la bara lenye idadi ya watu wapatao bilioni 1.3 na Pato la Taifa la takriban dola trilioni 3.4.
- 5.3. Kufikia Agosti 2023, Nchi Wanachama 54 zimesaini makubaliano hayo isipokuwa Eritrea. Nchi wanachama arobaini na saba (47) kati ya nchi hamsini (54) zilizotia saini zimeweka hati za kuthibitisha Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA)(yaani, asilimia 87). Nchi Wanachama bado zinasubiri kuidhinisha Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) ni pamoja na Benini, Eritrea, Liberia, Libya, Madagaska, Somalia, Sudani Kusini na Sudani.
- 5.4. Kwa mujibu wa ahadi za ukombozi wa ushuru, Nchi wanachama arobaini na mbili (42) ambazo zimeridhia Mkataba wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) zimewasilisha Ratiba zao za Muda za Mikataba ya Ushuru (PSTCs) kwa Sekretarieti ya Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) kwa ajili ya kuthibitisha na kuzingatia Baraza la Mawaziri la Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA). Ili kuwezesha utekelezaji mzuri wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) katika ngazi ya kitaifa, baadhi ya nchi zimeanzisha Kamati za Utekelezaji za Kitaifa na kubuni Mikakati ya Utekelezaji wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA). Mikakati ya Kitaifa imethibitishwa katika Nchi Wanachama ishirini na tisa (29) wakati Kamati za Utekelezaji za Kitaifa za Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) tano (5) zimeanzishwa nchini Kodivaa, Ghana, Kenya, Nijeria, na Rwanda na zinafanya kazi. Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Komoros, na Tunisia zimechukua hatua na kupitisha sheria zinazotengeneza njia ya kuanzishwa kwa Kamati zao za Kitaifa. Algeria na Moritania pia zinajitahidi kupitisha sheria ili kuwawezesha kuweka Kamati zao za Kitaifa. Nchi nyingine zimependelea kutumia majadiliano yao yaliyopo na miundo ya utekelezaji kwa masuala ya Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) badala ya kuanzisha miundo mipya. Kama Umoja wa Afrika na Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA), Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda; ECOWAS na IGAD tayari zimethibitisha mikakati yao ya kikanda ya Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA).
- 5.5. Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) imeweka vyombo kadhaa vya utendaji ili kuwezesha utekelezaji wake ambavyo ni pamoja na; (i) Utawala wa asili (unaosimamia masharti ambayo bidhaa au huduma inaweza kufanyiwa biashara bila ushuru katika bara zima), (ii) Makubaliano ya ushuru (makubaliano juu ya ukombozi wa ushuru wa asilimia 90 kwa kipindi cha miaka 5 na 10 cha nchi zisizo za LDC na LCD mtawaliwa), (iii) Zana/Utaratibu wa Mtandaoni wa Ufuatiliaji, kuripoti na kuondoa Vizuizi visivyo vya ushuru (NTBs), (iv)

Mfumo wa Malipo na Malipo ya Pan-Afrika (PAPSS) (malipo ya pamoja na miundombinu ya utatuzi kwa malipo ya biashara na biashara ya ndani ya Afrika).

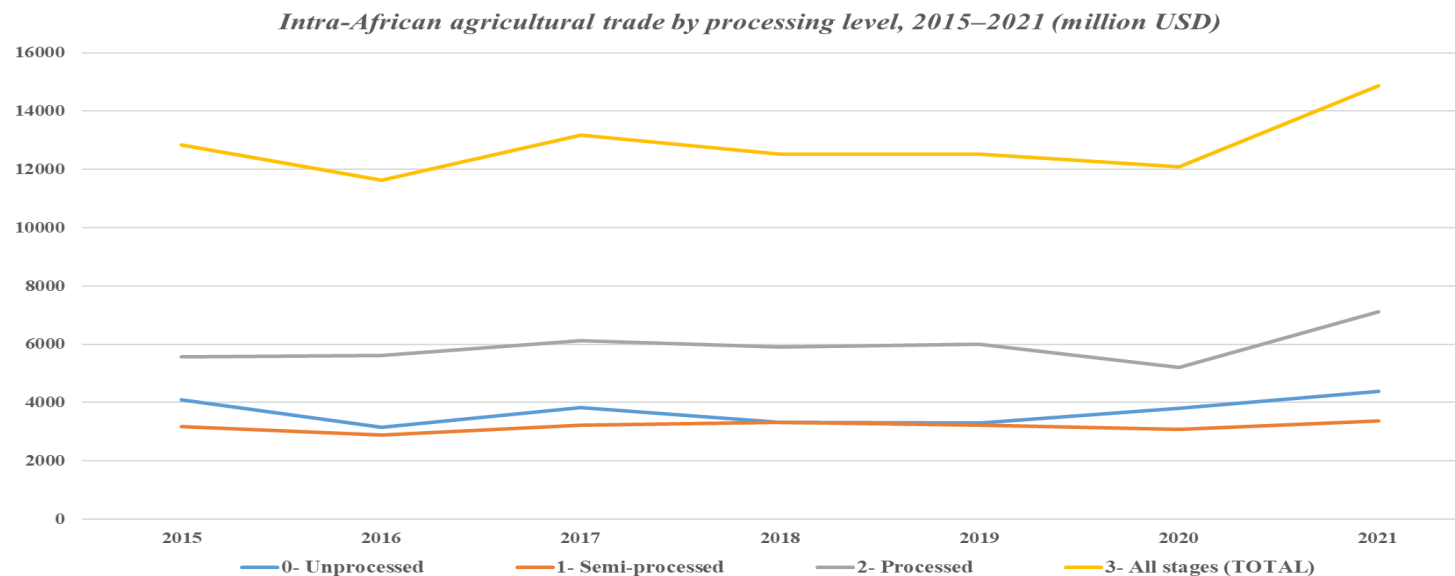
- 5.6. Aidha, Tume ya Umoja wa Afrika – Idara ya Biashara na Maendeleo, Utalii na Madini ilianzisha African Trade Observatory (tovuti ya habari za biashara ambayo itashughulikia vikwazo vya biashara barani Afrika kutokana na ukosefu wa taarifa kuhusu fursa, takwimu za biashara pamoja na taarifa kuhusu wauzaji na waagizaji katika nchi) kama chombo cha ziada cha kuwezesha utekelezaji wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA)
- 5.7. Mnamo 2023 Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), viashiria vitatu vya kufuatilia utekelezaji wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) viliongezwa chini ya Mada ya 5: (i) Uwiano wa laini za ushuru zinazotumika kwa uagizaji wa ndani ya Afrika wa bidhaa na huduma za kilimo na kiwango cha ushuru kisicho na ushuru (ii) Kielelezo cha hatua zisizo za ushuru zinazohusiana na biashara ya ndani ya Afrika ya bidhaa na huduma za kilimo na (iii) Kielelezo cha kuwezesha mazingira ya taasisi kwa utekelezaji wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA). Data ilitumika kama majaribio na matokeo hayakujumuishwa katika alama za utendaji. Ingawa, inaweza kusemwa kuwa mchakato bado uko katika hatua ya mapema sana, kuna haja ya kufuatilia haraka utekelezaji wa AfCFTA.
- 5.8. Fasihi inayopatikana inayohusiana na biashara inaonyesha mapungufu mawili makuu ambayo yanaweza kupunguza ufanisi wa utekelezaji wa AfCFTA ambayo yanapaswa kuzingatiwa. Kwanza, kama makubaliano Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) ina kina kidogo cha usawa yaani inashughulikia vifungu vichache vinavyohusiana na WTO haswa juu ya mikataba ya ukombozi wa ushuru. Mikataba ya biashara ya kina ni pamoja na makubaliano ya kubadilishana kati ya nchi zinazoshughulikia maeneo ya ziada zaidi ya biashara kama vile mtiririko wa uwekezaji na ulinzi wa haki miliki na mazingira. Kwa mtazamo mzuri, baadhi ya mikataba ya biashara iliyopo ndani ya jumuiya za kiuchumi za kikanda mfano Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC) inashughulikia kina kidogo cha usawa na wima ambacho kinaongeza mikataba ya biashara. Kipengele cha pili ni juu ya ufanisi wa mifumo ya utatuzi wa mizozo, haswa kujitolea kwao kisheria na utekelezaji.
- 5.9. Mafanikio ya Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) yanategemea utekelezaji wake mzuri, maendeleo ya miundombinu ikiwa ni pamoja na maendeleo ya usafirishaji na vifaa ili kuwezesha usafirishaji wa bidhaa, uoanishaji wa sera na kanuni za kilimo, ubora wa kitaasisi wa Nchi Wanachama, na kutatua vizuizi visivyo vya ushuru. Katika mazungumzo chini ya Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA), ni muhimu kwamba washirika wote wazingatie ukweli kwamba kina cha usawa na wima cha Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) kinategemea kupanua ufikiaji wa bidhaa na kufupisha kipindi cha mpito hadi ukombozi kamili wa biashara katika bidhaa za kilimo. Kwa kuongezea, kuna haja ya Nchi Wanachama kumiliki kikamilifu utekelezaji wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) kwa kukuza chombo hicho katika mifumo yao ya kitaifa na kujenga uelewa na sekta binafsi ambayo inafanya biashara halisi.

5B. Migogoro na Athari zake kwenye Mifumo ya Biashara na Chakula barani Afrika

- 5.10. Kuanza kwa vita vya Urusi na Ukraina mwaka 2022 mara tu baada ya janga la COVID-19 kumeongeza hali mbaya tayari ya masoko ya bidhaa za kilimo duniani. Bara linategemea uagizaji wa nafaka (ngano na mahindi) na mbolea kutoka nchi hizo mbili. Mwanzoni mwa vita,

Urusi na Ukraine kwa wastani zilichangia asilimia 25 ya mauzo yote ya ngano duniani. Urusi ilichangia takriban asilimia 14 ya biashara ya kimataifa katika urea na asilimia 11 ya biashara ya phosphati.

- 5.11. Bara linaagiza karibu asilimia 25 ya ngano zote zinazouzwa ulimwenguni na nchi nyingi zinategemea kusafirishwa tena kutoka nchi ambazo zinafanya biashara moja kwa moja na Urusi na Ukraine. Mwanzoni mwa vita, Nchi Wanachama kadhaa zilikuwa zinategemea Urusi, Ukraine na Belarusi kwa kati ya asilimia 50-100 ya uagizaji wao wa ngano (Libya, Misri, Tanzania, Kepuvede, Madagascar, Jamhuri ya Kongo, Namibia, DRC, Togo Senegal na Benini). Wakati huo huo, kadhaa zilitegemea uagizaji wa mbolea wa asilimia 45 na zaidi kutoka nchi zenye migogoro, hizi ni pamoja na Nijeria, Jamhuri ya Afrika ya Kati, Nijeri, Kameruni, Ghana na Benini).
- 5.12. Kuanza kwa vita kulisababisha ongezeko kubwa la bei na usumbufu katika usambazaji wa bidhaa kuu za chakula na mbolea. Athari mbaya za vita zilizidishwa zaidi na hatua za kuzuia biashara zilizowekwa na wasafirishaji wakuu wa chakula na mbolea. Mfiduo wa bei ya juu ya chakula na mbolea umeibua wasiwasi juu ya mustakabali wa uzalishaji wa mazao na usalama wa chakula katika nchi nyingi. Wakati athari za awali za kuongezeka kwa mbolea na bei ya chakula zimeanza kupungua, kwa wastani kuna juu zaidi kuliko ilivyokuwa katika kipindi cha kabla ya vita vya Urusi na Ukraina.
- 5.13. Tangu mwaka 2015 wakati utekelezaji wa tamko la Malabo ulipoanza, biashara ya ndani ya Afrika imekuwa kwenye ukuaji mzuri; kati ya mwaka 2015 na 2021, kwa wastani thamani ya jumla ya biashara ya kilimo ilikua kwa asilimia 16 (Angalia Kielelezo 5.1). Biashara ni bidhaa za kilimo zilizochakatwa ni kubwa kuliko bidhaa mbichi na zilizochakatwa nusu. Kiwango hiki cha ukuaji bado kiko chini ya lengo la Malabo la kuongeza thamani ya biashara mara tatu, juhudi zaidi zinahitajika kuchukuliwa ili kuongeza biashara zaidi.
- 5.14. Kwa kuwa mwaka lengwa umebaki miaka miwili tu, bara haliko njiani kufikia lengo la kuongeza mara tatu biashara katika bidhaa na huduma za kilimo. Ili kufikia malengo na malengo ya kujitolea, kuna haja ya kuimarisha biashara kati ya Nchi Wanachama haswa kwa kufupisha kipindi cha ukombozi kamili wa biashara chini ya Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA), kuondoa vizuizi vya biashara visivyo vya ushuru na kufanya uwekezaji wa ziada katika sera na taasisi za biashara.

Kielelezo 5.1: Biashara ya Kilimo ya Ndani ya Afrika kwa Kiwango cha Usindikaji (2015-2021) kwa Dola Milioni

Chanzo: Waandishi kulingana na hifadhidata ya Ufuatiliaji wa Biashara ya Kilimo Afrika (AATM) ya 2023

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

6A. Hitimisho na Mambo Makuu ya Ripoti ya Mapitio ya Miaka Miwili ya 2023

- 6.1. Wakuu wa Nchi na Serikali za Afrika waliidhinisha "Azimio la Maputo juu ya Kilimo na Usalama wa Chakula barani Afrika" (Mkutano/AU/Decl. 7(II)) mnamo Julai 2003 huko Maputo. Maalum kati ya maamuzi hayo ni kujitolea kwa mgawanyo wa angalau asilimia 10 ya rasilimali za bajeti ya kitaifa kwa kilimo na utekelezaji wa sera ya maendeleo ya vijijini ndani ya miaka mitano, na kufikia vi wango vya ukuaji wa Pato la Taifa la kilimo vya angalau asilimia 6 kwa mwaka. Kufuatia tamko hilo, Programu Kamili ya Maendeleo ya Kilimo ya Afrika ya Umoja wa Afrika (CAADP) iliundwa na kuwa chombo muhimu cha kuboresha usalama wa chakula na lishe na kuongeza mapato katika uchumi mkubwa wa Afrika unaotegemea kilimo. CAADP tangu wakati huo imepata umaarufu na ni mfumo wa sera ya Afrika kwa mipango yote ya maendeleo inayoongozwa na kilimo.

- 6.2. Azimio la Malabo juu ya "Kuharakisha Ukuaji wa Kilimo na Mabadiliko ya Afrika kwa Ustawi wa Pamoja na Uboreshaji wa Maisha" (ref.: Doc. Mkutano/AU/2(XXIII)) ambao ulipitishwa na Mkutano wa AU wa Wakuu wa Nchi na Serikali mnamo Juni 2014 huko Malabo, Guinea ya Ikweta, ili kuimarisha Programu Kamili ya Maendeleo ya Kilimo ya Afrika (CAADP). Azimio la Malabo lina ahadi saba. Chini ya Ahadi ya 7 ya Azimio hilo, Wakuu wa Nchi na Serikali wa Umoja wa Afrika (AU) waliomba Tume ya AU na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD) kutoa ripoti ya maendeleo juu ya utekelezaji wa ahadi za tamko la Malabo, kwa ajili ya kuwasilishwa kwenye Mkutano wa la Umoja wa Afrika (AU) kila baada ya miaka miwili, kuanzia 2017. Ripoti za uzinduzi, za pili na tatu za Mapitio ya Miaka Miwili ziliwasilishwa na kuidhinishwa na Mkutano wa Umoja wa Afrika (AU) mnamo Januari 2018, Februari 2020, na Februari 2022, mtawaliwa.
- 6.3. Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) zilitakiwa kuwa zimeandaa, ifikapo mwaka 2018, Mipango ya Taifa ya Uwekezaji wa Kilimo (NAIPs) inayotimiza masharti, au chombo kingine chochote ambacho Nchi Wanachama hutumia kuongoza uwekezaji wao katika kilimo, kama vyombo muhimu vya kutekeleza mipango ya kutekeleza Ahadi saba za Malabo. Nchi Wanachama wa AU zinatakiwa kuonyesha kujitolea kwa maadili na kanuni za CAADP na kufuata michakato husika ya CAADP kama inavyopimwa katika Ahadi ya 1 ya Azimio la Malabo. Chombo muhimu cha kutekeleza CAADP-Malabo katika Nchi Mwanachama ni NAIP, ambayo kwa ujumla inashughulikia ahadi nyingine zote sita za Malabo.
- 6.4. Kwa hofu, matokeo kutoka kwa ripoti hii ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) yanaonyesha kuwa sio Nchi Wanachama zote zimekubali kikamilifu na mara kwa mara mchakato wa CAADP. Kati ya Nchi Wanachama 55, 49 ziliwasilisha ripoti zao za kitaifa zilizothibitishwa kwa Tume ya Umoja wa Afrika (AUC) kupitia Jumuiya zao za Kiuchumi za Kikanda (RECs). Nchi Wanachama sita hazikuweza kuwasilisha ripoti katika mzunguko huu wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya 2023 ina nchi mbili chache zinazoripoti, chini ya Nchi Wanachama 51 zilizoripotiwa katika mzunguko wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa 2021.
- 6.5. Ripoti ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili inawasilisha matokeo kadhaa ya kuchochea mawazo. Kigezo cha nchi kuwa kwenye wimbo kimeongezeka mfululizo katika kipindi cha miaka minane (8) ya mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), kutoka 3.96 katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya uzinduzi (2017), hadi 6.66 na 7.28 mwaka 2019 (pili) na 2021 (tatu), na sasa ni saa 9.29 kwa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) hii ya nne. Hasa kwa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) hii, hakuna nchi iliyofunga lengo la kiwango cha 9.29 kuelekea kufikia ahadi za CAADP Malabo ifikapo mwaka 2025. Alama ya jumla kwa Afrika nzima ni 4.56. Ingawa alama hii ni ya juu kuliko alama ya jumla ya 4.32 katika mzunguko wa tatu (2021) na 4.03 kwa mzunguko wa pili (2019) wa Uhakiki wa Miaka Miwili, bara bado halijafuata ili kufikia Ahadi ya CAADP-Malabo ifikapo 2025.
- 6.6. Zaidi ya mizunguko minne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), imebainika kuwa Nchi Wanachama zilizo na mifumo ya data ya kitaifa ya hali ya juu ambayo imeunganishwa vizuri na mifumo mingine ya kuripoti katika viwango vya kitaifa, kikanda, na kimataifa kwa ujumla hukusanya na kuchakata data ya hali ya juu ili kutoa ripoti za Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) zilizo na habari nzuri. Nchi Wanachama ambazo zilipata alama zaidi ya 6 kati ya 10 ni pamoja na Rwanda, Moroko, Misri, Uganda, Ghana, Mali, Burundi, Nijeria, Kenya, Tunisia,

Uhabeshi, na Benini. Seti nyingine ya nchi zilipata alama kubwa kuliko tano (5) lakini chini ya sita (6) kati ya kumi (10) ikiwa ni pamoja na Sierra Leoni, Gambia, Tanzania, Burkina Faso, Eswatini, Zimbabwe, Malawi, na Kepuvede.

- 6.7. Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) yanaendelea kuhamasisha shauku kubwa na mazungumzo juu ya mabadiliko ya kilimo barani Afrika kama inavyotakiwa na Azimio la Malabo. Mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) na matokeo ya Africa Agriculture Transformation Scorecard (AATS), pamoja na Dashibodi ya Malabo Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ni nyenzo muhimu za kuwezesha utaratibu wa ukaguzi wa rika uliowekwa katika kanuni za Umoja wa Afrika (AU) na Ajenda ya awali ya Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika (NEPAD).
- 6.8. Matokeo kutoka kwa ripoti hii ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) yanaonyesha hitaji la haraka la kuharakisha utekelezaji wa CAADP katika maeneo yote saba ya kujitolea, haswa katika miaka miwili ijayo hadi 2025, ili kujenga mfumo thabiti wa chakula wa Kiafrika.

6B. Mapendekezo

- 6.9. Matokeo ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) hii ya nne, ikiwa ni mzunguko wa pili wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa mwisho kabla ya Azimio la Malabo na malengo yake, ni muhimu kwa bara kutathmini. Maswali mengi yanahitaji kujibiwa kwa nini bara bado liko mbali kufikia malengo ya Malabo. Harakati za kuelekea malengo ya Malabo haijakuwa kama ilivyotarajiwa. Hii inahitaji tafiti za kina zaidi ili kubaini mafanikio na kushindwa, sababu na athari, na fursa na vitisho, ili kufikia mifumo thabiti na endelevu ya chakula katika miaka miwili ijayo na baada ya 2025.
- 6.10. Mazungumzo ya nchi jumuishi, na wadau wote husika, kuhusu ripoti za Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) na utendaji katika mizunguko minne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), yanaweza kuongeza uelewa wa hitaji la utekelezaji wa pamoja na wa pamoja kuelekea malengo ya pamoja ya kitaifa na kufikia malengo ya CAADP Malabo. Mazungumzo kama hayo yanaimarishwa na kampeni thabiti za mawasiliano na usambazaji ndani ya Nchi Wanachama, Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda, na katika ngazi ya bara. Matumizi ya Zana ya Mawasiliano ya CAADP BR na Dashibodi ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) yanapaswa kuhimizwa kuruhusu wadau tofauti kutazama, kuchunguza na kutafakari matokeo ya mzunguko huu wa tatu wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) kuhusiana na mafanikio ya Ahadi za Malabo. Matumizi ya majukwaa yaliyopo, kama vile Jukwaa la Ushirikiano la CAADP na Jukwaa la Mafunzo ya Rika kwa Rika la Malabo, ni njia nyingine ya kuongeza mazungumzo juu ya matokeo ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), na utendaji wa utekelezaji wa Mipango ya Taifa ya Uwekezaji wa Kilimo (NAIPs).
- 6.11. Matokeo katika ripoti hii ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) yanaonyesha hitaji la haraka la kuharakisha utekelezaji wa CAADP. Ripoti hiyo pia inaangazia hitaji la kukagua maendeleo yaliyofanywa na Nchi Wanachama tangu kuanza kwa kipindi cha Malabo ili kuandika masomo yaliyojifunza na kuanzisha maeneo ya mafanikio na changamoto ambazo zitatoa maeneo ya kipaumbele katika michakato ya utekelezaji kwa miaka miwili ijayo hadi 2025, na maendeleo ya ajenda ya baada ya Malabo kwa miaka 10 ijayo (2026-2035).
- 6.12. Uchambuzi wa matokeo kutoka kwa mizunguko hii na iliyopita ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), na maandalizi na usambazaji mpana wa muhtasari wa Sera ya Nchi, ili kuunga mkono uamuzi unaotegemea ushahidi, ni eneo wazi linaloweza kutekelezwa ambalo linaweza kutoa fursa nyingi na hatua kubwa za kuchochea hatua katika miaka miwili ijayo.

- 6.13. CAADP kwa ujumla, na mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) haswa, unahitaji uongozi thabiti wa kisiasa na kujitolea na uwezo unaohitajika katika ngazi zote ili kuendesha ununuzi wa serikali na wadau kwa ufadhili na kutekeleza mapendekezo muhimu
- 6.14. Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs) zina jukumu muhimu katika kusaidia utengenezaji wa ripoti bora za nchi za Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) kutoka Nchi Wanachama kwa sababu zina jukumu la kuangalia ukamilifu wa ripoti binafsi kabla ya kuzituma kwa Tume ya Umoja wa Afrika (AUC). Kwa hivyo, ni muhimu kwamba uwezo wa REC uimarishwe na rasilimali watu na fedha ili kuendelea kutekeleza jukumu hili muhimu.
- 6.15. Kuibuka kwa mshtuko wa bara na endelevu kwa mfumo wa chakula wa Afrika (athari za kudumu za janga la COVID-19, mzozo wa Urusi na Ukraina, migogoro mingi katika bara, na athari za mabadiliko ya hali ya hewa na kutofautiana kwa hali ya hewa) kunaonyesha hitaji la kuharakisha maendeleo kuelekea kujenga mfumo wa chakula wa Afrika unaostahimili mshtuko. Kwa hivyo, serikali barani Afrika zinapaswa kudumisha taasisi za kimkakati, ushirikiano na mifumo ya ufadhili ambayo imekuzwa kwa kukabiliana na mshtuko wa siku zijazo kwa lengo la kujenga mfumo thabiti wa chakula wa Afrika. Kwa kuongezea, tahadhari kubwa inapaswa kutolewa kwa suala hili ili kuhakikisha kuwa kuna njia zinazofaa za kukabiliana na mshtuko kama huo.
- 6.16. Fanya uchambuzi wa kina, wa mizunguko yote minne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), kwa lengo la kuhamasisha kujitafakari na kuja na seti ya masomo uliyojifunza na mapendekezo ya njia ya kusonga mbele kwa mzunguko wa tano wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) na enzi ya baada ya Malabo.
- 6.17. Msisitizo hasa ni kufanya kazi katika kuboresha ubora wa data na kuingiza mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) katika taratibu za kitaifa za ukusanyaji na uthibitishaji wa takwimu. Unganisha michakato ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), NAIP na Muungano wa Sekta ya Pamoja (JSRs) ndani ya Nchi Wanachama. Nchi zinapaswa kuwekeza kwa makusudi katika mifumo yao ya data, kuhakikisha data ya mara kwa mara, ya kuaminika ili kuongeza mikakati na malengo ya maendeleo ya kilimo. Nchi Wanachama zinahimizwa kukuza utamaduni wa ukusanyaji mkubwa wa data na matumizi kwa matumizi makubwa ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR).
- 6.18. Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) na washirika wa kiufundi wanahitaji kuwekeza katika kuimarisha mifumo na uwezo wa kitaifa wa data ili kuwawezesha kuzalisha data ya kutosha na bora kwenye viashiria vyote vya CAADP ili kuendeleza uzalishaji wa ripoti za ubora wa juu za Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). Hii ni pamoja na, lakini sio tu kuanzisha na kufundisha timu za taasisi na sekta mbalimbali ili kusaidia mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR).
- 6.19. Tume ya Umoja wa Afrika (AUC), Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs), na Nchi Wanachama zinahitaji kuunda na kuimarisha njia zinazoweza kutekelezwa za ujifunzaji rika. Mafunzo na mabadilishano ya rika kwa rika yanapaswa kuwa sehemu muhimu ya mchakato wa CAADP.
- 6.20. Mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ni utaratibu muhimu wa kupima maendeleo ya Afrika katika kutekeleza Azimio la Malabo la miaka 10 ili kufikia malengo mahususi ifikapo mwaka 2025. Mfumo wa kadi ya alama ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) unaruhusu ujifunzaji na maarifa ya pamoja kati ya Nchi Wanachama, kukuza mazoea bora, kushughulikia changamoto, na kuweka njia ya kusonga mbele ili kufikia ahadi za Malabo.

- 6.21. Kushuka kwa idadi ya Nchi Wanachama ambazo ziliripoti na utendaji (hakuna nchi inayoendelea) kunasisitiza hitaji la mabadiliko ya mabadiliko ambayo lazima yafanyike ili kuhakikisha maendeleo katika kufikia malengo ya Malabo.
- 6.22. Ikisisitizwa katika mapendekezo kutoka kwa baadhi ya ripoti za Uamuzi wa Umoja wa Afrika (AU), bado kuna haja ya kufanya ukaguzi wa kina ili kuhakikisha kuwa mfumo wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) unafuatilia na kufuatilia maendeleo kwa usawa kwenye malengo muhimu, angalau, kiwango cha kiashiria kwa sekta ndogo zote (Mazao, mifugo, uvuvi na misitu).
- 6.23. Viashiria vipya juu ya mifumo ya chakula vinapaswa kujumuisha uwezo wa utekelezaji wa ndani.

6C. Tuzo za 2023 zilizopendekezwa za Uhakiki wa Miaka Miwili

- 6.24. Kwa mzunguko huu wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), hakuna nchi iliyokuwa harakati ya kufikia malengo ya Malabo ifikapo mwaka 2025. Bara kwa ujumla halikuwa katika harakati kuhusu utekelezaji wa ahadi saba za Azimio la Malabo juu ya Ukuaji wa Kilimo na Mabadiliko ya Kukuza Ustawi wa Pamoja na Uboreshaji wa Maisha. Walakini, baadhi ya Nchi Wanachama zimeonyesha maendeleo endelevu kutoka mwanzo hadi Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya nne, na zingine zimehifadhi alama ya juu ya nusu ya alama ya 5 kati ya 10, tangu Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya kwanza.
- 6.25. **Kutajwa Maalum kwa Nchi Wanachama:**
- Hiyo imeonyesha uboreshaji unaoendelea katika alama zao kutoka Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya kwanza hadi Uhakiki wa Miaka miwili (BR) ya nne: Komoro, Lesoto, Kepuvede, Zimbabwe, Gambia, Nijeria, Uganda, Misri, Moroko, Rwanda, Burundi na Kenya.
 - Hiyo imehifadhi alama ya juu ya nusu ya alama ya 5 kati ya 10, tangu Uhakiki wa Miaka miwili (BR) ya kwanza: Ethiopia, Mali, Moroko na Rwanda.
 - Hiyo ina alama ya wastani ya juu ya 5 kati ya 10 kwa mizunguko minne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR): Rwanda, Moroko, Mali, Ghana, Uganda, Uhabeshi, Misri, Burundi, Kenya, Burkina Faso, Benini, na Malawi
- 6.26. Tuzo zifuatazo zinapendekezwa kutambua utendaji bora wa nchi:
- Tuzo ya Dhahabu ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya Malabo** kwa Alama Bora ya Jumla (8.07 kati ya 10): Rwanda
 - Tuzo ya Fedha ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya Malabo** kwa Alama ya Pili Bora ya Jumla (6.99 kati ya 10): Morocco
 - Tuzo ya Shaba ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya Malabo** kwa Alama ya Tatu Bora ya Jumla (6.83 kati ya 10): Misri
 - Tuzo ya Shaba ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya Malabo kwa yule aliyengeza alama bora zaidi kutoka Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya tatu (asilimia 17): Komoros
 - Kutajwa Maalum kwa Utendaji Bora wa Jumla wa Kikanda: Afrika Magharibi**
 - Kutajwa Maalum kwa Eneo la Kujitolea kwa Nchi Wanachama ambazo zinaendelea katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) hii ya nne:**

Jina la Ahadi	Kujitolea	Kigezo	Nchi Wanachama zinafuatilia
---------------	-----------	--------	-----------------------------

Kuzingatia Kanuni na Maadili ya Mchakato wa CAADP Kuimarisha Ufadhili wa Uwekezaji katika Kilimo	Kujitolea 1 Kujitolea 2	10.00 Saa 3:50 asubuhi	Nijer ---
Kukomesha Njaa ifikapo 2025 Kupunguza kwa nusu Umaskini kupitia Kilimo ifikapo 2025 Kukuza Biashara ya Ndani ya Afrika katika Kilimo	Kujitolea 3 Kujitolea 4 Kujitolea 5	9:26 8.94 Saa 3:00 asubuhi	--- Ghana ---
Kuongeza Ustahimilivu kwa Tofauti ya Hali ya Hewa Kuongeza Uwajibikaji wa Pamoja kwa Vitendo na Matokeo	Kujitolea 6 Kujitolea 7	9.75 8.60	Uhabeshi na Misri Rwanda, Moroko, Misri, Uganda, Ghana, Nijeria, Kenya, Benin, Zimbabwe, Malawi, Tunisia, Sierra Leone, na Burkina Faso

UTENDAJI NA KADI ZA ALAMA
7A. Kadi ya Alama ya Utendaji wa Bara

7B. Kadi za Alama za Utendaji za Nchi Wanachama Binafsi

Maendeleo ya jumla ya nchi kwa ajili ya kutekeleza Azimio la Malabo la Mabadiliko ya Kilimo barani Afrika linalowakilishwa katika Kadi ya Kubadilisha Kilimo ya Afrika (AATS) – Mapendekezo kwa Nchi Wanachama

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
1. Algeria	<ul style="list-style-type: none"> Mfumo wa kukusanyadata unapaswa kuboreshwa kwa nchi, na kuhimizwa kuripoti katika mzunguko wa tano ujao wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)
2. Angola	<ul style="list-style-type: none"> Angola inapaswa kuimarisha uwezo wake wa kuzalisha na kutumia data na taarifa za takwimu za kilimo na pia kuboresha uwasilishaji wa ripoti ya kila mwaka ya nchi. Angola inapaswa kubuni njia za kuboresha fedha za uwekezaji katika kilimo kwa kuzingatia upatikanaji wa wakulima kupata fedha, kuongeza uwekezaji wa ndani wa sekta binafsi katika kilimo pamoja na uwekezaji wa nje wa sekta binafsi katika kilimo. Angola inapaswa kushughulikia ustahimilivu wa mabadiliko ya hali ya hewa kwa kuongeza matumizi ya serikali katika mipango ya kujenga ustahimilivu inayozingatia ustahimilivu wa hatari za hali ya hewa na majanga mengine.
3. Benin	<ul style="list-style-type: none"> Serikali ya Benini inapaswa kuongeza uzalishaji wa kilimo wa bidhaa za kipaumbele za Benini huku ikipunguza hasara baada ya mavuno. Serikali ya Benini inapaswa kuhakikisha kuwa asilimia kubwa ya kaya zake za shamba zinamiliki au kupata ardhi salama kwa ajili ya kilimo, kupitia mageuzi ya matumizi ya ardhi na sheria za ardhi katika nchi. Serikali ya Benin inapaswa kutekeleza mikakati ambayo itaongeza usalama wa chakula na lishe kupitia kupunguza kuenea kwa uzito mdogo kwa watoto chini ya umri wa miaka 5 na lishe duni kwa idadi ya watu.
4. Botswana	<ul style="list-style-type: none"> Botswana inapaswa kuongeza uwekezaji katika sekta ya kilimo hadi 10% ya matumizi ya kitaifa, na haswa kuongeza matumizi ya mbolea hadi kilo 50 kwa hekta. Kwa sasa kiwango cha chini cha matumizi cha kilo 11 kwa hekta ni cha chini sana kuhamasisha uzalishaji wa sekta. Botswana inapaswa kuimarisha mifumo ya uwajibikaji wa pande zote kwa kuajiri wafanyakazi zaidi kwa ajili ya kupanga, kufuatilia na kutathmini ndani ya wizara ya kilimo, mbali na kutenga rasilimali za kifedha kwa ajili ya ufuatiliaji na Tathmini kwa ujumla. Botswana inapaswa kutoa mikopo ya bei nafuu kwa vijana kushiriki katika shughuli mbalimbali pamoja na sehemu za mfululizo wa thamani ya kilimo. Viwango vya sasa vya chini vya ushiriki wa vijana vinatishia uendeleu wa uzalishaji wa kilimo kwa Botswana

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
5. Burkina Faso	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Burkina Faso inapaswa kutekeleza hatua za sera ambazo zinaboresha uzalishaji wa kilimo kupitia kuongeza matumizi ya mbolea kwa hekta moja ya ardhi inayoweza kulimwa angalau sawa na kilo 50 kwa hekta inayopendekezwa. • Serikali ya Burkina Faso inapaswa kutekeleza hatua zinazoboresha matumizi ya kilimo cha umma na jumla ya matumizi ya utafiti wa kilimo. • Serikali ya Burkina Faso inapaswa kutekeleza mikakati ambayo itaongeza usalama wa lishe kwa watoto kupitia kupunguza maambukizi ya kudumaa miongoni mwa watoto chini ya umri wa miaka 5 na idadi ya watoto wenye umri wa miezi 6-23 ambao wanakidhi kiwango cha chini cha mlo unaokubalika.
6. Burundi	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Burundi inapaswa kuongeza tija ya kilimo kupitia juhudi kama vile kuboresha upatikanaji wa mkulima kwa teknolojia/pembejeo za kuongeza tija na mazoea kwa bidhaa za kilimo za kipaumbele nchini kupunguza hasara baada ya mavuno kwa kuimarisha hatua za usimamizi wa baada ya mavuno, na kuongeza mazaobiofuti ili kufikia malengo ya usalama wa chakula na utendaji wa lishe nchini • Serikali pia inapaswa kuongeza juhudi zake za kuwawezesha wanawake na vijana wa vijijini katika kilimo na kusaidia sera na mipango inayofaa ushiriki wa wanawake katika Kilimo Biashara • Serikali ya Burundi inapaswa kuongeza juhudi za kupunguza umaskini na watoto wenye uzito chini ya miaka 5. • Serikali ya Burundi inapaswa kuimarisha biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo, na kupunguza kiwango cha ushuru kilichotumika
7. Kepuvede	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Kepuvede inapaswa kuhakikisha inaongeza ukubwa wa ardhi yake ya umwagiliaji maji kwa mfano kwa kuongeza upatikanaji wa pembejeo za kilimo (kama vile mbolea, mbegu na kemikali za kilimo) na teknolojia. • Kepuvede inapaswa kutekeleza sera na mikakati ya kupunguza uwiano wa idadi ya umaskini katika ngazi ya kitaifa. • Kepuvede inapaswa kubuni na kutekeleza utaratibu ambao utaboresha ubora wa uratibu wa wadau mbalimbali wa sekta ya kilimo
8. Kameruni	<ul style="list-style-type: none"> • Nchi lazima ihimise uwekezaji wa sekta binafsi za ndani na nje katika kilimo • Kukomesha njaa na kutokomeza umaskini vinapaswa kuwa miongoni mwa vipaumbele vya kuzingatia katika nchi • Nchi inapaswa kuboresha mchakato wake wa CAADP na ustahimilivu wa mabadiliko ya hali ya hewa.
9. Jamhuri ya Afrika ya Kati	<ul style="list-style-type: none"> • Alama ya Mkoa kuhusu fedha za uwekezaji katika kilimo (1.07/9.50) ni ndogo. Vigezo kama uwekezaji wa ndani wa sekta binafsi, uwekezaji wa nje wa sekta binafsi katika kilimo na upatikanaji wa fedha ni mdogo sana. Nchi Wanachama na Serikali za Mkoa zinapaswa kutenga rasilimali zaidi za kifedha ili kuboresha vigezo hivyo. • Mkoa unapaswa kufanya kazi zaidi katika kukomesha njaa na kutokomeza umaskini. Vigezo ikiwa ni pamoja na uzalishaji wa kilimo (0.19/9 .00), hasara baada ya mavuno (0.00/9 .00), hatua za usafi na phytosanitary (0.00/9 .00), ujumuishi wa

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
	<p>Ushirikiano wa Umma na Binafsi (PPPs) kwa mfululizo wa thamani ya bidhaa (0.40/9 .00) na kazi ya vijana katika kilimo (0.36/9 .00) miongoni mwa mengine ni baadhi ya maeneo ya kuboresha.</p> <ul style="list-style-type: none"> Alama ya jumla ya biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo (0.59/8 .00) iko chini. Hii inaweza kuhusishwa na alama dhaifu (1.77/9 .00) iliyorekodiwa juu ya utekelezaji wa sera za biashara za ndani ya Afrika na hali za kitaasisi ambazo zinahitaji na kuboresha.
10. Chadi	<ul style="list-style-type: none"> Kuhimizwa kuripoti katika mzunguko wa tano ujao wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)
11. Komoro	<ul style="list-style-type: none"> Komoro imefanya vizuri katika kusaidia maendeleo ya ardhi ya kilimo chini ya mazoea endelevu ya usimamizi wa ardhi; hata hivyo, nchi inapaswa kutekeleza sera za kusaidia na kupanua ukubwa wa maeneo ya umwagiliaji kama njia ya mifumo thabiti ya kilimo dhidi ya majanga ya hali ya hewa Ufikiaji wa kifedha na ujumuishaji kwa wanawake na vijana katika kilimo unapaswa kuimarishwa ili kuhakikisha masoko thabiti ya pembejeo na pato ambayo yana faida kwa watendaji wote katika mfululizo wa thamani ya kilimo Komoro imefanya vizuri sana katika mchakato wa ushiriki wa CAADP na inapaswa kupeleka mifumo ya ukaguzi wa sekta ili kuhakikisha mapendekezo yanaunganishwa na kupitishwa katika ngazi ya kitaifa
12. Kongo	<ul style="list-style-type: none"> Serikali inapaswa kuweka mkazo zaidi katika uwekezaji wa sekta ya kibinafsi za ndani na nje katika kilimo huku ikiongeza upatikanaji wa fedha. Kukomesha njaa (0.99/9 .08) na kutokomeza umaskini (1.50/8 .94) vina alama ndogo juu ya uzalishaji wa kilimo (0.05/9 .00), hasara baada ya mavuno (0.00), hifadhi ya jamii (0.00), hatua za usafi na phytosanitary (0.00), Ujumuishi wa Ushirikiano wa Umma na Binafsi (PPPs) kwa mfululizo wa thamani ya bidhaa (0.00), kazi ya vijana katika kilimo (1.81) na ushiriki wa wanawake katika biashara ya kilimo (0.03). Nchi inapaswa kuweka juhudi zaidi kuboresha vigezo hivi Nchi haijajitolea katika biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo na pia haijatumia matokeo ya kilimo ya miaka miwili. Katika mwenendo huo huo, nchi ilirekodi viwango vya chini katika uwezo wa utekelezaji wa mipango inayotegemea ushahidi na M&E. Serikali inapaswa kuanza kutumia matokeo ya ukaguzi wa kilimo wa miaka miwili
13. Côte d'Ivoire	<ul style="list-style-type: none"> Serikali ya Côte d'Ivoire inapaswa kutekeleza hatua zinazoboresha matumizi ya kilimo cha umma na jumla ya matumizi ya utafiti wa kilimo. Serikali ya Côte d'Ivoire inapaswa kutekeleza hatua za sera ambazo zinaboresha uzalishaji wa kilimo kupitia kuongeza matumizi ya mbolea kwa hekta moja ya ardhi inayoweza kulimwa angalau sawa na kilo 50 kwa hekta inayopendekezwa.

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Côte d'Ivoire inapaswa kutekeleza hatua zinazoongeza ustahimilivu dhidi ya hatari zinazohusiana na hali ya hewa na majanga mengine, haswa kwa eneo la ardhi chini ya usimamizi endelevu wa ardhi.
14. Jamhuri ya Kidemokrasi ya Kongo	<ul style="list-style-type: none"> • Mfumo wa kukusanya data unapaswa kuboreshwa kwa nchi, na kuhimizwa kuripoti katika mzunguko wa tano ujao wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)
15. Djibouti	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Djibouti inapaswa kuimarisha na kuendeleza juhudi za kukabiliana na changamoto za njaa, usalama wa chakula na lishe pamoja na upungufu wa virutubisho vidogo kwa kukuza hatua nyeti za lishe kama vile mazaobiofuti vya viini vidogo na kuboresha usimamizi wa baada ya mavuno. • Serikali ya Djibouti inapaswa kuunda mfumo wa kufuatilia uwekezaji wa kibinafsi na ushirikiano katika mfululizo wa thamani ya kilimo pamoja na kufuatilia biashara ya ndani ya Afrika. • Serikali iongeze mgawanyo wa bajeti ya taifa katika uwekezaji wa kilimo ili kuchangia kumaliza njaa na kuondoa umaskini.
16. Misri	<ul style="list-style-type: none"> • Sehemu ya jumla ya matumizi ya umma yaliyotengwa kwa ajili ya matumizi ya kilimo ni ndogo sana (1.8%). Nchi inapaswa kuongeza matumizi ya umma na uwekezaji katika kilimo. • Serikali ya Misri inapaswa kufanya kazi ili kuboresha kiwango cha asilimia 12.7 ya uwiano wa uhaba wa chakula wa wastani na makali katika idadi ya watu, kulingana na Kiwango cha Uzoefu wa Uhaba wa Chakula. • Kiwango cha ukuaji (cha uwiano wa Uanuwai wa Kima cha Chini cha Lishe -Wanawake (MDD-W) na uwiano wa watoto wa miezi 6-23 ambao wanakidhi Kima cha Chini cha Lishe Inayokubalika (Mad) kinabaki chini, kwa mtiririko huo 11.0% na 28.1%. Nchi inapaswa kukuza sera na mageuzi kwa ajili ya kuimarisha usalama wa chakula na lishe. Hatua zinapaswa pia kufanywa ili kuongeza mavuno kwa bidhaa za kilimo za kipaumbele nchini.
17. Equatorial Guinea	<ul style="list-style-type: none"> • Nchi inapaswa kuboresha uwekezaji wa fedha katika kilimo. • Alama za wote kumaliza njaa (0.19/9 .08) na kuondoa umaskini (0.00/8 .94) kupitia shughuli za kilimo ni ndogo. Serikali iweke juhudi zaidi kuziboresha. • Mchakato wa CAADP wa nchi, biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo na utekezaji wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) unapaswa kuboreshwa na Serikali
18. Eritrea	<ul style="list-style-type: none"> • Kuhimizwa kuripoti katika mzunguko wa tano ujao wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
19. Eswatini	<ul style="list-style-type: none"> • Eswatini inapaswa kuunda mazingira mazuri ili kuboresha upatikanaji wa fursa mpya za ajira katika mfululizo wa thamani ya kilimo. • Eswatini inapaswa kuboresha matumizi kwenye utafiti wa kilimo kama inavyopimwa na sehemu ya Pato la Taifa la kilimo. • Eswatini inapaswa kupanua mipango ya hifadhi ya jamii ili kulinda vikundi vya kijamii vilivyo hatarini haswa masikini.
20. Ethiopia	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Ethiopia inapaswa kuongeza juhudi za kuongeza mavuno kwa bidhaa za kilimo zinazopewa kipaumbele nchini huku ikipunguza hasara ya baada ya mavuno kwa bidhaa hizi. • Serikali pia inapaswa kufanya kazi ya kuunda fursa mpya za ajira na mazingira mazuri kwa vijana kushiriki katika mfululizo wa thamani ya kilimo. • Serikali pia iendeele na juhudi za kuongeza eneo la kilimo chini ya usimamizi endelevu na hivyo kuchangia kuongeza mavuno kwa bidhaa za kilimo za kipaumbele nchini.
21. Gaboni	<ul style="list-style-type: none"> • Nchi inapaswa kuongeza fedha zake za uwekezaji katika kilimo ili kuboresha wakati wa kuboresha biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo. • Nchi inapaswa kujumuisha na kutumia vizuri matokeo ya ukaguzi wa kilimo wa miaka miwili ili kukuza maendeleo ya kitaifa kupitia kilimo. • Nchi inapaswa kuchukua njia bora ya uzalishaji wa kilimo, kuhamasisha ushiriki wa vijana katika kilimo kwa biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo.
22. Gambia	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Gambia inapaswa kuboresha matumizi ya mbolea kwa hekta moja ya ardhi inayoweza kulimwa ili kuongeza tija ya mazao. Hii inapaswa pia kujumuisha upanuzi wa ardhi inayoweza kulimwa chini ya mazoezi ya kilimo hai. • Serikali ya Gambia inapaswa kuhamasisha vijana kuchukua ajira mpya katika mfululizo wa thamani ya kilimo huku ikihimiza mabadiliko ya sekta ya kilimo kupitia teknolojia na uvumbuzi. • Serikali ya Gambia inapaswa kuongeza uwiano wa matumizi ya jumla ya kilimo kama sehemu ya pato la jumla la kilimo ili kutoa uchumi wa kilimo unaoendeshwa na maarifa na pia kuchangia katika matumizi ya utafiti.
23. Ghana	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Ghana inapaswa kuongeza mwitikio wa mahitaji ya matumizi kwenye hifadhi ya jamii kwa vikundi vilivyo katika mazingira magumu. Nchi inapaswa kurekebisha mpango wake wa hifadhi ya jamii kwa ujumla kwa kukusanya fedha maalum ili kushughulikia maswala ya usimamizi wa majanga na hatari kwa vikundi vilivyo katika mazingira magumu na jamii ambazo hazihudumiwi sana. • Serikali ya Ghana inapaswa kuboresha matumizi ya kilimo cha umma kama sehemu ya thamani ya kilimo iliyoongezwa na kuongeza thamani ya kilimo iliyoongezwa kwa kila ardhi inayoweza kulimwa.

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
	<ul style="list-style-type: none"> • Ghana inapaswa kutekeleza sera na mikakati ya kupunguza uwiano wa idadi ya umaskini katika ngazi za kitaifa na kimataifa.
24. Guinea	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Guinea inapaswa kutekeleza mikakati ambayo itawezesha kuongezeka kwa uwekezaji na fedha katika sekta ya kilimo kupitia kuongeza matumizi ya umma kwa kilimo na jumla ya matumizi ya utafiti wa kilimo pamoja na wakulima kupata huduma za ushauri wa kilimo. • Serikali ya Guinea inapaswa kutekeleza mikakati ambayo itaongeza upatikanaji wa huduma za kifedha kwa wanaume na wanawake. • Serikali ya Guinea inapaswa kutekeleza mikakati ambayo itasaidia kutokomeza njaa kupitia kupunguza maambukizi ya kukwama kwa watoto chini ya umri wa miaka 5.
25. Ginebisau	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Guinea Bissau inapaswa kutekeleza mikakati inayoongeza uwekezaji na fedha katika kilimo kupitia kuongeza matumizi ya umma katika kilimo, kuboresha wakulima kupata huduma za ushauri wa kilimo, kuongeza uwekezaji binafsi wa ndani na nje katika kilimo pamoja na upatikanaji wa fedha. • Serikali ya Ginebisau inapaswa kutekeleza hatua zinazooongeza uwezeshaji wa biashara. • Serikali ya Ginebisau inapaswa kutekeleza mikakati ambayo itasaidia kumaliza njaa kupitia upatikanaji bora wa pembejeo na teknolojia za kilimo, kuongeza tija ya kilimo, kupunguza hasara baada ya mavuno na kuimarisha usalama wa chakula na lishe.
26. Kenya	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Kenya inapaswa kuendelea kuongeza juhudi za kupunguza kuenea kwa uzito mdogo miongoni mwa watoto chini ya umri wa miaka 5. • Serikali pia inapaswa kuongeza asilimia ya thamani ya kilimo iliyoongezwa kwa kila ardhi inayoweza kulimwa, kaya za mashamba kuwa na umiliki au upatikanaji wa ardhi iliyohifadhiwa na asilimia ya jumla ya matumizi ya utafiti wa kilimo kama sehemu ya Pato la Taifa la kilimo. • Serikali pia inapaswa kushughulikia masuala ya usalama wa chakula ili kuhakikisha chakula salama kwa wananchi wake, kuongeza biashara ya bidhaa za kilimo na kuongeza usambazaji wa pembejeo bora za kilimo kwa mahitaji ya jumla ya pembejeo kwa bidhaa za kilimo
27. Lesoto	<ul style="list-style-type: none"> • Lesoto inapaswa kuzingatia kutokomeza umaskini kupitia kilimo kwa kuendeleza ujumuishi wa Ushirikiano wa Umma na Kibinafsi (PPPs) kwa mfululizo wa thamani ya bidhaa, ushiriki wa wanawake katika kilimo na kupunguza idadi kubwa ya umaskini.

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
	<ul style="list-style-type: none"> • Lesoto inapaswa pia kufikiria upya njia zake za matumizi, matumizi na uwekezaji. Hii inahusisha matumizi ya mahitaji ya hifadhi ya jamii kwa vikundi vya kijamii vilivyo katika mazingira magumu kutoka kwenye bajeti ya serikali, kuongeza matumizi ya kilimo cha umma kama sehemu ya jumla ya matumizi ya umma. • Lesoto inapaswa kuongeza Biashara yake ya ndani ya Afrika katika kilimo kwa kuzingatia utekelezaji wa AfCFTA na kutambua bidhaa muhimu za kuweka kipaumbele katika biashara.
28. Liberia	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Liberia inapaswa kutoa ongezeko kubwa la matumizi ya kilimo cha umma kama sehemu ya jumla ya matumizi ya umma. • Liberia inapaswa kulenga kupunguza kwa kiasi kikubwa kuenea kwa kudumaa na chini ya uzito miongoni mwa watoto chini ya umri wa miaka 5 kupitia mpango wa kimkakati wa chakula na lishe. • Liberia inapaswa kuhakikisha uwezeshaji wa biashara wa bidhaa na huduma za kilimo kwa kuvutia uwekezaji katika miundombinu ya umma.
29. Libya	<ul style="list-style-type: none"> • Fahirisi ya mifumo ya usalama wa chakula (FSSI) ilibaki chini (31.5%). Nchi inapaswa kuboresha mifumo ya SPS inayofanya kazi ili kukidhi mazoea bora ya kimataifa yaliyoanzishwa (kufikia utendaji wa 100% kwa mifumo ya SPS). • Nchi inapaswa kuboresha utendaji wake, haswa kwa ahadi za Mchakato wa CAADP, Fedha za Uwekezaji katika Kilimo, Kukomesha Njaa, Kutokomeza Umaskini kupitia Kilimo, Biashara ya ndani ya Afrika katika Kilimo. Bidhaa na Huduma, na Ustahimilivu wa Tofauti ya Hali ya Hewa. • Mfumo wa ukusanyaji wa data unapaswa kuboreshwa kwa nchi.
30. Madagaska	<ul style="list-style-type: none"> • Madagaska inapaswa kuwekeza rasilimali zaidi katika sekta ya kilimo ili kuchochea uzalishaji wa ardhi. Hii inaweza kupatikana kwa kuongeza matumizi ya mbolea zisizo za kikaboni, ambazo kwa sasa ziko chini ya kilo 50 kwa kila hekta. • Madagaska inapaswa pia kutafuta njia za ubunifu za ufadhili wa kilimo ili kuhakikisha kuwa matumizi yake ya umma kwenye kilimo kama sehemu ya jumla ya matumizi inakaribia lengo la 10%. Hii inaweza kupatikana kwa kutumia wadau wa sekta binafsi, pamoja na uwekezaji wa moja kwa moja wa kigeni katika kilimo. • Madagaska inapaswa pia kuchukua hatua za kupunguza biashara ya kimataifa na Afrika Bara, kwa kupunguza ushuru na vizuizi visivyoyote vya ushuru kwa biashara.
31. Malawi	<ul style="list-style-type: none"> • Malawi inapaswa kuimarisha na kuendeleza juhudi za kushughulikia usalama wa chakula na lishe pamoja na upungufu wa virutubisho vidogo kwa kukuza hatua nyeti za lishe kama vile mchakato wa hali ya kuongeza mazaobiofuti ya viini vidogo pamoja na kuwekeza katika usimamizi wa baada ya mavuno na teknolojia za kuongeza tija.

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
	<ul style="list-style-type: none"> • Malawi inapaswa pia kufanya kazi ya kujenga mazingira mazuri kwa wanawake kama vile kuwezesha upatikanaji wa fedha ili kuwawezesha kushiriki kikamilifu katika mfululizo wa thamani ya kilimo kwa ajili ya kujenga ajira na kupunguza umaskini. • Malawi inapaswa kuendeleza au kuimarisha mfumo thabiti wa kurekodi, kufuatilia na kufuatilia uwekezaji wa ndani wa kibinafsi na ushirikiano katika mfululizo wa thamani ya kilimo pamoja na biashara ya ndani ya Afrika.
32. Mali	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Mali inahimizwa kuweka sera ambazo zitaongeze upatikanaji wa pembejeo za kilimo (kama vile mbolea, mbegu na kemikali za kilimo) na kupanua matumizi yake katika utafiti wa kilimo. • Serikali ya Mali inapaswa kuhakikisha upungufu mkubwa wa kuenea kwa utapiamlo hasa, uzito mdogo miongoni mwa watoto wenye umri wa chini ya miaka mitano nchini. Hii inaweza kupatikana kupitia mipango ya lishe inayolengwa kwa watoto nchini. • Serikali ya Mali inapaswa kuhakikisha inaongeze ukubwa wa ardhi yake ya umwagiliaji maji kupitia kuongezeka kwa vifaa vya ufadhili kwa ajili ya kilimo cha umwagiliaji maji na kuhakikisha kuongezeka kwa upatikanaji wa huduma za kifedha kupitia utoaji wa mikopo kwa njia huria kwa wakulima.
33. Moritania	<ul style="list-style-type: none"> • Nchi inapaswa kuboresha matumizi ya mbolea kwa hekta moja ya ardhi inayoweza kulimwa. • Moritania inapaswa kuongeza idadi (1 kati ya 5) ya mfululizo wa thamani ya bidhaa za kilimo ambayo Ushirikiano wa Umma na wa Kibinafsi inaanzishwa na uhusiano mkubwa na kilimo cha wakulima wadogo. • Uwiano (asilimia 13.0) wa shamba sugu, kichungaji, na kaya za wavuvi kwa mshtuko unaohusiana na hali ya hewa na hali ya hewa ni mdogo sana. Serikali ya nchi inapaswa kuhakikisha kuwa angalau asilimia 30 ya kaya za shamba, kichungaji, na wavuvi zimeboresha uwezo wao wa ustahimilivu kwa kukuza mipango ya kujenga ustahimilivu wa mifumo ya uzalishaji.
34. Morisi	<ul style="list-style-type: none"> • Morisi inapaswa kuongeza sehemu ya bajeti ya kitaifa inayoenda kwenye sekta ya kilimo kutoka viwango vya chini vya sasa vya chini ya asilimia 2 kuelekea lengo la asilimia 10. Hii itaimarisha sekta na kuongeza nafasi yake katika uchumi. • Morisi inapaswa kuwekeza katika mipango ya kuboresha mavuno kwa bidhaa zake. Ingawa uzalishaji wake wa sukari ni mzuri, uzalishaji wa mazao yake mengi ni mdogo na kuongeza matumizi ya mbolea na kuwekeza katika usimamizi bora wa mazao kunaweza kuboresha uzalishaji wa sekta. • Toa matukio ya mara kwa mara ya vimbunga; Morisi inapaswa kuwekeza zaidi katika kujenga ustahimilivu. Kwa hivyo, Morisi inapaswa kuongeza sehemu ya matumizi ya umma yaliyotengwa kwa ajili ya kujenga ustahimilivu.

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
35. Moroko	<ul style="list-style-type: none"> • Kielelezo cha afya ya usalama wa chakula cha Moroko (FSHI) ni cha chini sana (asilimia 15.3) na juhudi zinapaswa kufanywa ili kuimarisha uwezo wake wa kupitisha na kutekeleza mfumo wa SPS unaotegemea sayansi, thabiti, na jumuishi na kufikia utendaji wa asilimia 100. • Uwiano wa watoto wa miezi 6-23 ambao wanakidhi Lishe ya Chini Inayokubalika (MAD) ni asilimia 46.0 dhidi ya kiwango cha chini cha asilimia 50. Nchi inapaswa kukuza sera na mageuzi kwa ajili ya kuimarisha usalama wa chakula na lishe. • Nchi inapaswa kuongeza kiwango cha chini cha sasa (asilimia 17.9) cha pembejeo bora za kilimo zinazotolewa kwa mahitaji ya jumla ya pembejeo kwa bidhaa za kilimo.
36. Msumbiji	<ul style="list-style-type: none"> • Angola inapaswa kubuni njia za kuboresha fedha za uwekezaji katika kilimo kwa kuzingatia upatikanaji wa wakulima kupata fedha, kuongeza uwekezaji wa ndani wa sekta binafsi katika kilimo pamoja na uwekezaji wa nje wa sekta binafsi katika kilimo. • Msumbiji inapaswa kuzingatia kutokomeza umaskini kupitia kilimo kwa kuendeleza ushirikiano jumuishi wa umma na binafsi kwa mfululizo wa thamani ya bidhaa iliyoopewa kipaumbele, kuongeza ajira za vijana katika kilimo na ushiriki wa wanawake katika kilimo. • Msumbiji inapaswa kuwekeza rasilimali zaidi katika sekta ya kilimo ili kuongeza uzalishaji wa ardhi kwa, kwa mfano, kuongeza matumizi ya mbolea isiyo ya kikaboni kwa hekta moja ya ardhi inayoweza kulimwa, ambayo kwa sasa iko chini ya kilo 50 kwa hekta moja.
37. Namibia	<ul style="list-style-type: none"> • Namibia inapaswa pia kufikiria upya njia zake za ardhi kwa kuongeza ukubwa wa eneo la umwagiliaji, kuongeza uzalishaji au thamani ya kilimo iliyoongezwa kwa kila ardhi inayoweza kulimwa na kuongeza ukuaji wa kila mwaka wa Pato la Taifa la kilimo. • Namibia inapaswa pia kuzingatia kutokomeza umaskini kupitia kilimo kwa kuendeleza ujumuishi wa Ushirikiano wa Umma na wa Kibinafsi kwa mfululizo wa thamani ya bidhaa, kuongeza ajira za vijana katika kilimo, ushiriki wa wanawake katika kilimo na kupunguza uwiano wa hesabu ya kichwa. • Angola inapaswa kubuni njia za kuboresha fedha za uwekezaji katika kilimo kwa kuzingatia upatikanaji wa wakulima kupata fedha, kuongeza uwekezaji wa ndani wa sekta binafsi katika kilimo pamoja na uwekezaji wa nje wa sekta binafsi katika kilimo.
38. Nijeri	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Nijeri inapaswa kutekeleza hatua ambazo zitawezesha ongezeko la matumizi ya umma katika kilimo pamoja na uwekezaji binafsi wa ndani na nje katika kilimo.

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Nijeri inapaswa kuhakikisha upungufu mkubwa wa kuenea kwa utapiamlo hasa, uzito mdogo miongoni mwa watoto wenye umri wa chini ya miaka mitano nchini. Hii inaweza kupatikana kupitia mipango ya lishe inayolengwa kwa watoto nchini. • Serikali ya Nijeri inahimizwa kuweka hatua ambazo zitaongeza upatikanaji wa huduma za ugani wa kilimo kwa wakulima. Mafunzo na kupelekwa kwa mawakala wa ugani pamoja na kuhamasisha huduma binafsi za ugani zitahitajika ili kufikia lengo hili.
39. Nijeria	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Nijeria inapaswa kuboresha idadi ya wakulima wanaopata huduma za ushauri wa kilimo kupitia ufadhili wa kutosha na ushirikiano kwa huduma za ugani za umma na binafsi. • Nijeria inapaswa kuhakikisha wakulima wanapata mbolea za bei nafuu ili kuongeza matumizi kwa kila hekta ya ardhi inayoweza kulimwa kupitia sera na mkakati madhubuti wa mbolea. Matumizi ya mbolea ya kikaboni pia yanapaswa kuhimizwa kama mkakati wa ziada. • Nijeria inapaswa kuongeza uwiano wa matumizi ya kilimo cha umma kama sehemu ya jumla ya matumizi ya umma ili kuhakikisha matumizi ya kutosha ya pembejeo za kilimo na uundaji wa mtaji.
40. Rwanda	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Rwanda inapaswa kuendelea na kuongeza juhudi za kushughulikia utapiamlo (kudumaa na utapiamlo) hasa miongoni mwa watoto wadogo wa umri wa miezi 6-23 ili kukidhi Kiwango cha Chini cha Lishe Inayokubalika. • Serikali inapaswa kuongeza juhudi za kupunguza kiwango cha uwiano wa idadi ya umaskini, katika mstari wa umaskini wa kimataifa. • Serikali inapaswa kuongeza asilimia ya thamani ya kilimo iliyoongezwa kwa kila ardhi inayoweza kulimwa na matumizi ya jumla ya utafiti wa kilimo kama sehemu ya Pato la Taifa la kilimo.
41. Jamhuri ya Sahrawi	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Sahrawi inapaswa kujitahidi kuboresha hifadhidata na takwimu zake
42. São Tomé na Prinsipe	<ul style="list-style-type: none"> • Mfumo wa kukusanya data unapaswa kuboreshwa kwa nchi, na kuhimizwa kuripoti katika mzunguko wa tano ujao wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)
43. Senegali	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Senegal inapaswa kuhakikisha inaongeza ukubwa wa ardhi ya umwagiliaji maji kupitia kuongezeka kwa vifaa vya ufadhili kwa ajili ya kilimo cha umwagiliaji maji na kuhakikisha kuongezeka kwa upatikanaji wa huduma za kifedha kwa wakulima wake.

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
	<ul style="list-style-type: none"> • Senegali inapaswa kuhakikisha kuwa asilimia kubwa ya kaya zake za shamba zina umiliki au upatikanaji wa ardhi salama kwa ajili ya kilimo, labda kupitia mageuzi ya matumizi ya ardhi na sheria ya ardhi nchini ambayo itafungua ardhi kwa ajili ya matumizi ya wakulima. • Serikali ya Senegali inahimizwa kuweka sera ambazo zitaongeza mavuno ya bidhaa za kilimo za kipaumbele nchini. Kuongezeka kwa matumizi ya mbolea kunaweza kupitishwa ili kufikia lengo hili.
44. Shelisheli	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali inapaswa kukamilisha kupitishwa kwa mchakato wa CAADP na kusaidia ubora wa uratibu wa sekta mbalimbali na wadau mbalimbali, na mifumo jumuishi ya kitaasisi ya uwajibikaji wa pamoja na mapitio ya rika. • Serikali iongeze fursa mpya za ajira kwa vijana katika mfululizo wa thamani ya kilimo na idadi ya kaya za kilimo zenye umiliki/haki salama ya ardhi. • Nchi inapaswa kuimarisha uwezo wa NSB kukusanya na kuchambua takwimu za kilimo na kuongeza ushirikiano kati ya NSB na wizara mbili za Uvuvi na Uchumi wa Bluu, na Kilimo, Mabadiliko ya Tabianchi na Mazingira kuhusu takwimu za kilimo. • Nchi na washirika wake wa maendeleo wanapaswa kuwekeza katika hifadhi ya jamii na mifumo ya tahadhari ya mapema na pia kukuza bima inayotegemea hali ya hewa ili kupunguza majanga yanayohusiana na hali ya hewa kama vile vimbunga, tsunami, kuongezeka kwa dhoruba, mvua kubwa, mafuriko, maporomoko ya ardhi, maporomoko ya mawe, na moto wa misitu
45. Siera Leoni	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Siera Leoni inapaswa kuboresha mazingira ya biashara ya kilimo kwa kuhamasisha wanaume na wanawake zaidi kushiriki katika kilimo kupitia utoaji wa huduma za kifedha za kutosha, za bei nafuu na zinazopatikana. • Serikali ya Siera Leoni inapaswa kujitahidi zaidi kupunguza kuenea kwa kudumaa na chini ya uzito miongoni mwa watoto chini ya umri wa miaka 5. Serikali inapaswa pia kuhakikisha uboreshaji wa faharisi ya afya ya usalama wa chakula nchini. • Serikali ya Siera Leoni inapaswa kuweka ufadhili wa kutosha ili kusaidia kuwezesha mifumo jumuishi ya uwajibikaji wa pamoja na mapitio ya rika ikiwa ni pamoja na mapitio ya sekta ya pamoja ya kilimo na mchakato wa mapitio ya kila mwaka.
46. Somalia	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Somalia inapaswa kutenga bajeti ya kutosha kwa ajili ya uwekezaji wa kilimo; hii inachangia kukomesha njaa na kutokomeza umaskini kupitia kilimo. • Serikali inapongezwa sana kwa kutoa data kwa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya Nne na inahimizwa kutumia njia zinazofaa, ikiwa ni pamoja na majukwaa ya ukaguzi wa sekta ya pamoja, kwa kukuza uwajibikaji wa pamoja na uhakiki wa rika pamoja na ubora wa uratibu wa sekta mbalimbali na wadau mbalimbali ili kuongeza uwezo wa kuzalisha na kutumia data na taarifa za takwimu za kilimo.

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali inapaswa kuongeza uwekezaji katika kujenga ustahimilivu dhidi ya hatari zinazohusiana na hali ya hewa na majanga mengine.
47. Afrika Kusini	<ul style="list-style-type: none"> • Angola inapaswa kubuni njia za kuboresha fedha za uwekezaji katika kilimo kwa kuzingatia upatikanaji wa wakulima kupata fedha, kuongeza uwekezaji wa ndani wa sekta binafsi katika kilimo pamoja na uwekezaji wa nje wa sekta binafsi katika kilimo. • Afrika Kusini inapaswa kuongeza Biashara yake ya ndani ya Afrika katika kilimo kwa kuzingatia uwezesaji wa biashara na kutambua bidhaa muhimu za kuweka kipaumbele katika biashara. • Afrika Kusini inapaswa pia kuboresha kujitolea kwake kwa mchakato wa CAADP kwa kuimarisha ubora wa uratibu wa sekta nyingi na wadau wengi.
48. Sudani Kusini	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Sudan Kusini inapaswa kuongeza juhudi za kuhamasisha vijana, wanaume na wanawake kushiriki katika fursa mpya za ajira katika mfululizo wa thamani ya kilimo na kuboresha upatikanaji wao wa huduma za ushauri wa kilimo na huduma za kifedha. • Serikali ya Sudan Kusini inapaswa kuongeza sehemu ya matumizi ya kilimo ya serikali katika jumla ya matumizi ya serikali ili kufikia lengo la CAADP la angalau asilimia 10. • Serikali ya Sudan Kusini inapaswa kuongeza matumizi katika mipango ya kujenga ustahimilivu. • Serikali ya Sudan Kusini inapaswa kuongeza biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo.
49. Sudani	<ul style="list-style-type: none"> • Kuhimizwa kuripoti katika mzunguko wa tano ujao wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)
50. Tanzania	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Tanzania inapaswa kuongeza msaada wao wa sasa wa bajeti kwa utafiti wa kilimo kama sehemu ya Pato la Taifa pamoja na matumizi yao ya umma kama sehemu ya thamani ya kilimo iliyoongezwa. • Serikali ya Tanzania inapaswa kuongeza juhudi za kutumia tena msaada wao wa sasa kwa kilimo ili kupunguza gharama za lishe bora ili kuboresha mazoea ya kulisha watoto wachanga na wadogo, ambayo ni muhimu kwa kuboresha lishe na afya. • Serikali ya Tanzania inapaswa kuweka hatua za kuongeza uwiano wa matumizi ya kilimo cha umma kama sehemu ya thamani ya kilimo iliyoongezwa.
51. Togo	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Togo inapaswa kuhakikisha upungufu mkubwa wa kuenea kwa utapiamlo hasa, uzito mdogo miongoni mwa watoto wenye umri wa chini ya miaka mitano nchini. Hii inaweza kupatikana kupitia mipango ya lishe inayolengwa kwa watoto nchini.

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
	<ul style="list-style-type: none"> • Togo inapaswa kuhakikisha kuwa asilimia kubwa ya kaya zake za shamba zina umiliki au upatikanaji wa ardhi salama kwa ajili ya kilimo, labda kupitia mageuzi ya matumizi ya ardhi na sheria ya ardhi nchini ambayo itafungua ardhi kwa ajili ya matumizi ya wakulima. • Serikali ya Togo inahimizwa kuongeza matumizi yake ya umma pamoja na matumizi ya jumla ya utafiti wa kilimo kwenye kilimo na kupanua thamani ya kilimo inayoongezwa kwa kila ardhi inayoweza kulimwa. Kuongezeka kwa matumizi ya utafiti kunaweza kusababisha maendeleo ya teknolojia na kuongezeka kwa tija.
52. Tunisia	<ul style="list-style-type: none"> • Ni asilimia 5.0 tu ya vijana wanaohusika katika fursa mpya za ajira katika mfululizo wa thamani ya kilimo. Ajira za vijana katika kilimo zinapaswa kuendelezwa na nchi. • Uwiano wa nchi ya (asilimia 7.9) wa ardhi ya kilimo chini ya usimamizi endelevu wa ardhi na maji (SSLWM) ikiwa ni pamoja na mazoea ya Kilimo Bora cha Hali ya Hewa (CSA) ni mdogo. Tunisia inapaswa kuhakikisha kuwa angalau asilimia 30 ya ardhi ya kilimo iko chini ya SSLWM kwa kuimarisha uendelezaji wa mazoea ya Kikaboni na Kilimo (EOA) • Tunisia ilipata ongezeko la asilimia 11.4 tu la mavuno kwa bidhaa za kilimo za kipaumbele za nchi mbali na lengo la kuongeza maradufu (ongezeko la asilimia 100) viwango vya sasa vya mavuno ya kilimo ifikapo mwaka 2025. Serikali inapaswa kukuza matumizi ya mbegu zilizoboreshwa.
53. Uganda	<ul style="list-style-type: none"> • Serikali ya Uganda inapaswa kuongeza juhudi zake za kupunguza kuenea kwa shida kati ya watoto chini ya miaka 5 na kuhakikisha watoto chini ya miaka 2 wanakidhi mahitaji ya lische inayokubalika kwa kiwango cha chini. • Serikali ya Uganda inapaswa kuongeza matumizi yake ya umma katika sekta ya kilimo kulingana na mchango wake katika Pato la Taifa. • Serikali ya Uganda inapaswa kuongeza ufadhili wake wa umma wa utafiti wa kilimo ili kufikia lengo la tamko la Malabo la angalau asilimia 1 ya sehemu ya Pato la Taifa la kilimo.
54. Zambia	<ul style="list-style-type: none"> • Zambia inapaswa kuongeza sehemu ya bajeti ya kitaifa kwa kilimo na kuunda mazingira wezeshi ya kuvutia uwekezaji binafsi wa ndani na nje na ushirikiano wa umma katika mfululizo wa thamani ya kilimo kwa ajili ya kutengeneza ajira, kupunguza umaskini na biashara katika bidhaa za kilimo. • Zambia inapaswa kuongeza juhudi za kushughulikia changamoto ya usalama wa chakula na lische kupitia usimamizi wa baada ya mavuno, na hatua zingine nyeti za lische kama vile mazaobiofuti. • Zambia inapaswa kuunda fursa mpya za ajira kwa vijana na wanawake katika mfululizo wa thamani ya kilimo kwa, kati ya zingine kuimarisha ufikiaji wa pembejeo za kilimo na teknolojia zingine za kuongeza tija na fedha za kilimo.

Nchi Mwanachama	Mapendekezo
55. Zimbabwe	<ul style="list-style-type: none">• Zimbabwe inapaswa kuongeza sehemu ya bajeti ya kitaifa kwa kilimo, kuimarisha na kuendeleza juhudi za kukuza uwekezaji na ushirikiano wa kibinafsi wa nje na ndani katika kilimo ili kuongeza fedha za uwekezaji katika kilimo na kukuza biashara ya bidhaa za kilimo ndani ya kanda kupitia kipaumbele cha mfululizo wa thamani.• Zimbabwe inapaswa pia kutoa motisha kwa wanawake kushiriki katika kilimo kwa ajili ya kupunguza umaskini kupitia hatua ambazo zitaongeza upatikanaji wa pembejeo za kilimo, teknolojia za kuongeza tija na fedha.• Zimbabwe inapaswa kukuza na kuimarisha juhudi za kupunguza usalama wa chakula na lishe kupitia usimamizi wa baada ya mavuno, upungufu wa virutubisho vidogo kupitia hatua nyeti za lishe kama vile mazaobiofuti.

7C. Kadi za Alama za Utendaji wa Maeneo

<p>Afrika ya Kati katika</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kuna Nchi Wanachama nane katika eneo hili, ambazo ni: Kameruni, Jamhuri ya Afrika ya Kati, Chadi, Kongo, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Ginekweta, Gaboni, na Sao Tome na Prinsipe. Chini ya uratibu wa pamoja wa Tume ya Uchumi ya Mataifa ya Afrika ya Kati (ECCAS) na Jumuiya ya Maendeleo ya Kusini mwa Afrika (SADC), Mataifa matano (05) yaliwasilisha Ripoti zao za Nchi, zinazowakilisha kiwango cha uwasilishaji cha asilimia 62.5 chini kuliko kiwango cha asilimia 87.5 kwa mzunguko wa tatu Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) mwaka 2021. Mbali na Sao Tome na Prinsipe (STP), Nchi mbili (Chadi na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo) hazikuwasilisha ripoti za nchi zao kwa mzunguko huu wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). • Alama ya wastani kwa eneo ni 3.29, ikilinganishwa na kigezo cha 2023 cha 9.29. Kwa ujumla, eneo haliko kwenye njia ya kufikia Ahadi za CAADP/Malabo. Ukilinganisha na alama ya 3.33 mwaka 2021, Maeneo ya Kati unarudi nyuma. Ingawa Maeneo ya Afrika ya Kati hauko kwenye mwendo mzuri kwa maeneo ya ahadi za CAADP, ulisajili maendeleo mazuri kwa uwezo wa Nchi wa kupanga, kutekeleza, na Ufuatiliaji na Tathmini kulingana na ushahidi (0.14 mnamo 2021 hadi 9.34 mnamo 2023) kiashiria pamoja na Ustahimilivu wa hatari zinazohusiana na hali ya hewa na mshtuko mwingine (2.64 mnamo 2021 hadi 4.91 katika ripoti hii ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) (2023). • Kuhusu biashara baina ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo, hata kama mkoa wa ECCAS haupo kwenye ufuatiliaji, maendeleo yamesajiliwa kwenye Sera za Biashara za ndani ya Afrika na masharti ya kitaasisi (2.91 mnamo 2021 hadi 3.34 mnamo 2023). Tunaona kwamba nchi zote zilikuwa na uthibitisho wa uwekaji wa hati za kuthibitisha chini ya Mkataba wa Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika (AfCFTA). Hasa, nchi za Kongo, Kameruni, na Chadi zimeandaa mkakati wao wa kitaifa wa utekelezaji wa Mkataba wa Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika (AfCFTA). • Kati ya nchi tano (5) zilizowasilisha ripoti za nchi zao, ni Ginekweta pekee iliyosajili ongezeko la asilimia 17 ya alama ikilinganishwa na Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya awali (2.82 mwaka 2021 hadi 3.30 mwaka 2023). Alama zilipungua kwa asilimia 34 kwa Jamhuri ya Afrika ya Kati, asilimia 19 kwa Kameruni, asilimia 13 kwa Kongo, na asilimia 4 kwa Gaboni. Kwa Ginekweta, utendaji muhimu zaidi ulionekana kwa Sera za Biashara za ndani ya Afrika na masharti ya kitaasisi. Kwa pamoja, eneo linapaswa kuboresha mfumo wa ukusanyaji wa data katika kila nchi.
<p>Afrika Mashariki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eneo hili lina Nchi Wanachama 13, ambazo ni: Burundi, Komoro, Jibuti, Eritrea, Uhabeshi, Kenya, Rwanda, Shelisheli, Somalia, Sudani Kusini, Sudani, Tanzania na Uganda. Eneo hili linaratibiwa kwa pamoja na Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Mamlaka ya Maendeleo ya Serikali Mbalimbali (IGAD), na Soko la Pamoja la Mashariki na Kusini mwa Afrika (COMESA). Nchi zote Wanachama isipokuwa Eritrea na Sudani ziliwasilisha ripoti zao za kitaifa za ukaguzi wa miaka miwili, zinazowakilisha kiwango cha uwasilishaji cha asilimia 85. Ukweli kwamba nchi mbili (2) hazikukamilisha mchakato na kuwasilisha ripoti zao kwa wakati pia ni suala la wasiwasi.

	<ul style="list-style-type: none"> • Ukanda wa Afrika Mashariki ulifikia alama ya jumla ya 5.00 dhidi ya kigezo cha 9.29 na kwa hivyo haukuwa ukifuatilia kufikia malengo na malengo ya CAADP ifikapo 2025. Katika kiwango cha kujitolea, eneo halikuwa kwenye njia yoyote kati ya maeneo saba ya kujitolea ya CAADP. Utendaji ulioonekana ulionyesha utendaji wa jumla wa nchi wanachama katika kanda. Hakuna nchi yoyote kati ya wanachama 13 katika ukanda wa Afrika Mashariki iliyokuwa kwenye mkondo katika kufikia malengo na malengo ya CAADP. • Hata hivyo ni muhimu kutambua kwamba katika baadhi ya maeneo ya kujitolea kanda ilionyesha maendeleo mazuri katika kufikia malengo. Kwa mfano, katika mada ya 1 juu ya kujitolea kwa Mchakato wa CAADP, eneo lilikuwa na alama ya 7.91 kati ya 10. Lengo linaweza kufikiwa kwa urahisi ikiwa Nchi zote Wanachama katika kanda watajitolea kutekeleza vipengele vilivyobaki vya mchakato wa kuimarisha CAADP, kuunda ushirikiano unaohitajika na ushirikiano na wadau wote na kukamilisha ukaguzi wa sera na taasisi. Vivyo hivyo, kwa eneo la kujitolea la 7, utendaji umeonyesha maendeleo ya kuvutia na unaweza kupatikana haswa kwa kuimarisha uwezo wa nchi wanachama kwa upangaji, utekelezaji, na M&E inayotegemea ushahidi. Eneo pia limepiga hatua nzuri katika kuongeza ustahimilivu kwa mabadiliko ya hali ya hewa kwa kufikia alama ya 6.51 dhidi ya kigezo cha 9.75. Hata hivyo, Nchi Wanachama zinahitaji kuongeza uwekezaji katika kujenga ustahimilivu. • Eneo unapaswa kuzingatia ahadi ya 2 juu ya fedha za uwekezaji katika kilimo kwa sababu haujafikia hata alama ya nusu ya kufikia lengo. Nchi wanachama zinahitaji kuongeza matumizi ya umma kwa ajili ya kilimo na kujenga mazingira mazuri ya kuongezeka kwa uwekezaji na sekta binafsi ikiwa ni pamoja na uwekezaji wa moja kwa moja wa kigeni. Kanda inahitaji kuzingatia sana eneo la upatikanaji wa fedha na kaya za kilimo ambazo utendaji wake ni duni sana. Eneo hili pia linahitaji kuzingatia eneo la biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo ambazo kwa sasa ziko chini; kuna haja ya kupunguza vizuizi vya biashara (ushuru na yasiyo ya ushuru) na kuhakikisha kuwa ni biashara huru kati ya nchi wanachama kama inavyotarajiwa chini ya bendera ya Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika (AfCFTA). • Kwa ujumla, eneo linahitaji kuzingatia maeneo yote ya kujitolea ili kufikia malengo ya CAADP ifikapo mwaka 2025.
<p><i>Afrika Kaskazini</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eneo la Kaskazini lina nchi sita (6) Wanachama: Aljeria, Misri, Libya, Moritania, Moroko na Tunisia, zinazoratibiwa na Umoja wa Maghreb ya Kiarabu (Amu) kama Jumuiya ya Kiuchumi ya Kikanda (REC). Katika mzunguko huu wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), juhudi kubwa ya mawasiliano ilisaidia kwa uelewa kati ya Nchi Wanachama. Licha ya muktadha wa COVID-19 na matokeo ya vita vya Urusi na Ukraina, Nchi Wanachama zote isipokuwa Algeria, ziliwasilisha ripoti zao, zinazowakilisha kiwango cha uwasilishaji cha asilimia 83 chini kuliko kiwango (asilimia 100) cha uwasilishaji wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya tatu. • Alama ya jumla ya eneo la kaskazini ni 4.22 na ikilinganishwa na kigezo cha 2023 cha 9.22, eneo hilo haliko sawa. Kwa kulinganisha na alama ya awali ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya 4.62, eneo hili linarudi nyuma na utendaji duni juu ya ahadi zote, isipokuwa Mchakato wa Ukaguzi wa Kilimo wa Miaka Miwili (6.41 mnamo 2021 hadi 6.71 mnamo 2023). Kati ya nchi tano (5) zilizowasilisha ripoti zao, nchi tatu (3) (Moroko (6.99), Misri (6.83) na Tunisia (6.23) zinaendelea vizuri kwa kuzingatia alama kati ya 6. Hasa, Moroko ilisajili utendaji mzuri na iko kwenye mkondo wa Kujitolea 7 na kwa Uwekezaji wa

	<p>Sekta Binafsi ya Ndani katika Kilimo, hifadhi ya jamii, Kazi ya Vijana katika kilimo, Ushiriki wa Wanawake katika Biashara ya Kilimo, Ustahimilivu wa hatari zinazohusiana na hali ya hewa na mshtuko mwingine pamoja na Uwajibikaji wa Pamoja kwa Ahadi ya Vitendo na Matokeo. Misri inaendelea na ahadi mbili (2) za 6 na 7; Tunisia pia ilifanya vizuri kwenye Uwekezaji wa Sekta Binafsi ya Ndani katika Kilimo, Usalama wa Chakula na Lishe, Ushirikiano wa Umma na wa Kibinafsi kwa mfululizo wa thamani ya bidhaa, na Uwajibikaji wa Uelewano kwa Vitendo na Matokeo.</p> <ul style="list-style-type: none"> Alama zimepungua sana kwa nchi mbili (2) (Libya (asilimia 49), na Moritania (asilimia 21)) Hata Moroko, Misri na Tunisia zinaendelea; nchi hizi tatu (3) zinapaswa kuboresha Biashara ya Ndani ya Afrika katika Bidhaa na huduma za Kilimo na Uwekezaji katika kujenga ustahimilivu. Eneo linapaswa kuboresha mfumo wa ukusanyaji wa data katika kila nchi.
<p>Kusini mwa Afrika</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kulingana na usambazaji wa Tume ya Umoja wa Afrika (AUC) wa nchi kwa ajili ya ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), kanda ya Kusini mwa Afrika inaripoti juu ya nchi 12 (ingawa SADC ina nchi 16 wanachama), ambazo ni: Angola, Botswana, Lesoto, Madagaska, Malawi, Morisi, Msumbiji, Namibia, Afrika Kusini, Eswatini, Zambia na Zimbabwe. Nchi zote katika eneo la Kusini mwa Afrika ziliwasilisha ripoti zao, zinazowakilisha kiwango cha uwasilishaji cha asilimia 100. Kwa ujumla alama ya wastani kwa mkoa ni 4.26, ambayo inaonyesha kuwa mkoa haupo kwenye mkondo katika kutimiza ahadi za CAADP Malabo wakati wa kutathminiwa dhidi ya kigezo cha 2023 cha 9.29. Hii inawakilisha uboreshaji wa utendaji wa asilimia 3.6 ikilinganishwa na alama ya 4.11 kwa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya tatu. Kati ya nchi kumi na mbili (12), hakuna hata moja iliyo kwenye njia inayowakilisha hakuna mabadiliko katika utendaji wa kanda juu ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya uzinduzi (2017), Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya pili (2019) na Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya tatu (2021). Eneo hili kwa mara nyingine tena halijazingatiwa katika ahadi zozote saba (7) za Malabo katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya 2023, kama ilivyokuwa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya tatu, ya^{pili} na ya uzinduzi, ingawa eneo hilo lilikuwa linazingatia ahadi nne (4) katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya uzinduzi mnamo 2017. Hata hivyo, kanda kwa pamoja imefanya juhudi kubwa ili kufikia nusu ya hatua zinazohitajika kwa Ahadi ya Mchakato wa CAADP na Uwajibikaji wa Vitendo na Matokeo. Mtu binafsi, hakuna nchi yoyote kati ya 12 katika eneo hilo ambayo inakidhi ahadi zote saba (7) za CAADP/Malabo. Eswatini, Malawi na Zimbabwe zimeendelea vizuri na kufikia nusu ya kigezo cha jumla cha 10. Kwa ujumla, nchi zilizo na mifumo mizuri ya usimamizi wa data za kilimo zilitoa ripoti bora kwa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). Licha ya kutotimiza malengo yaliyowekwa, nchi nane ambazo ni, Eswatini, Lesoto, Madagaska, Malawi, Msumbiji, Namibia, Afrika Kusini na Zimbabwe zilifanya maendeleo mazuri katika kufikia ahadi zote kwa ujumla kama inavyoithibitishwa na maboresho katika alama zao za jumla kutoka Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) zilizopita. Zaidi ya hayo, nchi saba ambazo ni Angola, MadagasKA, Malawi, Morisi, Msumbiji, Zambia, na Zimbabwe zinafuatilia kufikia ahadi ya mchakato wa CAADP. Nchi mbili (Zimbabwe, Malawi) zinafuatilia uwajibikaji wa pande zote, na nchi tano, yaani, Eswatini, Malawi, Msumbiji, Afrika Kusini, na Zimbabwe, zimefanya vizuri katika kukabiliana na mabadiliko ya hali ya hewa.

	<ul style="list-style-type: none"> • Nchi katika eneo hilo hazijafanya vizuri katika kujitolea kwa Kutokomeza Umaskini kupitia Kilimo huku Eswatini na Madagaska pekee zikifanya maendeleo makubwa; ni Lesoto na Eswatini pekee ambazo zimefanya vizuri katika kujitolea kwa fedha za uwekezaji katika kilimo, wakati Msumbiji, Madagaska na Namibia ziko kwenye mkondo, ingawa haziko njiani, katika kujitolea kukomesha njaa. • Kuanzia sasa, kanda inahitaji kuongeza juhudi zake katika kutimiza ahadi zote za Malabo/CAADP. Jitihada kubwa zinapaswa kufanywa ili kuongeza uwekezaji katika kilimo na miongoni mwa mengine, kuongeza sehemu ya bajeti ya kitaifa kwa kilimo na kujenga mazingira mazuri ya kuvutia uwekezaji binafsi wa ndani na nje na ushirikiano wa umma na binafsi katika kilimo. Hii itakuwa na athari mbaya katika kukomesha njaa, kuondoa umaskini, kukuza biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo, na kufikia ustahimilivu wa mabadiliko ya hali ya hewa.
<p><i>Afrika Magharibi</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eneo hili lina Nchi Wanachama 15 ambazo ni: Benini, Burkina Faso, Kepuvade, Kodivaa , Gambia, Ghana, Gine, Ginebisau, Liberia, Mali, Nijeri, Nijeria, Senegal, Sierra Leoni, na Togo, zilizoratibiwa na Jumuiya ya Uchumi ya Nchi za Afrika Magharibi (ECOWAS). Kiwango cha uwasilishaji wa toleo hili la Uhakiki wa Miaka Miwili ya CAADP ni asilimia 100 licha ya kutokuwa na utulivu wa kisiasa katika eneo hilo. Afrika Magharibi imedumisha kiwango hiki cha kuripoti tangu 2019. Alama ya wastani kwa eneo ni 5.03, ambayo inaonyesha kuwa eneo halipo kwenye njia ya kukidhi Ahadi za CAADP Malabo wakati zinapimwa dhidi ya kigezo cha 9.29 cha 2023. • Eneo limepiga hatua kidogo baada ya muda. Kati ya 2019 (na alama ya 4.94) na 2023 (alama ya 5.03), kuna ongezeko la asilimia 2. Kwa upande mwingine, kati ya nchi 15, hakuna hata moja lililofikia kigezo kilichowekwa kwa mwaka wa kuripoti, kwa hivyo sio kufuatilia. Walakini, nane (8) kati yao wameonyesha maendeleo makubwa, na alama kutoka 5.09 hadi 6.68. Nchi hizi ni Ghana, Mali, Nijeria, Benini, Sierra Leoni, Gambia, Burkina Faso na Kepuvade. • Kwa upande wa maendeleo, Afrika Magharibi ilipata alama 8.30 kati ya 10 katika Ahadi ya kwanza, 3.20 kati ya 9.50 katika Ahadi ya pili, 3.04 kati ya 9.26 katika Ahadi ya tatu, 3.89 kati ya 8.94 katika Ahadi ya nne, 2.26 kati ya 9.00 katika Ahadi ya tano, 6.95 kati ya 9.75 katika Ahadi ya sita na 7.57 kati ya 8.60 katika Ahadi ya saba. Ahadi ya tano (Biashara ya ndani ya Afrika katika Kilimo Bidhaa na huduma) na Ahadi ya Tatu (Kukomesha njaa) ni ahadi mbili ambapo mkoa unaonyesha utendaji wa chini sana. • Hasa kwa nchi, nchi zote katika kanda zimejitolea kwa mchakato wa CAADP, na juhudi kubwa zimefanywa wakati wa matoleo matatu yaliyopita. Hata hivyo, kwa toleo hili, ugumu ulioongezwa ulikuwa kwa nchi kutoa ushahidi halisi, ambao haukuwa wa lazima katika mizunguko mitatu ya kwanza. Hii ilizuia nchi nyingi isipokuwa Nijeri, ambayo ilikuwa nchi pekee iliyokuwa kwenye njia ya Kujitolea kwa Mchakato wa CAADP. Kwa upande mwingine, Benini, Burkina Faso, Ghana, Nijeria, Sierra Leoni wanafuatilia kujitolea kwa uwajibikaji wa pande zote (Kujitolea 7). • Licha ya maeneo mengi yanayohitaji uboreshaji, mkoa lazima uzingatie aina zifuatazo za utendaji: (i) Uwekezaji wa Sekta Binafsi ya Ndani katika Kilimo; (ii) Uwekezaji wa Sekta Binafsi ya Nje katika Kilimo; (iii) Upatikanaji wa fedha; (iv) Upatikanaji wa pembejeo na teknolojia za Kilimo; (v) Uzalishaji wa Kilimo; (vi) Usalama wa Chakula na Lishe kama sehemu

	<p>ya Kukomesha Njaa; (vii) Kupunguza Umaskini; na (viii) Biashara ya Ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo. Kwa kusikitisha, upatikanaji wa fedha na uwekezaji katika kilimo ni wasiwasi wa mara kwa mara tangu kuanzishwa kwa mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR).</p> <ul style="list-style-type: none">• Mapendekezo yafuatayo yanapendekezwa: Tume ya Umoja wa Afrika (AUC), ECOWAS, na wadau wengine kufanya kazi kwa bidii kuelekea mipango wazi ya utekelezaji ili kusaidia nchi katika kushughulikia maeneo ya kuboresha kama ilivyoonyeshwa hapo juu.
--	--

7D. Kadi ya Alama ya Utendaji wa Bara

Uchambuzi wa bara

- Kwa ujumla, bara linabaki bila kufuatilia katika kufikia Ahadi za Azimio la Malabo, likipata alama ya wastani ya 4.56. Pamoja na kigezo cha juu zaidi cha 9.29 kinachohitajika kufuatilia katika kipindi hiki cha kuripoti, ikilinganishwa na 7.28 katika mzunguko wa tatu wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), na 6.66 katika kipindi cha pili cha kuripoti (2019), kiwango cha maendeleo katika bara kinaonekana kupungua zaidi. Kwa hili (2023) Ripoti ya Mapitio ya Biennial, Nchi 49 kati ya 55 Wanachama ziliwasilisha ripoti zao za kitaifa zilizothibitishwa kwa Tume yao ya Umoja wa Afrika (AUC) kupitia Jumuiya zao za Kiuchumi za Kikanda (RECs). Nchi sita Wanachama ambazo hazikuweza kufikia tarehe ya mwisho na wakati na hivyo hazina alama katika ripoti hii ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ni Aljeria, Chadi, Jamhuri ya Kongo, Eritrea, Sao Tome na Prinsipe, na Sudani.
- Katika mzunguko huu wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), hakuna Nchi Mwanachama inayofuatilia kufikia lengo la Malabo la 2025. Katika mzunguko wa tatu, ni Nchi Mwanachama moja tu ndiyo iliyokuwa kwenye ufuatiliaji, Nchi Wanachama nne (4) ambazo zilikuwa kwenye ufuatiliaji mnamo 2019 wakati wa mzunguko wa pili wa Uhakiki wa Miaka Miwili, na 17 katika mzunguko wa uzinduzi (2017) wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). Hii inaweza kuelezewa na kigezo kinachoendelea kuongezeka mfululizo. Ikumbukwe kwamba kigezo cha kila kipindi cha kuripoti kitaongezeka, na kufikia kiwango cha juu cha 10 mwaka 2025, kwa kuwa bara linatarajiwa kuendelea kuboresha utendaji katika kufikia malengo yaliyowekwa katika Azimio la Malabo. Kama bara, pia hatuko kwenye mstari wa mbele katika mojawapo ya maeneo saba (7) ya kujizatiti.
- Matokeo kutoka kwa ripoti hii ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) yanaonyesha hitaji la haraka la kuharakisha utekelezaji wa CAADP katika maeneo yote saba ya kujitolea. Msisitizo hasa ni kufanya kazi katika kuboresha ubora wa data na kuingiza mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) katika taratibu za kitaifa za ukusanyaji na uthibitishaji wa takwimu. Kuongezeka kwa matumizi ya ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) na kufanya uchambuzi wa nchi ili kufanya muhtasari sahihi wa sera za nchi na mapendekezo yanayoweza kutekelezwa kwa ajili ya utekelezaji kuna uwezekano mkubwa wa kuleta utendaji bora. Mazungumzo ya nchi jumuishi, na wadau wote husika, kuhusu ripoti za Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) na utendaji katika mizunguko minne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), yanaweza kuongeza uelewa wa hitaji la utekelezaji wa pamoja na wa pamoja kuelekea malengo ya pamoja ya kitaifa na kufikia malengo ya CAADP Malabo. Mazungumzo hayo pia yatachangia kuandika maendeleo na kuanzisha maeneo ya mafanikio na changamoto ambayo yatatoa maeneo ya kipaumbele katika maendeleo ya ajenda kwa miaka 10 ijayo (2026-2035).

MAENDELEO KATIKA UTEKELEZAJI WA MAAMUZI MUHIMU YA UMOJA WA AFRIKA

8A. Ripoti juu ya Matumizi ya Mbolea barani Afrika – Mbolea kwa Mapinduzi ya Kijani ya Kiafrika (Uamuzi:EX.CL/1041 (XXXII)), 2006

Usuli

- 8.1. Wakati wa Mkutano wa Mbolea wa Afrika uliofanyika Abuja, Nijeria, mnamo Juni 2006, Mawaziri wa Kilimo wa Umoja wa Afrika walitoa wito wa mabadiliko ya kilimo barani Afrika, wakiitambua kama njia ya msingi ya kupunguza umaskini. Pia walikubali changamoto kubwa ya upatikanaji mdogo wa mbolea kwa wakulima kutokana na vikwazo vya rasilimali na kusisitiza umuhimu wa uwekezaji wa kimkakati ili kuongeza upatikanaji wa mbolea. Katika hitimisho la mkutano huo, Wakuu wa Nchi na Serikali waliidhinisha **Azimio la Mbolea la Mapinduzi ya Kijani ya Afrika [DOC. MKUTANO/AU/6 (VII), Uamuzi: EX.CL/1041(XXXII)]**, kuteua mbolea kama bidhaa muhimu ya kuvuka mipaka na kujitolea kuharakisha upatikanaji wa mbolea kwa wakulima.
- 8.2. Maazimio kumi na mawili yaliyoanzishwa Abuja yalilenga kuunda sera na kukuza masoko ili kuongeza uzalishaji, ufikiaji, na matumizi ya mbolea. Azimio la awali lilihimiza serikali za nchi za Kiafrika kufanya kazi ili kuongeza matumizi ya mbolea mara sita, na kuipandisha kutoka wastani wa kila mwaka wa kilo 8 za virutubisho kwa hekta (ambayo ilikuwa 10% tu ya wastani wa kimataifa wakati huo) hadi kiwango cha chini cha kilo 50 kwa hekta ifikapo mwaka 2015. Kuhusu ufadhili wa mbolea, Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB), kwa msaada wa Tume ya Uchumi ya Umoja wa Mataifa ya Afrika (UNECA), iliombwa kuanzisha Mfumo wa Kufadhili Mbolea ya Afrika (AFFM) ifikapo mwaka 2007. Utaratibu huu ulikusudiwa kutimiza mahitaji ya kifedha ya mipango mbalimbali iliyokubaliwa wakati wa mkutano. Azimio la kumi na mbili lilihusisha mamlaka kwa Tume ya Umoja wa Afrika (AUC) na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika (NEPAD), kwa kushirikiana na washirika wengine, kusimamia na kuripoti mara kwa mara juu ya maendeleo, na sasisho hutolewa kila baada ya miaka miwili.

Maendeleo juu ya Utekelezaji wa Azimio la Abuja

Uanzishwaji na uendeshaji wa Mfumo wa Kufadhili Mbolea Afrika (AFFM)

- 8.3. Bodi ya Magavana ya AfDB iliidhinisha uanzishwaji wa AFFM kama mfuko mahususi mnamo Aprili 2008. Mfuko huu ulianza kufanya kazi mnamo 2015 wakati ulipopata michango ya jumla ya dola milioni 10 kutoka AfDB, serikali za Nijeria na Tanzania, na Alliance for a Green Revolution in Africa (AGRA), ikikidhi kizingiti cha kifedha kinachohitajika. AFFM baadaye ilipata utendaji kamili mnamo 2018, ulioonyeshwa na kuidhinishwa kwa miongozo muhimu ya kimkakati na kiutendaji na nyaraka na Baraza Linaloongoza la AFFM na Bodi ya Wakurugenzi ya AfDB, ambayo hutumika kama taasisi mwenyeji wa AFFM.

Jedwali 8.1: Hali ya michango kwa AFFM (Desemba 2022)

#	Mchangiaji	Kiasi cha pesa (\$)	%
1	AfDB	7,664,844	Asilimia 32
2	Nijeria	6,362,336	27
3	Tanzania	203,005	Asilimia 1
4	AGRA	998,842	asilimia 4
5	NORAD	8,735,645	36%
	Jumla	23,964,672	asilimia 100

Chanzo: [Ripoti ya Mwaka ya AFFM 2022](#)

- 8.4. Kufikia Desemba 2022, AFFM imepokea michango ya jumla ya takriban dola milioni 24 (Jedwali 1), kutoka Shirika la Norway la Ushirikiano wa Maendeleo (NORAD, 36%), AfDB (27%), Nijeria (27%), AGRA (4%) na Tanzania (1%).
- 8.5. Katika kipindi hicho hicho, AFFM ilitenga dola milioni 9.5 za fedha zilizopokelewa katika miradi na gharama za uendeshaji, na salio la takriban dola milioni 12.5 linapatikana kwa ajili ya ahadi za baadaye. AFFM kwa sasa inahamasisha dola milioni 300 kufadhili mpango mkakati wake wa miaka 7 (2022-2028)³
- 8.6. Mbali na ufadhili kupitia AFFM, AfDB imehusika katika sekta ya mbolea barani kote kupitia mipango maalum, msaada wa kiufundi, na mipangilio ya ufadhili katika miaka mitano iliyopita. Kwa mujibu wa mkakati wa maendeleo ya viwanda wa AfDB wa 2016-2025, AfDB imefadhili miradi tofauti inayohusiana na mbolea, ikiwa ni pamoja na mkopo wa kampuni wa Dola za Marekani milioni 300 kwa Dangote Industries Limited nchini Nijeria ili kujenga kiwanda cha kusafisha mafuta ghafi cha kijani na kiwanda cha kutengeneza mbolea cha kijani kinachozalisha tani 6,200 za mbolea zinazohusiana na nitrojeni kila siku. Zaidi ya hayo, imeongeza mkopo wa dola milioni 100 kwa Indorama Eleme Fertilizer & Chemicals Limited ya Nijeria ili kuzalisha tani milioni 1.4 za urea kila mwaka na kuidhinisha mkopo wa pili wa dola milioni 200 mwaka 2018 ili kusaidia mipango ya kampuni ya kuongeza uzalishaji wake mara mbili hadi tani milioni 2.8 kwa mwaka. Kwa kuongezea, mnamo 2018, AfDB iliidhinisha mkopo wa pili wa ushirika wa EUR milioni 180 kwa Kikundi cha OCP kwa upanuzi, pamoja na kuongeza uwezo wa kuhifadhi mbolea kwa tani 200,000 za ziada.
- 8.7. Pia kuna majadiliano yanayoendelea ya uwezekano zaidi wa dola bilioni 2 za Marekani kwa Nijeria na Uhabeshi. Sekta ya utengenezaji wa mbolea inaongezeka. Miradi ya utengenezaji na uchanganyaji wa mbolea inaibuka kote barani, ikivutiwa na gesi asilia iliyopo na akiba ya phosphate na mahitaji yanayoongezeka ya mbolea isiyo ya kikaboni ya bei nafuu.
- 8.8. Katika usambazaji wa mbolea, AfDB iliidhinisha \$ 1.5 bilioni- Kituo cha Uzalishaji wa Chakula cha Dharura cha Afrika (AEFPF) mnamo 2022 kusaidia utoaji wa mbegu zilizothibitishwa na hali ya hewa na tani milioni 3.54 za mbolea kwa wakulima wadogo, utoaji wa rasilimali za kiufundi na kifedha na ahadi za sera za mageuzi.

Matumizi ya Mbolea

³ <https://www.afdb.org/en/documents/africa-fertilizer-financing-mechanism-affm-strategic-plan-2022-2028>

- 8.9. Mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) unafuatilia maendeleo ya Nchi Wanachama wa Afrika kuelekea lengo la kilo 50 za tani za virutubisho kwa hekta ifikapo mwaka 2025 (iliyorekebisha kutoka mwaka lengwa wa awali wa 2015 katika Azimio la Abuja). Kiashiria mahususi ni "matumizi ya mbolea (kilo/hekta ya ardhi inayoweza kulimwa)," na 2015 kama mwaka wa msingi na 2025 kama mwaka lengwa. Ripoti ya pili ya Uhakiki wa Miaka Miwili (2015-2018) ilionyesha kuwa ni nchi nne tu ambazo zimetimiza lengo hili mara kwa mara. Idadi hii iliongezeka hadi tano katika ripoti ya tatu ya Uhakiki wa Miaka Miwili (2015-2021). Mbali na hatua za kifedha, mipango mbalimbali ndani ya bara imeungwa mkono, kwa mfano AfricaFertilizer4 na CountrySTAT kutoka Shirika la Chakula na Kilimo (FAO), kukuza vikundi vya kazi vya kiufundi vya ngazi ya kitaifa ili kuhakikisha uwajibikaji wa pamoja juu ya masuala ya mbolea na kuchochea ukuaji katika matumizi ya mbolea kupitia utoaji wa data kwa maamuzi ya sera na biashara.
- 8.10. Mwaka 2020, ikilinganishwa na miaka iliyopita, hesabu ya nchi zinazoripoti ilipungua kutoka 40 hadi 27. Muhimu, wengi wa nchi hizi ni watumiaji muhimu wa mbolea. Kupungua huku kwa nchi zinazoripoti kulikuwa na athari ya kupotosha wastani wa matumizi ya mbolea juu. Licha ya hayo, hatua mbili mashuhuri katika ngazi ya bara ziliunga mkono hesabu yenye afya kati ya nchi wanachama.

Kielelezo 8.1: Wastani wa Matumizi ya Mbolea barani Afrika (Tani za virutubisho za Kilo/Ha) barani Afrika (2015-2022)	Kielelezo 8.2: Wastani wa matumizi ya mbolea (katika tani za bidhaa kwa nchi 17) barani Afrika (2015-2022)																																						
<table border="1"> <caption>Fertilizer Consumption in Africa, Nutrient Tons 2015-2022</caption> <thead> <tr> <th>Year</th> <th>Fertilizer consumption (kg/ha)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2015</td><td>11.4</td></tr> <tr><td>2016</td><td>14.2</td></tr> <tr><td>2017</td><td>14.6</td></tr> <tr><td>2018</td><td>14.5</td></tr> <tr><td>2019</td><td>17.0</td></tr> <tr><td>2020</td><td>44.5</td></tr> <tr><td>2021</td><td>17.8</td></tr> <tr><td>2022</td><td>34.5</td></tr> <tr><td>2025</td><td>50</td></tr> </tbody> </table>	Year	Fertilizer consumption (kg/ha)	2015	11.4	2016	14.2	2017	14.6	2018	14.5	2019	17.0	2020	44.5	2021	17.8	2022	34.5	2025	50	<table border="1"> <caption>Fertilizer Consumption in Africa, in product tons 2015-2022</caption> <thead> <tr> <th>Year</th> <th>Product tons '000mts</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2015</td><td>3,959</td></tr> <tr><td>2016</td><td>4,682</td></tr> <tr><td>2017</td><td>6,906</td></tr> <tr><td>2018</td><td>6,781</td></tr> <tr><td>2019</td><td>5,156</td></tr> <tr><td>2020</td><td>8,652</td></tr> <tr><td>2021</td><td>7,129</td></tr> <tr><td>2022</td><td>7,294</td></tr> </tbody> </table>	Year	Product tons '000mts	2015	3,959	2016	4,682	2017	6,906	2018	6,781	2019	5,156	2020	8,652	2021	7,129	2022	7,294
Year	Fertilizer consumption (kg/ha)																																						
2015	11.4																																						
2016	14.2																																						
2017	14.6																																						
2018	14.5																																						
2019	17.0																																						
2020	44.5																																						
2021	17.8																																						
2022	34.5																																						
2025	50																																						
Year	Product tons '000mts																																						
2015	3,959																																						
2016	4,682																																						
2017	6,906																																						
2018	6,781																																						
2019	5,156																																						
2020	8,652																																						
2021	7,129																																						
2022	7,294																																						
Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)																																							

4 <https://africafertilizer.org/#/en>

- 8.11. Kama ilivyoainishwa katika Kielelezo 8.1 na 8.2, uingiliaji kati wa kifedha kupitia AfDB uliunga mkono mfumo thabiti wa ufadhili kwa masoko ya mbolea barani Afrika. Wakati wa janga la COVID-19, Serikali nyingi barani Afrika, kwa sera, zilianzisha mbolea kama bidhaa muhimu, kuhakikisha urahisi wa biashara na upatikanaji kwa wakulima.
- 8.12. Kati ya 2016 na 2019, wastani wa matumizi ya mbolea barani Afrika ulikuwa kati ya kilo 14.2 kwa hekta na kilo 17.0 kwa hekta, na kiwango cha ukuaji wa kila mwaka cha karibu 11%. Kuanzia mwaka 2020 hadi 2021, kulikuwa na kushuka kwa kiasi kikubwa kwa takwimu za matumizi zilizoripotiwa. Sababu kadhaa, ikiwemo janga la ugonjwa wa Covid-19 na usumbufu wa hali ya hewa, huenda zilichangia kuzama huku. Hata hivyo, kati ya mwaka 2021 na 2022, kulikuwa na ongezeko la matumizi kutoka kilo 17.8 kwa hekta hadi kilo 34.5 kwa hekta, kwa kila data iliyokusanywa kutoka nchi wanachama 43 katika mzunguko wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). Tena, mambo kama vile mipango ya misaada ya dharura katika bara, mipango ya ruzuku ya dharura na Serikali, na uingizaji wa dola Bilioni 1.5 na AfDB katika mkondo wa usambazaji wa upatikanaji wa mbegu na mbolea ingeweza kurekebisha mwenendo huo.
- 8.13. Ili kufikia lengo la Malabo ya 2014 ya kilo 50 za tani za virutubisho kwa hekta ifikapo mwaka 2025, Afrika lazima ifikie kiwango cha wastani cha ukuaji wa kila mwaka cha zaidi ya 15%.
- 8.14. Mbolea inayofaa mazingira ni njia nyingine endelevu ya kuboresha mazao, ubora wa mazao, na uendelevu wa mazingira. Mbali na mbolea za madini, mbolea za kikaboni zinachangia hii, na kwa hivyo, zinahitaji kuendelezwa ili kuhakikisha kuwa afya ya udongo inakaribiwa kutoka kwa mtazamo kamili. Kuandaa itifaki za upimaji na virutubisho vya kupima vilivyomo katika mbolea za kikaboni na marekebisho ya udongo vitachangia kuelewa na kudumisha afya ya udongo kwa ajili ya kuongeza tija.
- 8.15. Miaka miwili iliyopita imeangazia jukumu muhimu la mbolea katika kilimo cha Afrika. Ili kuharakisha maendeleo, nchi wanachama zinapaswa kutekeleza sera na uwekezaji wa makusudi ili kuboresha upatikanaji na uwezo wa kumudu mbolea, kuongeza uwezo wa uzalishaji wa ndani, na kusaidia biashara ya ndani ya Afrika kupitia AfCFTA (Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika) na mipango mingine. Jitihada hizi ni muhimu ili kuongeza uzalishaji wa kilimo na usalama wa chakula katika bara zima.

Matokeo

Matokeo muhimu kutoka kwa uchambuzi yanafunua hilo.

- 8.16. Matumizi ya mbolea yanaongezeka kwa kasi katika nchi na maeneo mbalimbali ya Afrika. Shida moja kuu ni kwamba lengo lililowekwa huko Abuja huenda halitafikiwa ifikapo mwaka 2025 ikiwa kiwango cha ukuaji wa kila mwaka kilichopatikana katika miaka mitatu iliyopita hakitaendelezwa.
- 8.17. Ukuaji wa matumizi hauko sawa katika bara zima, huku vichocheo vikuu vya matumizi haya vikiwa nchi za Afrika Kaskazini. Kwa mfano, Misri na Moroko. Nchi za Afrika Mashariki zinazofanya vizuri ni pamoja na Uhabeshi na Kenya. Pengo kati ya nchi zinazofuata na zile zisizofuata ni kubwa. Nchi zinazofuatilia zimefikia wastani wa zaidi ya kilo 70 kwa hekta katika matumizi ya mbolea, wakati nchi ambazo hazijafuatilia zinaripoti wastani wa chini ya kilo 10 kwa hekta. Tofauti hizi zinasisitiza hitaji la juhudi na uwekezaji unao lengwa katika kilimo na upatikanaji wa mbolea ili kuziba pengo na kuhakikisha maendeleo ya usawa zaidi katika mataifa ya Afrika.

Hitimisho na mapendekezo

- 8.18. Kukuza huduma za ugani ndani ya Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika ni njia ya uhakika ya kuhamasisha matumizi ya mbolea. Kipengele hiki kinahitaji uimarishaji mkubwa, kama ilivyoonyeshwa na mfano wa mafanikio wa Uhabeshi. Inapojumuishwa na usambazaji mzuri wa utafiti wa hivi karibuni na uhamishaji wa maarifa kupitia mfumo kama huo, wakulima watahamasishwa zaidi kuongeza matumizi yao ya mbolea.
- 8.19. Wakati bara linajiandaa kutekeleza mpango wa utekelezaji wa miaka 10 katika mkutano ujao wa 2023, juhudi za ushirikiano ni muhimu katika kuendeleza ramani za nchi ambazo zinashughulikia kikamilifu afya ya udongo kutoka kwa mitazamo yote.
- 8.20. Kampeni kali ya uhamasishaji wa rasilimali kupitia Mfumo wa Kufadhili Mbolea wa Afrika (AFFM) ni muhimu ili kupata ufadhili unaohitajika kwa ajili ya matumizi bora ya mbolea na kuboresha afya ya udongo kote barani Afrika.
- 8.21. Miaka minne iliyopita imesisitiza udhaifu wa mifumo ya usambazaji wa mbolea barani Afrika. Nchi Wanachama lazima zipe kipaumbele maendeleo ya uwezo wa ndani pale inapowezekana na kuondoa vizuizi vya ushuru na visivyo vya ushuru ili kuwezesha usafirishaji mzuri wa bidhaa za mbolea kati ya nchi. Inafaa kutambua kwamba Afrika inazalisha takriban tani milioni 30 za bidhaa za mbolea, laki ni sehemu kubwa ya hii kwa sasa inasafirishwa kwa mabara mengine.

8B. Upatikanaji wa Mbegu na Teknolojia ya Bioteknolojia (Uamuzi: Hati. MKUTANO/AU/6 (VIII), 2007

Utangulizi

- 8.22. Kikao cha Nane cha Kawaida cha Mkutano wa Umoja wa Afrika kilichofanyika Addis Ababa, Uhabeshi tarehe 29-30 Januari 2007 kiliidhinisha Mpango wa Mbegu na Teknolojia ya Afrika (ASBP) kama mfumo mkakati wa maendeleo ya sekta ya mbegu barani Afrika (Doc. MKUTANO/AU/6 (VIII)). Lengo la jumla la mpango ni kuchangia kuongezeka kwa usalama wa chakula na lishe na kupunguza umaskini barani Afrika kupitia uanzishwaji wa mifumo bora na madhubuti ya mbegu na matumizi bora ya bioteknolojia na mbinu ndani ya sekta ya mbegu.
- 8.23. Malengo ya ASBP ni pamoja na yafuatayo: (i) Kuimarisha uwezo wa kitaifa wa kuboresha uzalishaji wa mbegu, kuzidisha na usambazaji kwa wakulima bora wenye mbegu bora zinazowawezesha kukabiliana na mabadiliko ya hali ya mazingira na mahitaji ya soko; (ii) Kuboresha taratibu za kuhakikisha ubora wa mbegu zilizopo ili kuhakikisha uzalishaji endelevu na usambazaji wa mbegu bora kwa wakulima; (iii) Kuimarisha uhusiano kati ya sekta rasmi na zisizo rasmi za mbegu ili kuelewa vizuri na kukabiliana na mahitaji ya wakulima, ikiwa ni pamoja na wakulima wadogo na wanawake; (iv) Sera na kanuni bora za mbegu zilizopo ili kuwezesha na kukuza kuongezeka kwa biashara ya mbegu kati ya mataifa ya Afrika; (v) Kuimarisha uwezo wa uhifadhi na matumizi endelevu na ukuzaji wa rasilimali za maumbile ya mimea kwa ajili ya chakula na kilimo, ili kuhakikisha aina za mazao zilizobadilishwa zinapatikana ili kukidhi

mahitaji ya wakulima katika siku zijazo; (vi) Kuongeza uwezo wa kutumia zana za bioteknolojia ili kuongeza ufugaji wa mimea na uzalishaji wa mbegu bora; (vii) Kuongeza uwezo wa kutekeleza hatua za biosafety kuhusiana na uzalishaji na usambazaji wa mbegu na uboreshaji wa maumbile ya mimea, ili kulinda afya ya binadamu na mazingira; (viii) Kuanzisha kanuni za maadili kwa ajili ya mbegu zinazotumika katika hali ya dharura.

Uchambuzi

8.24. Kielelezo cha Utendaji wa Sekta ya Mbegu (SSPI) ni zana moja ya upimaji inayotegemea alama ambayo hutoa "mtazamo wa jicho la ndege" wa afya ya mifumo ya mbegu kote Afrika. SSPI inafuatilia viashiria 17 (vigezo) ambavyo vinaingia katika Ripoti ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya Tume ya Umoja wa Afrika (AUC). Vigezo 17 vimechaguliwa kutoka zaidi ya 150 na vimepewa kipaumbele kulingana na uwezo wao wa kutathmini eneo la mada pamoja na upatikanaji wa data.

Matokeo

- 8.25. Kati ya Nchi Wanachama 44 zilizowasilisha data, 19 zimepata alama kati ya 7-10, ikionyesha kuwa nchi iko kwenye mstari wa mbele kwa kiashiria hiki. Nchi zinazoongoza ni Misri, Kenya, Malawi, Moroko, Nijeria, Rwanda, Afrika Kusini, Tanzania, Zambia, na Zimbabwe. Nchi hizi zinaweza kujulikana kuwa na mifumo ya mbegu ambayo iko katika hatua za mwisho za ukuaji na ina sifa zifuatazo: zana thabiti na zinazofaa za sera ya mbegu, michakato ya kutolewa kwa aina mbalimbali, michakato wazi na inayotekelezwa ya kuagiza/kuuza nje, mamlaka za udhibiti wa mbegu zinazofanya kazi, na vyama vya kitaifa vya biashara ya mbegu vyenye nguvu. Pia wana huduma thabiti za ukaguzi wa mbegu na Taasisi za Kitaifa za Utafiti wa Kilimo (NARIs) zinazoungwa mkono kwa kiasi kikubwa kulingana na idadi ya wafugaji, ufadhili, na miundombinu ya ufugaji.
- 8.26. Zaidi ya hayo, nchi hizi nyingi zina sekta binafsi mahiri inayohusika katika shughuli muhimu katika mfumo wa mbegu, ikiwa ni pamoja na ufugaji wa mimea. Afrika Kusini, Zambia, Zimbabwe, na Kenya zinaonekana kama nchi zilizo na mipango mahiri ya ufugaji binafsi inayosaidia mipango ya kitaifa. Katika nchi hizi, sekta binafsi pia imeidhinishwa kufanya huduma za uhakikisho wa ubora kama vile ukaguzi wa mbegu, upimaji wa mbegu, na uchambuzi wa mbegu, na kuongeza kazi ya sekta ya umma. Nchi nyingine kama vile Malawi, Rwanda, Nijeria, Senegal, na Msumbiji pia zimeanza njia kama hiyo.
- 8.27. Nchi ambazo zinaendelea pia ni wazalishaji wakuu wa mbegu kwa mazao muhimu ya chakula barani Afrika. Mwaka 2022, wazalishaji wakuu wa mbegu za mahindi walikuwa Zambia kwa 131,017 Tani ya Kipimo (MT), Zimbabwe kwa 50,480 Tani ya Kipimo (MT), Afrika Kusini kwa 43,110 Tani ya Kipimo (MT), Kenya kwa 40,264 Tani ya Kipimo (MT), Nijeria kwa 37,714 Tani ya Kipimo (MT), na Malawi kwa 21,993 Tani ya Kipimo (MT). Senegal ilizalisha Tani ya Kipimo (MT) 68,226 za mbegu za karanga wakati Misri ilizalisha Tani ya Kipimo (MT) 116,122 za mbegu za ngano. Kwa mbegu ya mchele, Nijeria ilizalisha Tani ya Kipimo (MT) 36,010 na Misri Tani ya Kipimo (MT) 13,708. Kwa mbegu ya maharage ya soya, Zambia ilizalisha 35,409 Tani ya Kipimo (MT) na Afrika Kusini 13,399 Tani ya Kipimo (MT).

- 8.28. Jumla ya nchi 20 zilipata alama kati ya 5-7, ikionyesha zinaendelea vizuri. Ni pamoja na Burundi, Burkina Faso, Uhabeshi, Ghana, Mali, Senegal na Uganda. Nchi hizi zinaweza kuwa na mifumo ya mbegu ambayo iko katika hatua za ukuaji na ukuaji wa mapema wa maendeleo. Nchi hizi zina mazingira madhubuti ya sera ya mbegu ambayo yanahimiza ushiriki wa sekta binafsi katika sekta ya mbegu, sekta binafsi yenye nguvu ambayo inahusika katika uzalishaji na uuzaji wa mbegu, na mipango madhubuti ya ufugaji wa mazao muhimu ya chakula. Hata hivyo, sekta za mbegu katika baadhi ya nchi hizi, kama vile Burkina Faso, Ghana, na Senegal zinategemea mipango ya ruzuku ya mbegu ya serikali. Mashirika ya udhibiti mara nyingi hunyooshwa na hayawezeshwi vizuri kufanya kazi zao kwa ufanisi.
- 8.29. Nchi nane zimepata alama chini ya 5, ikionyesha kuwa hazipo harakati za kufikia malengo yaliyowekwa. Ni Komoro, Kodivaa, Jamhuri ya Kongo, Jibuti, Ginebisau, Lesoto, Liberia, na Sudan Kusini. Nchi hizi zinaweza kuwa na mifumo ya mbegu ambayo iko katika hatua za mwanzo za maendeleo. Nchi hizi zina michakato dhaifu ya kutolewa kwa aina mbalimbali, na kusababisha aina chache sana kutolewa na kufanya njia yao kwa wakulima. Pia huwa na kiasi cha kutosha cha mbegu katika vifurushi vidogo (kipengele ambacho kinaruhusu wakulima wadogo kupata zaidi aina nyingi). Vyama vya kitaifa vya biashara ya mbegu ni dhaifu au havipo, na NARI zinazuiliwa na ufadhili usiotosha, na kusababisha wafugaji wachache sana na ukosefu wa miundombinu ya msingi ya ufugaji. Kwa mfano, kwa sasa, programu za ufugaji wa mazao nchini Jibuti na Lesoto hazina wafugaji hai wa mazao muhimu ya chakula.
- 8.30. Mojawapo ya changamoto kubwa katika baadhi ya nchi hizi inahusu hali ya vyombo vya kitaifa vya sera ya mbegu. Vyombo vya sera ya mbegu katika Komoro, Jamhuri ya Kongo, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Jibuti, na Sudan Kusini havijakamilika au havipo, changamoto yenye athari mbaya kwa maeneo mengine ya sekta ya mbegu. Aidha, uoanishaji wa vyombo vya kitaifa vya sera ya mbegu na kanuni za mbegu za kikanda haujakamilika. Mbegu ndogo iliyoboreshwa inayopatikana inaingizwa na hutumiwa na wakulima wachache wa kibiashara au mipango ya misaada. Wadogo wengi wanategemea mbegu kutoka sekta isiyo rasmi.

Mapendekezo

- 8.31. Mifumo ya mbegu ni muhimu katika kuboresha usalama wa chakula na lishe na maisha ya wakulima wadogo. Mfumo bora wa mbegu unapaswa kuwa na uwezo wa kutoa kiasi cha kutosha cha mbegu bora kwa bei nafuu kwa wakulima. Kulingana na uchambuzi wa data, vipaumbele vifuatavyo vya mageuzi ya sekta ya mbegu vinapendekezwa:
- Kutunga na kutekeleza vyombo muhimu vya sera ya mbegu, ambavyo ni pamoja na sheria za mbegu, kanuni za mbegu, au amri za utumishi. Komoro, Jamhuri ya Kongo, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Jibuti, na Sudan Kusini hazina zana za sera za mbegu. Kwa Ginebisau na Lesoto, vyombo vingi vya sera ya mbegu havijatekelezwa au havijatekelezwa. Kukamilika na kutungwa kwa vyombo hivi ni hatua ya kwanza muhimu ya kuanzisha mfumo rasmi wa mbegu unaozingatia udhibiti wa ubora na ushindani wa sekta binafsi.
 - Kuimarisha uwezo wa serikali wa kuhakikisha ubora wa mbegu: Mara tu sheria husika za mbegu, kanuni, na amri za utumishi zitakapotungwa, kuna haja ya kuhakikisha kuwa vyombo vya udhibiti vina wafanyakazi wa kutosha na vina vifaa vya kufanya shughuli zote zinazohusiana na uthibitisho wa mbegu.

- Tumia fursa za uhamishaji wa teknolojia chini ya vyombo vya mbegu vya kikanda: nchi kadhaa zimetoa anuwai zaidi katika mifumo ya kitaifa kutoka kwa njia za kutoa anuwai za kikanda. Kwa mfano, asilimia 60 ya aina zote za mahindi zilizotolewa nchini Uganda mwaka 2022 zilitoka kwenye orodha ya Soko la Pamoja la Mashariki na Kusini mwa Afrika (COMESA). Wakati asilimia 92 ya aina za mahindi zilizotolewa Msumbiji mwaka 2021 zilitoka kwenye orodha ya Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC).
- Ongeza ufadhili kwa taasisi za umma za utafiti wa kilimo: Jibuti haina NARI. NARI za Komoro, Kodivaa, Jibuti, Jamhuri ya Kongo, Ginebisau, Lesoto, Liberia, na Sudan Kusini, zina idadi duni ya wafugaji na zina ufadhili duni.
- Kuanzisha vyama vya kitaifa vya biashara ya mbegu ambapo havipo, na kuimarisha vile vilivyopo: Jumla ya nchi kumi na moja hazina vyama vya kitaifa vya mbegu. Hizi ni Angola, Jamhuri ya Afrika ya Kati, Komoro, Jamhuri ya Kongo, Jibuti, Eritrea, Gine (Conakry), Lesoto, Liberia, Namibia, Shelisheli, Somalia, Sierra Leoni, na T'Chad. Kuna haja ya kuhimiza kuanzishwa kwa vyama vya kitaifa katika nchi hizi. Kwa kuongezea, vyama vilivyoanzishwa katika nchi zingine vinahitaji kuimarishwa ili kutekeleza kwa ufanisi jukumu lao kama jukwaa la sekta binafsi na uhusiano mzuri na serikali na vyombo vingine muhimu. Nchi ambazo zina mifumo thabiti ya mbegu pia zina vyama mahiri vya biashara ya mbegu.

Hitimisho

- 8.32. Kumi na tisa (19) kati ya nchi 44 ambazo zinalengwa baada ya kufunga kati ya 7 na 10. Nchi hizi zinapaswa kudumisha kasi ya sasa kwa kudumisha mazingira thabiti na ya ushindani ya sera, mamlaka ya mbegu zinazofanya kazi, na NARI zilizofadhiliwa vizuri.
- 8.33. Nchi ishirini (20) kati ya 44 zina alama kati ya 5 na 7 na zinaendelea vizuri. Hata hivyo, ili kuwa kwenye lengo, wazalishaji wa mbegu wanapaswa kupunguza utegemezi wao kwenye mipango ya ruzuku ya mbegu ya serikali. Nchi zinapaswa kuongeza msaada wao kwa mipango ya ufugaji ya NARI kulingana na idadi ya wafugaji, ufadhili, na miundombinu ya ufugaji. Wanapaswa pia kuongeza msaada kwa mamlaka za udhibiti kwa kuongeza idadi ya wakaguzi na kuwawezesha kufanya kazi zao kwa ufanisi.
- 8.34. Nchi nane zimepata alama chini ya 5, ikionyesha kuwa hazipo harakati za kufikia malengo yaliyowekwa. Nchi hizi zinapaswa kutunga na au kutekeleza sera za mbegu ili ziweze kuwa na sekta za mbegu zinazofanya kazi. Kwa kutumia vyombo vinavyohitajika vya sera ya mbegu, nchi zinaweza kuanzisha mamlaka za udhibiti zinazofanya kazi na kuwasaidia kufanya kazi zao kwa ufanisi. Wanapaswa kuongeza ufadhili kwa mipango ya ufugaji ya NARI kulingana na idadi ya wafugaji, ufadhili, na miundombinu ya ufugaji.

8C. Kufuatilia Maendeleo juu ya Utekelezaji wa Maamuzi ya Kukuza Usalama wa Umiliki wa Ardhi (Mkutano wa Uamuzi/AU/Decl.1 (XIII) Rev.1), 2009

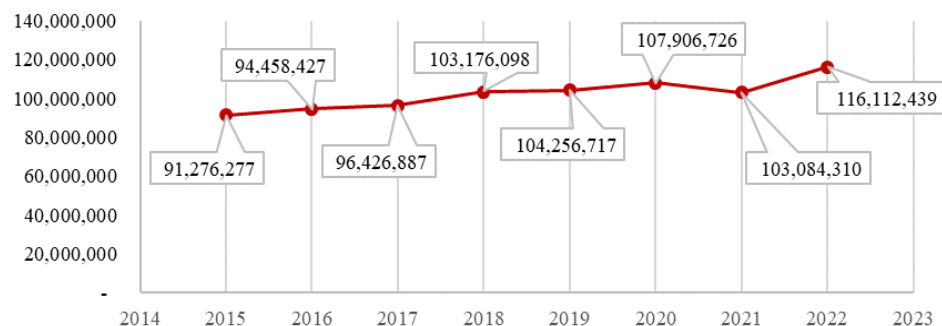
1. Utangulizi

8.35. Kilimo ni mojawapo ya wachangiaji wakubwa wa Pato la Taifa (GDP) ya nchi nyingi za Afrika na ni chanzo kikuu cha riziki na mapato ya kaya kwa Waafrika, wengi wao wakiwa wakazi wa vijijini. Kwa kuwa ardhi ni sababu muhimu ya uzalishaji katika sekta ya kilimo, upatikanaji na kupata haki za ardhi ni muhimu kwa mabadiliko ya kilimo. Kupitia Azimio la Umoja wa Afrika (AU) juu ya Masuala na Changamoto za Ardhi (Azimio la Umoja wa Afrika (AU) juu ya Ardhi), Wakuu wa Nchi na Serikali waliamua kuchukua umiliki na kuongoza michakato ya mageuzi ya ardhi kwa kuimarisha taasisi za utawala bora wa ardhi na kutenga rasilimali za kutosha za bajeti kwa ajili ya maendeleo ya sera, utekelezaji na ufuatiliaji wa maendeleo. Pia waliamua kuhakikisha upatikanaji wa ardhi kwa usawa kwa watumiaji wote wa ardhi na kuboresha upatikanaji na usalama wa umiliki wa ardhi kwa wanawake kama vipaumbele muhimu. Azimio la Umoja wa Afrika (AU) juu ya Ardhi linahimiza Nchi Wanachama kuunda sera kamili za ardhi ambazo zinashughulikia mahitaji maalum ya kila Jimbo, na kujenga uwezo wa kutosha wa kibinadamu, kifedha na kiufundi kulingana na Mfumo na Miongozo ya Sera ya Ardhi barani Afrika (F&G). Kwa kutambua umuhimu wa ardhi katika usambazaji wa kilimo barani Afrika, mfumo wa utekelezaji wa Programu Kamili ya Maendeleo ya Kilimo ya Afrika (CAADP), mada ya utendaji duni ya tatu juu ya Kukomesha Njaa, imeweka lengo kwa Nchi Wanachama kuhakikisha kuwa asilimia 100 ya wakulima na biashara ya kilimo inayovutiwa na kilimo wana haki ya kupata ardhi inayohitajika ifikapo 2020. Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU), kwa hivyo, zinahitajika kupima idadi ya watu wazima wa kilimo na umiliki au haki salama za ardhi juu ya ardhi ya kilimo, iliyotenganishwa na jinsia wakati wa mchakato wa kuripoti Uhakiki wa Miakia Miwili (BR).

2. Uchambuzi

- 8.36. Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) zimekuwa zikifanya juhudi za kupata ardhi ya idadi yao ya kilimo. Kama inavyoonyeshwa katika Kielelezo 8.3, mwenendo wa polepole lakini mzuri umeshuhudiwa katika bara zima la Afrika.
- 8.37. Jumla ya idadi ya watu wazima wa kilimo barani Afrika, kama ilivyoripotiwa na Nchi thelathini na tisa (39) Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) mnamo 2022, walikuwa wakulima milioni 323,118,592 mnamo 2022 ikilinganishwa na 286,497,741 mnamo 2016. Ni asilimia thelathini na sita tu ya idadi hii iliripotiwa kupata haki za ardhi yao, asilimia tatu juu ikilinganishwa na mwaka 2016. Ikumbukwe kwamba idadi kubwa ya watu wa kilimo barani Afrika ni wakulima wadogo wadogo, ambao wengi wao wanalima katika ardhi ya kitamaduni ambayo huenda isirekodiwe rasmi. Kielelezo cha 8.4 kinaonyesha asilimia ya watu wa kilimo wenye haki za ardhi zilizopatikana kati ya 2015 na 2022. Nchi nyingi zimepata ongezeko la idadi ya watu wa kilimo na haki salama za ardhi. Ingawa ongezeko linatofautiana sana kati ya majimbo yanayoripoti. Kufikia mwaka 2016, ilitabiriwa kuwa Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) zilipaswa kufikia kiwango cha chini cha alama 3.3 katika suala la kupata haki za ardhi ya kilimo. Nchi kumi na tano (15) zilikuwa zimetimiza lengo la mwaka 2016 la 3.3 katika kufikia usalama wa umiliki wa ardhi kama ilivyoonyeshwa katika Ripoti ya Uhakiki wa Miakia Miwili (BR) ya 2017. Katika ripoti iliyopita ya Uhakiki wa Miakia Miwili (BR) ya 2019, alama inayolengwa juu ya kupata umiliki wa ardhi ya kilimo ilikuwa 10, hata hivyo Mali na alama ya 9.52 na Kodivaa ambayo ilifunga 9.46 ilionekana kufikia maendeleo ya juu zaidi. Ripoti ya Uhakiki wa Miakia Miwili (BR) ya 2019 pia ilionyesha kuwa Tunisia, Shelisheli na Mauritius ndizo nchi pekee zilizokuwa kwenye njia ya kufikia kiashiria hicho.

Kielelezo 8.3: Idadi ya Watu wa Kilimo wenye Haki Salama za Ardhi katika Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU), kwa mamilioni, 2014-2022

Maelezo: Takwimu zinategemea data inayopatikana kwa Nchi 39 Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU)

Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)

8.38. Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya 2021 ilionyesha kuwa ni Misri pekee iliyoweza kufikia alama lengwa ya 10 wakati baadhi ya nchi ziliripoti uboreshaji wa alama kutoka matokeo ya 2017 ikiwa ni pamoja na Gambia (kutoka 5.25 hadi 8.5), Nijeria (7.75 hadi 9) na Sudani (2.95 hadi 7.3).

3. Matokeo

8.39. Kielelezo 8.4 kinaonyesha kwamba kufikia mwaka 2022 Botswana, Liberia na Shelisheli zilikuwa nchi ambazo zimefikia lengo kwani watu wao wote wa kilimo walikuwa na haki salama za ardhi. Shelisheli imekuwa ikitengeneza juhudi za kuwapa wakulima wote mkataba wa kukodisha au kukodisha kwa muda wakati wa kuwasajili.

8.40. Nchini Liberia, serikali ya Kitaifa ilishirikiana na mamlaka za mitaa kupitia Mamlaka ya Ardhi ya Liberia kufanya uhamasishaji na utetezi juu ya haki na majukumu ya watu kuelekea upatikanaji wa ardhi na umiliki katika vikao mbalimbali. Tanzania, Uganda, Rwanda, Kepuvede, na Benini zilipiga hatua kubwa zaidi katika kufikia lengo la kupata haki za ardhi kwa idadi ya watu wa kilimo kati ya 2015 na 2022. Nchi hizi nyingi kama vile Rwanda na Uganda zimekuwa zikitekeleza mipango ya usajili wa ardhi na kwa hivyo zimeendelea kupata ardhi ya kilimo. Ni muhimu kutambua kwamba ardhi inayoshikiliwa/inayomilikiwa kwa pamoja, au ardhi inayoshikiliwa kwa jumuiya na kundi la watu au jamii haijaripotiwa kama kigezo/data, hivyo haikusanywa. Kwa mfano, Tanzania inatoa njia za usajili wa haki za pamoja ambazo zinaweza kutumika kupata makundi ya wafugaji; habari hiyo ni muhimu katika kuelewa juhudi za kupata mchango wa wafugaji huku ikizingatia asili yao ya ubadilishanaji wa binadamu wanapohama kutoka eneo moja la malisho kwenda lingine katikati ya misimu.

8.41. Licha ya juhudi kadhaa za kuboresha haki za ardhi ya wanawake na kukuza usawa wa kijinsia kwa ujumla, bado kuna tofauti kubwa katika ardhi inayoshikiliwa na wanawake na wanaume barani, kama inavyoonyeshwa katika Jedwali la 8.1. Sehemu ya wanawake walio na haki salama za ardhi ni kati ya asilimia 5 hadi asilimia 67. Misri, Moroko, Senegal na Kodivaa kwa mfano, zina tofauti katika haki za ardhi zilizopatikana kati ya wanaume na wanawake ambazo ni kubwa. Kwa upande mwingine, baadhi ya nchi zina wanawake wengi kuliko wanaume walio na umiliki salama wa ardhi, kama vile Kameruni, Rwanda, Botswana, Malawi, Ginekweta, Liberia, Moritania na Mali.

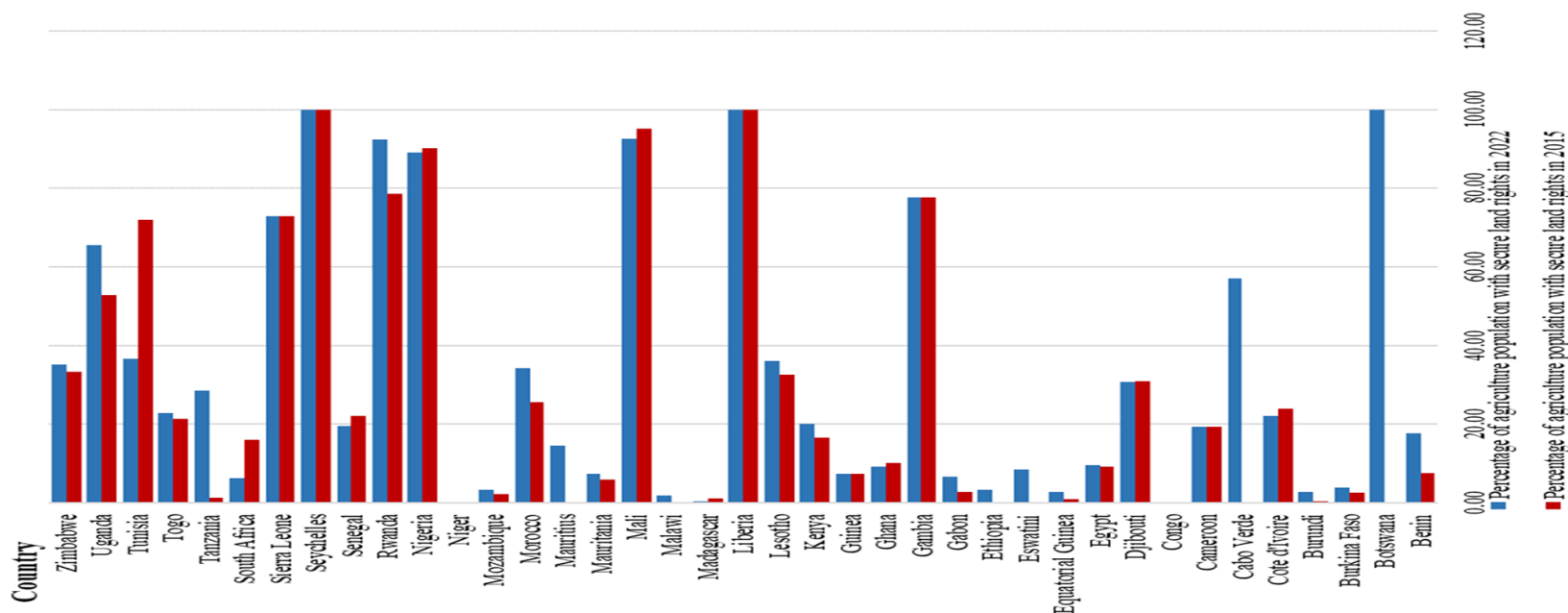
Nijer na Morisi hazikutoa data iliyogawanywa ya kijinsia wakati Tanzania na Nijeria walikuwa karibu kufikia usawa wa kijinsia katika kupata haki kwa ardhi ya idadi yao ya kilimo.

4. Mapendekezo

8.42. Ili kuboresha usalama wa umiliki wa ardhi miongoni mwa wamiliki wa ardhi za kilimo barani Afrika, inapendekezwa kuwa:

- Nchi zinapaswa kufanya juhudi za kutambua na kuimarisha mifumo anuwai na miwili ya umiliki wa ardhi ikiwa ni pamoja na miundo yao ya utawala;
- Nchi zinapaswa kuboresha Mfumo wa Ufuatiliaji na Tathmini ya Ardhi Barani Afrika (MELA) na kuingiza viashiria vyake vya ardhi ya kilimo katika NAIP yao na ufuatiliaji wa utendaji pamoja na mfumo wa kuripoti;
- Nchi Wanachama zaidi wa Umoja wa Afrika(AU) zinapaswa kuhimizwa kuripoti maendeleo kuelekea kufikia lengo kwa kutumia data iliyogawanywa ya kijinsia na, inapohitajika, utoaji wa kupata na kuripoti haki za watumiaji wa ardhi ya kilimo kama wachungaji, wanawake, vijana, na watu wanaoishi na ulemavu na kutoa njia za umiliki wa pamoja wa ardhi;
- Timu za nchi zinazoendeleza ripoti za Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) zinapaswa kujumuisha maeneo muhimu ya ardhi kutoka kwa wakala wa uwakilishi wa ardhi/ Wizara za Ardhi,
- Wafanyakazi wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wanapaswa kupewa maendeleo ya uwezo juu ya njia bora ya kukamata data juu ya pembejeo za ardhi chini ya uwekezaji wa kilimo – kilimo, mifugo na uzalishaji wa samaki. Wakusanyaji wa data wanapaswa kuwa na uwezo wa kutambua ardhi inayotumiwa kwa madhumuni ya kilimo bila kujali kama ardhi hiyo iko chini ya umiliki wa kimila au wa kisheria; na
- Msaada unapaswa kutolewa kwa Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) ili kuboresha mifumo yao ya taarifa za ardhi.

Kielelezo 8.4: Asilimia ya Watu wa Kilimo wenye Haki Salama za Ardhi mwaka 2015 na 2022

Maelezo kwenye Kielelezo 8.4:

- a. Data kutoka Kongo zinaonyesha kuwa chini ya asilimia moja ya idadi ya watu wa kilimo walikuwa wamepata haki za ardhi.
- b. Nijer haikutoa taarifa za msingi kwa idadi ya kaya za kilimo zilizo na haki za ardhi zilizolindwa mnamo 2015 lakini kulingana na data iliyotolewa 2022, chini ya asilimia moja ya idadi ya watu wake wa kilimo walikuwa wamepata upatikanaji wa ardhi.

Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)

5. Hitimisho

8.43. Data zilizokusanywa kutoka 2016-2022 hazionyeshi uboreshaji mkubwa katika kupata ardhi ya kilimo kwani chini ya asilimia thelathini na sita (36) ya idadi ya watu wa kilimo katika Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) ambazo zilitoa taarifa zinazohusiana na lengo hazina nyaraka za ardhi wanayotumia. Matokeo ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) yanaonyesha kwamba Botswana, Liberia na Shelisheli zilifikia lengo la 10. Hii ni licha ya juhudi ambazo zimesuhudiwa katika bara zima ili kupata haki za ardhi na Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU). Hakuna suluhisho la ‘ukubwa mmoja unaofaa wote’ kuelekea kupima ufikiaji wa umiliki wa ardhi na ardhi

kwa sababu ya kutawala kwa mifumo tofauti ya umiliki barani kuathiri kwa kiasi kikubwa utendaji wa usimamizi wa mifumo ya taarifa za ardhi na usimamizi wa jumla wa ardhi.

Jedwali 8.1: Umiliki wa Ardhi ya Kilimo na Jinsia katika Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) mwaka 2022

Hapana	Nchi	Idadi ya wanaume walio na haki salama za ardhi	Idadi ya wanawake walio na haki salama za ardhi	Idadi ya watu wa kilimo walio na haki salama za ardhi	Mgawanyo wa wanawake walio na haki za ardhi zilizolindwa kwa jumla kama asilimia	Hapana	Nchi	Idadi ya wanaume walio na haki salama za ardhi	Idadi ya wanawake walio na haki salama za ardhi	Idadi ya watu wa kilimo walio na haki salama za ardhi	Mgawanyo wa wanawake walio na haki za ardhi zilizolindwa kwa jumla kama asilimia
1	Eswatini	4,975	1,842	6,817	27	21	Madagaska	42,038	8,281	50,319	16
2	Benini	378,455	74,629	453,084	16	22	Malawi	30,764	46,147	76,911	60
3	Botswana	42,339	53,213	95,552	56	23	Mali	4,116,631	4,222,186	8,338,817	51
4	Burkina Faso	99,872	64,009	163,881	39	24	Moritania	38,482	45,174	83,656	54
5	Burundi	110,979	48,576	159,555	30	25	Morisi			2,002	-
6	Kodivaa	1,413,096	319,856	1,732,952	18	26	Moroko	435,000	45,000	480,000	9
7	Kepuvede	41,620	33,642	75,262	45	27	Msumbiji	261,751	136,513	398,264	34
8	Kameruni	997,754	1,038,479	2,036,233	51	28	Nijeri			831	-
9	Kongo	165	74	239	31	29	Nijeria	34,878,500	32,882,054	67,760,554	49
10	Jibuti	977	269	1,246	22	30	Rwanda	1,258,631	1,637,333	2,895,964	57
11	Misri	5,410,000	230,000	5,640,000	4	31	Senegali	300,777	15,429	316,206	5
12	Ginekweta	3,928	7,923	11,851	67	32	Ushelisheli	1,221	343	1,564	22
13	Uhabeshi	460,000	200,000	660,000	30	33	Sierra Leoni	2,795,884	1,198,236	3,994,120	30
14	Gaboni	4,699	2,254	6,953	32	34	Afrika Kusini	32,195	21,464	53,659	40
15	Gambia	261,251	206,795	468,046	44	35	Tanzania	2,476,149	2,345,536	4,821,685	49
16	Ghana	289,070	107,441	396,511	27	36	Togo	275,511	59,253	334,764	18
17	Gine	80,887	60,623	141,510	43	37	Tunisia	144,149	40,400	184,549	22

18	Kenya	2,049,446	1,023,005	3,072,451	33	38	Uganda	4,101,795	3,464,631	7,566,426	46
19	Lesoto	85,970	70,339	156,309	45	39	Zimbabwe	1,267,320	708,536	1,975,856	36
20	Liberia	554,201	943,639	1,497,840	63						

Kumbuka kwenye Jedwali la 1: nchi zilizoorodheshwa ni zile ambazo data zinapatikana

Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)

8.44. Utofauti wa kijinsia katika umiliki wa ardhi unaendelea kuwepo katika nchi nyingi za wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) wanaoripoti. Kwa kuwa ardhi ni muhimu kwa maendeleo ya kilimo barani na wanawake hutoa idadi kubwa ya watumiaji wa ardhi, juhudi madhubuti zinapaswa kufanywa ili kupunguza pengo la kijinsia katika sekta ya ardhi. Ukosefu wa data juu ya ardhi katika Nchi nyingi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) unaweza kumaanisha ukosefu mkubwa wa mifumo ya habari ya ardhi iliyoendelezwa vizuri, au kwamba mashirika ya serikali yanayohusiana na ardhi hayakuweza kutoa timu za nchi zinazoendeleza Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) kuripoti taarifa husika kwa wakati unaofaa, au kunaweza kuwa na uratibu dhaifu kati ya taasisi zinazotoa maoni kwa mchakato wa ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) katika ngazi ya nchi. Jitihada zaidi zinahitajika pia ili kuongeza ushiriki wa maarifa na maeneo muhimu ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) juu ya njia zinazofaa za kupata na kuripoti haki za ardhi barani Afrika. Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) zinapaswa kuhimizwa kupata upatikanaji wa ardhi ya kilimo kupitia njia maalum za muktadha zinazotegemea kanuni za ujumui shaji na ushiriki wa watumiaji tofauti wa ardhi ya kilimo.

8D. Uvuvi na Ufugaji wa samaki katika Mchakato wa CAADP (Uamuzi: Waraka. EX. CL /627(XVIII)) (AU, 2011).

Utangulizi

8.45. Rasilimali kubwa za Afrika, zinazojumuisha mifumo ya ikolojia ya baharini na maji safi na mifumo ya uzalishaji wa ufugaji wa samaki, zina jukumu kubwa katika kuendeleza usalama wa chakula na maisha, zikiambatana na Ahadi za CAADP za kutokomeza njaa na umaskini na kukuza biashara ya ndani ya kanda. Kwa kutambua umuhimu muhimu wa sekta ya uvuvi na ufugaji wa samaki, Umoja wa Afrika umekubali mfumo wa sera ili kuongeza utendaji wake kulingana na ahadi za CAADP. Mapendekezo ya maendeleo ya uvuvi na ufugaji wa samaki, yanayotokana na Mkutano wa kwanza wa Mawaziri wa Uvuvi na Ufugaji wa Maji wa Afrika (CAMFA 1) mwaka 2010 huko Banjul, Gambia, yalipata kibali katika Kikao cha Kawaida cha 18 cha Wakuu wa Nchi na Serikali wa Umoja wa Afrika (AU) mwaka 2011 (Hati. EX. CL /627(XVIII)) (AU, 2011). Baadaye, Mfumo wa Sera na Mkakati wa Marekebisho (PFRS) wa Uvuvi na Ufugaji wa Maji ulianzishwa na kuidhinishwa na Mkutano wa Pili wa Mawaziri (CAMFA 2). Muundo wa PFRS baadaye ulipitishwa na Mkutano wa Wakuu

wa Nchi na Serikali za Afrika mnamo 2014 kupitia Maamuzi ya Baraza la Utendaji Na. EX.CL/Dec.831(XXV), inayotumika kama hati elekezi ya kurekebisha mageuzi ya sekta ya Uvuvi na Ufugaji wa Samaki Afrika ili kuongeza faida kwa Nchi Wanachama.

- 8.46. Malengo kumi ya Sera ya PFRS yanaambatana na Ahadi za CAADP Malabo, kwa kuzingatia hasa mada tatu mtambuka: ustahimilivu, jinsia na vijana na ufadhili. Kuna uwiano mkubwa kati ya malengo ya PFRS na Ahadi za CAADP, isipokuwa Malabo Commitment 7, ambayo inahusu kuimarisha uwajibikaji wa pamoja kwa vitendo na matokeo. Aidha, uchambuzi wa data zilizopo unaonyesha kuwa uvuvi na ufugaji wa samaki ni sehemu tu ya mipango mingi ya Taifa ya Uwekezaji wa Kilimo (NAIPs) Mipango ya Uwekezaji wa Kilimo ya Eneo Mipango ya Taifa ya Uwekezaji wa Kilimo (NAIPs)⁵. Kama sehemu ya mtandao wa wataalamu wa uvuvi na ufugaji wa samaki wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa tatu, Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD) na AU-IBAR walioshirikiana na wataalamu wa uvuvi na ufugaji wa samaki ili kukagua na kupendekeza viashiria muhimu vya ujumuishaji katika michakato ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). Hii inahakikisha kuwa shughuli za uvuvi na ufugaji wa samaki na matokeo yanaingizwa kwa utaratibu katika mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) na kuonyesha kwa usahihi jukumu la sekta katika kufikia Ahadi za Malabo. Viashiria vinavyopendekezwa vya uvuvi na ufugaji wa samaki kwa ajili ya kujumuishwa katika mchakato wa kuripoti Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ni kama ifuatavyo:
- i. Uvuvi endelevu na uzalishaji na tija ya ufugaji wa samaki;
 - ii. Kuongezeka kwa biashara ya samaki ndani ya kanda ya Afrika na utendaji bora wa masoko ya kitaifa na kikanda;
 - iii. Sekta ya uvuvi na ufugaji wa samaki iliyopanuliwa na maendeleo ya mfululizo wa thamani ikiwa ni pamoja na wanawake na vijana;
 - iv. Kuongezeka kwa ustahimilivu wa maisha na kuboresha mabadiliko na usimamizi wa hatari katika sekta ya uvuvi na ufugaji wa samaki;
 - v. Uboreshaji wa usimamizi wa maliasili kwa ajili ya uvuvi endelevu na ufugaji wa samaki.

Uchambuzi na Matokeo

Ahadi ya Kuboresha Fedha za Uwekezaji katika Kilimo

- 8.47. Takwimu zilizoripotiwa na nchi wanachama katika CAADP BR kuhusu matumizi ya serikali katika uvuvi kama asilimia ya matumizi ya jumla ya kilimo cha serikali zinaonyesha viwango vya chini vya matumizi kwa sekta ya uvuvi. Katika kipindi cha kuanzia mwaka 2015 hadi 2022, bara lilitenga wastani wa takriban asilimia 10.51 ya matumizi ya kilimo katika sekta ya uvuvi. Hasa, 2019 (asilimia 8.68) na 2020 (9.46) zilirekodi matumizi ya chini zaidi ya sekta ya umma, wakati mgao ulibaki thabiti, kutoka asilimia 12.33 mnamo 2016 hadi asilimia 9.62 mnamo 2022 katika nchi wanachama. Kwa umuhimu, nchi tisa (9) ziliripoti matumizi ya umma kwenye uvuvi ambayo yalizidi kwa kiasi kikubwa wastani mwaka 2022. Nchi hizi ni pamoja na Kepuvede (asilimia 42.68), Tanzania (asilimia 39.61), Sierra Leoni

⁵ Murekezi, P., Martone, E. & Menezes, A. Tathmini ya ujumuishaji wa uvuvi na ufugaji wa samaki katika utengenezaji wa sera – Mfumo na matumizi barani Afrika. Karatasi ya Kiufundi ya Uvuvi na Ufugaji wa Maji ya Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) Nambari. 663. Roma, Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) . <https://doi.org/10.4060/ca9322en>

(asilimia 36.52), Komoro (asilimia 30), Jibuti (asilimia 24.98), Moritania (asilimia 16.93), Somalia (asilimia 15.40), Ginebisau (asilimia 15.22) na Benini (asilimia 14.14).

- 8.48. Kiwango cha matumizi ya umma katika sekta ya uvuvi ni kipimo cha idadi ya uvuvi unaothaminiwa (Pato la Taifa) uliowekezwa tena katika sekta hiyo. Inatathmini ikiwa kiwango cha matumizi kinaendana na mchango wa sekta kwa Pato la Taifa. Kwa kuripoti katika CAADP BR, kigezo cha kiwango cha matumizi ya uvuvi (matumizi ikilinganishwa na mchango wa Pato la Taifa la sekta) kimewekwa kwa asilimia 19, ikionyesha mafanikio ya nchi kumi za juu (10) zinazofanya kazi. Kwa wastani, kuanzia mwaka 2015 hadi 2022, kote barani Afrika, kiwango cha matumizi ya uvuvi kiliwakilisha asilimia 12.75 ya Pato la Taifa linalotokana na sekta ya uvuvi. Hasa, kulikuwa na kupungua kutoka asilimia 16.27 mwaka 2018 hadi asilimia 12.88 mwaka 2022. Katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya nne, ni nchi nne tu zilizotenga asilimia 15 au zaidi ya Pato la Taifa la sekta kwa matumizi ya uvuvi. Hizi zilikuwa Benini, Komoros, Jibuti, na Tunisia.

Kujizatiti Kutokomeza Njaa – Kukomesha Njaa ifikapo 2025

- 8.49. Matumizi ya samaki barani Afrika yanatofautiana kwa kiasi kikubwa katika nchi zote, huku nchi 3 zikipita wastani wa kimataifa wa kilo 19.4 kwa kila mtu kila mwaka (Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) , 2017b). Wakati wa kulinganisha matumizi ya samaki kulingana na eneo, inakuwa dhahiri kwamba wakazi wa ECOWAS hutumia samaki karibu mara nne zaidi kuliko wale wa IGAD. Wakati matumizi ya samaki kwa kila mtu katika ECCAS ni juu ya wastani wa Kiafrika, ikijumuishwa na Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), inasajili wastani wa chini kabisa wa ulaji wa protini wa gramu 53.1 kwa kila mtu kwa siku kati ya REC za Kiafrika.
- 8.50. Utafiti uliofanywa nchini Malawi, Uganda na Tanzania umebaini kuwa kaya katika maeneo ya vijijini karibu na miili ya maji huwa na viwango vya juu vya matumizi ya samaki. Kando na hayo, tafiti zimeonyesha jukumu muhimu la uvuvi wa ndani katika kuimarisha ubora wa lishe ya watoto wadogo katika Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara. Takriban asilimia 20 ya watoto wa vijijini katika eneo hili hutegemea samaki kwa lishe anuwai zaidi, na imebainika kuwa watoto wanaokula samaki wana uwezekano mdogo wa kupata shida.

Kupunguza Umaskini kwa nusu ifikapo 2025

- 8.51. Karatasi ya utafiti ya 2022 ilionyesha uhusiano mkubwa kati ya Uvuvi Mdogo, kupunguza umaskini, kuongezeka kwa matumizi ya samaki, na kuboresha usalama wa chakula⁶. Utafiti huu unasisitiza jukumu muhimu la uvuvi na ufugaji wa samaki katika kuhakikisha usalama wa maisha, huku ushahidi ukionyesha kuwa kaya zinazojihusisha na uvuvi zina uwezekano mdogo wa kupata umaskini wa kipato kwa asilimia 9 ikilinganishwa na zile zinazojihusisha na kilimo. Zaidi ya hayo, kaya zinazoishi karibu na miili ya maji zina uwezekano mkubwa wa kufikia lishe anuwai na yenye lishe kuliko zile zilizo mbali zaidi. Kwa kuongezea, kaya zilizo karibu na miili ya maji huwa zinaonyesha viwango vya juu vya utajiri wa mali ikilinganishwa na kaya zisizo za uvuvi. Kwa ujumla, utafiti hutoa ushahidi wa kimsingi wa uhusiano

6 Simmance, FA, Nico, G., Funge-Smith, S., Basurto, X., Franz, N., Teoh, SJ, Byrd, K. A., Kolding, J., Ahern, M., Cohen, PJ, Nankwenya, B., Gondwe, E., Viridin, J., Chimatiro, S., Nagoli, J., Kaunda, E., Thilsted, SH, & Mills, DJ (2022). Ukaribu na uvuvi mdogo wa ndani na pwani unahusishwa na kuboresha mapato na usalama wa chakula. Mawasiliano Duniani na Mazingira, 3(1). <https://doi.org/10.1038/s43247-022-00496-5>.

wa manufaa kati ya Uvuvi Mdogo, kupunguza umaskini, kuongezeka kwa matumizi ya samaki na kuimarisha usalama wa chakula nchini Malawi, Tanzania na Uganda.

Kuongeza biashara ya ndani ya kanda

- 8.52. Uvuvi na ufugaji wa samaki ni sekta muhimu za bara la Afrika, kama ilivyotambuliwa na Azimio la Abuja la 2006. Hata hivyo, umuhimu wake haujawakilishwa vya kutosha katika CAADP katika Mfumo wa Matokeo ya CAADP na mifumo mingine ya kimkakati. Samaki wanaendelea kuwa bidhaa inayouzwa sana, na kuchangia kwa kiasi kikubwa katika biashara ya samaki ndani na kati ya kanda barani Afrika. Uchunguzi uliofanywa na WorldFish, AU-IBAR na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD) umebaini mtandao thabiti wa biashara isiyo rasmi kwa ajili ya samaki na bidhaa za uvuvi katika mipaka ya Afrika. Kwa mfano, utafiti uliofanywa katika masoko matatu yaliyochaguliwa nchini Ghana umekadiria mauzo yasiyo rasmi ya kila mwaka ya karibu tani 6,000 za samaki kwenda nchi jirani na thamani ya soko ya kila mwaka ya Dola za Marekani milioni 18.67. Zambia imeona takriban tani 102,000 za samaki, zenye thamani ya Dola za Marekani milioni 3.3, zikisafirishwa kwa nchi jirani. Nchini Malawi, usafirishaji usio rasmi wa samaki kwa nchi jirani umekadiriwa kuwa zaidi ya 24,000, na thamani ya jumla ya Dola za Marekani milioni 42. Ni muhimu kutambua kwamba takwimu hizi zinazidi kwa kiasi kikubwa takwimu rasmi, ambazo hazizingatii shughuli zisizo rasmi za biashara.
- 8.53. Uvuvi na ufugaji wa samaki ni miongoni mwa sekta ndogo za kijinsia, na ushiriki mkubwa na wenye nguvu kutoka kwa wanawake na vijana, haswa katika uzalishaji wa samaki na mfululizo wa thamani ya biashara. Kwa hivyo, idadi ya watu ya biashara isiyo rasmi barani Afrika inafahamika, kwani sehemu kubwa ya wafanyabiashara wa samaki wa mpakani wasio rasmi wako chini ya umri wa miaka 40. Kwa kweli, ushiriki wa vijana uko juu sana katika mfululizo mzima wa thamani. Hii inasisitiza umuhimu muhimu wa sekta katika uzalishaji wa mapato miongoni mwa watu wanaokua barani Afrika.

Mapendekezo

- 8.54. **Viashiria vya Uvuvi Bora na ufugaji wa samaki:** Kufanya uchambuzi muhimu wa viashiria vinavyopendekezwa vya uvuvi na ufugaji wa samaki kwa Ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ni hatua muhimu katika kuimarisha mwonekano na ufanisi wa sekta ndani ya mfumo wa CAADP. Kwa kuhakikisha umuhimu wa viashiria, kulingana na malengo mapana, unyeti wa muktadha, ukamilifu, kuegemea kwa data, uwezo wa kupima maendeleo na athari, na ushiriki wa wadau, mchakato wa CAADP unaweza kunasa na kutumia vizuri uwezo wa uvuvi na ufugaji wa samaki kwa mabadiliko endelevu ya mifumo ya chakula barani Afrika.
- 8.55. **Kuongeza Uwekezaji katika Sekta ya Uvuvi:** Kutambua viwango vya chini vya matumizi ya serikali katika sekta ya uvuvi ikilinganishwa na sekta pana ya kilimo, inapendekezwa kwamba nchi za Afrika zipe kipaumbele uwekezaji ulioongezeka katika uvuvi. Serikali zinapaswa

7 Ayilu RK, Antwi-Asare TO, Anoh P, Tall A, Aboya N, Chimatiro S na Dedi S. 2016. Biashara isiyo rasmi ya ufundi ya samaki katika Afrika Magharibi: Kuboresha biashara ya mpakani. Penang, Malaysia: WorldFish. Muhtasari wa Programu: 2016-37. Inapatikana kwenye: http://pubs.iclarm.net/resource_centre/2016-37.pdf

kutenga asilimia kubwa ya bajeti zao za kilimo kwa uvuvi ili kusaidia ukuaji endelevu wa sekta hii. Hii inaweza kupatikana kupitia mgawanyo wa kimkakati wa rasilimali na uwekezaji katika mipango inayohimiza uzalishaji endelevu wa uvuvi na ufugaji wa samaki

- 8.56. **Kukuza Matumizi ya Samaki na Usalama wa Chakula:** Kutokana na tofauti kubwa katika matumizi ya samaki katika nchi na maeneo ya Afrika, juhudi zinapaswa kufanywa ili kukuza matumizi ya samaki, hasa katika maeneo ambayo ni ya chini kuliko wastani wa Afrika. Sera na mipango inapaswa kubuniwa ili kuongeza upatikanaji wa samaki, hasa kwa watu walio katika mazingira hatarishi, na kuboresha ubora wa lishe. Uvuvi wa ndani, muhimu katika kutoa lishe anuwai na yenye lishe, unapaswa kuungwa mkono na kupanuliwa.
- 8.57. **Kuongeza Biashara ya Samakiya Kikanda:** kuunganisha uvuvi katika mfumo wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) kunaleta fursa kubwa ya kurasimisha na kukuza biashara ya samaki ya kikanda ya Afrika. Kwa kuoanisha kanuni, kuboresha miundombinu, kukuza uendelevu, na kukuza ushirikiano, mataifa ya Afrika yanaweza kutumia uwezo kamili wa kiuchumi wa rasilimali zao za uvuvi huku yakihakikisha usalama wa chakula na maisha kwa raia wao.
- 8.58. **Tumia Uvuvi Mdogo kwa Kupunguza Umaskini:** Uvuvi mdogo umeonyeshwa kuwa na athari nzuri katika kupunguza umaskini, usalama wa chakula, na uzalishaji wa mapato. Ili kutumia uwezo huu, serikali na wadau wanapaswa kuwekeza na kusaidia uvuvi mdogo, kuhakikisha wanapata rasilimali na umakini wa kutosha. Hii inaweza kujumuisha upatikanaji wa rasilimali za uvuvi, kuboresha miundombinu, na kuwezesha upatikanaji wa masoko.

Hitimisho

- 8.59. Mipango ya Taifa ya Uwekezaji wa Kilimo (NAIPs) na Mipango ya Uwekezaji wa Kilimo wa Kikanda (RAIPs) inaendelea kutumika kama vyombo muhimu kwa utekelezaji wa Ahadi za CAADP, sambamba na mapendekezo ya maendeleo ya uvuvi na ufugaji wa samaki katika bara zima.
- 8.60. Licha ya Umoja wa Afrika kutambua faida kubwa za kiuchumi na kijamii zinazohusiana na maendeleo ya uvuvi na ufugaji wa samaki barani Afrika, fedha za uwekezaji katika sekta hii bado hazitoshi.
- 8.61. Takwimu zilizopo katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) zinaangazia mchango unaowezekana wa sekta ya uvuvi, lakini kiwango cha chini cha uwekezaji kinadhoofisha uwezo wake wa kuathiri kwa kiasi kikubwa mabadiliko ya kiuchumi na ukuaji jumuisi.
- 8.62. Kwa sasa, mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) haujumuishi utaratibu kamili wa kufuatilia maendeleo ya sekta za uvuvi na kilimo katika kiwango cha kiashiria. Licha ya mapendekezo yaliyotolewa wakati wa mchakato wa tatu wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), utekelezaji wa viashiria lengwa vya uvuvi na ufugaji wa samaki bado haujatekelezwa.

8E. Hali ya Utekelezaji wa Uamuzi juu ya Kilimo Kikaboni cha Ikolojia barani Afrika (Uamuzi: Mfano. CL/Desemba 631 (XVIII)), 2011

Utangulizi:

- 8.63. Uamuzi wa Kilimo Kikaboni (EX.CL/Desemba.621 XVII) ulizingatia Ripoti ya Mkutano wa Mawaziri wa Kilimo uliofanyika Lilongwe, Malawi tarehe 28 na 29 Oktoba 2010. Iliidhinisha Azimio lililomo ndani yake na kuelezea wasiwasi juu ya mazoezi ya sasa ya unyonyaji wa wakulima wa kikaboni barani Afrika; na iliomba Tume na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika - Ushirikiano Mpya kwa Maendeleo ya Afrika (AUDA-NEPAD)
- i. Kuanzisha na kutoa mwongozo kwa muungano unaoongozwa na Umoja wa Afrika (AU) wa washirika wa kimataifa juu ya uanzishwaji wa jukwaa la kilimo hai la Kiafrika kulingana na mazoea bora yanayopatikana, na,
 - ii. Kutoa mwongozo katika kusaidia maendeleo ya mifumo endelevu ya kilimo hai na kuboresha ubora wa mbegu; kutoa wito kwa washirika wa maendeleo kutoa msaada muhimu wa kiufundi na kifedha kwa ajili ya utekelezaji wa Uamuzi huu.
- 8.64. Mnamo mwaka 2019, Kamati Maalum ya Ufundi ya Umoja wa Afrika (STC) kuhusu Kilimo, Maendeleo ya Vijijini, Maji na Mazingira iliamuru rasmi Sekretarieti ya EOAI kama wakala wake kusimamia utekelezaji na kuripoti maendeleo ya utekelezaji wa Uamuzi wake kuhusu Kilimo Kikaboni (EX.CL/Desemba.621 XVII) na kuidhinisha Biovision Africa Trust kuikaribisha. Baadaye, MoU ilisainiwa Addis Ababa tarehe 20 Julai 2022 kati ya Biovision Africa Trust na Tume ya Umoja wa Afrika (AUC).
- 8.65. Kilimo kikaboni barani Afrika (kinachozidi kuzingatiwa kama kilimo kikaboni, au EOA na Agroecology) kilipata umakini mkubwa kutoka kwa wakulima, watendaji, watunga sera, na wadau wengine wakati wa janga la COVID-19. Hii ilionyesha uwezo wa EOA/Agroecology wa kuhakikisha usalama wa lishe wakati wa kushughulikia ukosefu wa usalama wa chakula, uharibifu wa ardhi, umaskini, mabadiliko ya hali ya hewa na ustahimilivu wa mshtuko, kati ya faida nyingine.

Uchambuzi na Matokeo:

- 8.66. Mpango wa Kilimo Kikaboni cha Ikolojia (EOA), kwa mwongozo wa Kamati ya Uendeshaji ya Bara (CSC) inayoongozwa na Tume ya Umoja wa Afrika (AUC)-DARBE, umefanya mafanikio ya kupongezwa ya sera kwa kuwa na hadhi na maendeleo ya Uamuzi wa AU juu ya Kilimo kikaboni ulioripotiwa kwa mara ya kwanza katika Ripoti ya tatu ya Mapitio ya Biennial ya CAADP (2015-2021). Hatua zaidi imefikwa katika Uhakiki wa Miaka Miwili ya nne ya CAADP ambapo viashiria vitatu vinavyohusiana na EOA/Agroecology vilipitishwa, data zilikusanywa kutoka nchi, na zimejumuishwa katika uchambuzi wa sasa.

Kigezo 3.1i d: Matumizi ya mbolea ya kikaboni

- 8.67. Mbolea zakikaboni zinachukuliwa chini ya kiashiria 3.1i, chini ya Jumla ya matumizi ya mbolea ($N+P_2O_5$, $N+P_2O_5+K_2O$ na mbolea za kikaboni) katika Kilogramu. Data iliyotolewa iko katika "kilogramu" ya mbolea ya kikaboni inayotumiwa, na haijagawanywa katika vipengele vidogo (N, P na K). Kwa hivyo, takwimu za mbolea za kikaboni zilizotolewa haziwezi kuongezwa kwenye data ya mbolea isiyo ya kikaboni kwa suala la virutubisho lakini uzito. Ni rahisi kufuatilia mbolea zisizo za kikaboni, ambazo zimetengenezwa kiwandani na zinazwa waziwazi na kanuni zinazojulikana.

- 8.68. Nchi Wanachama arobaini na saba (47) ziliwasilisha data kwenye mfumo wa kidigitali wa Uhakiki wa Miaka Miwili. Nchi 21 ziliwasilisha seti kamili za data na kigezo cha jumla ya matumizi ya mbolea kwa mara ya kwanza. Ikilinganishwa na ardhi zinazoweza kulimwa, nchi sita ziliwasilisha kiasi anuwai cha mbolea ya kikaboni iliyotumiwa mnamo 2022 na hizi ni pamoja na Rwanda (kilo 5,684/hekta), Togo (kilo 623/hekta) na Rep. A. Saharawi (kilo 194/hekta), Misri (kilo 98/hekta), Burundi (kilo 55/hekta), na Uhabeshi (kilo 38/hekta). Nchi 15 zilizobaki ziliripoti kiasi cha chini, kati ya kilo 1 na 3 za mbolea ya kikaboni kwa hekta. Nchi nyingine 26 hazikuwa na data juu ya mbolea za kikaboni, au ziliripoti kilo sifuri za mbolea, kati ya 2015 na 2022.
- 8.69. Takwimu zinaonyesha kuwa kunaweza kuwa na njia tofauti za kukamata au kukadiria kiasi cha "mbolea ya kikaboni". Baadhi ya nchi labda ziliripoti makadirio ya mbolea zinazozalishwa na kutumiwa katika kiwango cha shamba (kwa mfano, Rwanda, Burundi), wakati zingine ziliripoti mbolea za kikaboni zilizofanyiwa biashara, zilizofungwa vizuri, na zilizowekewa viwango. Kuongeza umakini katika kuimarisha afya ya udongo kupitia hatua zinazoboresha mavuno ya mazao, ubora wa mazao, na uendelevu wa mazingira kwa kuimarisha matumizi ya mbolea za kikaboni katika sekta ya kilimo ni muhimu sana.
- 8.70. Kuandaa na kusanifu taratibu za kupima virutubisho katika mbolea za kikaboni na marekebisho ya udongo na kuwafundisha wakulima jinsi ya kuvitumia kutachangia kwa kiasi kikubwa kuboresha na kudumisha afya ya udongo. Taratibu kama hizo zinaweza kutumika kuthibitisha bidhaa za mbolea za kikaboni na kuleta uwazi kwa sekta ya mbolea za kikaboni.

Kigezo 3.1viii: Kielelezo cha Utendaji wa Mbegu na Hali ya Mifumo ya Mbegu Iliyosimamiwa na Mkulima katika vyombo vya kitaifa vya sera ya mbegu na mipangilio ya kitaasisi

- 8.71. Jumla ya nchi 43 ziliripoti kwamba kwa namna fulani kuna majadiliano ya kitaifa kuhusu Mifumo ya Mbegu Iliyosimamiwa na Wakulima (FMSS). Jumla ya nchi 18 zilirekodi maendeleo zaidi ya asilimia 70 ikimaanisha zina uwepo wa hali zinazowezesha kama vile sera, mkakati, tangazo, amri na uwekezaji au mipango iliyopo. Utambuzi wa sehemu ya FMSS na serikali katika nchi zingine uliripotiwa.

Kigezo 6.iii: Eneo la kilimo chini ya mazoea ya Kikaboni na Kikaboni na Kilimo (EOA) katika hekta

- 8.72. Jumla ya nchi 33, zinazowakilisha asilimia 60 ya jumla ya 55, ziliripoti juu ya sehemu ya ardhi ya kilimo chini ya EOA/ Agroecology. Kwa ujumla, nchi 17 ziko kwenye mwendo wa kuwa na sehemu inayolengwa ya ardhi ya kilimo chini ya Usimamizi Endelevu wa Ardhi na Maji (SLWM). Nchi iliyo na ardhi ya juu zaidi chini ya EOA ilikuwa Botswana (hekta milioni 25.6) na ndogo zaidi ilikuwa Liberia iliyoripoti hekta 2 tu. Ingawa hili linaweza kuwa tatizo linalohusiana na data, tofauti kubwa zilirekodiwa kwa njia ambayo nchi ziliripoti juu ya kiashiria hiki.
- 8.73. Katika nchi za sasa za mradi wa EOA (chini ya msaada wa SDC), Mali iliibuka kama nchi yenye ardhi ya juu zaidi chini ya EOA ikiripoti hekta milioni 3.2, ikifuatiwa na Benini (hekta milioni 1.0), Uhabeshi (hekta milioni 1.0), Uganda (hekta 505,000), Tanzania (hekta 286,000), Kenya (123,000) na Nijeria (hekta 58,000). Nchi nyingine ambazo zilikuwa na ardhi kubwa chini ya EOA ni Moroko (hekta milioni 1.0), Tunisia (hekta 325,000), Misri (hekta 116,000) na Afrika Kusini (hekta 97,000). Nchi zilizo na ardhi ndogo sana kwenye EOA ni pamoja na Ginekweta (hekta 510), Msumbiji (hekta 1404) na Kameruni (hekta 1969). Kiwango cha asilimia 60 cha kuripoti

mafanikio ya kiashiria hiki ni dalili wazi kwamba data ya EOA inapatikana, na nchi zinaweza kulenga kuripoti kwa asilimia 100 katika mizunguko inayofuata.

- 8.74. Maendeleo haya mapya yanafahamisha maendeleo ya kuingiza EOA katika Mipango ya Taifa ya Uwekezaji wa Kilimo (NAIPs) na Mipango ya Uwekezaji wa Kilimo wa Kikanda (RAIPs) ifikapo mwaka 2025 kama ilivyoainishwa katika Mpango Mkakati wa EOA (2015-2025). Mpango wa EOA tayari umeanza mpango wa kukagua SP ya sasa katika maandalizi ya kuandaa mkakati kwa kipindi cha 2025-2035.
- 8.75. Ni muhimu kutambua kwamba Mpango Mkakati wa Mpango wa EOA unalingana na majadiliano yanayoendelea juu ya baada ya Malabo na mustakabali wa mipango ya CAADP BRR ambayo pia itakuwa kwa kipindi cha miaka kumi (2025-2035). Hii ni fursa ya kuunganisha EOAI na matokeo ya baada ya Malabo kama yatakavyotabiriwa katika kipindi kijacho cha CAADP BRR.

Kielelezo 8.5: Hali ya Mifumo ya Mbegu Iliyosimamiwa na Mkulima

Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)

Pendekezo

- 8.76. Kuna ushahidi kwamba data ya EOA/AE inapatikana na inaweza kukusanywa na nchi. Kwa hivyo,
- i. Gawanya vigezo ambavyo vinatofautisha kati ya mazoea ya kawaida na EOA/AE ili kuarifu nchi zaidi juu ya jinsi sekta ndogo tofauti za kilimo zinavyofanya na kuarifu zaidi maamuzi ya sera na uwekezaji. k. m. Upatikanaji wa kigezo cha huduma za Ushauri, Uwekezaji katika kilimo nk.
 - ii. Kuimarisha ukusanyaji na kuripoti data ya kitaifa juu ya viashiria vya EOA: Uhamasishaji na mafunzo ya nchi juu ya mazoea na teknolojia za EOA, ukusanyaji wa data kwa vigezo vilivyogawanywa.
 - iii. Mfumo wa Eneo Huru la Biashara Bara la Afrika (AfCFTA) unapaswa kushirikiana kwa karibu na EOAI na Shirika la Afrika la Usanifu (ARSO) ili kuunda vyeti, viwango, ushuru, na itifaki za jumla za biashara ambazo hutoa fursa kwa wakulima wa kikaboni na kufanya bidhaa za kikaboni zivutie zaidi na ushindani.
 - iv. Tengeneza na usimamisha itifaki za kupima virutubisho katika mbolea za kikaboni na marekebisho ya udongo ili kuandika ubora na wingi wa mbolea za kikaboni.
 - v. Mfumo wa Umoja wa Afrika (AU) uliotengenezwa hivi karibuni wa kuoanisha mifumo ya mbegu barani Afrika unapaswa kubadilishwa pamoja na ramani ya barabara ya FMSS iliyotengenezwa na EOAI na kuidhinishwa na ASBPP huko Kampala mnamo Mei 2022.

Hitimisho

- 8.77. Maeneo ambayo Mpango wa EOA una miradi hai (Mashariki na Afrika Magharibi) imefanya vizuri zaidi kwenye viashiria vya EOA kuliko mikoa bila kuzingatia Mpango wa EOA. Njia ya bara zaidi na Mpango wa EOA ni nzuri zaidi kukuza uwiano wa kikanda na kuwezesha ukusanyaji wa data za uwakilishi zitakazochukuliwa kutoka mikoa yote 5 ya Afrika. Kuongezeka kwa msaada wa serikali kwa EOA kunaweza kuboresha vizuizi vingi vya kitaasisi ambavyo vinapunguza michakato ya uundaji wa sera ya EOA.
- 8.78. Hakika, sekta iliyopangwa vizuri na yenye motisha kubwa, yenye malengo ya pamoja na uchambuzi wa pamoja wa hali ya sasa, vikwazo, na fursa, na kuunda mikakati ya sera na mgawanyo wazi wa majukumu na kazi, itakuwa nguvu chanya katika ngazi zote za uundaji wa sera. Ujumuishaji na ushirikishwaji wa wadau ni muhimu sana kwa umuhimu wa maamuzi katika uundaji, uratibu na mipango ya sera ya EOA.
- 8.79. Mpango wa AU EOA unatoa wito kwa washirika wa maendeleo kujiunga na muungano wake wa wafadhili ambao kwa sasa wanaunga mkono hatua za EOA/AE katika utafiti na matumizi ya maarifa, usimamizi wa maarifa, masoko na maendeleo ya mfululizo wa thamani, vijana na wanawake, utetezi na sera, maendeleo ya kitaasisi na uwezo kote Afrika.

*Kuripoti na: Sekretarieti ya Mpango wa EOA-Biovision Africa Trust (BvAT)
Waandishi (Dk David Amudavi, Alex Mutungi na Venancia Wambua)*

8F. Utekelezaji wa Mfumo wa Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA)” (Uamuzi EX.CL/1041(XXXII), 2015

1. Usuli

- 8.80. Mashine endelevu ya kilimo ni muhimu kwa Afrika kuboresha uzalishaji wa kilimo, usindikaji wa kilimo na kupunguza hasara baada ya mavuno. Walakini, matumizi ya mitambo endelevu ya kilimo katika bara la Afrika kwa ujumla, na barani Afrika Kusini mwa Sahara, haswa, iko katika kiwango cha chini ikilinganishwa na mabara mengine. Inakadiriwa kuwa karibu asilimia 65 ya nguvu ya shamba bado hutolewa na misuli ya binadamu na zingine hutolewa na wanyama waliofutwa (asilimia 25) na nguvu ya injini, ambayo inachangia karibu asilimia 10 tu. Mwenendo wa sasa unaonyesha kuwa vijana wanahama kutoka vijijini kwenda mijini kutafuta fursa za kijani kibichi, na hivyo kuwaacha wazee, wengi wao wanawake na watoto kuchunga mashamba. Ni kwa sababu hizi kwamba moja ya maazimio chini ya Ahadi namba 3 ya Azimio la Malabo la mwaka 2014 linabainisha mitambo ya kilimo kama jambo muhimu katika kufikia lengo la kuongeza maradufu viwango vya uzalishaji wa kilimo ifikapo mwaka 2025. Hasa, azimio linatoa wito wa kuunda na kuimarisha sera zinazofaa, taasisi na mifumo ya usaidizi ili kuwezesha "mitambo inayofaa, ya kuaminika na ya bei nafuu na usambazaji wa nishati". Kwa hivyo, mitambo endelevu ya kilimo barani Afrika inaonekana kama nguzo muhimu ya kufikia ahadi ya Kukomesha Njaa ifikapo mwaka 2025 kama ilivyoelezwa katika Azimio la Malabo, na ifikapo mwaka 2030 kama ilivyoelezwa katika Lengo la 2 la Malengo ya Maendeleo Endelevu.
- 8.81. Katika kuunga mkono azma hii, Mwenyekiti wa zamani wa Tume ya Umoja wa Afrika, Dk Nkosazana Dlamini Zuma alizindua kampeni ya "kufunga jumba la makumbusho lililoshikiliwa kwa mkono" katika Kikao cha 25 cha Kawaida cha Mkutano wa Wakuu wa Nchi na Serikali ya Umoja wa Afrika, mnamo Juni 2015 nchini Afrika Kusini, na kwa mfano alimkabidhi kila Mkuu wa Nchi na Serikali ya Afrika, kuashiria matarajio ya mitambo ya kilimo ya haraka barani Afrika. DARBE imeendelea kuendeleza kasi ya utekelezaji wa mpango huu.

2. Malengo na maazimio

- 8.82. Ingawa hakuna malengo maalum juu ya mitambo ya kilimo katika Azimio la Malabo, lengo ni kuchangia kuongezeka maradufu kwa viwango vya uzalishaji wa kilimo ifikapo mwaka 2025, kuharakisha ukuaji wa uchumi, na kukomesha njaa ifikapo mwaka 2025.

3. Mafanikio/maendeleo katika kukuza mitambo ya kilimo

- 8.83. Kufuatia uzinduzi wa Mfumo wa Mashine Endelevu ya Kilimo (F-SAMA) uliotengenezwa kwa pamoja na Tume ya Umoja wa Afrika (AUC) na Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) wakati wa mkutano wa Kamati ya Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) ya Kilimo (COAG) mnamo Oktoba 2018, Shirika la Chakula na Kilimo (FAO), Tume ya Umoja wa Afrika (AUC), Nchi Wanachama wa AU, na Mtandao wa Uhifadhi wa Uhifadhi wa Afrika (ACT) wamejitahidi kutekeleza Mfumo huo kwa kutekeleza shughuli mbalimbali. Hii imejumuishia:
- (i) Nchi nane wanachama wa AU (Benini, Chadi, Ghana, Liberia, Mali, Sierra Leoni, Togo na Zambia) zimeungwa mkono na Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) kuunda au kurekebisha mikakati ya kitaifa endelevu ya mitambo ya kilimo inayotokana na Mfumo wa

Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA). Kwa kuongezea, nchi tatu ambazo ni Uhabeshi, Kenya na Uganda, zimepitia mikakati yao ya kitaifa ya mitambo ya kilimo kwa kutumia rasilimali zingine. Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) pia kwa sasa inaisaidia Tanzania kurekebisha mkakati wa kitaifa wa mitambo, na Togo kuunda mkakati mpya.

- (ii) **Jukwaa la mtandaoni la "AfricaMechanize Platform"(www.africamechanize.org) limeundwa na kuzinduliwa ili kuwa jukwaa la msingi la kubadilishana katika nyanja zote za maendeleo na kukuza mitambo endelevu ya kilimo barani Afrika. Jukwaa hili linaendeshwa na Mtandao wa Uhifadhi wa Uhifadhi wa Afrika (ACT) na lina vipengele 4 vikuu ambavyo ni (a) Kituo cha Maarifa (b) Kujenga Uwezo, Ushirikiano na Mtandao (c) Jarida na Jarida, na (d) Msaada wa Kiufundi;**
- (iii) Kujenga uelewa juu ya Mfumo wa Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA), kuimarisha mitandao na kuunganisha kupitia webinars 10, zilizofanywa kwa Kiingereza na Kifaransa kwa zaidi ya miaka miwili, zikihusisha wasemaji 60, washiriki zaidi ya 1,600 kutoka nchi 75, wengi wao wakiwa Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika. Nyenzo kutoka kwenye mikutano ya kidigitali zilisambazwa sana kupitia AfricaMechanize Knowledge Management & Networking Platform;
- (iv) **Kongamano la Tatu la Afrika kuhusu Kilimo cha Uhifadhi (3ACCA)(https://africacacongress.org/), lililofanyika Rabat, Moroko, 5 – 8 Juni 2023, liliimarisha msimamo wa Afrika kuhusu Kilimo cha Uhifadhi (CA) na hali Endelevu ya Kilimo ya kuboresha (Sam). Iliyoandaliwa kwa pamoja na Mtandao wa ACT, Ufalme wa Moroko, Tume ya Umoja wa Afrika, Shirika la Maendeleo la Umoja wa Afrika (NEPAD), Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) la Umoja wa Mataifa, Taasisi ya Kitaifa ya Utafiti wa Kilimo ya Moroko (INRA), na Kituo cha Kimataifa cha Utafiti wa Kilimo katika Maeneo Kavu (ICARDA), kwa kushirikiana na washirika mbalimbali, chini ya mada "Kujenga mustakabali mzuri barani Afrika kupitia Kilimo cha Uhifadhi na Mechanization Endelevu", ilihudhuriwa na watu 557 (155 wa kike) kutoka nchi 63 (32 kutoka Afrika). Azimio la Rabat lilitoa wito kwa Umoja wa Afrika kutekeleza F-SAMA ili kuongeza msaada kutoka kwa washirika na mashirika ya wafadhili na kuharakisha kupitishwa kwake na nchi za Afrika. Matokeo muhimu yamefupishwa katika Azimio la alama 13 la 3ACCA. Maazimio katika Azimio yanalenga hatua maalum zitakazochukuliwa na Tume ya Umoja wa Afrika (AUC), Nchi Wanachama, Asasi za Kiraia, na Utafiti na Academia ili kukuza mitambo endelevu ya kilimo barani Afrika;**
- (v) Ofisi ya Kanda Ndogo ya Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) ya Kusini mwa Afrika inaandaa Mpango wa Bendera wa Kilimo Endelevu kwa Kilimo Maizi cha Hali ya Hewa (SAM4CSA), ambao unajumuisha ramani za kitaifa za kusaidia uendeshaji wa F-SAMA. Mpango huu unashughulikia nchi 15 wanachama wa SADC. Lengo la awali ni juu ya vipengele viwili vikubwa vya Mfumo

wa Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA): Kipengele cha 9 (Mahitaji ya maono ya muda mrefu: masuala ya sera na mkakati) na Kipengele cha 10 (Kuunda taasisi endelevu za ushirikiano wa kikanda).

(vi) Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) iliamuru utafiti ambao ulitekelezwa na Mtandao wa ACT wenye kichwa **cha Melekezo ya Maendeleo kwa Uwekezaji (D4I) katika Uwezeshaji wa Kuboresha Kilimo barani Afrika** mnamo 2021/22. Utafiti huu ulihusisha kufanya uchambuzi wa hali za kijamii, kiuchumi, kitaasisi na mazingira zilizounganishwa ili kubaini vituo vya kuingia vinavyohitajika kwa ajili ya kutumia uwekezaji katika SAM pamoja na mlolongo mzima wa thamani ya vyakula vya kilimo kulingana na Tume ya Umoja wa Afrika (AUC)-Shirika la Chakula na Kilimo (FAO) Mfumo wa Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA) na Mipango ya Taifa ya Uwekezaji wa Kilimo (NAIPs). Utafiti huo ulifanywa katika nchi teule za Afrika (Benini, Kameruni, Uhabeshi, Ghana, Kenya, Tanzania, Nijeria na Zambia), na kubainisha **maeneo sita ya kipaumbele ya uwekezaji**: (i) Kuimarisha mitambo na ukuzaji wa mfululizo wa thamani ya kilimo; (ii) Kuimarisha mitambo ya kilimo cha hali ya hewa; (iii) Kuimarisha uwezo wa mitambo ya kilimo; (iv) Kuboresha usimamizi wa maarifa ya mitambo ya kilimo; (v) Kuboresha kipimo cha utendaji wa mitambo ya kilimo; na (vi) Kuanzisha mitambo inayoweza mazingira na ufadhili wa ubunifu. Utafiti huo **ulipendekeza kwamba taasisi na mashirika ya kimataifa ya kiufundi na kifedha yana jukumu la kuleta utaalamu wao na msaada wa kifedha ili kubeba matatizo na changamoto za kuanzisha SAM katika nchi za Afrika**. Baadhi ya taasisi na mashirika husika ni pamoja na Shirika la Chakula na Kilimo (FAO), UNIDO, Jumuiya ya Mashine ya Kilimo ya Ulaya (CEMA), taasisi za kifedha za kimataifa (kwa mfano AfDB, IFAD na Benki ya Dunia), washirika wa maendeleo na mabanki ya maendeleo ya kimataifa;

(vii) **Mnamo Machi 31, 2022, Wakurugenzi na Wakuu wa Huduma za Mashine na Uhandisi wa Kilimo (DAMES) kutoka nchi mbalimbali za Afrika na wadau wengine muhimu walikutana kwa uhalisia ili kufanya uanzishwaji wa miundo ya utendaji kwa ajili ya utekelezaji wa Mfumo wa Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA) katika ngazi ndogo za kikanda na kikanda. Semina hiyo, iliyoandaliwa kwa pamoja na Shirika la Chakula na Kilimo (FAO), Tume ya Umoja wa Afrika (AUC) na ACT Network, iliwavutia washiriki 68 walioalikwa, ikiwa ni pamoja na Wakurugenzi na Wakuu wa Huduma za Mashine na Uhandisi wa Kilimo (DAMES) kutoka nchi 30 na wawakilishi wa Jumuiya nne za Kiuchumi za Kikanda (RECS) (<https://www.fao.org/F-SAMA structure development>).**

8.84. Mkutano ulitatuhiwa kama ifuatavyo:

- Iitoa wito wa hatua za haraka kuelekea ushirikiano kati ya Wakurugenzi na Wakuu wa Huduma za Mashine na Uhandisi wa Kilimo (DAMES) ili kutatua changamoto nyingi ambazo zimesababisha kuendelea kukwama na kupungua kwa mitambo ya kilimo barani Afrika.

- Uhitaji wa haraka wa kuanzisha mtandao rasmi kwa ajili ya Wakurugenzi na Wakuu wa Huduma za Mashine na Uhandisi wa Kilimo (DAMES) kutambua maono ya muda mrefu ya mitambo barani Afrika kulingana na vipengele kumi vya Mfumo wa Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA).
 - Wakurugenzi na Wakuu wa Huduma za Mashine na Uhandisi wa Kilimo (DAMES) kufanya kazi pamoja rasmi katika kutekeleza Mfumo wa Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA) ili kuharakisha upatikanaji na matumizi ya mitambo ya kilimo katika SSA.
- 8.85. Kupitia kamati ya muda ya uendeshaji ya wawakilishi (kutoka Senegal, Kamerun, Kongo, Madagascar, Tanzania, Sierra Leone, na Zambia), Wakurugenzi na Wakuu wa Huduma za Mashine na Uhandisi wa Kilimo (DAMES) **wanaendeleza (a) Miundo ya Mtandao ya Wakurugenzi na Wakuu wa Huduma za Mashine na Uhandisi wa Kilimo (DAMES) wa Kikanda, (b) Mfumo wa Utekelezaji wa Mtandao ya Wakurugenzi na Wakuu wa Huduma za Mashine na Uhandisi wa Kilimo (DAMES), na (c) Programu ya F-SAMA Vidokezo vya Dhana.**

4. Kukosa data/taarifa na mapendekezo kuhusu jinsi ya kujaza mapengo

- 8.86. Changamoto kubwa ni ukosefu wa data ya hivi karibuni kutoka kwa Nchi Wanachama juu ya kile kinachotekelezwa kuelekea uendeshaji wa Mfumo wa Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA) na hali ya mitambo ya kilimo katika ngazi ya nchi. Hatua zimechukuliwa kuwashirikisha Wakurugenzi wa Mashine ya Kilimo katika jukwaa la kuleta mashine Afrika lakini zaidi inahitaji kufanywa;
- 8.87. Mchakato wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) kwa sasa haufuatilii maendeleo ya mitambo ya kilimo katika ngazi ya nchi. Viashiria maalum juu ya mitambo ya kilimo vinapaswa kuundwa, na kujumuishwa katika ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ili kufuatilia maendeleo kwenye tamko;
- 8.88. Ingawa Nchi Wanachama zinatengeneza mikakati ya kitaifa ya mitambo ya kilimo, rasilimali zinahitajika kutekeleza mikakati hiyo. Nchi Wanachama, washirika wa maendeleo na sekta binafsi wanahitaji kuongeza uwekezaji kuelekea utekelezaji wa mikakati hiyo.
- 8.89. Mashine endelevu inapaswa kupewa umuhimu mkubwa katika Mfumo wa baada ya Malabo unaotengenezwa.

5. Hitimisho

8.90. Kuhakikisha kuwa mitambo endelevu ya kilimo imejumuishwa katika sera na mikakati ya maendeleo ya kilimo ya Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU), pamoja na njia za utekelezaji zinazoambatana, ni muhimu katika juhudi za kumaliza njaa barani Afrika ifikapo 2025 na zaidi. Uwekezaji katika mitambo ya kilimo pamoja na mnyororo wa thamani ya chakula unahitajika haraka ili kuwawezesha wahusika kuongeza tija yao na ustawi wa jamii huku wakifanya upya mvuto wa sekta ya kilimo kwa vijana wa vijijini na kuanzishwa kwa ajira na teknolojia mpya. Hii itahitaji juhudi kubwa za kujenga uwezo, hasa katika kuimarisha jukumu la uratibu la DAMES ndani ya nchi. Wakati umewadia kwa wadau wote kubuni dhana mpya ya mitambo barani Afrika inayotumia Mfumo wa Miundo Endelevu ya Kilimo Barani Afrika (F-SAMA).

8G. Ripoti ya Pili ya Maendeleo ya Sekta ya Mifugo kuhusu EX.CL/Desemba.792 (XXIV) Uamuzi juu ya Uundaji wa Mkakati wa Maendeleo ya Mifugo kwa Afrika katika Ripoti ya Mkutano wa Tisa wa Mawaziri Wanaohusika na hati Rasilimali za Wanyama. EX.CL/807(XXIV), 2015

- 8.91. Hii ni ripoti ya pili katika Ripoti ya Mapitio ya Miaka Miwili kuhusu maendeleo yaliyopatikana katika utekelezaji wa EX.CL/Disemba.792 (XXIV) ambayo iliagiza Tume ya Umoja wa Afrika kuunda Mkakati wa Maendeleo ya Mifugo. Ilianzishwa mwaka 2015, kupitia mchakato wa bara wenye mashauriano makubwa, ikiongozwa na InterAfrican Bureau for Animal Resources (AU-IBAR) na kufadhiliwa na Bill & Melinda Gates Foundation (BMGF), miaka ishirini (2015 – 2035) Mkakati wa Maendeleo ya Mifugo kwa Afrika (LiDeSA) unaweka ajenda ya mabadiliko kwa sekta ya mifugo ili kutumia uwezo mdogo wa sekta ya mifugo.
- 8.92. Kama sekta zingine za uzalishaji, sekta ya mifugo iliathiriwa kwa kiasi kikubwa na athari zinazochanganya migogoro ya kimataifa ya C mara tatu: covid-19, mabadiliko ya hali ya hewa (ukame mbaya zaidi katika kumbukumbu ya maisha ambayo ilitokea kati ya 2018 na mapema 2023 na misimu mitano mfululizo ya misimu ya mvua iliyoshindwa katika Pembe Kuu ya Afrika, na matukio ya mafuriko yasiyo ya kawaida katika baadhi ya mikoa) na mzozo katika Ulaya Mashariki, na athari mbaya kwa maisha, upatikanaji na gharama ya vyakula vya mifugo vinavyoathiri usalama wa chakula na lishe, ajira, utendaji wa mnyororo wa thamani, mwendelezo wa biashara na biashara nyingi za mifugo zinazolingia karibu, na mmomonyoko wa mchango wa sekta ya mifugo kwa uchumi. Migogoro mitatu imeonyesha udhai fu katika sekta ya mifugo lakini pia imetumika kuendesha uvumbuzi na kuonyesha uwezo ambao unaweza kuunganishwa ikiwa uwekezaji wa kutosha utafanywa katika sekta hiyo.

Maendeleo katika Kufikia Malengo Muhimu katika Mkakati wa Maendeleo ya Mifugo kwa Afrika

8.93. Viashiria sita, muhimu katika kufuatilia maendeleo ya utekelezaji wa LiDeSA vinawasilishwa: kati ya hivi, vinne ni viashiria vya kiwango cha pembejeo; kimoja ni kiashiria cha kiwango cha pato/matokeo, na cha mwisho ni kiashiria cha kiwango cha athari.

Viashiria vya Kiwango cha Kuingiza

Kiashiria 1: Uwekezaji wa Umma katika Sekta ya Mifugo

(a) Matumizi ya Mifugo kama Asilimia ya Jumla ya Matumizi ya Kilimo ya Serikali

8.94. Takwimu zilizoripotiwa na Nchi Wanachama katika Uhakiki wa Miaka Miwili ya nne ya CAADP zinaonyesha viwango vya chini vya matumizi ya sekta ya mifugo dhidi ya lengo la LiDeSA la angalau asilimia 30 ya matumizi ya kilimo cha umma kuwekeza katika sekta ya mifugo. Kwa kipindi cha mwaka 2015-2022, kwa wastani bara lilitumia takriban asilimia 19.35 ya matumizi ya kilimo katika sekta ya mifugo. Matumizi yaliongezeka kutoka asilimia 13.82 mwaka 2015 hadi asilimia 16.15 mwaka 2020 lakini yalipungua hadi asilimia 12 mwaka 2022. Upungufu huu wa wastani wa matumizi unatia wasiwasi sekta ya mifugo. Katika Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) ya nne ni nchi tano tu (5) zilizotimiza lengo la LiDeSA la asilimia 30 na zaidi: Namibia (asilimia 55), Morisi (asilimia 51), Burkina Faso (asilimia 40), Lesoto (asilimia 38), na Malawi (asilimia 36). Wakati idadi ya Nchi Wanachama zinazotimiza lengo la LiDeSA imeongezeka, inafahamika kwamba hakuna hata moja kati ya hizi ilikuwa kati ya utendaji bora mnamo 2020, kwa hivyo ikionyesha kutofautiana katika matumizi ya sekta ya mifugo.

(b) Matumizi ya Mifugo kama Asilimia ya Ongezeko la Thamani ya Mifugo (Pato la Taifa).

8.95. Kiwango cha matumizi katika sekta ya mifugo kinapimwa kama idadi ya mifugo yenye thamani iliyoongezwa (Pato la Taifa) inayotumika katika sekta hiyo. Kwa maneno mengine, sehemu ya uzalishaji wa mifugo ambayo imewekezwa tena katika sekta hiyo. Ni kipimo cha lengo cha kutathmini ikiwa matumizi ya sekta yanalingana na mchango wake kwa Pato la Taifa. Kwa ripoti ya CAADP BR, lengo la kiwango cha matumizi (matumizi ikilinganishwa na mchango wa Pato la Taifa la sekta) limewekwa kwa asilimia 19, yaani, kile kilichofikiwa na nchi 10 zilizofanya vizuri zaidi. Kwa wastani (2015-2022), kote Afrika, matumizi ya mifugo yaliwakilisha tu asilimia 13.77 ya Pato la Taifa la mifugo na ukuaji mkubwa kutoka asilimia 4.82 mwaka 2015 hadi asilimia 13.53 mwaka 2022. Ni nchi tano tu ambazo zilikuwa na matumizi ya mifugo ambayo yalikuwa asilimia 15 na zaidi ya Pato la Taifa la mifugo mnamo 2022: Komoro, Eswatini, Moritania, Namibia na Shelisheli.

Kiashiria cha 2: Uwiano wa Kitaifa wa Lishe

8.96. Asilimia sitini hadi sabini ya gharama ya jumla ya uzalishaji wa wanyama inahusiana na kulisha na katika mikoa mingine ya ulimwengu hadi asilimia 60 ya nafaka zinazozalishwa ni kwa ajili ya kulisha wanyama. Salio la Kitaifa la Kulisha hutoa dashibodi inayolinganisha hali ya mahitaji ya malisho ya mifugo na malisho yanayopatikana yanayoweza kutumika. Ni muhimu kwa kutoa dalili ya pengo katika malisho ili kudumisha kundi la kitaifa na kuzalisha vyakula vinavyotokana na mifugo vinavyohitajika ili kufikia malengo ya lishe ya binadamu. Nchi chache sana za Wanachama wa Umoja wa Afrik (AU) zina sekta ya malisho na tasnia iliyoelezewa na wazalishaji wengi wa mifugo wanalisha wanyama kwa kile kinachopatikana badala ya dhidi ya mahitaji ya chakula cha mifugo na malengo ya uzalishaji. Kuna ukosefu wa uwezo wa kitaasisi na njia za kimkataba za uwekezaji za kutoa malisho ambayo mifugo inahitaji na uhusiano duni kati ya uzalishaji wa mifugo na mahitaji ya lishe ya binadamu ambayo yanaweza kutimizwa kupitia vyakula vilivyotokana na mifugo.

- 8.97. Utafiti wa Kulisha na Fodder wa Umoja wa Afrika (AU-IBAR) 2023 uliofanywa na Mradi wa Mifumo ya Kulisha na Fodder iliyofadhiliwa kwa pamoja na BMGF na Tume ya Umoja wa Afrika (AUC) ulionyesha kuwa kati ya Nchi Wanachama 55 ambazo Utafiti ulisimamiwa, ni 17 tu waliojibu swali la kufanya orodha ya malisho hivi karibuni: Burundi, Kameruni, Chadi, Kodivaa, Uhabeshi, Eswatini, Gaboni, Kenya, Lesoto, Liberia, Nijer, Nijeria, Somalia, Sudani Kusini, Togo, Uganda na Zimbabwe. Kati ya kumi na wawili, watano tu walijibu kwa uthibitisho: Uhabeshi, Kenya, Nijer, Uganda na Zimbabwe, huku nchi zote tano zikiripoti mizani hasi ya malisho inayoonyesha changamoto za kukidhi mahitaji ya mifugo.
- 8.98. Hasara kubwa ya hivi karibuni ya wastani wa wanyama milioni 9.5 katika ukame wa hivi karibuni katika Pembe Kuu ya Afrika, yenye thamani ya zaidi ya dola bilioni mbili katika suala la mali za mifugo, uzalishaji, maisha na ajira, huduma za mfumo wa ikolojia kati ya maadili mengine, inasisitiza umuhimu wa kufuatilia mizani ya kitaifa ya malisho. Hivi sasa, maamuzi ya maafa yanasababishwa na arifa za hali ya hewa na viashiria vingine vya kiwango cha pato/matokeo kulingana na kavu iliyosimama, hali ya mwili wa mifugo na arifa za kibinadamu, wakati huo kuna njia ndogo ya kushughulikia maswala ya malisho. Kwa ujumla, taarifa za kiwango cha pembejeo zinazotolewa na mizani ya kitaifa ya malisho hazijaunganishwa ili kuchochea hatua muhimu ikiwa ni pamoja na arifa za dharura kwa uwekezaji ulioongezeka katika rasilimali za malisho.

Kiashiria cha 3: Mbegu ya Wanyama

- 8.99. Kiashiria cha mbegu za wanyama kilingizwa hivi karibuni katika Tathmini ya Miaka Miwili kama muhimu kwa kufuatilia ukuaji wa sekta ya mifugo. LiDeSA inapendekeza Nchi Wanachama kukuza na kurekebisha mbegu za mifugo ndani ya nchi kwa ukuaji mzuri na thabiti wa sekta. Nchi wanachama thelathini na tisa (39) ziliripoti data kuhusu kiashiria kipya cha mbegu za mifugo kwa ajili ya ng 'ombe, mbuzi, nguruwe, kondoo na ngamia. Utendaji unaonyesha kuwa Nchi Wanachama bado zinategemea mbegu za mifugo zilizoagizwa kutoka nje. Mbegu hizi za mifugo zinazolingizwa nje zinaendesha sekta ya biashara ya mifugo tu, wakati wazalishaji wengi wanatoka katika jamii ndogo. Nchi Wanachama zinahimizwa kuweka juhudi za makusudi katika kuunda mikakati na miundo ambayo itaanzisha maendeleo ya ndani na uthibitisho wa mifugo ya ndani ambayo itapatikana na kutumika na wafugaji wengi.

Kiashiria cha 4: Afya ya Wanyama na Ustawi wa Wanyama

- 8.100. Mifumo na huduma za afya ya wanyama katika nchi nyingi za Afrika zinabaki dhaifu kama ilivyoonyeshwa na matokeo ya Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (WOAH) Utendaji wa Huduma za Mifugo (PVS) inachambua tafiti zilizofanywa katika miaka ya hivi karibuni na kuwasilishwa katika BRR ya 2021. Ili kuboresha utendaji, AU-IBAR kwa kushirikiana na Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda, Nchi Wanachama, sekta binafsi, na washirika wa kimkakati, na ndani ya mfumo wa LiDeSA imefanya shughuli za kuboresha utoaji wa huduma za afya ya wanyama kupitia mageuzi ya Taasisi yaliyojumuishwa maendeleo/uboreshaji wa sera, mikakati na sheria za mifugo. Kulingana na Mkakati wa Afya ya Wanyama kwa Afrika (AHSA), ambao unaelezea juu ya vipengele vya afya ya wanyama vya LiDeSA, Nchi thelathini na saba (37) Wanachama wamesasisha sheria anuwai za matibabu ya mifugo na kujenga uwezo wa kufuata.

- 8.101. Wakati wa Sherehe za Maadhimisho ya Miaka 70 ya AU-IBAR, Programu ya Kuondoa PPR ya Pan Africa (2023 – 2027) ilizinduliwa. Nchi wanachama ishirini na nane (28) zimeunda mikakati ya kitaifa ya kudhibiti na kutokomeza PPR na mipango ya utekelezaji ya miaka mitano kulingana na mpango wa kimataifa wa kutokomeza PPR ifikapo 2030 na mkakati wa bara juu ya PPR. Umoja wa Ulaya umeahidi Euro 500,000 kwa ajili ya shughuli za maandalizi na Euro 8,000,000 kwa ajili ya Mpango wa kutokomeza PPR. Lesoto ilitambuliwa rasmi na Shirika la Afya ya Wanyama Ulimwenguni (WOAH) kama nchi ambayo kihistoria haikuwa na PPR; wakati Burundi na Sierra Leoni ziliungwa mkono kujibu mapumziko ya PPR, wakati Kepuvede na Kenya ambapo walipewa mafunzo juu ya ufuatiliaji wa wanyama. Chama cha Afrika cha Taasisi za Elimu ya Mifugo (2A2E-V) kiliunga mkono marekebisho na muktadha wa mapendekezo ya siku ya Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (WOAH) kuhusu umahiri wa madaktari wa mifugo wanaohitimu katika muktadha wa Afrika.
- 8.102. Uoanishaji wa kikanda, uratibu, ushirikianaji habari na kuzuia na udhibiti wa magonjwa ya wanyama yanayopita mipaka (TADs) uliimarishwa kupitia mkutano wa njia kumi na moja za uratibu wa bara na kikanda: Mikutano ya Kamati ya Uendeshaji ya Mkoa (RSC) ya Mfumo wa Ulimwenguni wa Magonjwa ya Wanyama yanayopita mipaka (GF-TADs) Afrika; Jukwaa la Afya ya Wanyama barani Afrika (CAHP-Africa) Kikundi cha Kuongoza; na Mikutano ya ECOWAS na Mitandao ya Afya ya Wanyama ya Kanda ya Afrika Mashariki (RAHNs) ambayo inakuza uratibu, uoanishaji na ushiriki wa habari ili kupunguza vitisho kutoka kwa magonjwa ya wanyama yanayopita mipaka (TADs) juu ya usalama wa chakula, maisha na biashara. Maendeleo yalifanywa katika kutekeleza Mkakati wa Ustawi wa Wanyama wa Afrika kupitia kuitisha Kamati ya Uratibu ya Jukwaa la Afrika la Ustawi wa Wanyama (CCAPAW) na kuandaa hati ya utetezi: Kesi ya Kulazimisha Ustawi wa Wanyama barani Afrika.

Kiashiria cha Kiwango cha Pato / Matokeo

Kiashiria cha 5: Kiashiria cha Biashara ya Mifugo

- 8.103. Kiashiria hiki ni hatua muhimu ya maendeleo kuelekea kufikia Lengo muhimu la Kimkakati la LiDeSA la kutambua, kutengeneza ramani na kukuza mfululizo wa thamani ya mifugo ambayo inatoa faida kulinganisha katika ngazi za kitaifa na kikanda, ambayo inachangia moja kwa moja katika utekelezaji wa Mkataba wa Eneo Huru la Biashara Barani Afrika. LiDeSA ilianza kuimarisha biashara ya ndani na kati ya kanda katika bidhaa za mifugo na mifugo.
- 8.104. Afrika kama bara inaendelea kufanya vibaya katika suala la biashara ya kimataifa ya mifugo na bidhaa za mifugo. Inajumuisha tu asilimia 5.1, asilimia 6 na asilimia 2.9 ya hisa katika biashara ya ulimwengu ya uagizaji wa bidhaa za maziwa, wanyama hai na nyama na nyama ya kula, mtawaliwa. Ushiriki wa Afrika katika biashara ya kimataifa ya mauzo ya bidhaa za maziwa, wanyama hai na nyama na nyama ya kula unabaki kuwa mdogo kwa asilimia 0.7, asilimia 3.1 na asilimia 0.5 mtawaliwa mwaka 2022 (Takwimu za Kimataifa za Biashara 2023. <https://www.intracen.org/itc/market-info-tools/trade-statistics>).
- 8.105. Ufahamu juu ya utendaji wa biashara ya mifugo unaweza kupatikana kutoka kwa kiwango cha Ukuaji wa thamani ya biashara ya bidhaa na huduma za kilimo ndani ya Afrika na faharisi ya Utofauti wa biashara ya ndani ya Afrika ya bidhaa na huduma za kilimo ambazo ni viashiria viwili muhimu. Katika BRR ya nne, ni Nchi Wanachama 11 tu zilizoripoti angalau bidhaa moja ya mifugo kati ya bidhaa zao tano za kipaumbele. Hili ni punguzo kutoka 13 ambalo liliripoti angalau bidhaa moja ya mifugo kati ya bidhaa zao za kipaumbele katika BRR

ya tatu. Wakati idadi ya Nchi Wanachama zilizoripoti data ya biashara ya mifugo (uagizaji na usafirishaji nje ya nchi) katika BRR ya Nne ni muhimu kwa 21 kwa uagizaji na usafirishaji nje, ubora wa data umepungua na kufanya iwe vigumu kuanzisha au kutoa mwenendo.

Kiashiria cha Kiwango cha Athari

Kiashiria cha 6: Kiashiria cha Lishe: Kiwango cha Ukuaji wa Matumizi ya Kila Mtu ya Protini Zinazotokana na Mifugo

- 8.106. Utafiti unaokua unaonyesha kuwa kuongezeka kwa matumizi ya vyakula vinavyotokana na wanyama (ASFs), maziwa, nyama na mayai kunahusishwa na kupunguza kwa kiasi kikubwa hatari za kudumaa na upungufu wa virutubisho vidogo. Vyakula vinavyotokana na wanyama (ASFs) ni vyanzo vyenye nguvu na vyema vya protini na virutubisho vingi muhimu. Vyakula vinavyotokana na wanyama (ASFs) hutoa protini zilizofyonzwa na kutumiwa kwa urahisi na ni muhimu sana kwa vikundi vilivyo hatarini kama watoto na wagonjwa. Kutokana na utumiaji mdogo wa vyakula vinavyotokana na wanyama barani Afrika, hata idadi ndogo hutoa faida kubwa. Kwa hivyo, upatikanaji wa vyakula vinavyotokana na wanyama (ASFs) ni njia yenye nguvu ya kuhakikisha kuwa masikini zaidi barani Afrika wanaweza kuboresha lishe yao. Katika suala hili, Afrika lazima itumie rasilimali zake nyingi za mifugo ili kufikia Azimio la Malabo la kukomesha njaa na Lengo la Maendeleo Endelevu (SDG2) na Ajenda ya 2063 Namba 3, kama ilivyoainishwa katika Mkakati wa Maendeleo ya Mifugo kwa Afrika (LiDeSA).
- 8.107. Kiashiria cha kufuatilia matumizi ya bidhaa za mifugo barani Afrika ni kiwango cha ukuaji wa matumizi ya kila mtu ya protini zinazotokana na mifugo ambayo ni rahisi kuhesabu kwa kutumia data kutoka kwa Karatasi Mpya ya Mizani ya Chakula ya Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa. Takwimu zinapatikana kwa nchi 45 za Afrika kati ya nchi 175 ulimwenguni kwa kipindi cha 2014-2020 (<http://www.fao.org/faostat/en/#data/FBS>).
- 8.108. Uchambuzi wa data hii unaonyesha kuwa matumizi ya Afrika ya protini zinazotokana na mifugo ni ya chini sana, kwa wastani wa gramu 12.5 kwa siku kwa kila mtu (gramu/siku/kwa kila mtu) kati ya 2014 na 2020. Hii ni chini ya nusu ya wastani wa kimataifa wa 26.8 (gramu/siku/kwa kila mtu). Cha kutia wasiwasi, kiwango cha matumizi kimekuwa kikipungua katika kipindi hiki, kikishuka kwa asilimia 8.4 hadi 11.9 (gramu/siku/kwa kila mtu). Katika kipindi hicho hicho, matumizi ya kimataifa yaliongezeka kwa asilimia 5.5. Nchi ishirini na moja za Afrika zinatumiwa zaidi ya wastani wa bara wakati tano tu (Botswana, Gaboni, Moritania, Morisi, na Afrika Kusini) zina kiwango cha matumizi ambacho kiko juu ya wastani wa kimataifa. Nchi ishirini na sita (kumi na mbili ambazo hutumiwa chini ya wastani wa bara) zilipata ukuaji hasi katika matumizi ya protini zinazotokana na mifugo na zinawajibika kwa kupungua kwa wastani wa bara.
- 8.109. Nchi zilizo na viwango vya juu vya kukwama zinapaswa kutekeleza mikakati nyeti ya lishe ili kuongeza maziwa, mayai na/au ulaji wa nyama kati ya watoto wadogo na wanawake wenye umri wa kuzaa kupitia hatua za usambazaji na uhitaji.

8H. Maendeleo katika utekelezaji wa Uamuzi wa Umoja wa Afrika juu ya Mfumo wa Maendeleo ya Umwagiliaji na Usimamizi wa Maji ya Kilimo (IDAWM) Mazoea barani Afrika ({EX.CL/1187 (XXXVI)} 6-7 Februari 2020, Addis Ababa, Ethiopia)

Utangulizi

- 8.110. Uamuzi wa Umoja wa Afrika juu ya Maendeleo ya Umwagiliaji maji na Usimamizi wa Maji ya Kilimo unalenga kukuza upatikanaji wa matumizi ya umwagiliaji na ufumbuzi mwingine wa usimamizi wa maji ya kilimo kwa ongezeko endelevu la uzalishaji na uimarishaji wa kilimo. Lengo kuu ni kuongeza tija ya ardhi, mapato na matumizi laini na kukuza maisha thabiti dhidi ya mazingira ya mshtuko unaohusiana na hali ya hewa kutokana na utegemezi mkubwa wa kilimo cha kulisha mvua.
- 8.111. Uzalishaji mdogo wa kilimo cha Kiafrika umehusishwa na matumizi kidogo au hakuna ya pembejeo za kuongeza uzalishaji kama vile teknolojia ya umwagiliaji maji. Ili kufikia lengo la kukomesha njaa, lengo la Malabo la mwaka 2014 ni kuongeza kwa asilimia 100 ukubwa wa eneo la kilimo cha umwagiliaji ifikapo mwaka 2025. Katika Ripoti ya Uhakiki ya Miaka Miwili (BRR), ufikiaji wa teknolojia ya umwagiliaji ni moja ya viashiria chini ya ufikiaji wa pembejeo za kilimo na kitengo cha teknolojia katika kujitolea kumaliza njaa. Uzalishaji maradufu na kujenga mfumo thabiti wa chakula barani hutegemea kuongezeka kwa matumizi ya umwagiliaji maji na suluhisho zingine za usimamizi wa maji ya kilimo kwa kuzingatia kutotabirika kwa mvua; kwa muda na kiwango. Ripoti ya Uhakiki ya Miaka Miwili (BRR) inafuatilia utendaji wa Nchi Wanachama (MS) katika upatikanaji wa teknolojia ya umwagiliaji kama kiwango cha ukuaji wa ukubwa wa eneo la umwagiliaji maji kutoka mwaka 2015 thamani ya msingi. Eneo la umwagiliaji maji hufafanuliwa kama maeneo yote ambayo yana umwagiliaji na/au yana vifaa vya umwagiliaji maji. Tahadhari ni kwamba, kwa sababu ya changamoto za kiufundi na mbinu zinazohusiana na upimaji na makadirio ya jumla ya eneo lililomwagiliwa, mengi ya yale yaliyoripotiwa na Nchi Wanachama (MS) ni upungufu mkubwa. Msisitizo zaidi ni kwenye miradi mikubwa ya umwagiliaji maji ya umma huku ukipuuza Umwagiliaji maji unaokua kwa kasi unaongozwa na mkulima (kiwango kidogo). Pia, ukubwa uliogawanyika, msimu unaotumika (kutoonekana kwa msimu) na asili iliyotawanyika ya eneo la umwagiliaji husababisha changamoto za kupima. Ufikiaji wa teknolojia ya Umwagiliaji maji hufuatiliwa na kuripotiwa katika BRR kama mabadiliko ya asilimia katika eneo la jumla la umwagiliaji maji kutoka thamani ya msingi ya 2015.

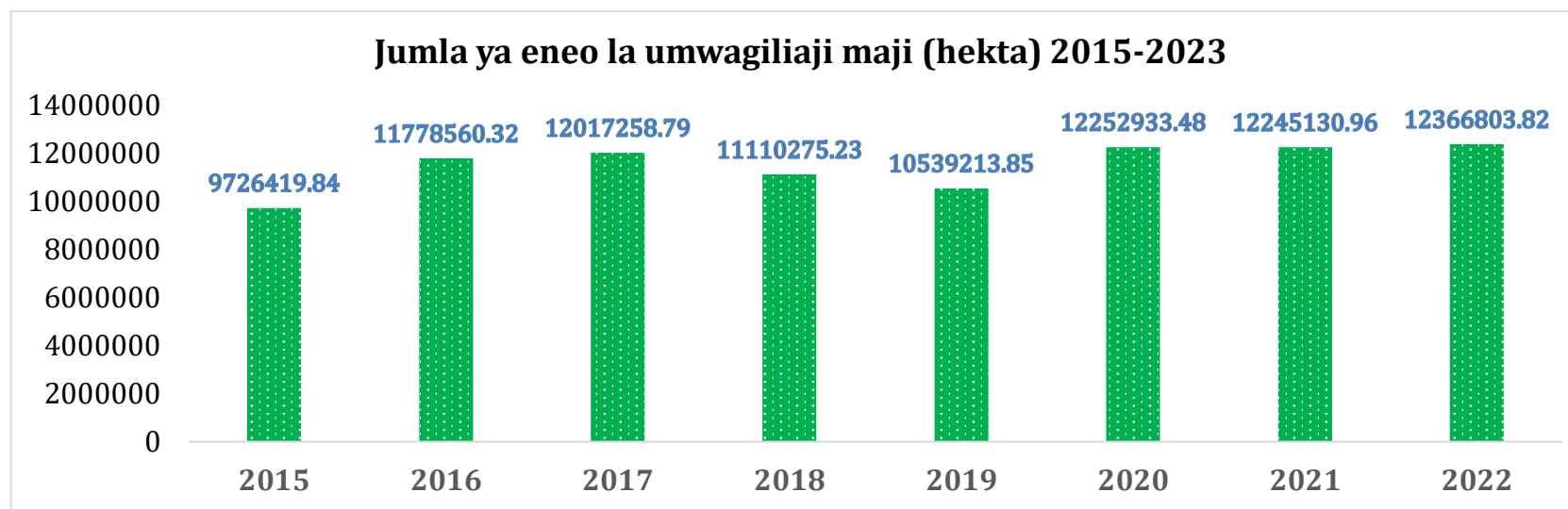
Uchambuzi na Matokeo

- 8.112. Katika Ripoti ya Uhakiki ya Miaka Miwili (BRR) ya nne juu ya utendaji wa Nchi Wanachama (MS) katika utekelezaji wa IDAWM, ni ushahidi kwamba wengi wa Nchi Waanchama (MS) wanaongeza kwa uendelevu eneo lao la jumla la mazao ya umwagiliaji maji. Lengo la Malabo ni kuongeza ukubwa wa maeneo ya umwagiliaji maji kwa asilimia 100 ifikapo mwaka 2025 kutoka kiwango cha msingi cha mwaka 2015. Takwimu zilizokusanywa za bara zinaonyesha kuwa katika kipindi cha miaka 8 (2015-2023) eneo lililomwagiliwa maji limeongezeka kutoka 9.7mha hadi 12.4mha, na wastani wa asilimia 3.9 kila mwaka. Kwa kuzingatia, utendaji mahususi wa Nchi Wanachama (MS), Nchi Wanachama (MS) 15 haikuripoti juu ya kiashiria hiki. Kwa Nchi ambazo ziliripoti, kuna baadhi ya mielekeo ya kutia moyo kwani tisa (9) kati yao ziko katika harakati ya kufikia; zilifikia malengo yaliyotarajiwa ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya nne ya

ukaguzi ya alama alama ya 9.5 Hizi ni Benini, Kameruni, Kongo, Ginekweta, Uhabeshi, Gambia, Msumbiji, Nijer na Sierra Leoni. Pia, nchi zingine kumi na moja (11), ingawa hazijaendelea, zilipatikana zinaendelea vizuri na jumla ya ardhi yao ya umwagiliaji iliyopandwa imeongezeka mara kwa mara baada ya muda. Walifunga zaidi ya asilimia 50 ya kigezo cha nne kinachotarajiwa cha Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) kinachohitajika ili kufikia lengo la Malabo la ongezeko la asilimia 100 ifikapo mwaka 2025. Nchi hizi ni Rwanda, Togo, Misri, Botswana, Liberia, Tanzania, Malawi, Angola, Moritania Namibia na Burundi). Maana ya hii ni kwamba pamoja na matumizi endelevu ya umwagiliaji na suluhisho zingine za usimamizi wa maji ya kilimo kuna uwezekano mkubwa wa kuongezeka kwa tija na kuongezeka kwa uzalishaji barani.

- 8.113. Uchanganuzi wa mwenendo unaonyesha, kwa ujumla, kati ya mwaka 2015 hadi 2022, kumekuwa na ongezeko la ardhi ya mazao inayomwagiliwa. Ingawa kiwango cha ukuaji wa kila mwaka ndani ya kipindi hicho kimekuwa cha chini kwa namna fulani. Kwa kuzingatia lengo la Malabo la 2014 la kuongeza kwa asilimia 100 eneo chini ya umwagiliaji mwaka 2015 ifikapo mwaka 2025, ni dhahiri kwamba kwa kiwango cha ukuaji wa kila mwaka cha asilimia 3.9, haitawezekana kufikia lengo katika miaka 2 iliyobaki. Hata hivyo, haijawa giza kwani kumekuwa na maboresho katika bara zima. Afrika Kaskazini bado ina ardhi kubwa zaidi ya mazao ya umwagiliaji (4.8mHa) wakati eneo la Afrika ya Kati lina takriban hekta 71,464 za ardhi ya mazao chini ya umwagiliaji. Katika kipindi kilichofanyiwa mapitio (2015-2022) ilikuwa tu katika eneo la Afrika Magharibi ambapo kulikuwa na kupungua kwa eneo lililopandwa kwa umwagiliaji. Hii inaweza kuwa haihusiani na kushindwa na matumizi duni ya miradi mingi mikubwa ya umwagiliaji wa maji.

Kielelezo 8.6: Utendaji wa bara kulingana na jumla ya ardhi ya mazao iliyomwagiliwa kati ya 2015 hadi 2023.

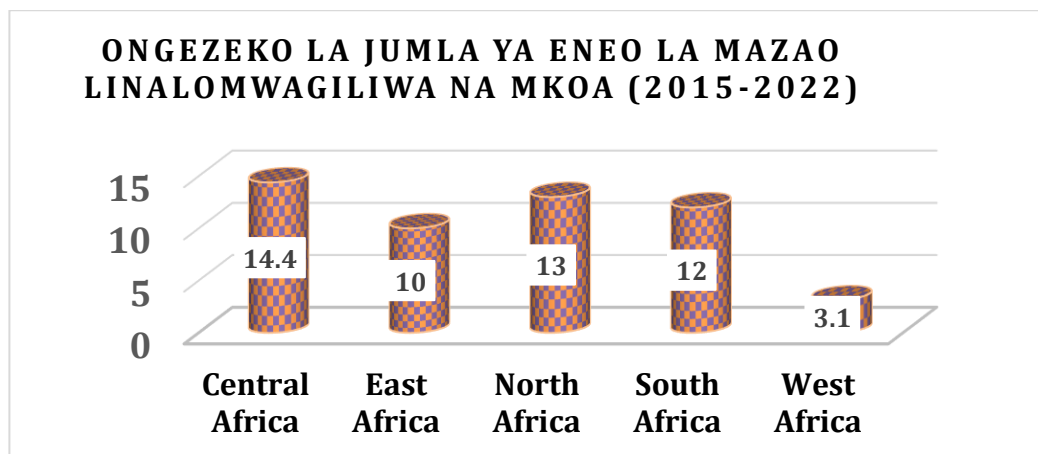
Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)

8.114. Kielelezo 8.7 kinaonyesha ongezeko la ardhi ya jumla ya mazao inayomwagiliwa ndani ya kipindi cha miaka 8 (2015-2022) iliyogawanywa na mkoa. Ongezeko lilikuwa la juu zaidi (asilimia 14.4) katika eneo la Afrika ya kati wakati lilikuwa la chini (asilimia 3.1) katika eneo la Afrika Magharibi. Jumla ya maeneo yaliyomwagilia ifikapo mwaka 2022 kwa maeneo ya kaskazini, kusini, katikati, mashariki na magharibi mwa Afrika ni 4.8mHa, 2.2mHa, 71,464ha, 3.4mHa na 1.6mHa mtawaliwa.

Hitimisho na Pendekezo

8.115. Fursa kubwa zinatoka ili kutumia rasilimali kubwa za maji katika bara ili kuongeza tija na uimarishaji wa kilimo na kujenga mfumo wa chakula unaostahimili hali ya hewa. Ushahidi kutoka Ripoti ya Uhakiki ya Miaka Miwili (BRR) ya tatu ya mwisho unaonyesha kuwa masuluhisho ya usimamizi wa maji ya kilimo yanayosimamiwa na yanayoendeshwa na wakulima ni endelevu zaidi. Walakini, maendeleo haya ya umwagiliaji yanayokuzwa na wakulima wadogo hayaripotwi sana kwani ni madogo (kwa eneo la kitengo) na mara nyingi hutawanyika. Kuna haja ya serikali na washirika wa maendeleo, katika ngazi zote, kubuni mbinu ya kupima na kuripoti juu ya swala hili. Pia, serikali inahitaji kukuza na kuhamasisha umwagiliaji maji wa wamiliki wadogo kupitia sera inayolengwa pamoja na kuwezesha mageuzi ya soko na taasisi.

Kielelezo 8.7: Kuongezeka kwa eneo la jumla la mazao yanayomwagiliwa na eneo

Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)

8I. Maendeleo katika Utekelezaji wa Uamuzi wa AU EX.CL/DEC. 1074(XXXVI kwa mfumo wa sera ya USAFI NA UKINGAJI KUTOKANA NA MAGONJWA (SPS), 2020

Utangulizi

8.116. Mwaka 2020, Umoja wa Afrika ulipiga hatua kubwa katika kulinda afya ya watumiaji na kuwezesha biashara salama kwa kuidhinisha Mfumo wa Sera ya Usafi na Phytosanitary (SPS) ya Umoja wa Afrika (AU) kupitia Uamuzi EX.CL/Dec. 1074(XXXVI). Mfumo huu unazingatia utekelezaji wa hatua za usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), ambazo ni kanuni za sayansi za kulinda uhai wa binadamu, wanyama au mimea au afya. Viashiria vitatu vya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) vimeletwa katika Ripoti hii ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili ya CAADP, ili kufuatilia maendeleo katika utekelezaji wa Mfumo wa Sera ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) Viashiria hivi ni pamoja na:

- Kiashiria cha Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) (SSI), ambacho kinakusudia mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayofanya kazi kwa asilimia 100 kulingana na viwango vya kimataifa ifikapo mwaka 2025. Kiashiria hiki kinapima hali ya miundo ya utawala, uwezo wa kusimamia hatari za usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) na utekelezaji na ushiriki katika mifumo ya kimataifa inayolenga kuwezesha biashara.
 - Kiashiria cha Afya cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) (SHI) ambacho kinakusudia kupunguza asilimia 50 ya magonjwa yanayosababishwa na chakula na vifo vinavyohusiana na 2025.
 - Kiashiria cha Biashara cha SPS (STI), ambacho lengo lake ni kupunguza kiwango cha kukataliwa kwa bidhaa za kilimo kwa sababu ya kutozingatia usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) kwa asilimia 50 ifikapo 2025.
- 8.117. Zaidi ya hayo, Umoja wa Afrika (AU) iliidhinisha Mkakati wa Afya ya Wanyama kwa Afrika mwaka 2020 (EX.CL/Dec. 1074(XXXVI)) na Mkakati wa Usalama wa Chakula kwa Afrika (FSSA) na Mkakati wa Afya ya Mimea kwa Afrika (PHSA) mwaka 2022 (EX.CL/Dec.1144 (XL)). Maamuzi haya ya kimkakati yanakamilisha Mfumo wa Sera ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), ikiangazia mbinu kamili iliyopitishwa ili kuboresha afya ya watumiaji na kuimarisha biashara ya ndani ya Afrika.
- 8.118. Umuzi juu ya Mfumo wa Sera ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) na mikakati hiyo mitatu inaambatana na malengo ya Azimio la Malabo ya kukomesha njaa barani Afrika ifikapo mwaka 2025; kupunguza umaskini; na mara tatu biashara ya ndani ya Afrika katika bidhaa na huduma za kilimo. Utekelezaji mzuri wa mfumo wa usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) unaofanya kazi vizuri ni muhimu kwa kupunguza kukataliwa kwa wafanyikazi na magonjwa yanayotokana na chakula, na hivyo kukuza mazoea salama ya uzalishaji na biashara. Hii, kwa upande wake, inachangia kuboresha usalama wa chakula na biashara ya ndani ya Afrika, ambayo inalingana na maono ya Afrika ya bara lenye afya, lenye mafanikio zaidi na biashara inayostawi ya ndani ya Afrika. Ripoti hii inachunguza utekelezaji wa hatua za usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) na nchi wanachama wa Umoja wa Afrika.

Uchambuzi

- 8.119. Nchi Wanachama zimejizatiti kufuatilia viashiria vya usalama wa chakula tangu mzunguko wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) wa 2019. Katika mzunguko huu wa Uhakiki wa Miaka Miwili, faharisi ya usalama wa chakula ilipanuliwa ili kujumuisha hatua za Usafi na ukingaji kutokana na Magonjwa (SPS), ambazo ni pamoja na afya ya mimea, afya ya wanyama, na usalama wa chakula. Viashiria hivi vipya vya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) vilivyoanzishwa ni pamoja na Kiashiria cha Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), Kiashiria cha Afya cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), na Kiashiria cha Biashara cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS). Ripoti hii inachunguza utekelezaji wa hatua za usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) katika nchi wanachama wa Umoja wa Afrika (AU), kwa kutumia viashiria hivi kupima maendeleo. Kwa sababu ya kuripoti vibaya juu ya Kiashiria cha Biashara cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) katika mzunguko huu wa nne wa Uhakiki wa Miaka Miwili (BR), uchambuzi wetu ulilenga data kutoka kwa Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) na viashiria vya Afya. Matokeo yetu yanaonyesha kwamba hakuna hata mmoja wa Nchi Wanachama 49 zilizowasilisha ripoti juu ya mifumo yao ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) aliyefikia kigezo cha "9" kwa mwaka 2022. Kuhusu kiashiria cha afya, Nchi Wanachama zimeweka lengo kwa nchi

kufikia upunguzaji wa asilimia 50 wa magonjwa ya kuhara yanayotokana na chakula na vifo vinavyohusiana na 2025. Kwa kutia moyo, Nchi Wanachama kadhaa zinaendelea kufikia lengo hili, zikisisitiza athari nzuri ya maboresho yanayoendelea katika mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) kwenye matokeo ya afya ya umma.

Matokeo

- 8.120. Katika mzunguko huu wa nne wa Kuripoti Biennial wa CAADP, kufikia kigezo cha 9 kati ya 10 kulizingatiwa kwa njia bora kwa Kiashiria cha Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) na Kiashiria cha Afya cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS). Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayofanya kazi ina sifa ya:
- miundo thabiti ya utawala ikiwa ni pamoja na sera za ubora, mamlaka zenye uwezo wa kufanya kazi na uratibu mzuri wa mashirika mbalimbali kwa ajili ya utekelezaji na kufuata,
 - uwezo wa kibinadamu na kitaasisi wa kudhibiti kwa ufanisi wadudu na magonjwa ya mimea na wanyama, na hatari za usalama wa chakula; na
 - ushiriki mzuri katika mifumo ya uoanishaji wa kimataifa na uwezeshaji wa biashara.
- 8.121. Kuhusu maendeleo kwenye Kiashiria cha Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), hakuna hata mmoja wa Nchi Wanachama 49 zilizoripoti aliyefikia kigezo cha 9 kati ya 10 zinazoonyesha kuwa hakuna hata moja iliyo njiani kufikia lengo la mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) asilimia 100 inayofanya kazi. Hata hivyo, ni muhimu kutambua kwamba 15 kati ya Nchi Wanachama 49 zinazowakilisha asilimia 31 ya jumla, zilipata alama ya kupongezwa ya saba au zaidi kiashiria cha maendeleo maku bwa katika mifumo yao ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS). Nchi hizi Wanachama pamoja na alama zao ni kama ifuatavyo: Kenya (8.8), Mali (8.1), Moroko (8.8), Rwanda (8.3), Afrika Kusini (8.3), Tunisia (8.7), Nijeria (7.7), Benini (7.2), Burkina Faso (7.4), Burundi (7.5), Gambia (7.1), Ghana (7.3), Madagaska (7.4), Tanzania 7.1 na Zimbabwe (7.4).
- 8.122. Kuhusu maendeleo kwenye Kiashiria cha Afya cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), Nchi Wanachama nane (asilimia 16) zilifikia kigezo cha 9. Nchi hizi Wanachama ambazo ni pamoja na Burundi, Gambia, Kenya, Msumbiji, Nijeria, Tanzania, Togo, na Zimbabwe na ziko njiani kuelekea kupunguza kwa asilimia 50 magonjwa ya kuhara yanayosababishwa na chakula na vifo vinavyohusiana, kuonyesha hatua nzuri katika kuboresha afya ya umma. Inafaa kutaja kwamba Nchi Wanachama ambazo zilikuwa kwenye mwendelezo wa Kiashiria cha Afya cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) pia zilikuwa zinaendelea vizuri katika kufikia Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayofanya kazi, ikionyesha zaidi athari za mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayofanya kazi kwenye matokeo ya afya ya umma. Uwasilishaji wa data isiyo kamili juu ya Kiashiria cha Afya cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) na baadhi ya nchi ambazo ziliendelea vizuri kwenye Kiashiria cha Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inaweza kuwa imechangia utendaji wao mdogo katika Kiashiria cha Afya cha usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS).
- 8.123. Kuanzishwa kwa viashiria vya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) ni hatua muhimu katika kupima maendeleo katika utekelezaji wa Mfumo wa Sera ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) ya Umoja wa Afrika (AU). Licha ya maendeleo yaliyofanywa na

baadhi ya Nchi Wanachama, changamoto bado zinabaki katika kutekeleza mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayotegemea sayansi. Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayofanya kazi inalingana na malengo ya Azimio la Malabo na maono ya Afrika ya biashara salama, usalama wa chakula ulioimarishwa, na Afrika yenye afya, yenye mafanikio zaidi. Uwekezaji ulioimarishwa unahitajika katika ngazi ya kitaifa ili kuimarisha miundo ya utawala wa usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), kujenga uwezo wa kusimamia hatari za usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), kuimarisha uratibu kati ya wizara juu ya masuala ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), kutekeleza hatua za kuboresha afya, na kuwezesha njia za kushiriki data ili kufikia malengo ya kulinda maisha ya binadamu, wanyama au mimea au afya na kuongezeka kwa biashara.

Mapendekezo

- 8.124. Nchi Wanachama zinapaswa kutanguliza utekelezaji kamili wa sera, sheria, na mipango inayohusiana na mifumo ya Usafi na Ukingaji kutokana na Magonjwa (SPS). Hii ni pamoja na kuwekeza katika maendeleo ya miundo thabiti ya utawala wa usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) ili kuhakikisha ulinzi wa afya ya watumiaji na biashara salama katika bidhaa za kilimo.
- 8.125. Kuna haja ya Nchi Wanachama kuimarisha uwezo wao wa kitaasisi na wa kibinadamu katika kudhibiti hatari za usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) kwa ufanisi. Hii inahusisha kuwekeza katika mafunzo na rasilimali ili kuongeza uwezo wa kukabiliana na changamoto zinazohusiana na usalama wa chakula, afya ya mimea, na afya ya wanyama.
- 8.126. Nchi Wanachama zinapaswa kutanguliza hatua za kuboresha afya, kwa lengo la kupunguza kwa asilimia 50 magonjwa yanayosababishwa na chakula na vifo vinavyohusiana navyo ifikapo mwaka 2025, kulingana na lengo la SHI. Hii ni pamoja na kuimarisha viwango vya usalama wa chakula, kuimarisha mifumo ya ufuatiliaji, na kukuza kampeni za uhamasishaji wa umma ili kupunguza matukio ya magonjwa yanayosababishwa na chakula.
- 8.127. Ili kuwezesha ufuatiliaji bora wa viashiria vya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), Nchi Wanachama zinapaswa kuboresha njia zao za kuripoti na mazoea ya kushiriki data katika ngazi ya kitaifa. Kuhimiza mifumo ya uratibu kati ya wizara, uwazi na ushiriki thabiti katika kuripoti kutawezesha tathmini sahihi zaidi za maendeleo na hatua bora zinazolengwa.

Hitimisho

- 8.128. Kuanzishwa kwa viashiria vya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) kuliashiria hatua muhimu katika kutathmini hatua za usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), pamoja na Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) (SSI), Afya ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) (SHI), na Biashara ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) (STI). Hata hivyo, hakuna Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika inayofuatilia mifumo asilimia 100 ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayofanya kazi (SSI), ikiangazia hitaji la kuongezeka kwa uwekezaji katika utawala wa usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), uwezo wa usimamizi wa hatari, na uwezesaji wa biashara. Maendeleo kuelekea lengo la kupunguza kwa asilimia 50 magonjwa yanayosababishwa na chakula na vifo vinavyohusiana ifikapo mwaka 2025 ni changamoto lakini inaendelea. Mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS) inayofanya kazi inaweza kupunguza kukataliwa kwa wafanyakazi na kuboresha matokeo ya afya, kuambatana na malengo

ya Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika (AfCFTA) na kukomesha njaa. Kuimarisha mifumo ya usafi na ukingaji kutokana na magonjwa (SPS), uratibu kati ya wizara, kujenga uwezo, na kuripoti data ni muhimu kwa uzalishaji na biashara salama, usalama wa chakula, na biashara ya ndani ya Afrika katika kilimo. Wakati huo huo, mipango ya afya inayolengwa, ushirikiano, na kushiriki data itachangia Afrika yenye afya, yenye ustawi zaidi kwa kupunguza magonjwa yanayosababishwa na chakula na vifo vinavyohusiana.

8J. Azimio la Umoja wa Afrika la Bara kuhusu Kuongeza Uimarishaji wa Chakula na Uhakiki wa Mazaobiofuti–Uamuzi {Mkutano/AU/Azimio 2(XXXV)}, 2022

Utangulizi

- 8.129. Upungufu wa virutubisho vidogo ni mojawapo ya changamoto kubwa za kiafya barani Afrika ambazo huchangia zaidi ya visa milioni 340 - mzigo mkubwa zaidi wa ugonjwa. Kwa hivyo, Umoja wa Afrika (AU) iliidhinisha nambari ya tamko {Mkutano/UA/Maamuzi 2(XXXV)} na ahadi nne zinazolenga kuongeza uimarishaji wa chakula, urodheshaji wa hali ya kuongeza mazaobiofuti na kupanda aina mbalimbali za mazao. Ahadi hizi zilikuwa: kukuza kilimo nyeti cha lishe kupitia vyakula endelevu vyenye mazaobiofuti vingi; maendeleo na utekelezaji wa mbinu za kitaifa zinazotegemea mfumo wa chakula, ikiwa ni pamoja naurutubishaji wa viwandani na uhifadhi wa viumbe hai, kusaidia kuongeza uimarishaji wa chakula cha viwandani na uhifadhi wa viumbe hai na kusaidia utafiti katika vyakula vya kawaida vilivyoongezwa mazaobiofuti na chakula kilichoimarishwa viwandani. Azimio hilo litawezesha nchi wanachama kuunda sera na kutekeleza mipango ambayo inalenga kupunguza upungufu wa virutubisho vidogo.
- 8.130. Ili kutathmini maendeleo ya nchi wanachama katika suala la tamko hilo, viashiria kadhaa vinatumika ikiwa ni pamoja na uanuwai wa lishe ya watoto (CDD), Faharisi ya Njaa na Lishe ya Kujitolea ya Afrika (HNCI), gharama ya vyakula vyenye lishe, urutubishaji wa chakula na faharisi ya mazaobiofuti. Data ya uanuwai wa lishe ya watoto (CDD) na Faharisi ya mazaobiofuti, gharama ya vyakula vyenye lishe itatoka kwenye ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR). Takwimu kuhusu Faharisi ya Njaa na Lishe ya Kujitolea ya Afrika (HNCI) zilipatikana kutoka kwenye tovuti ya Faharisi ya Njaa na Lishe ya Kujitolea ya Afrika wakati data kuhusu faharisi ya urutubishaji ilipatikana kutoka kwenye faharisi ya urutubishaji wa Chakula.

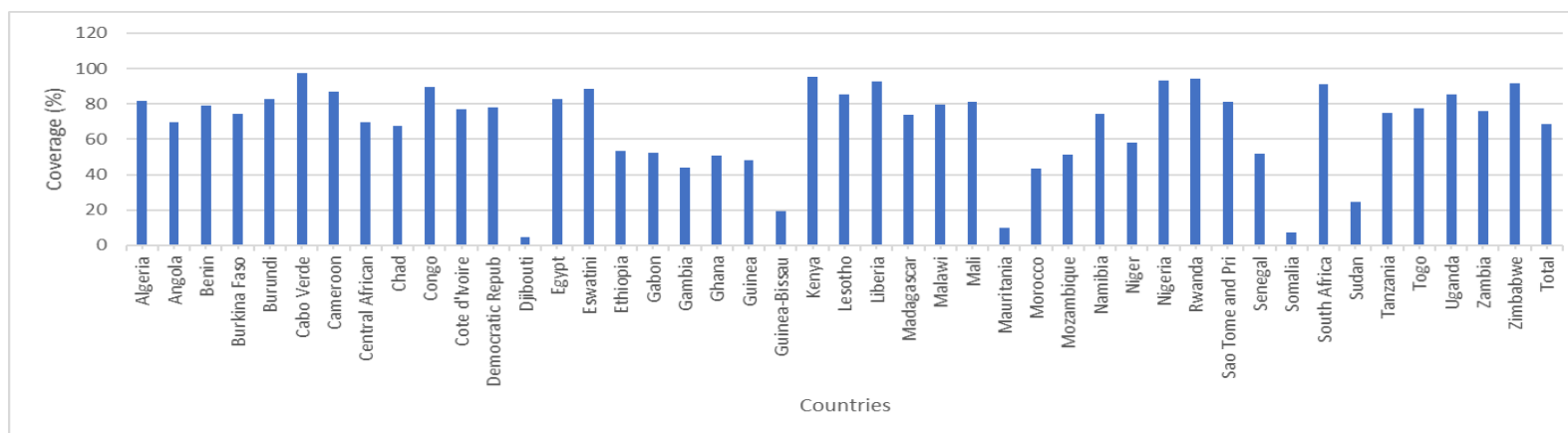
Matokeo

- 8.131. Matokeo kutoka Faharisi ya Njaa na Lishe ya Kujitolea ya Afrika (HNCI) kwa mwaka 2019 yanaainisha nchi kulingana na dhamira yao ya kupunguza njaa na utapiamlo. Kulikuwa na nchi 30 zilizo na data. Nchi nyingi (asilimia 38.6) zilikuwa na dhamira ndogo ya kupunguza utapiamlo. Nchi hizi ni pamoja na Uganda, Senegal, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Uhabeshi, Nijeria, Moritania, Msumbiji, Kameruni, Liberia, Lesoto, Sudani, Angola, Ginebisau, na Togo. Nchi nyingine zimeainishwa kama ahadi ya chini (asilimia 25 -Nijer, Kodivaa, Gambia, Sierra Leoni, Zambia, Burundi na Ghana), ahadi ya wastani (asilimia 20.5 -Mali, Rwanda, Tanzania, Kenya, Madagaska

na Benini) na ahadi ya juu (asilimia 15.9 -Afrika Kusini, Burkina Faso na Malawi). Utendaji wa nchi kulingana na Faharisi ya Njaa na Lishe ya Kujitolea ya Afrika (HNCI) hautegemei kanda au Pato la Taifa kwa kila mtu. Kwa mfano, nchi za kipato cha kati haziendani na kuainishwa kama kujitolea kwa kiwango cha juu.

- 8.132. Kiashiria chaurutubishaji wa chakula kina data inayopatikana juu ya ufikiaji waurutubishaji wa chumvi, ambayo ni idadi ya watu nchini iliyoripotiwa kutumia gari la chakula kilichoimarishwa, ikilinganishwa na idadi ya watu wanaotumia chakula ambacho kinachakatwa kiwandani au ikilinganishwa na idadi ya watu wanaopata chakula husika. Nchi nyingi zimeimarisha chumvi yao, ambayo inaliwa na idadi ya watu wao isipokuwa Jibuti, Ginebisau, Moritania, na Somalia ambapo ulinzi ni chini ya asilimia 20 (Kielelezo 8.8).

Kielelezo 8.8: Ufikiaji waurutubishaji wa chumvi kulingana na nchi

Chanzo: Uchambuzi wa data ya nne ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR)

- 8.133. Faharisi ya mazaobiofuti inapima maendeleo ambayo nchi wanachama zinafanya katika suala la kuongeza mazaobiofuti. Katika ripoti hii tulitumia mzunguko wa nne wa ripoti ya Uhakiki wa Miaka Miwili (BR) kuamua utendaji wa nchi wanachama katika suala la maendeleo katika hali ya kuongeza mazaobiofuti. Matokeo katika faharisi ya mazaobiofuti yanawasilishwa katika Kielelezo 8.8 na inaonyesha kuwa asilimia 34 ya nchi zilikuwa na alama sifuri ikimaanisha kuwa hakuna data iliyoripotiwa au hakukuwa na utekelezaji wa programu za mazaobiofuti. Asilimia 66 ya nchi nyingine zilikuwa na alama kati ya 1 na 60. Ingawa nchi hizi zilipiga hatua katika kuongeza mazaobiofuti, hizi hazikutosha kufikia lengo linalohitajika la 70.

Baraza Kuu,

1. **LINAIDHINISHA** Ripoti ya 4 ya Mapitio ya CAADP inayotolewa kila baada ya miaka miwili
2. **LINAZIOMBA** Nchi Wanachama na Jumuiya za Kiuchumi za Kikanda (RECs), AUC, na wadau wote kurudia upya ahadi zao kwa CAADP kama mpango wa mageuzi barani Afrika kwa ajili ya ukuaji unaoongozwa na kilimo.
3. **LINATOA WITO KWA** Nchi Wanachama, AUC na RECs kutumia majukwaa mbalimbali yaliyopo kusambaza Ripoti ya 4 ya Mapitio ya CAADP ya kila baada ya miaka miwili na kuitumia kwa mapana kadri iwezekanavyo ili kuchochea mjadala, majadiliano, na mabadiliko ya sera.
4. **LINAOMBA** Nchi Wanachama, RECS, AUC na AUDA-NEPAD kuimarisha utaratibu wa uratibu ulioanzishwa wa sekta mbalimbali kwa ajili ya utekelezaji unaofaa wa CAADP.
5. **LINAHIMIZA** AUC na wadau wengine kuweka kumbukumbu ya mafunzo yaliyopatikana na kuanzisha maeneo ya mafanikio na changamoto ambayo yatatoa mwanga wa maeneo ya kipaumbele yanayopaswa kuzingatiwa kwenye michakato ya utekelezaji kwa ajili ya miaka miwili ijayo mpaka 2025. Jambo hili litatoa mwanga pia kwenye uandaaji wa Ajenda ya baada ya Malabo kwa miaka 10 ijayo (2026-2035).
6. **LINASISITIZA** haja ya kuwa na uongozi wa kisiasa na ahadi thabiti, ikiwa ni pamoja na kuimarisha uwezo wa rasilimali fedha na rasilimali watu katika ngazi zote ili kuongoza utekelezaji, uwajibikaji wa pande zote, ili kufanikisha matarajio ya CAADP.
7. **LINAHIMIZA** RECs kuendelea kuchukua jukumu muhimu katika utekelezaji wa CAADP na, hususan, usimamizi wa mchakato wa Mapitio yanayofanyika kila baada ya miaka miwili.
8. **LINAIOMBA** AUC na Nchi Wanachama kufanya kazi katika kuimarisha ubora wa data na kuingiza mchakato wa Mapitio ya kila baada ya miaka miwili kwenye mifumo ya kitaifa ya takwimu na ufuatiliaji na tathmini. Zaidi ya hayo, Nchi Wanachama, kwa msaada wa AUC na wabia wa kiufundi wanapaswa kuunganisha michakato ya mapitio ya kila baada ya miaka miwili, Mipango ya Taifa ya Uwekezaji wa Kilimo (NAIP) na Mapitio ya Pamoja ya Sekta (JSRs).

AFRICAN UNION UNION AFRICAINE

African Union Common Repository

<http://archives.au.int>

Organs

Council of Ministers & Executive Council Collection

2024-02-15

Report of the comprehensive Africa Agriculture Development Programme (CAADP) Fourth Biennial Review Report

African Union

African Union

<https://archives.au.int/handle/123456789/10517>

Downloaded from African Union Common Repository